THE METRICAL PSALTER

TEODOR CORBEA

PSALTIREA ÎN VERSURI

Ediție, studiu introductiv, note și glosar de

Alin-Mihai GHERMAN

EDITURA ACADEMIEI ROMÂNE

București, 2010

Copyright © Editura Academiei Române, 2010

Toate drepturile asupra acestei ediții sunt rezervate editurii.

EDITURA ACADEMIEI ROMÂNE
Calea 13 Septembrie, nr. 13, Sector 5
050711, București, România,
Tel: 4021-318 81 46, 4021-318 81 06
Fax: 4021-318 24 44
E-mail: edacad@ear.ro
Adresa web: www. ear.ro

Referenți: acad. Andrei PIPPIDI
Gheorghe CHIVU, membru coresp.
al Academiei Române

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
CORBEA, TEODOR
Psaltirea în versuri / Teodor Corbea ; ed., studiu introd., note şi glosar de Alin-Mihai Gherman. - Bucureşti : Editura Academiei Române, 2010
ISBN 978-973-27-1910-7

821.135.1-141
223.2=135.1

EDITAT CU SPRIJINUL
AUTORITĂȚII NAȚIONALE PENTRU CERCETARE ȘTIINȚIFICĂ

Redactor: Aureliu GOCI
Tehnoredactor: Cătălina RADU
Coperta: Mariana ŞERBĂNESCU

Bun de tipar: 18.11.2010. Format: 16 / 70 × 100.
Coli de tipar: 29. Tiraj: 200 ex.
C.Z. pentru biblioteci mari: 223.2.05 = 59
C.Z. pentru biblioteci mici: 2

STUDIU INTRODUCTIV

1. Teodor Corbea şi epoca sa. Sfârşitul secolului al XVII-lea şi începutul celui de al XVIII-lea au adus ample modificări în tabloul vieţii politice şi culturale din spaţiul românesc. Revenite după aproape 100 de ani în centrul interesului politicii mondiale, principatele române devin de multe ori teritoriu al luptelor pentru stăpânirea gurilor Dunării între Imperiul Otoman, aflat în evident regres, şi emergentele puteri politice şi militare ale imperiilor rus şi habsburgic, care reformulează harta politică a Europei centrale şi de răsărit. În planul culturii constatăm la noi un moment de mare înflorire a acesteia (în pofida unei vieţi politice agitate, caracterizată prin dese şi dramatice schimbări de domnii), susţinut atât de activitatea unor mari personalităţi precum Nicolae Milescu, Constantin Cantacuzino, Dimitrie Cantemir sau mitropoliţii Dosoftei, Teodosie Veştemeanu şi Antim Ivireanul; aflaţi în prim planul vieţii politice sau religioase (şi cele două planuri de multe ori se suprapuneau în epocă), aceştia au jucat, în mod evident, un rol modelator asupra contemporanilor,. Pe lângă aceste personalităţi tutelare, cărora li s-au dedicat deja numeoase studii, epoca se caracterizează prin activitatea unui număr considerabil de „minori", cărora încă nu li s-a acordat atenţia cuvenită. Printre aceştia, cu siguranţă că braşovenii David şi Teodor Corbea ocupă un loc important.

Personaje aparent mărunte, care nu au făcut parte din lumea principalilor actori ai istoriei, fraţii David şi Teodor Corbea se lasă mai mult bănuiţi din mult-puţinele documente care îi menţionează. Iar în scrierile literare ale epocii, numele acestora apare, după ştiinţa noastră, doar de patru ori: de trei ori cel al lui Teodor, în calitate de autor al unor texte de care ne vom ocupa mai jos. Şi o dată în seria de portrete negative pe care le face Radu Greceanu în cronica oficială a domniei lui Constantin Brâncoveanu celor care, odată cu campania în Moldova din 1711 a lui Petru I, au trecut de partea ţarului, refugiindu-se ulterior în Rusia. Fapt care l-a expus din nou pe vodă bănuielilor de duplicitate din partea Porţii, motiv care îi va fi fatal domnitorului peste doar câţiva ani. Fuga lui Teodor, alături de marele spătar Toma Cantacuzino, care a făcut acest lucru „Fiind dară turburat dă gândul trufii şi coprins dă multă răotate şi zavistie, neuitându-se, ticălosul, la câţi alţii ca dânsul, mai înainte, carii cu multe fealiuri dă moduri, den multa lor răutate, îndemnându-se spre pacostea şi surparea domnului s-au nevoit, sfârşitul lor, în cea mai după urmă în ce chip şi şi cum au fost, că cu ochii lui au văzut. Cu câţiva marghioli, blestemaţi şi de nimic striini, cu carii viaţa lui îşi petrecea, un Ghine zic, marghiol, curvariu, becisnec, blestemat, dă neam mojic şi foarte om spurcat, carele şi ceauş îi era, un

Toderaşco, brat David Ceauşul, neam foarte ciocoiu, şcheau, varvar şi plin dă răotate, i Gavrilă vărul său, i un Mihalache căpitan, cu carii, sfătuindu-se şi alcătuindu-se într-o noapte, den ordie cu aceastea şi cu câţiva slujitori şi cu slugi dă ale lui, — o, minune! – lăsând cinstea, odihna, casa şi jupâneasa, ca un turbat noaptea s-au arădicat şi cu acestea cătră moscali au alergat"[1]. Înafara lui Toma Cantacuzino, mare boier, fiu al Stolnicului Constantin Cantacuzino şi văr cu domnitorul Constantin Brâncoveanu, care era unul din principalii actori ai vieţii politice din Ţara Românească, niciunul din ceilalţi nu apar menţionaţi în alte cronici muntene contemporane, fapt care nu ne-ar lăsa să înţelegem de ce plecarea acestor „anonimi" a produs o aşa mare turburare la curtea domnească, pe care cronicarul oficial al domniei marelui voievod se simte dator să o menţioneze, decât în situaţia în care, datorită rosturilor lor în mecanismul puterii, ei erau capabili să contribuie la compromiterea imaginii voievodului într-o măsură asemănătoare cu cea pe care o făcea defecţiunea lui Toma.

Aşadar *marghiol* (viclean, şiret), *blestemat* (lipsit de spirit creştinesc), *de nimic striin* (om fără rang venit dinafara ţării, neintegrat, deci, structurilor ei), împreună cu toţi cei care l-au întovărăşit pe Toma Cantacuzino în Rusia, Teodor Corbea mai era în plus „neam foarte ciocoiu, şcheau, varvar şi plin dă răotate". *Şcheau* era termenul pentru locuitorii cartierului Şchei din Braşov, dar aici are sensul de „spirit urban", aflat în evidentă discordanţă cu universul tradiţional al Ţării Româneşti. *Varvar* definea, conform tradiţiei vechilor texte, o persoană care nu se încadra în cutumele şi tradiţiile locale, văzut, evident, ca un produs uman inferior; termenul vine, bineînţeles, în completarea calităţii sale de „şcheau". În acelaşi cadru putem încadra şi termenul de „plin de răutate". Tot în completarea portretului i se mai adaugă calitatea de *ciocoi*, folosit în sensul de „parvenit"[2]. Cuvinte grele, dar justificate din partea unui fidel al lui Brâncoveanu, dacă ţinem cont de situaţia delicată în care se găsea voevoul, dovedit hain prin defecţiunea în tabăra duşmanului Porţii a propriului nepot, aflat într-o funcţie atât de importantă.

Importantă, din punctul nostru de vedere, menţionarea celolorlalţi participanţi la fuga în Rusia ne dovedeşte că ea va fi avut o oarecare importanţă pentru situaţia voievodului în acel moment. De aceea ei sunt înfieraţi în acelaşi context cu atâta violenţă. Dacă despre Ghinea, ceauş (om de încredere) al lui Toma Cantacuzino,

---

[1] Radu Greceanu, *Istoria domniei lui Constantin Basarab Brâncoveanu Voievod*, în *Cronicari munteni*, Selecţia textelor, studiu introductiv, note, comentarii şi glosar de Dan Horia Mazilu, Bucureşti, Editura Fundaţiei Naţionale pentru Ştiină şi Artă; Univers enciclopedic, 2004, p. 583.

[2] Cuvântul *ciocoi* este atestat pentru prima dată în limba româbă în 1614 (cf. Damian P. Bogdan, *Glosarul cuvintelor româneşti din documentele slavo-române*, Bucureşti, 1946). Folosirea în *Anonimul Brâncovenesc* este însă, după ştiinţa noastră, cea mai veche din textele literare. Cuvântul va avea însă o vocaţie deosebită în limba română începând cu perioada fanariotă, spre 1740 fiind folosit de Neculce („În zilele lui Grigore vodă se îmbogăţise ciocoii, că lua slujbele cu dări şi mite de la greci [...] şi începuse a-i şi boieri pe ciocoi", în Ioan Zlataust, *Mărgătitare, adecă cuvinte de multe fealiuri*, Bucureşti, 1746; „Pre ciocoiu, care te laudă cu minciuni, îl hrăneşti" sau „Vedea mincinoşii şi ciocoii suindu-se şi pogorându-se în casa bogatului". Credem că etimologia cuvântului *ciocoi* nu este în relaţie cu sensul de „plisc de pasăre" al cuvântului *cioc* (aşa cum lasă să se înţeleagă cele mai multe dicţionare ale limbii române), ci cu cel de „barbă ascuţită", care exprima o nouă modă, care contravenea în mod evident, cu înfăţişarea tradiţională.

Gavrilă, verişor al lui Teodor Corbea şi căpitanul Mihalache documentele epocii nu ne lasă să cunoaştem prea multe, în cazul lui Teodor Corbea avem suficiente informaţii care să ne lămurească vehemenţa lui Radu Greceanu, adresată în restul cronicii doar marilor duşmani ai domnitorului sau celor care arătau ingratitudine stăpânului său, de exemplu Cantacuzinii.

Descifrarea personalităţii sale şi din alte surse, confirmă ca date, dar nu şi ca nuanţe, sumbrul portret, evident tendenţios, pe care i-l face fidelul cronicar într-un text care, după cum ştim, a fost redactat şi chiar revizuit la indicaţiile voievodului.

Fraţii Teodor[3] şi David Corbea[4] s-au născut la Braşov aproximativ în jurul lui 1670. Erau fiii lui Ioan Corbea, unul din preoţii care au slujit la biserica „Sfântul Nicolae" din Şchei. Tatăl lor aparţinea uneia din familiile cele mai importante din Şchei, înrudită cu alte câteva, dintre care menţionăm doar două, care au jucat un rol foarte mare în viaţa românilor braşoveni: Băran şi Tempea.

Istoria sfintei Biserici a Şcheilor Braşovului a lui Radu Tempea, el însuşi provenind din această încrengătură a familiilor, spune despre el că, în urma morţii primei soţii şi a celei de a doua căsătorii, a trebuit să renunţe, conform dreptului bisericesc, la preoţie, devenind dascăl al Bisericii „Sfântul Nicolae". După decesul celei de a doua soţii, s-a călugărit „la mănăstirea Sinaii", ctitorie a lui Mihai Cantacuzino în urma unui pelerinaj la Mănăstirea „Sfânta Ecaterina" de la Muntele Sinai, sub numele de Ioasaf, apărând până spre 1700 în diferite documente braşovene care priveau administrarea averii lăsate acasă.

Din cele două căsătorii s-au născut mai mulţi copii, dintre care, de departe, cei mai importanţi pentru istoria noastră politică şi culturală sunt Teodor şi fratele său mai mare (probabil din prima căsătorie a tatălui) David.

Familia Corbea trebuie să fi avut o lungă vechime, statornicie şi bună situaţie materială în Şchei, din moment ce cu patru generaţii înaintea lui Teodor şi David un străbunic al lor, Florea, îndeplinea funcţia de „gociman"[5], atribuţie păstrată de-a lungul timpului şi de urmaşi ai acestuia.

Într-o însemnare autobiografică David Corbea „ceauşul spătăresc" al familiei Cantacuzino[6], scria, nu lipsit de fiorul conştiinţei continuării unei tradiţii, „După

---

[3] Prenumele îi apare în diferitele documente şi şi manuscrise şi sub variantele Toderaşcu, Todor, Theodor. Uneori chiar el semnează sub forme diferite. De exemplu în *Dicţionarul* său latin-român, articolul „**Theodorus, g.m.** nume de bărbaţi de obşte; **item**: numele acestui de pă urmă, care această carte dc pă letenie şi ungurie o au tălmăcit rumâneaşte", dar acelaşi manuscris poartă în final însemnarea autografă: „La tălmăcirea acestuiu lixicon ostenitu-s-au din plata părintelui Mitrofan, episcopul de Buzău, Todor Corbea sân iermonah Ioasaf din Braşov.", iar *Predoslovia* dedicată lui Petru I din *Psaltirea* sa *în versuri* este semnată: ѿ. ѳ. ѿ. ѯ. prescurtare în slavonă pentru: „au scris Teodor Ivanovici Corbea", de data aceasta, adoptând, pe sistem rusesc, şi patronimul. În documentele ruseşti ale epocii apare ca Feodor Ivanovici Corbea.

[4] Datorită funcţiei pe care o îndeplinea pe lângă spătarul Mihai Cantacuzino, fratele Stolnicului, apare în documente şi cu numele de David Ceauş sau cu supranumele ceauş spătăresc.

[5] Din săsescul. Gottsmann (germ. Gottesmann) „omul lui Dumnezeu", în Transilvania având sensul de „administrator sau econom al bisericii", funcţie încredinţată celor mai importanţi membri ai comunităţii respective, sub raport material şi bisericesc

[6] Spătar era Mihai, fratele Stolnicului Constantin Cantacuzino. Fiind un apropiat al Cantacuzinilor, şi, atâta timp cât drumurile politicii familiei Cantacuzino au coincis cu cele ale lui Constantin Brâncoveamu a fost, deopotrivă, un colaborator al voievodului.

aceea m-au pohtit şi pre mine orăşenii preot mai mic a fi, şi m-am preoţit oc[tombrie] 13 1692; cât am putut am nevoit şi am silit cu lacrămi cătră Dumnezăul mieu «Deşchide oamenilor Tăi înţelepciunea să poată bisearecа ta şi toate ce sânt ale Tale să lineascâ iproci»., strigarea mea este dupre cum strămoşul mieu Florea Corbea, gociman, au învăţat pre fiiul său, iarăşi Florea, Corbea gociman, acest moş Florea au învăţat pre tată-mieu Ion Corbea dascal, gociman, tată-mieu Ion m-au învăţat pre mine şi aşa de la dânşii curgând învăţătura obiceaiului bisericesc ca un izvor, ajungând la noi"[7].

Dacă despre străbunicul şi bunicul lui Teodor Corbea documentele şi *Istoria bisericii a Şcheilor Braşovului* a lui Radu Tempea[8] nu ne oferă prea multe informaţii, personalitatea lui Ion Corbea ocupă un loc central atât în documentele braşovene cât şi în *Istoria* lui Radu Tempea. În 1659, menţionează cronicarul braşovean încercarea acestuia de a se preoţi şi a deveni paroh al bisericii din Şchei, ceea ce a produs o anume tulburare în sânul comunităţii: „Şi tot într-acel an s-au sculat Ion, feciorul Florei, să se facă preot fără voia orăşenilor şi făr a părintelui protopop Smadul, şi au mers în Ţara Românească şi au venit nepreoţit, deci au mers la Belgrad şi tot au venit nepreoţit. Iară, văzând orăşenii că nu va putea fi sfânta beseareсă fără de preoţi, ca să nu să ştirbească slujba sfintei beseareci, căzut-au oraşul cu mic, cu mare laVăsâi dascălul sân Stanciul Hoban, care era dascal la sfânta beseareсă şi i-au zis să să preoţască şi cu multe rugăciuni l-au plecat şi i-au purtat oraşul grija de i-au isprăvit de toate trebile pre la domni. Deci, gătindu-să Văsâi dascalul să meargă la preoţie, trimis-au oraşul şi pre Ion sin Florea gocimanul, însă cu multă rugăminte l-au luat Văsâi dascalul lângă dânsul şi au mers amândoi şi s-au preoţit la părintele Sava [N.N.: Brancovici] mitropolitul din Bălgrad şi pentru rugămintea oraşului au preoţit şi pre Ion sân Florea gocimanul împreună cu Văsâi dascalul"[9]

Nu putem descifra motivele pentru care încercarea lui Ion Corbea a produs atâta tulburare între şcheieni sau de ce viitorul protopop Vasile Hoban a opus atâta rezistenţă acestui fapt. Din însemnările ulterioare putem deduce că unul dintre motive va fi fost vârsta candidatului la preoţie, care şapte ani mai târziu, în 1666, era considerat încă tânăr[10]. Putem deduce, pe de altă parte, şi o trăsătură de caracter care va fi moştenită atât de David cât şi de Teodor: o anumită impulsivitate şi nelinişte, care îi va conduce la o viaţă agitată.

Ion Corbea a trebuit să renunţe la preoţie în 1666, când „fiind văduv şi tânăr, s-au iertat de preoţie şi s-au însurat"[11], activând în continuare ca dascăl al bisericii[12] şi, foarte probabil al şcolii, de pe lângă aceasta, fiind ales şi gociman. În 1685, după

---

[7] *Protocolul Bisericii Sfântul Nicolae din Schei*, ms. Nr. 1 al Bibliotecii Muzeului din Schei, p. 96. Însemnarea are şi o altă valenţă: fiind făcută în 1700, în momentul în care el îndemna pe concetăţenii săi să nu accepte unirea cu Roma; e foarte posibil ca ea să fie un îndemn la păstrarea vechilor valori ale bisericii.

[8] Ediţie îngrijită, studiu introductiv, note, indice de nume şi glosar de Octavian Şchiau şi Livia Bot, Bucureşti, Editura pentru literatură, 1969.

[9] Radu Tempea, op. *cit.*, p. 62.

[10] *Idem*, p. 63.

[11] *Ibidem.*

[12] În textele transilvănene cuvântul avea în primul rând sensul de „diacon".

moartea celei de a doua soţii, se călugăreşte sub numele de Ioasaf în Ţara Românească, după 1691 apărând în calitate de călugăr al schitului Sinaii[13]. Distanţa mică dintre mănăstire şi Braşov îi permite călugărului să vină în Şchei, donând în 1691[14] şi 1693[15] o vie, respectiv o grădină bisericii, cu condiţia ca, după moarte, să îi fie pomenit numele în pomelnicul bisericii şi să se facă o pomană pentru el.

El se arată a fi un straşnic apărător al tradiţiei ortodoxe, care nu va accepta inovaţiile, cu atât mai puţin unirea cu Biserica Catolică. Când este trimis de comunitate să îi argumenteze interesele în conflictul cu protopopul Vâlcu, care par mai mult de ordin religios (concesii făcute calvinismului?), el a făcut-o cu pricepere şi convingere[16]. În cazul special al dispariţiei lăzii cu documente, între care se afla şi cronica popii Vasile, fapt petrecut în 1694, eveniment pe care semnatarii Protocolului-inventar al bisericii lasă să se înţeleagă că ar fi un atentat la situaţia şi tradiţia bisericii lor, Ion Corbea semnează alături de ceilalţi şi o drastică afurisenie împotriva celor care vor părăsi vreodată vechile legăminte. Ţinând cont de faptul că suntem în primii ani ai unirii cu Roma a unei părţi a românilor transilvăneni şi întrucât parte din această afurisenie apare şi în actele de donaţie din 1691 şi 1693, putem afirma că Ion Corbea este cel care a redactat blestemul din 1694, iar donaţiile făcute consecutiv bisericii apar şi ca mijloace materiale de întărire a situaţiei comunităţii braşovene, care se opunea uniaţiei.

Pentru a asigura continuitatea tradiţiilor, se cere ca gocimanii şi juraţii bisericii să fie aleşi din familiile cunoscute şi care stau de multă vreme în cartier. Şi mai clară este această atitudine în actul de donaţie din 1691, căruia David Corbea îi adaugă după moartea tatălui său nişte clauze prin care efectuarea donaţiei este condiţionată de păstrarea credinţei pravoslavnice din bătrâni. În actul respectiv semnează, ca acceptând donaţia dar şi ca martori trei din fiii bătrânului: David, Matei şi Ion. Cel dintâi apare în repetate rânduri în actele braşovene, în primul rând în legătură cu îndeplinirea unor misiuni diplomatice şi economice pe care i le încredinţase Brâncoveanu sau Cantacuzinii, dar şi în mod expres în legătură cu lupta împotriva unirii cu Biserica Catolică. Credem că cele două direcţii ale activităţii braşovene a Ceauşului nu pot să fie separate, atâta vreme cât înşişi Constantin Brâncoveanu şi Cantacuzinii s-au opus acestei uniri pentru motive de dreaptă credinţă, dar şi din raţiuni politice acestui fapt, implicându-se sub diferite forme, de la danii de bani până la construirea de biserici şi mănăstiri şi daruri de cărţi (evident pravoslavnice).

Ceilalţi doi fraţi menţionaţi în acest act au fost figuri mai puţin interesante. Astfel, Matei apare uneori ca mesager al scrisorilor şi ordinelor pe care Constantin

---

[13] După tradiţia mănăstirii din Sinaia se spune că la început au fost aici 12 călugări, număr identic cu cel al apostolilor. Mai important ni se pare faptul că Mănăstirea Sinaia era o ctitorie a lui Mihai Cantacuzino după o călătorie la Mănăstirea Sfânta Ecaterina din Sinai (de unde vine numele localităţii prahovene). Faptul confirmă în plus buncle relaţii ale lui David şi Teodor Corbea cu familia Stolnicului, fapt pe care ne lasă să îi întrevedem şi alte documente ale epocii.

[14] Arhiva bisericii Sfântul Nicolae din Braşov, an 1691, doc. 1.

[15] Idem, an 1693, doc. 1.

[16] „Şi alease sfatul şi oraşul pe Ion dascaul Corbea să meargă să să întreabc cu el; şi mergând la săbor au dus toate faptele lui scrise cu mari mărturii; deci alese săborul cum au ales şi sfatul" Radu Tempea, op. *cit,*. p. 68.

Brâncoveanu le transmitea lui David când acesta se afla la Braşov sau Rusia, iar Ion apare în documente nesemnificative.

Neclară este şi stabilirea problemei locului unde şi-au împlinit David şi Teodor Corbea studiile, datorită cărora s-au făcut remarcaţi în Ţara Românească şi Rusia. Cu precizie că cele elementare le-au făcut la şcoala de pe lângă Biserica „Sfântul Nicolae", pe lângă care tatăl lor funcţiona ca dascăl. Se poate foarte bine ca o parte din studii să le fi continuat la vreuna din şcolile săseşti din cetate ori altundeva în Transilvania, căci de acolo au putut câştiga cei doi fraţi o bună cunoaştere a limbii maghiare, care le va fi de mare folos în activitatea lor diplomatică, iar lui Teodor în mod special în redactarea *Dicţionarului latin-român,* care are ca sursă *Dicţioanul latin-maghiar* al lui Szenci[17] Molnár Albert[18]. Aici vor fi putut câştiga şi bune cunoştinţe de latină, greacă şi germană. Oricum, atmosfera din Şcheii Braşovului la sfârşitul secolului al XVII-lea era una deschisă culturii laice în general şi celei occidentale în special, confirmând şi cultural rolul de placă turnantă pe care Braşovul îl dovedise la nivel economic şi politic de atâta vreme. Cei doi trebuie să fi avut ca dascăli, printre alţii, şi pe viitorul protopop Vasile Băran, unchiul lor, care traduce şi copiază şi cărţi populare, precum *Sindipa, Floarea darurilor şi Esopia*[19] (şi în manuscrisele căruia nu o dată găsim însemnări în limba latină) şi pe Alexandru Dascălul (care semna şi latineşte, Alexandru Polonus), cel care făcea în 1690 pe foile liminare ale unui *Penticostar* descrierea bătăliei de la Zărneşti[20]. Acest învăţat dascăl, venit de la Lwow a plecat în 1699 la Râmnic, unde a fost dascăl şi la şcoala de acolo.

Stăpânirea însă a slavonei ruse şi chiar a limbii ruse nu le-au putut câştiga decât în Răsărit, probabil la Academia Movileană din Kiev[21]. Dar la fel de probabil este studiul în şcolile din Moscova, aşa cum peste ani, în 1707, fiul lui David, Sebastian, este trimis de Petru I „pentru a învăţa limba greacă, latină şi slavonă"[22]. Până la noi cercetări rămâne doar certitudinea studiilor în Răsărit. De aici va fi rezultat acea aplecare pe care ambii fraţi au avut-o spre imperiul care tocmai se construia sub auspiciile despotice şi violente ale lui Petru cel Mare. Pentru ipoteza studiilor kievene pledează şi faptul că în Şcheii Braşovului se instaurase în secolul următor o adevărată tradiţie a trimiterii tinerilor la studii la Kiev sau a pelerinajului

---

[17] Ortografiat în studii mai vechi şi Szenczi.

[18] Teodor Corbea, *Dictiones Latinæ cum Valachica earum interepretatione,* Ediţie de Alin/Mihai Gherman, Cluj/Napoca, Clusium, 2001, p. VIII.

[19] N. Albu, *Istoria învăţământului românesc din Transilvania până la 1800*, Blaj, 1944, p. 85–86.

[20] Acesta stăpânea foarte bine limba latină, din moment ce scria la sfârşitul unui pateric: „hunc scripsit ego Alexandrus præceptor Polonus anno Domini 1699". Apud N. Iorga, *Studii şi documente*, vol. VIII: *Braşovul şi românii*, Bucureşti, 1903, p. 218-9.

[21] Supoziţia îi aparţine lui Scariat Struţeanu, *Doi umanişti ardeleni la curtea lui Constantin Brâncoveanu*, în „Ramuri" 33(1941), nr. 1–2, p. 43 şi a fost reluată ulterior şi de alţii. Paul Cernovodeanu susţine fără argumente documentare în *O familie de diplomaţi din Transilvania la cumpăna dintre veacurile XVII şi XVIII: Corbea din Şcheii Braşovului*, în „Studii şi materiale de istorie medie", XXIII (2005), p. 145 ideea că studiile le-au făcut la Lavra Pecearska din Kiev.

[22] *Relaţiile istorice dintre popoarele U.R.S.S. şi România în veacurile XV- începutul celui de al XVIII-lea. Documente şi materiale.* [Foaia de titlu în limba rusă este: *Исторические связи народов СССР и Румынии в XV – начала XVIII в. Документы и материалы*] Comitetul de redacţie: I. S. Grosul, A. Oţetea, etc.Vol. III, Moscova, Editura „Ştiinţa", 1970, p. 263.

unor fețe bisericești care încercau să obțină de la Răsărit o susținere materială, şi nu numai, a bisericii din Şchei.

Frații Corbea nu au rămas în Şchei, chiar dacă David fusese sfințit ca preot. Cu excelenta pregătire pe care o aveau David şi Teodor Corbea au făcut o figură bună în Țara Românească de la sfârşitul secolului al XVII-lea şi de la începutul celui următor. Venirea lor în Muntenia a fost pusă de Paul Cernovodeanu pe seama ocupării în 1688 a Braşovului de trupele austriece, unde acestea au întâmpinat o puternică rezistență din partea populației săsești, ale căror privilegii erau brusc limitate, fiind supusă şi unei fiscalități crescute[23], dar s-a putut produce şi înainte, datorită atracției pe care o exercita Țara Românească pentru românii braşoveni. Fie că se datorează opoziției antiaustriece (respectiv anticatolice), fie că se poate explica prin dorința găsirii unei sorți mai bune, ştim cu precizie că la venirea celor doi în Țara Românească că cei doi frați nu aveau avere; ei s-au îmbogățit prin milă domnească încă din primii ani ai domniei lui Constantin Brâncoveanu sau poate chiar înainte[24]. David venise holtei şi se căsătorise cu o localnică, Ilinca, cu care a avut cel puțin un fiu, Sebastian, susținut, după moartea tatălui său, la studii de latină, greacă şi slavonă la Moscova chiar de Petru I. El era numit „ceauş spătăresc" fiind, deci, cel puțin un apropiat al spătarului Mihai Cantacuzino, fratele Stolnicului şi avea spre sfârşitul vieții o situație materială destul de bună, din moment ce deținea o întreagă mahala aflată atunci la periferia Bucureştiului (devenită actualmente cartierul Ioanid din București)[25].

Ținând cont de faptul că în prima perioadă a domniei lui Constantin Brâncoveanu a existat o strânsă coeziune între el şi Cantacuzini, nu este de mirare că vodă Brâncoveanu, cunoscută fiind apropierea la începutul domniei între domn şi aceştia, l-a folosit încă din 1691 în repetate misiuni diplomatice, la început la Braşov, pentru ca apoi să devină alături de Gheorghe Castriotul principalul agent al lui Brâncoveanu la Moscova. De pildă, el participă la încoronarea regelui August al II-lea al Poloniei, având de fapt delicata misiune de a tatona intențiile polonezilor de a invada Țările Române în vederea anexării lor.

Activitatea sa diplomatică, evident antiotomană, favorabilă apropierii de Moscova şi categoric defavorabilă înaintării habsburgilor în bazinul dunărean a fost apreciată de Petru I şi cancelarii Golovin şi Golovkin. În momentul în care elementul religios devenea un vector important în politica europeană (propaganda catolică se suprapunea, de exemplu, în răsăritul Europei cu expansiunea militară a Habsburgilor), David Corbea a devenit un campion al apărării ortodoxiei, încurajând pe toate căile boicotarea de către şcheieni a uniației, fiind susținut în această acțiune din Țara Românească de Constantin Brâncoveanu, iar din Rusia de Petru cel Mare, ambii văzând, dincolo de aspectele sale religioase, consecințele politice ale răspândirii catolicismului în răsăritul european.

---

[23] P. Cernovodeanu, op. *cit.*, p. 145.

[24] Dintr-un document aflăm că David, „care s-au aşăzat cu şăderea lui în țara domnii meale" a fost iertat în 1690 de birul slujitoresc şi „de birul braşoveanilor de bir mărunt de țară" şi de alte podvezi şi angarale, ceea ce dovedeşte că el se făcuse deja foarte util domnitorului. /N. Iorga, *Documente privitoare la Constantin vodă Brâncoveanu, la domnia şi sfârşitul lui*, București, 1901, p. 171–6.

[25] *Lotizarea parcului Ioanid*, București, Simetria, 2007. Apud: http://www.romanialibera.ro/a94531/parcul-ioanid-model-rezidential-inca-valabil.html

Calitățile intelectuale şi diplomatice, dar şi o anumită neliniște, l-au îndreptat spre asumarea unor misiuni diplomatice complexe. Trimis de mai multe ori de Brâncoveanu inițial în Transilvania[26], iar din 1701 în Rusia. David Corbea se dovedeşte un diplomat de anvergură: În 1702 vine în fața țarului cu un amplu memoriu-raport în care dă multe detalii asupra situației creştinilor ortodocşi din Imperiu Otoman şi cel Habsburgic, vorbind în numele tuturora: „Preasfântul domn Dosoftei, patriarhul Ierusalimului a venit în Țara Românească în oraşul Bucureşti şi după întâlnirea cu domnul meu, Constantin Basarab, şi cu cei doi frați Cantacuzino, Constantin şi Mihai, au vorbit şi s-au sfătuit mult între ei cu privire la izbăvirea tuturor pravoslavnicilor creştini, care gem sub jugul necredinciosului tiran turc şi sunt tare năpăstuiți de eretici, duşmani ai Bisericii Răsăritene, fiind rugați şi îndemnați la acest sfat de toți grecii şi sârbii, bulgarii, albanezii, moldovenii, precum şi de românii din Transilvania, precum şi de alți vecini, care trăiesc în jurul Țării Româneşti"[27]. Raportul conține un adevărat plan strategic al unui război cu turcii şi tătarii susținut de armata rusă, căria i se vor adăuga forțele militare muntene şi moldovene, dar şi insurecții populare. Citim în subtextul acestor rânduri planurile unificcării creştinilor din Imperul Otoman. Ne întrebăm dacă acestea nu vor fi fost originea conflictului între Brâncoveanu şi Cantacuzini, fiecare din ei văzându-se factorul de constituire a acesteia.

În ceea ce priveşte situația românilor, el spune explicit: „După cum soarele luminează toată lumea şi Moise i-a scăpat pe isracliți de egipteni, tot aşa, şi noi, toți pravoslavnicii, dorim de la sfânta Sa Mărie să ne izbăvească de jugul tiranilor şi al ereticilor; iar noi toți suntem gata să ne vărsăm sângele pentru biserica lui Hristos şi pentru slava sfintei împărății şi mai bine să murim decât să trăim în supărări"[28]. „Tiranii" era curent folosit în documentele adresate ruşilor pentru a-i denumi pe turci; „ereticii", însă, era un termen care se referea doar la situația celor aflați în Imperiul Habsburgic pentru a-i denumi pe reformați şi catolici.

Solul nu se fereşte să transmită țarului sfaturi şi sugestii politice, militare şi chiar religioase: „Preasfințitul [N.N. Dositei, patriarhul Ierusalimului] mi-a poruncit să aduc la cunoştință în chip deosebit, că pe cine va alege Dumnezeu pentru patriarhia Moscovei, acela să fie cu desăvârşire pravoslavnic şi de neam rusesc şi să nu fie îndopat cu învățătură papistăşească şi a spus că este imposibil ca acela care şi-a băgat mâinile în smoală să nu se murdărească"[29]

O atenție specială o acordă solul unirii cu Biserica Catolică, pe care o făcuseră o parte dintre sârbi „Iar pe deasupra toți sârbii care sunt sub stăpânirea cezarului au trimis un pan cu titlul de oberşer, un om bun şi pravoslavnic, să roage pe domnul [N. N.: Constantin Brâncoveanu] să scrie la Moscova că ei sunt întotdeauna gata împotriva păgânilor. Şi să se unească cu oastea țarului şi au spus că nu mai pot îndura sub cezar şi mai mult au pierdut peste 100.000 de oameni

---

[26] În socotelile Braşovului sunt menționate mai multe veniri ale sale în cetate, dar şi cheltuielile pe care municiplaitatea le-a făcut pentru primirea oaspetelui, ceea ce dovedeşte că drumurile sale nu erau lipsite de importanță nici pentru notabilitățile săseşti.

[27] *Relațiile...*, p. 184

[28] *Ibidem*, p. 187...

[29] *Ibidem*, p. 188.

pentru cezar, iar astăzi îi silesc să primească unirea, şi de aceea, preasfinţitul şi domnul meu, cer răspuns în ce chip să-i mângâiem să nu se unească cu ungurii[30], în urma gândului rău al franţujilor, care ne-ar aduce mari pagube tuturor, deşi ei sunt dârji în credinţa lor pravoslavnică. Totuşi, de nevoie, oamenii mai fac şi lucruri împotriva voinţei lor"[31]

Foarte importante pentru problema românilor transilvăneni sunt punctele 26–29 ale memoriului, conţinând în cea mai mare parte a lor informaţii inedite, sau, dacă sunt cunoscute şi din alte surse, confirmându-le pe acestea:

„26

Toţi pravoslavnicii care trăiesc sub cezar, sârbii şi românii din Transilvania şi alţii, sunt siliţi grozav să primească unirea; deşi cezarul le dă privilegii, el nu le va respecta, ci pricinuieşte pravoslavnicilor multe fărădelegi şi supărări, mai vârtos decât turcii, şi, pentru aceasta ei se închină Măriei Sale să binevoiască să-i scrie cezarului să le dea credinţa lor, după cum au trăit şi sub turci neclintit în credinţa lor.

27

Cu toate că episcopul Transilvaniei şi mulţi popi au primit unirea, totuşi numeroşi preoţi mai trăiesc în credinţa pravoslavnică, care se roagă cu lacrimi în ochi ca Măria Sa ţarul să binevoiască să-i scrie cezarului ca să-i lase să trăiască în credinţa lor şi să le dea voie să-şi aleagă un episcop pentru mitropolia Belgradului, care mitropolie a fost zidită de strămoşii ţarilor moscoviţi şi de domnii Ţării Româneşti şi aşa, ca acela care vrea să fie unit să meargă la episcopul unit, iar pravoslavnicii la cel pravoslavnic.

28

Biserica din Braşov, care a fost zidită de strămoşii ţarilor Moscovei şi de domnii Ţării Româneşti, mai rămâne şi astăzi pravoslavnică, deşi există mulţi câini care îndeamnă împotriva ei. Şi, de aceea, se roagă cu lacrimi în ochi ca Măria Sa să binevoiască să-i dea protpopului de acolo un privilegiu ca să fie slobodă de episcop şi de iezuiţi, ca să nu fie atinsă prin nimic.

29

În oraşul Făgăraş există de asemenea o biserică ortodoxă, care a fost zidită de domnul meu, iar episcopul unit Satanasie i-a spart zidurile şi a slujit cu de-a sila în ea. Şi pentru aceasta se roagă domnul meu Măriei Sale pentru amândouă bisericile, pentru cea din Braşov şi pentru cea din Făgăraş, să binevoiască să-i scrie cezarului să-i lase slobozi să trăiască, fiecare cum vrea. Şi, dacă cele 2 biserici vor rămâne pravoslavnice, toţi creştinii de acolo se vor întări"[32]

În mod evident, adăugirile referitoare la situaţia ortodocşilor aflaţi deja în Imperiul Habsburgic sunt făcute de David Corbea nu numai din raţiuni diplomatice,

---

[30] Opoziţia împotriva ocupaţiei habsburgice s-a convertit din 1703 într-o revoltă (mişcarea curuţilor) condusă de Francisc Rákoczi al II-lea, care era sprijinit de francezi şi ruşi, cu toate că acesta era masiv susţinut de calvinii unguri.

[31] *Relaţiile istorice...*, vol. III, p. 188–189.

[32] *Ibidem*, p. 191.

ci şi pentru că el era profund implicat în susținerea cauzei conaționalilor săi. Dovadă este şi stilul mai colorat cu care sunt susținute aceste puncte, dar şi încercarea de a influența atitudinea țarului prin sugerarea unei obligații morale care ar veni în continuarea unei mai vechi tradiții a țarilor de a susține pe ortodocşii transilvăneni.

Documentul ne arată fără dubiu că asistăm la o reacție concertată a domnitorului şi a patriarhului Ierusalimului Dositei al II-lea Notară, deci a autorității laice şi a celei bisericeşti. Aceasta explică şi numărul important de tipărituri greceşti şi româneşti anticatolice care apar în scurt interval la Iaşi şi Bucureşti în tipgrafii care aveau ca destinație în primul rând susținerea unei polemici care avea ca scop să frâneze unirea unei părți a ortodocşilor cu Biserica Romei. Acest document este, de asemenea, după ştiința noastră, primul care vehiculează porecla „Satanasie" dată de ortodocşi lui Atanasie Anghel.

Începând cu 1703 David Corbea se stabileşte pentru mai mult timp la Moscova, întâi ca agent al lui Constantin Brâncoveanu la curtea țarului Petru I, apoi reprezentând şi interesele domnitorului moldovean Mihai Racoviță[33], dar întotdeauna susținând vocea Cantacuzinilor. În 1703 primeşte un amplu raport al Stolnicului despre chemarea lui Brâncoveanu la Adrianopol şi despre activitatea marii delegații de boieri care l-au însoțit pe domnitor, apărându-l de pârile care i se aduceau de duşmani. De asemenea, primeşte prin fratele său, Teodor, o scrisoare în care Brâncoveanu se plângea de mărirea cumplită a birului pe care o ceruseră cu această ocazie turcii[34]. (Surse nesigure transilvănene, pe care nu le detaliem aici, sugerează – fără argumente – că David ar fi fost implicat în sens negativ în chemarea lui Brâncoveanu la Adrianopole, unde, conform tuturor surselor, domnul a obținut greu şi cu sume mari de bani rămânerea pe tron) Teodor a transmis fie direct, fie prin intermediul fratelui său aflat la Moscova informații despre situația internă din Imperiul Otoman, despre revolta lui Francisc Rákoczi al II-lea împotriva austriecilor, despre situația din Transilvania etc.

Din 1704 David este reținut de țar pentru nevoile diplomației ruse[35], păstrându-şi misiunea de rezident al domnitorului muntean şi al Cantacuzinilor la Moscova. Temându-se că aflarea rostului acestei misiuni i-ar putea afecta domnia, dar şi neîncrezător în fidelitatea lui, în situația în care David rămânea un apropiat al Cantacuzinilor, cu care relațiile domnitorului deveneau tot mai reci, Brâncoveanu solicită de mai multe ori întoarcerea lui în țară, pentru îndepărtarea bănuielilor turceşti. Diplomat, cancelarul Golovin găseşte o formulare politicoasă de amânare

---

[33] În 20 iunie 1704, m de pildă, traduce în rusă pentru informarea diplomației ruse o scrisoare cifrată pe care i-o trimisese voievodul moldovean cu informații şi sfaturi politice adresate țarului în legătură cu o eventuală campanie rusă împotriva turcilor.

[34] P. Cernovodeanu, op. *cit.*, p. 149.

[35] În 9 septembrie 1704 Constantin Brâncoveanu cere cancelarului Golovin trimiterea în țară a lui David Corbea cu următorii teremeni: „Vă rugăm, chiar foarte vă rugăm pe luminăția voastră ca să comunice monarhului uns de dumnezeu (pe el şi picioarele sale le sărut smerit), ca să binevoiască măria sa să de drumul omului nostru, David, deoarece s-a răspândit zvonul de către mulți şi diferiți oameni că avem un om pe lângă mîria sa autocrată. Şi aceasta nu numai că ne aduce pagubă, dar chiar ne amenină viața (deoarece stăpânul este nu numai un păgân, dar şi un chinuitor barbar şi un lup ce se nutreşte cu sânge) şi sântem convinşi că monarhul creştin nu doreşte să ne pricinuiască vreo pagubă sau nenororcire" (*relații istorice....*, vol. III, p. 211)

sine die a împlinirii dorinței voievodului român[36], asigurându-şi, în acelaşi timp, rămânerea în viață a lui David Corbea, care devenise o piesă foarte importantă a diplomației ruse în centrul şi sud-estul Europei[37]. Iar în momentul în care, totuşi, îi permite întoarcerea în țară, aceasta se face sub un paşaport cu nume fals, „David Ivanovici, negustător". În ianuarie 1706 David Corbea se afla încă la Bucureşti, Brâncoveanu preferând să trimită la cancelarul Golovin pe Teodor „care este şi el un slujitor bun şi credincios, de la care mai mult (dacă veți binevoi să-l ascultați cu omenie) înălțimea voastră, o să înțcleagă"[38], împreună cu 6 butoaie de vin (4 pentru țar, 2 pentru cancelar), pentru a distrage, probabil, atenția rușilor, care îl solicitau în continuare pe David[39]. Acesta este din nou solicitat în termeni fermi de țar pentru nevoile propriei diplomații în martie 1706[40]. Arătându-se formal solidar cu domnul său, David explică şi el într-o scrisoare proprie motivul pentru care nu poate pleca din țară în acel moment: „În ceea ce priveşte porunca voastră de a pleca la dumneavoastră, nu spun nici o vorbă deosebită, căci Atotțiitorul ştie că sunt gata oricând, dar, după cum văd, şi prea luminatul meu domn arată luminăției voastre, precum mi-a arătat şi mie în repetate rânduri multe şi grele pricini care mă fac să mă feresc să plec în aceste vremi tulburi, ca să nu se abată nu numai asupra domnului meu, dar şi asupra acestui popor, o nenorocire"[41], îl trimite, din nou, pe fratele său Teodor „ca să aducă răspuns la ceea ce i s-a dat de aici şi să vestească cum va fi purtarea păgânilor", cerând bunăvoință şi protecție pentru el câtă vreme va sta la Moscova[42]. După un schimb de mesaje din care se vede, în mod evident,

---

[36] „Iar în ceea ce priveşte pe David, vă răspund că înălțimea voastră a înțeles prea bine că un creştin, fără vreun interes şi preacuviosull nostru autocrat nu doreşte niciodată pagubă sau nenorocire pentru dumneavoastră, o întăresc şi eu şi toată lumea ştie că Măria Sa nu se străduieşte decât pentru înmulțirea şi creşterea Bisericii Răsăritene şi a cuviosiei ei, pentru care pricină nu se gândeşte să pricinuiască vreo pagubă sau nenorocire bunului şi credinciosului creştin pravoslavnic. Dar, mai ales, arătați atâtea pricini pentru care doriți înapoierea celui pomenit mai sus, încât i-am raportat Măriei Sale, autocratului, care a binevoit să-l lase să plece pentru câtva timp. Dar să binevoiți a afla că va mai zăbovi aici, iar pe urmă, când va veni timpul, ceea ce trebuie răspuns Măriei Sale autocratului, doreşte răspuns prin el şi nu prin altcineva, pentru că îl cunoaşte ca pe un om vrednic de asemenea slujbă, deoarece s-a purtat aici cuviincios, înțelept, dar şi drept, aşa cum se cuvine. Şi aceasta o scriu la porunca măriei sale" (*Relațiile...*, vol. III, p. 214).

[37] Probabil la alte insistențe ale lui Brâncoveanu, Petru I îi permite lui David să se întoarcă pentru un timp în Țara Românească, dar țarul îşi asigură reîntoarcerea sa într-o scrisoare adresată direct lui Constantin Brâncoveanu: „Ținând seama de dorința dumneavoastră, l-am lăsat să plece pe ceaușul trimis de dumneavostră, pe care, după ce va trece un timp, să ni-l trimiteți din nou, ca pe un om credincios şi potrivit pentru treburile noastre comune. Pe lângă aceasta vă mulțumim mult pentru grija arătată față de noi, dar, mai vârtos față de creştinătate" (*Relațiile...*, III, p. 221).

[38] *Relațiile...*, vol. III, p. 237.

[39] *Relațiile...*, vol. III, p. 239. Vinul a sosit, de altfel, stricat, ceea ce a produs oarecare deziluzie şi supărare la Moscova.

[40] *Idem*, p. 231

[41] *Idem*, p. 240.

[42] În ascuns, însă, David îi scrie cancelarului G. I. Golovkin, rugându-l să nu-l rețină la Moscova pe fratele său, ci, dimpotrivă, să-l trimită înapoi în Țara Românească, solicitând expres de la Constantin Brâncoveanu trimiterea sa (G. S. Ardeleanu = Samuel Goldenberg, *Ştiri privitoare la istoria Țărilor Române în corespondența împăratului Petru I*, în „Studii şi cercetări de istorie medie", I (1950), p. 207.

că voievodul nu dorea să îi dea voie lui David să plece, iar cancelarul insista tot mai apăsat, ca urmare a voinței țarului, care îl dorea în mod expres pe David (trimițându-l înapoi pe Teodor), Brâncoveanu cedează. David nu ajunge la Moscova decât în martie 1707, când Petru I îi scrie direct lui Constantin Brâncovcanu: „Am primit aici scrisoarea voastră scrisă nouă prin David Corbea, şi am fost înştiinţaţi despre toatc, prin ceea ce a spus prin gură"[43].

Calitățile şi disponibilitățile intelectuale ale braşoveanului fac ca, printr-o patentă imperială, acesta să fie ridicat la înaltul grad de consilier aulic, iar scrviciilc sale să fie răsplătite cu un salariu substanțial începând cu aprilie 1707[44], El venea în asemenea funcții în continuarea unui mare cărturar român, Nicolae Milescu Spătarul şi anticipa activitatea lui Dimitrie Cantemir Cunoscător, ca şi fratele său Tcodor, a limbii maghiare, David este trimis de țar în Transilvania „pentru unclc trebi ale noastre"[45]. Avca delicata misiune de a-l contacta pe Francisc Rákoczi al II-lea, devenit dc curând principe al Transilvaniei şi conducător al răscoalei curuților, pentru a-i oferi sprijinul Rusiei în mişcarea antihabsburgică, dar şi o alianță militară mai largă, carc urma să consolidczc poziția rusă în conflictul cu Carol al XII-lea al Suediei; nu în ultimul rând îi oferea sprijinul Rusiei pentru a obține coroana Poloniei, în detrimentul regelui titular Stanislav Leszczyński, devenit inoportun din punct de vedere rusesc prin alianța sa cu forțele suedeze. Întâlnirea a avut loc în 5 aprilie 1707 la Târgu-Mureş, David revenind aici încă o dată pentru încheierea unui tratat cu Rusia[46], oferindu-i, nobilului maghiar în acelaşi timp, garanția unui azil în Rusia în cazul unei înfrângeri a mişcării[47]. Tratatul s-a încheiat, dar fără urmări deosebite pentru viața politică şi militară a răsăritului european. În septembrie 1707, David Corbea a murit la Varşovia la întoarcerea din misiunea sa în Ungaria (unele voci insinuând o moarte violentă, el mărturisind într-o scrisoare adresată cancclarului rus că i-a revenit „vechea boală"), țarul ordonând o înmormântare cu onoruri princiare (sic!) la Kiev la Mănăstirea Pecerska.

Teodor Corbea a ajuns de timpuriu „logofăt de taină" al lui Brâncoveanu, iar mai apoi „sicritariu"[48], apropiat, şi fidel al Cantacuzinilor, chiar şi atunci când, spre sfârşitul domniei, voievodul se va îndepărta de aceştia[49].

---

[43] *Idem*, p. 255.
[44] *Relațiile...*, III, p. 255–256; P. Cernovodeanu, op. *cit*, p. 151.
[45] *Idem*, p. 259.
[46] G. S. Ardeleanu, op. *cit*, p. 207
[47] Rákoczi a preferat, totuşi, azilul în Franța şi, mai apoi în Imperiul Otoman.
[48] Prima mențiune a lui în această calitate o întâlnim în *Condica de venituri şi cheltuieli a vistieriei (1694–1704)*, publicată în „Revista istorică a Arhivelor României", Bucureşti, 1877, p. 387, unde se spune în martie şi ianuarie 1698: „120 tal[eri] s-au dat leafă lui Toader Pisariu de şase luni: septemvrie, octomvrie, noiemvrie, dechemvrie, ghenuar, fevruariu". De altfel, însuşi Constantin Brâncoveanu îl numea într-o scrisoare din 1700 adresată judelui Braşovului „sicritariul nostru" (N. Iorga, *Studii şi documente*, vol X, p. 280 şi A. Mureşianu, *Clădirea şcoalei româneşti din Braşov*, în „Anuarul Institutului de Istorie Națională", vol IV, 1929, p. 225.
[49] Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol. II, Ed. a II-a, Bucureşti, Sophia, 1992.

A participat, se pare, la un complot prin care adepții apropierii necondiționate de Rusia (Cantacuzinii, episcopul Damaschin al Buzăului[50]), dar şi Francisc Rákoczi al II-lea şi paşa Belgradului (acesta din urmă acționând la ordinele Porții pentru prinderea voevodului) încercau îndepărtarea lui Brâncoveanu din scaun. Teodor joacă şi el un rol destul de important în epocă, dar până la moartea fratelui său doar unul secund, rămânând mai mult în țară. Solidar cu Cantacuzinii, el nu a fost de acord cu atitudinea circumspectă şi ezitantă a lui Constantin Brâncoveanu, aşteptând o luare de poziție mai tranşantă în favoarea apropierii de Rusia.[51].

Teodor Corbea apare în documentele ruseşti încă din 1698 când în august se afla la Kiev; fiind solicitat de Departamentul solilor din Moscova, la dorința expresă a țarului, el se dovedeşte foarte util pentru aflarea de informații asupra situației din sud-estul Europei[52]. În acelaşi an țarul îl trimite în decembrie împreună cu Gheorghe Castriotul să găsească în Țara Românească meşteri de corăbii. Faptul este doar în legătură cu dorința țarului de a construi o flotă rusească în Marea Neagră după cucerirea cetății Azov şi obținerea ieşirii spre Marea Neagră, sau cu planuri mai ample, care vizau formarea unei flote similare în Marea Baltică, odată cu cucerirea ieşirii spre Golful Finic.

Dacă în 1698 Teodor era doar grămătic (pisar), el reapare în actele Departamentului solilor de la Moscova în 1703 în calitate de secretar al voievodului muntean. Aducea scrisori pentru fratele său, David, aflat deja acolo, dar şi veşti despre reîntoarcerea lui Constantin Brâncoveanu de la Adrianopole şi despre felul cum şi-a salvat domnia. Întrucât sursele interne nu ne relatează în întregime acest episod considerăm că nu este inutil să citățm felul în care el a prezentat momentul diplomației ruseşti: „Iar astăzi, când a venit acest vizir iarăşi s-au gândit turcii cum să-şi umple visteria turcească, întrucât au sărăcit grozav şi s-au sfătuit să-i mazilească pe domnii nu numai din Țara Moldovei, ci şi din Țara Românească şi să pună paşale de-ale lor. Şi, pentru a găsi pricină domnului Țării Româneşti, au hotărât să-l cheme la Poartă, crezând, firește, că el nu va îndrăzni să vină şi, pentru a se feri de rău, va pleca ori în Țara Nemțească ori în altă țară şi atunci ei vor găsi un chip bun să-şi împlinească gândul şi în Țara Românească să facă după voia lor. Dar domnul lor, aflând aceasta, în parte chemând în ajutor pe Dumnezeu, a plecat acolo la Poartă, chibzuind că e mai bine să sufere el, decât să lase ca țara lui să fie pustiită"[53]. La întoarcerea de la Moscova i-a adus domnului Moldovei un dar din partea țarului.

---

[50] O dovadă indirectă a acestei apropieri a lui Teodor Corbea de cercul complotiştilor este şi faptul că manuscrisul dicționarului latin-român redactat de el, făcut „din plata părintelui Mitrofan [al Buzăului] ajunge după moartea acestuia (1702) în posesia lui Damaschin.

[51] Într-o scrisoare adresată lui Francisc Rákoczi al II-lea îşi critică în mod expres domnitorul în acest sens, amintind şi faptul că acesta a oprit un grup de sârbi să treacă în Rusia. În aceeaşi scrisoare îşi manifesta neliniştea pentru progresul uniaților în mediul sârbilor. (P. Cernovodeanu, op. *cit.*, p. 153), evident, având în vedere şi soarta românilor din Transilvania.

[52] În anul acesta, [7]206 [=1698] în luna lui august 5 zile au sosit la Kiev un străin şi un cazac şi eu, robul măriei tale, i-am întrebat, iar la întrebările puse de mine robul măriei tale, străinul s-a dovedit a fi pisar din Țara Românească cu numele de Feodor. În anul acesta [7]206 în luna lui aprilie, el, Feodor a fost trimis la porunca măriei tale de la departamentul solilor din Moscova pentru trebuiri de-ale măriei tale, pentru aflarea de ştiri şi pentru tocmirea de meşteri de corăbii din diferite țări" (*Relațiiile.*, III, p. 122)

[53] *Relațiiile.*, III, p. 198.

După moartea fratelui său își caută un protector în persoana principelui Francisc Rákoczi al II-lea. O scrisoare din 23 iunie 1708 trimisă din Târgoviște principelui transilvan (care răspundea uneia anterioare primite din partea acestuia, dar presupune o corespondență anterioară) redactată într-o impecabilă latină spunea: „Ex gratiosis literis Serenitatis Vestrae, quas summa cum devotione ac submisione deosculando accpti, tam orphanam domum destructi domini fratris, quam me indignum suum suppedium, aut non totam nostram familiam in principali Serenitatis V-rae, gratia conservari rite intelexi, pro quo speciali misericordia tanquam ii, qui nec capaccs, nec efficaces summas, ut aliquo modo tanti clementissimi Domini valemus solum coeleste numen pronis ppplitibus pro longaevo eoque prospero regimine Serenitatis V-trae adoramus intimo ex pectore in fidelis suo servitio et vivere et mori expotando"[54]. Scrisoarea era redactată în numele Stolnicului Constantin Cantacuzino, întrucât primul lucru pe care îl exprimă după formulele de politețe de la început este dorința acestuia de a-l întâlni pe reprezentantul lui Rákoczi pentru a vorbi despre problcmele sârbilor și alte treburi. Scrisoarea făcea aluzie la o acțiunc comună în carc era implicat patriarhul Alexandriei Gherasim al II-lea, episcopului Damaschin, mutat aproape fără voia lui de curând de la Buzău la Râmnic, care obținusc învoirea de la generalul Rabutin de a-l contacta pe rebelul (din punctul de vedere al austriecilor) principe transilvănean pentru a spune „in plura quae nunc in secretis latet" (multc pe care acum le tăinuiește); în proiect jucau un rol activ frații Constantin și Mihai Cantacuzino, care se îndepărtau tot mai mult de Constantin Brâncoveanu, croindu-și propriilc lor planuri politicc. Era vorba de proiectul unei insurecții a sârbilor, care să dea prilejul intervenției lui Petru I în Balcani. În acest proiect Teodor Corbea era nu un simplu executant, din moment ce el spune „praeter hoc Reverendus Episcopus Damascenus cum in una consideratione cum Domnino Comite Michaele et mecum sit abscondcre" (cinstitul episcop Damaschin fiind într-același gând cu domnul conte Mihai [Cantacuzino] și cu mine a fost de părere să țină ascunse acele lucruri)[55]. Era vorba de același proiect pe care îl schițase cu câțiva ani înainte David în moemoriul său către țar și care avea ca finalitate eliberarea creștinilor de sub jugul păgânilor. Scrisoarea dă amănunte interesante și despre presiunile austriece pcntru realizarea unei biserici greco-catolice sârbești. Epistola, care conținea atât de importante secrete și planuri politice a fost expediată prin contele Mihai Mikes, un apropiat colaborator al lui Rákoczi.

O altă scrisoare redactată la Potlogi în 10 iulie 1708 aduce noi detalii despre ecourile victoriei lui Petru I împotriva regelui Suediei Carol al XII-lea de la Poltava, care măreau – după părerea Cantacuzinilor, a patriarhului și a lui Teodor Corbea însuși șansa ca mișcarea curuților să se convertească, cu sprijinul țarului, într-o mare insurecție antiturcească și antihabsburgică. Din nou, scrisoarea cste scrisă și în numele Cantacuzinilor, amintindu-l în această scrisoare și pe Toma, de care își va lega soarta câțiva ani mai târziu. Purta, în paralel, și o corespondență cifrată cu principele Transilvaniei „in cifra Domini Henter" (în codul cifrului domnului Hcnter)[56],

---

[54] Andrei Pippidi, *Noi mărturii despre relațiile lui Rákoczi cu românii* în „Studii și materiale de istorie medie", vol. XXIII (2005),p. 283.

[55] *Idem*, art. cit., p. 285.

[56] *Ibidem*, p. 284.

dar expedia şi scrisori scrise direct în latină prin emisari de încredere. În toate scrisorile, Teodor făcea referire la relaţiile speciale ale fratelui său cu principele.

Un scurt răspuns din 26 august din partea lui Francisc Rákoczi al II-lea îl asigura pe Teodor Corbea de bunăvoinţa şi protecţia sa.

O ultimă scrisoare a lui Teodor Corbea adresată principelui Transilvaniei datează din 31 decembrie 1709 fiind scrisă la Târgovişte. Era redactată după rănirea principelui în lupta de la Trencin şi în plină degringoladă a mişcării curuţilor, nu mult înainte de începerea (începând cu 1711) a exilului acestuia. Scrisoarea este foarte importantă pentru identificarea profilului cultural al lui Teodor care vorbeşte de faptul că el este cel care a tradus cuvânt de cuvânt scrisoarea latinească adresată de Rákoczi lui Mihai Cantacuzino (quantum obligationem mea fuit interpretatione de verbo a verbo facta valachico idiomate facta), dar traducea în româneşte pentru voievodul său o scrisoare sârbească, redactată probabil în slavonă („et ego illorum interpres Rascianicus essem"). Scrisoarea dă foarte multe informaţii despre tratativele dintre Carol al XII-lea al Suediei, aflat de mai multă vreme la Bender şi turci, care îi ofereau mai multe posibilităţi de a se întoarce în regat, dar şi veşti politice din Ţara Românească şi din Moldova.

Teodor Corbea se face din nou util lui Brâncoveanu începând cu 1709, când, aflându-se de intenţiile lui Petru I de a face o campanie antiotomană în Ţările Române şi Balcani, voievodul muntean dorea să îşi asigure prin serviciile sale diplomatice o echidistanţă precaută faţă de forţele în conflict.

În 1711 lui Teodor Corbea îi revine una din cele mai importante şi delicate misiuni diplomatice ale vieţii sale: este trimis de Constantin Brâncoveanu la Iaşi la curtea lui Dimitrie Cantemir ca să obţină, împotriva animozităţii care era între Cantemireşti pe de o parte şi Cantacuzini şi Brâncoveanu, pe de alta, un acord pentru o poziţie şi acţiuni comune în cazul în care Petru I ar fi început o campanie în zonă. Obţine un acord cu Cantemir[57], dar, luând parte prea activă la evenimente

---

[57] „18. Cum a lucrat Dimitrie Cantemir după ce a sosit în Moldova pentru cauza creştinilor este cunoscut Cabinetului Măriei Sale, ţarului. A fost, însă, pârât de Brâncoveanu şi Cantacuzini prin scrisori de taină, ca fiind nevrednic şi că el este creştin doar cu numele, dar în faptă este cu totul turcit, şi aşa mai departe.

19. În pofida [acestora] Măria Sa, ţarul, privnd faptele sale, a primit credinţa făgăduită de e, pe cât de înţelept a fost, pe atât de mărinimos, el a poruncit ca să se împace cu domnul Valahiei şi să-şi unească puterile în folosul tuturor creştinilor, La fel a poruncit şi lui Brâncoveanu, ca el, lăsând la o parte vechea vrăjmăşie, să ştie că [domnul] Cantemir este primiit sub credinţa Măriei Sale.

29. Brâncoveanu, primnd această poruncă de la Măria Sa ţarul, sub chipul de a lega prietenie, l-a trimis la Dimitrie Cantemir pe secretarul său Corbea (care trăieşte acum la Kiev), hiritisindu-l nu în scris, ci prin vorbe că s-a făcut credincios Măriei Sale ţatului, că a trecut în tractat ponturile privitoare la sine şi la domnia sa, că s-a ridicat şi se trudeşte pentru cauza atât de mult dorită, ca un [adevărat] creştin, cerând, pe lângă acestea, să-i facă cunoscut în ce chip s-a închinat el şi ai săi Măriei Sale ţarului".

30. Dimitrie, fiind încunoştinţat de credinţa pe care Brâncoveanu a jurat-o de mulţi ani Măriei Sale ţarului, i-a dat de veste prin acelaşi Corbea despre sine că i-a făgăduit Mărici Sale ţarului credinţa sa şi i-a jurat că, atunci când va fi vremea prielnică, îşi va dovedi cu toată stăruinţa slujba sa. Pe de altă parte el, Brâncoveanu, să se păzească de turci, ca să nu fie prins înainte de vreme şi, pe lângă aceasta, i-a mai dezvăluit şi toată îndatorarea sa, adică cum i s-a poruncit să-l prndă, dacă va fi cu putinţă, ş să-l trimită sub pază puternică la Ţarigrad. Şi altele". Dimitrie Cantemir, *Scurtă povestire despre stârpirea familiei lui Brâncoveanu şi a Cantacuzinilor*, în *Opere complete*, VI, tom. II, Bucureşti, 1996, p. 83.

şi în urma eşecului campaniei ruseşti de pe Prut, a fost obligat să fugă în Rusia împreună cu spătarul Toma Cantacuzino, conducătorul oştirii muntene. Evenimentul îl va lăsa descoperit pe Constantin Brâncoveanu în faţa bănuielilor de hainie din partea turcilor, fapt care îi va fi fatal câţiva ani după aceea. Ceea ce pare din perspectiva istoriei un act de trădare a domnitorului, poate fi considerat, în aceeaşi măsură, o imprudentă nerăbdare în dorinţa de eliberarea de sub apăsătorul jug turcesc. Şi o imensă naivitate în ceea ce priveşte intenţiile generoase ale Rusiei în zonă.

Teodor Corbea dispare din documentele interne în 1712, când Brâncoveanu îi confiscă averea[58] atât ca pedeapsă pentru gestul său, cât şi din dorinţa de a arăta că dezavuează în mod public gestul fugarilor[59], vodă confiscând şi averile altor membri ai familiei Corbea. Stabilit lângă Kiev, fostul „siciritariu" muntean primeşte o moşie, rămânând un colaborator al administraţiei ţarului (întreţine o corespondenţă cu cancelarul Golovkin, iar în 1712 îl găsim traducând în rusă o scrisoare cifrată (cunoştea, deci, bine limba rusă dar şi alfabetul secret folosit de Cantacuzini!) pe care Stolnicul Constatin Cantacuzino o adresa nepotului său, Toma. Apare, de asemenea, în acelaşi an în însemnările lui Petru I, ceea ce arată că era cunoscut şi apreciat la Moscova.

Pe de altă parte, menţiunea lui Dimitrie Cantemir din *Scurtă povestire despre stârpirea familiei lui Brâncoveanu şi a Cantacuzinilor* „Corbea (care trăieşte acum la Kiev"[60] ne face să credem că el trăia încă în jurul anilor 1717-8, data redactării scrierii voievodului moldovean.

Nu se cunoaşte anul morţii sale. Îndeobşte, pornind de la o însemnare găsită la sfârşitul manuscrisului *Psaltirii în versuri*: „S-au dăruit sfintei besearcci a oraşului de dumnealui pan Teodor Corbea vel pisariu i canţelar a preaputearnicii Imperatorii moschiceşti în anul 725 luna lui mai 10" este dat de unii cercetători ca fiind anul sigur al decesului său. Scrisă de altă mână, însemnarea este una de proprietate, lucru confirmat de faptul că *Protocolul* Bisericii „Sfântul Nicolae" aminteşte într-o înregistrare nu mult timp ulterioară anului 1710 „2 psaltiri, una românească şi alta slavonească şi alta în verşuri de la Corbea"[61], anul 1725 fiind unul ante quem al morţii sale[62].

P. P. Panaitescu afirmă că familia s-ar fi retras din capitala imperiului la Kerson, urmaşii Corbeştilor trăind încă acolo la sfârşitul secolului al XIX-lea[63].

---

[58] P. Cernovodeanu, op. *cit.*, p. 154.

[59] Toderaşcu, „care, de felul lor sânt şchei din Ţara Ungurească şi aflându-se acest Toderaşco cu o slujbă lângă domniia mea, fiind pisariu unguresc, căutat şi miluit după slujba ce avea şi căsătorindu-se aici şi întemeindu-se cu milele domneşti de au făcut vii şi alte de toate, nu s-au îndestulat cu atât, fiind la inemă ficlean şi cu multă răotate s-au sculat de afu fugit într-lte ţări fără de ştirea domnii meale, arătându-se ficlean şi vrăjmaş domnii şi ţării" (Cernovodeanu, op. *cit.*, p. 154). Hotărârea de expropriere avea un evident caracter public, iar portretul lui Teodor Corbea seamănă izbitor cu cel din cronica oficială a lui Radu Greceanu.

[60] Dimitrie Cantemir, *op. cit.*, p. 83.

[61] Biblioteca Muzeului Bisericii „Sf. Nicolae" din Şchei, ms. 1, p. 175.

[62] Gh Cardaş, reluând informaţii din „Memoriile societăţii din Odesa", vol XXIII (1901) p. 33–61 şi A. Kolubiaski, *Noi şi ei*, Odesa, 1878, p. 188

[63] P. P. Panaitescu, *Influenţa polonă şi rusă în vechea cultură românească.* Curs ţinut la Facultatea de litere din Bucureşti, p. 610–611.

Gh Cardaş, reluând informații din „Memoriile societății din Odesa”[64] şi A. Kolubiaski[65] menționează că Teodor Corbea apărea sub numele Teodor Ivanovici Corbea ca martor într-un proces al unui boier în fața voievodului Nicolae Mavrocordat[66]. Dacă informația este exactă, însemnează că la data întocmirii documentului (12 noiembrie 1715) el era încă în viață şi – ceea ce ni se pare foarte important – încă în legătură cu spațiul românesc.

În urma sa rămân cu certitudine trei scrieri semnate de el; de asemenea şi câteva scrieri anonime ale epocii îi pot fi atribuite cu serioase argumente:

1. Un amplu dicționar latin-român[67], cea mai mare şi ştiințifică lucrare lexicografică a culturii noastre vechi, o operă care denotă un excelent nivel cărturăresc, comparabil cu cel al contemporanilor săi Stolnicul Constantin Cantacuzino şi Dimitrie Cantemir. După cum spune el însuşi într-o notă finală a manuscrisului, „La tălmăcirea acestuiu lixicon ostenitu-s-au din plata părintelui Mitrofan, episcopul de Buzău, Todor Corbea sân iermonah Ioasaf din Braşov”. Este vorba de una din cele mai interesante personalități ale culturii noastre din a doua jumătate a secolului al XVII-lea şi de la începutul celui următor: fost colaborator apropiat, în calitate de episcop de Huşi, al Mitropolitului Dosoftei, refugiat în Țara Românească după al doilea exil al acestuia, Mitrofan a fost diortositorul *Bibliei* de la Bucureşti şi al altor cărți tipărite în primii ani ai domniei lui Constantin Brâncoveanu. Lui i se datorează amestecul dialectal al formelor muntene şi moldoveneşti din prima imprimare integrală a *Sfintei Scripturi* în limba română. Ulterior, în calitate de episcop al Buzăului (1691–1702), unde înființează şi o tipografie în care se tipăresc lucrări importante pentru biserică, dar, mai ales, pentru susținerea spiritului pravoslavnic: prima traducere românească a *Pravoslavnicii mărturisiri* (datorată credinciosului colaborator şi cronicar oficial al lui Brâncoveanu Radu Greceanu, care mai înainte fusese, împreună cu fratele său, şi colaborator la definitivarea pentru tipar a textului *Bibliei*), prima tipărire a *Mineiului* (1698, în care – fapt nerelevat până acuma – relua şi texte din *Viața şi petreacerea svinților* a mitropolitului Dosoftei), un *Molitvenic* slav şi românesc (1699), *Octoih ce să zice osmoglasnic* (1700). *Triod, ce să zice tripeasneță* (1700), *Euhologhion, adecă molitvenic* slav şi românesc (1701), *Penticostariu* slav şi românesc (1701), *Psaltire* (1701), *Învățătura preoților pre scurt de şapte taine* (1702), *Sfânta şi dumnezeiasca liturghie* (1702). Cel puțin unele din versurile la stemă ale acestor tipărituri şi unele vieți de sfinți din *Minei* pot fi atribuite, după formele de limbă sau după stilul versificației, lui Teodor Corbea.

2. *Însămnare pentru solia mai marelui mieu frate pentru vorovirea ce au avut-o cu Turculeț rohmistru şi cu alți rohmiştri moldoveni şi pentru răspunsu ce au luat când au fost să să întoarcă înapoi de la crai*, transmisă într-o copie făcută de Gh. Tocilescu în Rusia[68], text colorat, nu lipsit de valoare literară, dar care era

---

[64] vol XXIII (1901), p. 33–61.

[65] *Noi şi ei*, Odesa, 1878, p. 188

[66] Gh. Cardaş, *Teodor Corbea – poet şi traducător al psaltirii – vel pisariu i cantelariu al împăratului Petru cel Mare*, în „Mitropolia Olteniei”, p. 35.

[67] Teodor Corbea, *Dictiones Latinæ cum Valachica interpretatione*, ediție Alin-Mihai Gherman, Cluj, Clusium, 2001.

[68] Biblioteca Academiei Române, ms. 5151, p. 322–323.

un raport trimis cuiva (Constantin Brâncoveanu? Cantacuzinilor?) preocupat de intenţiile noului rege al Poloniei, August al II-lea cel Puternic, urmaşul la tron al lui Ioan Sobieski, de a întreprinde o campanie militară în Ţările Române şi chiar de a le anexa[69]

3. *Psaltirea în versuri*, cel de-al doilea text poetic al literaturii române[70], compusă cândva în jurul lui 1705, pe care dorea să o prezinte ca omagiu ţarului, având, pentru aceea, predoslovii şi epistole dedicatorii atât în slavona rusă cât şi în română închinate lui Petru I.

Dar nici aici, făcând actul de curtoazie al unei predoslovii supraclogioase, aşa cum era gustul epocii, Corbea nu uită de soarta conaţionalilor săi, a căror protecţie o cere ţarului într-o *Predoslovie către întru tot preaseninatul şi preaputinciosul împărat şi monarh a toată Rosiia, marele Petru Alexievici cel Dintâi, tatăl patriei i proci, maiastatul [sic!] lui celui împărătesc, preamilostivului mieu stăpân*:

„Decât soarele supt ceri, slăvite-mpărate,
Nici un lucru mai drag poate să să arate
Că fără lumina lui ceale mai frumoasce
Şi cât de scumpe de sânt nu sânt cuvioase,
Întinzând dercapta ta cu prea îndurare
Spre plinirea pohtei ci de grab ajutoare
Ca cu fraţii mici rumâni, într-a mea viaţă
Pre Făcătoriul lumici toate cu dulceaţă,
Proslăvindu-l şi al tău fără moarte nume
Cu dinşii să-l fericesc cât voi fi pre lume
Cu laude şi mărir ce fieşte care
Pravoslavnic a-ţ cânta datorie are,
Pururea necontenit în veaci de vecic
Trâmbiţându-ţi slavele de prea vrednicie"

4. Tot lui Teodor Corbea îi atribuie Scarlat Struţeanu prima parte din *Istoria Ţării Româneşti de la octombrie 1588 până la martie 1717* (*Anonimul Brâncovenesc*), motivând că doar cineva care cunoştea corespondenţa secretă şi mai ales cea în limba latină a voievodului putea să aibă acces la informaţiile vehiculate. În sensul acestei atribuiri ar pleda şi formele de limbă întâlnite doar în dicţionarul lui Corbea şi în această secţiune a cronicii.

5. Lui Teodor Corbea i se poate atribui cu argumente lingvistice traducerea anumitor vieţi de sfinţi din *Mineiul* tipărit de episcopul Mitrofan la Buzău în 1698, care nu reiau textul lui Dosoftei. Ar fi interesant de stabilit după ce texte s-au efectuat traducerile vieţilor sfinţilor din această tipăritură.

---

[69] Pentru analiza conţinutului manuscrisului vezi: Scarlat Struţeanu, *Doi umanişti ardeleni la curtea lui Brâncoveanu*, în „Ramuri", XXXIII (1941), nr. 1–2, p. 43; G. Georgescu-Buzău, *Relaţii româno-ruse în trecut*, Bucureşti, Editura Academiei, 1957, p. 42–62; P. P. Panaitescu, *contribuţii la istoria culturii româneşti*, Bucureşti, Minerva, p. 603–505.

[70] Gh. Cardaş, Teodor *Corbea poet şi traducător al psaltirii „vel pisariu i cantelar" al împăratului Petru cel Mare*, în „Mitropolia Olteniei", 1967, nr. 1–2, p. 28–44; Octavian Şchiau şi Doina Curticăpeanu, *Psaltirea lui Teodor Corbea*, în „Steaua", XVIII (1967), nr. 12, p. 59–68; A. M. Gherman, *Experiment poetic în Psaltirea în versuri* a lui Teodor Corbea. *în* „Revista de istorie şi teorie literară" 1961, nr. 2.

6. De altfel, apropierea sa de învățatul vlădică ar putea să susțină, alături de similitudinile lexicale şi de versificație cu *Psaltirea în versuri*, paternitatea lui asupra a cel puțin trei din versurile politicești care însoțesc tipăriturile buzoiene din această epocă: este vorba de *Mineiul* din 1690[71], de *Molitvenicul* tipărit în 1699[72] şi de *Psaltirea* editată în 1701[73], chiar dacă ultimele două sunt semnate de „Al mărici tale fierbinte rugătoriu Mitrofan, episcopul de Buzău".

7. Pentru moment, doar ca simplă supoziție, ne putem întreba dacă numele lui David sau Teodor Corbea nu ar trebui menționate în încercarea de a identifica traducătorul *Foletului novel*. Ar pleda pentru aceasta faptul că, în acel moment era unul din apropiații voievodului, funcția sa de secretar pentru limba latină a domnitorului, cât şi similitudinea cu scrisul din *Dicționarul latin-român*, dar şi orizontul cultural şi cunoştințele de limbi străine, care să îi fi facilitat accesul la surse. Cercetări ulterioare vor putea infirma sau, dimpotrivă, confirma această bănuială.

Epoca în care şi-a desfăşurat Teodor Corbea activitatea este una de înflorire a culturii noastre vechi: cu doar două decenii înainte îşi încheia activitatea mitropolitul Dosoftei, la 1691 este omorât Miron Costin[74]. În acelaşi timp el este strict contemporan

---

[71] „Semn straşnic şi armă în războiprea tare
Den ceriu fu arătată o minune marc.
O cruce de stale pre ceriu însemnată
Marelui Constantin Hristos îi arată.
Cu slove împrejur scrise râmleneşti:
„Pre toți vrăjmaşii tăi tu să-i biruieşti!"
Acum şi Corbul încă o arată
Domnului Constantin într-această dată,
Dându-i lui putcare cu nădeajde bună
Ca să stăpânească, că-i de viță bună".

[72] „Stihuri politicești asupra cinstitii cruci din stema prea luminatului domn Io Constantin Bsarab voievod
Domnul Țării Româneşti au arc sfânta cruce
Hristos biruința lor cu dânsa aduce,
Încinge, doamne, acest arc de biruință
Ia pre Hristos săgeată cu bună credință,
Încordează-l spre pizmaşi cu nădeajde mare
Şi Domnul îți va spori, cel în război tare"

[73] „Stihuri politicești 6 asupra cinstiții cruci din stema prealumninatului Io Constantin Basarab voievod
Domnul Constantin cel zis Basarabî
Corbul crucea-i poartă armă prea de treabă.
Cu dânsa pre pizmaşi ce rădică coarne
De sârg fără veaste pre toți să-i răstoarne,
Şi-i dă lui nădeajde cu credință bună,
Ca să stăpâncască cu pace prea lină".

[74] Moartea lui este, de altfel, amintită ca un eveniment memorabil în prima parte a *Anonimului Brâncovenesc*: „Pe aceaste vremi Constandin vodă Cantimir de la Moldova au tăiat pre miron logofătul şi pre frate-său, Velicico hatmanul, însă pe Velicico hatmanul la Iaşi, iară pre Miron logofătul la Roman i-au tăiat capul, a căruia jupânească într-aceaea vreame să întâmplase de murise şi pe amândoi într-o groapă i-au îngropat. Pe aceştia i-au vinuit Constantin vodă Cantimir pentru că umbla cu cărți la Constantin vodă din Țara Românească pentru ca să.-l scoată din domnie. Pentru aceaea i-au omorât.". *Istoria Țării Româneşti de la octombrie 1688 până la martie 1717"*. Ediție de C. Grecescu, Bucureşti, Editura Academiei, 1959, p. 36. Detalii pe care nici măcar apropiatul lui Constantin Cantemir, Ion Neculce, cel care spune tot ce ştie în cronica sa, nu le menționează.

cu mari personalități ale culturii noastre, pe mulți dintre ei cunoscându-i îndeaproape: Stolnicul Constantin Cantacuzino, Antim Ivireanul, Dimitrie Cantemir. A fost, de asemenea, un apropiat – chiar dacă în timp s-au produs și distanțări între ei mai ales din rațiuni politice – al copleșitoarei personalități a voievodului Constantin Brâncoveanu, care a marcat un moment important în evoluția culturii românești în ansamblul ei.

Prin episcopul Mitrofan sau prin Antim Ivireanul, cultura noastră reînnoia relațiile cu literatura patristică și cu cultura greco-latină creștină. Prin Dimitrie Cantemir sau Stolnicul Cantacuzino parveneau la noi puternice influențe occidentale, consolidând umanismul românesc inaugurat de cărturari precum Grigore Ureche, Udrișteă Năsturel, Simion Ștefan și, în primul rând, Miron Costin sau Dosoftei.

Teodor Corbea îmbină cele două direcții care se manifestau în epocă: format în buna tradiție cărturărească a Șcheilor Brașovului, care se definea printr-o păstrare riguroasă a credinței chiar și în situații când presiunile de convertire a locuitorilor la Reformă au fost greu de surmontat, el este atașat unei tradiții religioase pe care o cunoștea bine. Dovadă multele aluzii la alte secțiuni ale *Bibliei*, pe care le face atunci când versifică în *Psaltirea* sa *în versuri*:

„Că eu nemearnic
Sânt și netreabnic
Și fără bine
Strein la tine;
Ca și ai miei toți
Părinți-m, moș și soți.
Până m-oi duce
Cu-această cruce" (*Psalmul 38 în sillave 5*)

sau:

„Iară tu, Doamne, în veaci nemutat
Rămâi ca un ceresc împărat,
Și pomenirea-ți în neam și în neam
Din-ceput de la strămoșul Adam" (*Psalmul 101 în sillave 10*)

sau:

„Adunarea de taur cumpliți în eresuri
În juncele omenești-i zbiară mult viersuri
Să zăticnească celea ce credință
Ca argintul lămurit au Svântii Troiță" (*Psalmul 67 în sillave 13*) etc.

Corbea este, însă, în aceeași măsură deschis culturii occidentale, dovedindu-se, sub multe aspecte, un spirit modern. O asemenea deschidere dovedește și dicționarul său latin român intitulat *Dictiones Latinæ cum Valachica interpretatione*, care, conform tradiției lexicografiei renascentiste, este nu numai un instrument de echivalare lingvistică, ci și unul de raportare culturală. De aceea, are un foarte bogat bagaj de elemente enciclopedice.

Caracterul enciclopedic al dicționarului lui Corbea face din acest text una din cele mai importante lucrări ale umanismului românesc, ecou întârziat al celui european. Acest umanism, rezultat în urma contactului cărturarilor români cu cultura occidentală, este sub multe aspecte insolit în epocă, producând o primă mare modificare a sistemului cultural anterior, care reproducea, în cea mai mare parte a sa, formele literaturii slavo-bizantine. Această fracturare a vechiului sistem, care a produs modificări substanțiale sub raportul retoricii textului, este evidentă la unii

scriitori moldoveni (Grigore Ureche, Miron Costin şi Dimitrie Cantemir), dar şi la muntenii Udrişte Năsturel şi Constantin Cantacuzino), care încep să reproducă şi – ceea ce ni se pare important – să aplice creativ formule retorice aflate în textele latine ştiute de ei sau chiar forme ale retoricii Barocului[75].

Dar acest contact cu cultura Occidentului producea şi o mutaţie fundamentală în ceea ce priveşte sistemul propriu-zis şi ierarhia valorilor culturale. Până acum, dimensiunea religioasă şi valorile religioase erau supreme. Citim, de exemplu, de mai multe ori în *Vieţile sfinţilor* ale mitropolitul Dosoftei că unul dintre momentele cele mai înălţătoare în lupta pentru adevărata credinţă este dărâmarea unui templu păgân sau mutilarea statuilor („idolilor") de acolo, iar în confruntarea cu un filosof păgân excomunicarea acestuia este pentru un adevărat luptător pentru credinţă un mod de argumentare. În mod mecanic, Roma şi Atena erau văzute dintr-o perspectivă negativă, ca un loc în care păgânismul şi-a găsit suprema sa articulare, iar împăraţi precum Diocleţian, Decius sau Nero erau văzuţi doar din punctul de vedere al martirajelor care s-au petrecut în timpul domniei lor.

Încă din scrierile lui Ureche şi Costin, Roma, văzută din perspectiva strălucirii Antichităţii, începe să devină punct de referinţă favorabil, iar afirmarea latinităţii limbii şi a romanităţii poporului aflat la gurile Dunării devenea un reper de noblețe şi gloric. Acceptarea, însă, a Antichităţii în întregimea sa ca punct de referinţă esenţial din punct de vedere cultural era încă departe pentru aceştia.

La Teodor Corbea, pentru prima dată în cultura română, Roma martirajelor (văzută, din punct de vedere creştin, doar ca un nou Babilon apocaliptic, iar din punctul de vedere al Bisericii Răsăritene ca un centru al ereziei) devine oraşul glorios al culturii antice. O asemenea cercetare nu se poate face decât analizând textele, iar *Dicţionarul latin-român* al lui Teodor Corbea ni se pare ideal din acest punct de vedere, mai ales că putem bănui, cu argumente lingvistice, că tot el a fost implicat şi în traducerea şi tipărirea celei de a doua ediţii româneşti a vieţilor sfinţilor, *Mineele* de la Buzău din 1698. O asemenea confruntare a celor două imagini ale Cetăţii Eterne a produs în cultura occidentală o dezbatere puternică în perioada Renaşterii dar şi în epoca care i-a urmat acesteia.

De la bun început trebuie să observăm că referirile la creştinism şi la martirajele romane sunt extrem de puţine[76]: „*Bibiana, g.f.*[77] o fată creştină rimleancă, care supt Iuliian s-au omorât pentru căce că au ajutat tătâni-său să îngroape trupurile ceale moarte ale creştinilor", „*Chrysantus, g.m.* un voinic de la Alixandriia, care la Roma pentru leagea credinţei creştineşti s-au omorât", „*Betlehem, g.f.* [N.N.: recte: *Bethlehem*] oraş al Iudcii, de-acolo până în Ierusalim 7 mile de loc, în care

---

[75] Avem o oarecare rezervă în faţa definirii unui curent propriu-zis baroc în cultura română. Constatăm însă o serie de elementele baroce în opera mai multor scriitori; în literatura noastră veche influenţa barocă constă, după părerea noastră, mai ales în retorica complicată a textului. Ea a fost un element de înnoire în primul rând stilistică în spaţiul literaturii române.

[76] Acest fapt poate fi explicat şi prin sursa dicţionarului lui Corbea: fiind reformat (calvin) Szenci Molnár a făcut şi el în mare parte abstracţie de vieţile sfinţilor şi de martirajele din prima epocă a creştinătăţii.

[77] Dicţionarul lui Corbea fiind scris cu caractere latine (în mod normal, în partea sa latină) dar, incidental şi în partea românească (scrisă în cea mai mare parte a ei cu chirilice), am optat pentru transcrierea tuturor caracterelor latine, oriunde se află ele în text, cu caractere cursive.

Domnul nostru Isus Hristos s-au născut", „*Bethsames, g.f.* oraş al Galileei în care Domnul nostru Isus Hristos, precum spun scripturile, multe minuni au făcut", „*Origenes, g.m.* numele unui dascal creştin" etc. Împăraţii prigonitori ai creştinilor nu sunt priviţi negativ, aşa cum sântem obişnuiţi cu literatura hagiografică: „*Decius, g.m.* nume al unui rimlean", „*Julianus, g.m.* numele unui împărat rimlenesc" etc. în cazul lui Nero, imaginea negativă poate fi extrasă mai mult din textele istoricilor antici, decât din vieţile sfinţilor: „*Nero,-onis, g.m.* numele unui împărat rimlean nemilostiv".

Nici referirile exprese la păgânism nu sunt foarte dese: „*Arsenotheles, g.m.pl.* dumnezăi au fost pre carii i-au socotit păgânii a avea năravuri şi bărbăteşti şi muiereşti", „*Comus, g.m.* dumnezău[78] în zâlele păgânilor al nuntelor de noapte şi al jocurilor", „*diffareatio, g.f.* jârtvă au fost la păgâni spre despărţârea casătoriei", *ethnicus,-a,-um* păgân,-că", „*Portunu, g.m.* dumnezăul vânslarilor şi al vadurilor au fost întru păgânime", „*Saturnus, g.m.* una dintre 7 planite; *item*: tatăl lui Iupiter, Iunei, al lui Neptunus şi Pluto, pre care în păgânime l-au ţânut dumnezău", „*Tutanus, g.m.* dumnezău au fost între păgânimea rimlenească, pre care în nevoile ceale prea mari l-au chiemat într-ajutori", „*Vertummus, g.m.* dumnezău au fost întru păgânime al învârtirei, al întoarcerei", „*Vitumus, g.m.* dumnezău păgânesc de demult au fost, pre care l-au socotit dătători de viiaţă".

Pentru Corbea, orizontul geografic se opreşte la cel al Antichităţii, vorbind doar despre cele trei continente cunoscute în vechime: Asia, Africa şi Europa[79]. Perspectiva europocentistă este dominată de imaginea unei Italii mult mai bine cunoscute decât alte regiuni periferice: „*Acerræ,-orum* oraş al Italiei de cătră Umbriia", „*Acinisis, g.m.* râu al Italiei, pă care parte s-au numit Ţara Grecească cea Mare", „*Ælanum, g.n.* oraş al Italiei", „*Alba, g.f.* doao oraşuri de la Italiia", „*Albula, g.f.* râu al Italiei, care acum îl număsc *Tiberis*", „*Albulates, g.m.* râu al Italiei", „*Algidum, g.n.* oraş al Italiei aproape de Thusculum într-un înalt munte zâdit", „*Aletium, g.n.* oraş al salentineanilor în Italiia", „*Aletrinates, g.m.pl.* seminţii de la Campaniia în Italiia", „*Allia, g.f.* apă a Italiei care cură în *Tyberis*", „*Aminæum, g.n.* oraş campanienescu în Ţara Italiei", „*Amsanctus, g.m.* un aleşteu în miljocul Italiei a căruia apă iaste peritoare şi bolnăvitoare", „*Ancon vel Ancona* oraş al Ţărei Italiei lângă Marea Adriei", „*Ameno, g.m.* râu în Ţara Italiei", „*Angolus, g.m.* oraş în Ţara Italiei", „*Anienis* apă curătoare a Ţărei Italiei", „*Anio, g.f.* râu în Ţara Italiei", „*Anxor, g.n.* oraş şi, lângă dâns, fântână în Italiia", „*Apameste, g.f.* oraş în Ţara Italiei", „*Apenninus, g.m.* munte mare din Ţara Italiei"; „*Aperantia, g.f.* oraş din Ţara Italiei", „*Apidanos, g.m.* râu al Ţărei Italiei", „*Aprutium, g.n.* ţânut al Ţărei Italiei", „*Apulia, g.f.* ţânut în Ţara Italiei", „*Ariminum, g.m.* oraş mare al Ţărei Italiei", „*Aritia, g.f.* oraş al Ţărei Italiei", „*Arrentia, g.f.* nume al unui oraş din Ţara Italiei", „*Arpinum, g.n.* oraş al Ţărei Italiei a lui Ţiţero", „*Arnus, g.m.* râu al Hetruriei lângă

---

[78] De menţionat faptul că Teodor Corbea nu a folosit cuvinte diferite pentru a denumi zeii antichităţii şi Dumnezeul creştinilor, folosind pentru ambele noţiuni acelaşi cuvânt. Pentru „zeiţă" foloseşte termenul, insolit până acum în limba română: *dumnezăoaie*.

[79] Cu excepţia definirii Europei, când, se pare, se face ecou al noilor descoperiri geografice: „*Europa, g.f.* a treaea sau a patra parte a ceştii lumi, în care iaste Ţara Nemţască, Ţara Ungurească şi Ţara Italiei, de la Nemţasca Mare până la Marea-din-Mijlocul-Pământului şi până la apa *Tanaisului*", deşi, când vorbeşte de Africa sau Asia, le defineşte doar ca „a treia parte a ceştii lumi".

Florenţiia în Ţara Italiei", „*Atella, g.f.* oraş au fost al Ţărei Italiei", „*Aurunca, g.f.* oraş al Ţărei Italiei". Trebuie să observăm că, în majoritatea cazurilor, găsim în *Dicţionarul* lui Corbea o Italic a Antichităţii şi nu una modernă. O excepţie pare a fi: „*Ferraria, g.f.* oraş al Italiei", „*Florentia, g.f.* un oraş vestit în Ţara Italiei", „*Verona, g.f.* oraş mare al Ţărei Italici în biruinţa vineţiianilor", „*Venetiæ, g.f.pl.* Vineţiia" şi „*Genua, g.f.* oraş italienesc în Liguriia"

Centrul Italiei este Roma, lucru mărturisit şi prin definiţia: „*Italia, g.f.* Italiia, în Europa între Marea Adriaticum şi *Ty*rhenum, care are oraş mare pă Roma". Aceasta devine un punct de referinţă esenţial, apropierea (sau distanţa) de ea fiind foarte importantă: „*Beletra, g.f.* oraş italienesc, nu departe de la Roma", „*Bovilliæ, g.f.pl.* oraş aproape de Roma", „*Prœneste, g.f.* oraş au fost italienescu, nu departe de Roma", „*Tybur,-ris, g.m.* oraş italienesc aproape de Roma", „*Ostia, g.f.* oraş italienesc dincolo de Roma, unde cură Tiberisul în mare". Roma însăşi este foarte bine cunoscută lui Corbea: „*Æquimelium, g.n.* numele unui loc la Roma", „*Agrosus, g.m.* dealul pă care acmu zace Roma", „*Argiletum, g.n.* un loc în Roma nu dăparte de la Palaţium", „*Buthrotum, g.n.* loc obăgit la Roma", „*Carmentalis,-e, g.f.* [N.N.: Recte: *Carmentalia*] nume a unii porţ de la Roma", „*Carseoli, g.m.pl.* sat de la Roma", „*circus, g.m.* [...] în Roma o zidire marc rotească, loc de privirea jocurilor", „*Cispius, g.m.* un munte la Roma", „*Coelium, g.m.* un munte la Roma, *vide: Cœlius*", „*Fontinalis, g.f.* nume al porţei de la Roma care cu alt nume să zâce Capena", „*Fori,-orum* [...] loc de privit au fost în Roma!, „*Grœcostasis* loc au fost în Roma unde au stătut oaspeţii cei elineşti şi solii", „*lautula, g.f.* un loc au fost în Roma la biscarcca lui Ianus", „*Luppercal, g.n.* un loc în Roma supt muntelc Palatinus", „*Palatina, g.f.* a patra parte a Romei, împrejurarea muntelui Palatinus", „etc. Din nou, constatăm că găsim aici mai ales Roma Antichităţii. Singura excepţie pare a fi: „*Vaticanus, g.m.* [...] un deal în Roma, în carc acum iaste biscarcca Svântului Petru".

Istoria română este, de asemenea, foarte bine cunoscută: „*Ariobarzanes, g.m.* nume al unui împărat de la Machidoniia, care romanilor au fost priiatin bun", „*Asinius, g.m.* orator roman, frate lui Avgust", „*Atratimus, g.m.* procator de la Roma au fost", „*Cæsar, g.m.* nume al câtorva romani de pre carii pre toţ împăraţii rimleneşti îi număsc Chiesar", „*Catilina, g.m.* un domn de la Roma viclean, carc au fost nevoitori spre aducerea răului rimlenescu", „*centumviri, g.m.pl.* o sută de oameni judeţi de la Roma", „*Cethegus, g.m.* pârgari de la Roma", „*Claudia, g.f.* o fămeaie rimleancă; iarăş: o seminţie vestită la Roma", „*Claudianus, g.m.* un poetic alixandrinean; iarăş: un împărat de la Roma", „*decemviri, .g.m.pl.* zeace oameni mari, boiari, care au îndereptat Roma", „*dictator, g.m.* crai prea mare au fost în Roma, pre carele în vreame răscolită spre aceaca l-au ales ca toţi de dânsul să spânzure", „*Gabinus,-i, g.m.* un om mare de la Roma", „*Galba, g.f.* [...] numele unui om de la Roma", „*Gracchus, g.m.* nume al unui pârgari de la Roma", „*Herminius, g.m.* hătnogiul ccl de demult al neamţilor care împotriva romanilor putincioasă biruinţă au luat", „*Lateranus, g.m.* un pârgari de la Roma au fost pre care l-au omorât Nero", „*Manlius, g.m.* numele unui roman făcători de leage marc", „*Marcellus, g.m.* numele unui om mare roman", „*Metius Svifetius, g.m.* numele unui hearţeag de la Alba în vreamea împăratului Tulius romanului", „*Nerva, g.f.* al doisprăzeacele împărat al romanilor au fost", „*Numa Pompilius, g.m.* al doilea împărat rimlenesc după Romulus", „*Numitor,-oris, g.m.* moşul lui Romulus şi al lui *R*emus" etc.

Dar adevărata Antichitate este pentru Teodor Corbea cea a culturii. El cunoaşte numele marilor scriitori latini: Cicero („un vestit şi mărit boiar de la Roma şi înţelept înfrâmşeţat vorovitori"), Horaţiu („*Horatius, g.m.* un poetic liricusean şi satirisean" Ovidius („*Ovidius,-i, g.m.* numele unui poetic vestit"), Iuvenal („*Juvenalis, g.m.* numele unui poetic satiric"), Lucreţiu („*Lucretius, g.m.* un poetic de demult care s-au născut după Ţitero la al doisprăzeacelea an"), Titus Livus („*Livius, g.m.* un istoriceari vestit, care de lucrurile făcute rimleneşti cu împodobire au scris"), Marţial ("*Martialis, g.m.* numele unui poetic"), Catullus („*Catulluus, g.m.* nume al unui poetic"), Quintilian („*Quintilianus, g.m.* numele unui orator") etc. Dar pentru el adevăratele puncte de reper sunt Vergiliu, Horaţiu şi Ovidiu. Despre Horaţiu el cunoaşte foarte multe detalii: „*Albius, g.m.* nume al unui om la Horaţius", „*Blandusia, g.f.* ţânuţşor al Sibiniianiei [sic!], unde au fost maierul lui *Hor*aţius", „*Celsus, g.m.* un poetic furători de vearşuri, împotriva căruia mult au scris Horaţius", „*Gratidis, g.f.* o babă descântătoare neapoliteancă pre care o au numit Horaţius Candiia", „*Mecœnas, g.m.* nume au fost al unui om roman, boiari, care au fost om iubit împăratului Avgust şi lui Virghilius patronus şi lui Horaţius; de pă acesta al tuturor oamenilor celor învăţaţi binevoitoriul patronus să zice meţenas", „*Mevius, g.m.* un poetic neînvăţat care au râs pă Virghilius şi Horaţius ca să să vază pemtr-accaca mai învăţat a fi". „*Orbilius, g.m.* un grammatic care au fost dascal lui Horaţius", „*Pantolabus, g.m.* un om în Horaţius", „*purpureus,-a,-um pro purpurato, Horat.*" „*sosii, g.m.pl.* vânzători de cărţi vestiţi au fost în vreamea lui Horaţius".

Despre Vergilius şi cărţile sale ştie şi mai multe: „*Actor, g.m.* numele al unui om în Virghilius", „*Acutia, g.f.* muiarea lui *V*irghilius", „*Alcanor, g.m.* nume al unui om de care Virghilius pomeneaşte", „*Almon, g.f.* [...] un nume de păstori la Virghilius", „*Alphesibœus, g.m.* nume al unui păstori în Virghilius", „*Alsus, g.m.* un nume de păstori în Virghilius", „*Amaryllis,-idis, g.f.* nume al unei mojice în cartea lui Virghilius", „*Andes, g.m.pl.* un sat lângă Mantuanal [sic!], în care Virghilius s-au născut", „*Anthores, g.m.* nume al unui om în Virghilius", „*Bavius, g.m.* un poetic neînvaţat, pizmaş lui *Virgilius*", „*Bianor, g.m.* nume al unui om *in Virgilio*", „*Choroebus, g.m.* [...] numele unui copil nebunatec *in Virgilio*", „*Corydon, g.m.* un păstori în *T*heocritus şi în Virghilius", „*Damoctas, g.m.* nume al unui păstori la Virghilius", „*Didymaon, g.m.* un faur vestit de care pomeneaşte *Vir*ghilius", „*Evander et Evandrus,-i, g.m.* nume al unui om în Virghilius".

La fel de multe ştie Corbea despre Ovidiu („*Battus, g.m.* nume al unui păstori la *Ovidius*", „*Baucis, g.f.* o muiare săracă, *ad Ovidium*", „*Corycides, g.f.pl. nymphæ a specu, apud Ovidium*", „*Hecale, g.f.* numele unii muieri bătrâne la Ovidius", „*Iphis, g.m.* numele unui copil frumos în Ovidius", „*Naso, g.m.* [...] numele lui Ovidius", „*Ovidius,-i, g.m.* numele unui poetic vestit", „*Sulmo,-onis, g.m.* oraş al Ţării Italieneşti în care s-au născut poeticul Ovidius", „*Tomi,-orum, g.f.pl.* oraş misienesc la Marea Euxinum, unde s-au trimis Ovidius în urgie".

Evident, multe din informaţiile de mai sus au fost preluate din opera scriitorilor respectivi. Exemplificator este impactul *Eneidei*[80]: „*Cloanthus, g.m.* un

---

[80] De semnalat faptul că titlul epopeii lui Virgiliu îi era cunoscut lui Corbea: „*Æneis,-idis, g.m.* de lucrurile lui Eneas scrisă carte".

troadean soț lui Eneas", „*Thybris, g.m.* unul dintre soțâile de cale ale lui Eneas", „*Abas,-antis, g.m.* [...] o soție de cale a împăratului Eneas", „*Achates* [...] al unii scumpe pietri şi al unui soț al lui Eneas nume", „*Ænaria* nume al unui ostrov de pă corabiia lui Eneas", „*Æneada, g.n.pl.* de la Eneas începuți troodeani", „*Æneas, g.m.* fii al lui Anhises şi a Vinerei", „*Anchises, g.m.* tatăl lui Eneas", „*Anchisidides, g.m.* Eneas, fiiul lui Anhizes", „*Antheus, g.m.* fiiul lui Antenor, hătnogiul Eneas", „*Ascanius, g.m.* fiiul împăratului Eneas", „*Asilas, g.m.* prorocitori care lui Eneas cu ajutori i-au fost împotriva lui *T*urnus", „*Cloanthus, g.m.* un troadean soț lui Eneas", „*Egesta, g.f.* oraş sițilienesc care l-au zidit Eneas", „*Lavinia, g.f.* fata împăratului latinilor, muiarea lui Eneas", „*Meleager, g.m.* fiiul lui Eneus, împăratul etoluseanilor", „*Numicius, g.m.* gârlă a Țării Italienesti, în care s-au găsit trupul mort al lui Eneas şi în care s-au omorât pre sine sora Didei cu numele Anna", „*Palinurus, g.n.* munte sițilienesc, de la corăbiiariul lui Eneas s-au numit aşa, a căruia nume i-au fost Palinurus", „*Pallas,-antis, g.m.* fiiul împăratului Evandrus, care cu Eneas luptându-să (hoştindu-să) împotriva lui *T*urnus, de la *T*urnus s-au omorât", „*Sylvius, g.m. Ascanii filius, Æneæ nepos* fiiul lui Ascanius, nepotul lui Eneas, de pre care pre tot împăratul albanienesc îl chiiamă Silvius" etc.

Dincolo dc lumea culturii latinc, cel mai citat scriitor este, cu siguranță, Homer: „*Homerus, g.m.* numele unui petic elin vestit şi înțelept", căruia îi numeşte şi două dintre epopeile sale: „*Ilias,-dis, g.f.* cartea lui Homerus de piiarderea Troadei" şi „*Batrachonyomaachia* război de broaşte şi de şoareci, adecă războiul broaştelor cu al şoarecilor, dc care au scris Homerus". Dicționarul lui Corbea este plin de evenimente şi personaje din *Iliada* şi *Odisea*: „*Achilles, g.m.* fiiul lui Oeleus, carc au fost hodnogi în războiul Troadei", „*Æantium, g.n.* oraş al Troadei", „*Agastrophos, g.m.* fiiul lui Peon şi, în războiul de la Troada, mare viteazu", „*Ajax,-cis, g.m.* numele la doi greci viteazi în războiul Troadei, polecra unuia Telatonius, al altuia Oilesus", „*Alcander, g.m.* unul dintre soțâi liținești ai lui Sarpedon, pre carele în războiul Troadei Ulises l-au omorât", „*Alethes, g.m.* nume al unui om din Troada", „*Andromache, g.f.* muiarea lui Hector de la Troada", „*Antenor, g.m.* numele al unui om mare de la Troada", „*antepilani* înainte umblători aleş viteaji au fost la războiul Troadei", „*Anthemion, g.m. t*atăl lui Sişocus de la Troada", „*Antilochus, g.m.* fiiul lui *N*estor în războiul Troadei, de la Memnos s-au omorât", „*Astynous, g.m.* hearțeg troadean pre carele Diomedes l-au tăiat", „*Aulis,-dis, g.f.* oraş elinesc; unde semințiile care au mărs supt Troada s-au adunat dempreună", „*Berirthrus, g.f.* un oraş de la Troada", „*Cajeta, g.f.* nume al unii muieri de la Troada", „*Berytis* oraş care să țâne de Troada", „*Dardanus, g.m.* fiiul lui Iupiter şi al Electrei de pre care Dardania apoi s-au numit Troada", „*Diomedes, g.m.* craiul Etoliei şi în războiul Troadei hătnogi mare al grecilor sau elinilor", „*Epeus, g.m.* numele aceluia care au făcut calul cela mare de lemn de la Troada", „*Glaucus, g.m.* fiiul lui Hippolocus în războiul Troadei", „*Helena, g.f.* fata lui *T*indarus, muiarea lui Menelau, pentru a căriia frâmseațe s-au pierdut Troada".

Deşi nu este numită în *Dicționarului* lui Corbea, şi cealaltă epopee homerică, *Odiseea,* este prezentă şi bine cunoscută: „*Adamastus, g.m.* un ithacliian soț lui Ulises", „*Calypso, g.f.* fata lui Oțeian la carea au fost Ulises", „*Elpenor, g.m.* soț de călătorie al lui Ulises pre carele Țirțe cu câteva [sic!] cu dâns l-au şimbat în porc",

„*Ithaca, g.f.* ostrov la Marea Ionium în care au domnit Ulises", „*Polyphemus,-i, g.m.* un uriiaş care au avut numai un ochi şi şi acela i l-au scos Ulises", „*Telegonus, g.m.* un fii al lui Ulises dc la Ţirţc", „*Telemachus, g.m.* fiiul lui Ulises de la Penelope", „*Theoclymenus, g.m.* un spuitori dc ccalc viitoare, care au gâcit Penelopei venirea bărbatului său, a lui Ulises", „*Scylla, g.f.* [...] fata lui Forcus, care (precum scriu poeticii) s-au şimbat în stâncă de piiatră de mare sau în jivină cu formă ciudată carc aşa urlă ca câinele" etc.

Renaşterea italiană descoperise latina clasică în rostirea lui Cicero, ciceronismul devenise o modă intelectuală şi o practică frecventă nu numai a secolelor al XV-lea şi al XVI-lea, dar şi a celor următoare. Nu ne surprinde citarea copioasă a lui Cicero, dar, spre deosebire dc alţi scriitori cunoscuţi lui Corbea, şi a lexicului extras din operele sale: „*plaudi, passive Cic. et Ovid.*", „*Archias, g.m.* poetic de la Antiohiia, bun priiatin lui Ţiţero", „*Arpinum, g.n.* oraş al Ţării Italici a lui Ţiţero", „*Biton, g.m.* fiiul prcotcasci cu numele Arghiia, căruia frate i-au fost Cleobis; acestia amândoi pre dulce maica lor, când slugile cu vitele ar fi întârzâiat, cu spatele în car o au tras la svânta biscarcă; dc carc, vezi încă la Ţiţero, *3 Tuscul.*", „*Cicero, g.m.* un vestit şi mărit boiar de la Roma şi înţelept înfrâmseţat vorovitori", „*ciceromastix, g.f.* hulitoarca lui Ţiţero", „*ciceronianus,-a,-um* ţiţeronesc,-ă, următori lui Ţiţero,-re", „*frequentatus,-a Cic.* desât,-ă", „*levasso, antiquum verbum pro lavo, Cicero*", „*perpessu, posterius supinus a perpertior, Cic. perpessu difficilis*", „*pertimecitur, imper. passiva dixit Cicero* să teamc", „*platalea, g.f. Ciceroni; alias: platea* gânscă linguroasă, pasăre mare cu botul lat".

Un alt scriitor latin căruia Corbea îi acordă o mare importanţă este Plautus: „*Plautius, g.m.* un poetic comediiaş, decât carc nu iastc altul mai glumăţ între poeticii letineşti"; personajle teatrului lui Plutus îi sunt cunoscute: „"*Artemone, g.f.* nume al unii muieri în Plautus", „"*Demænetes, g.m.* nume al unui om în Plautus", „*Erotium, g.f.* numele unii fămei în Plautus". Nu surprinde faptul că formelor verbale insolite ale teatrului plautian li se acordă o foarte mare importanţă: „*abibitur, impersonale quo Plautus utitur* să mearge, să ducc", „*abusus,-a, id est utendo consumtus, a Plaut.*", „*Aululuria, g.f.* vorava lui Plautus", „*bat, Plauti vox.* ci, însă", „*beto,-is,-ire, pro vado, Plaut.* mărgu", „*casina, g.f.* o basnă (voroavă) a lui Plautus", „*donicum, Plauto idem* până", „*expeculati a Plauto dicuntur qui peculio sunt exhausti* „„*fidele adv. Plauto idem quod fideliter*", „*fulmentum, ii vel fulmenta, fulmentæ idem quod fulcimentum, Plaut*", „*grandigro,-as antiquum verbum pro grandi gradu eo, Plaut.* păşescu mult, mare". „*inania, g.f. Plauto, idem*", „*dimen, veters dixerunt pro libidine, Plaut.*", „*misero, antiqui usurpabunt pro miseror (Plaut) et misero pro miseror*", *mordicitas pro morsibus, dixit Plautus* muşcători".

Mitologia greco-latină este şi ea copios prezentă în textul lui Corbea. Interesant este faptul că aceasta nu este, pentru scriitorul braşovean, o dimensiune a păgânismului, ci a culturii literare şi a imaginaţiei poetice, înregistrând datele din perspectiva florilegiilor renascentiste: „*Atlas,-antis, g.m.* un munte înalt în Mauritaniia, iară la poetici, un uriiaş mare care ţâne ceriul în spate", „*Averna, g.n.pl.* un aleşteu în ţânutul Campaniei, pre care i-au zâs poeticii a fi poarta iadului", „*Dindymus, g.m. sing. in plur. dindima* vârfurile ceale înalte a munţilor de la Frighiia; la poetici s-au svinţit mumânilor dumnezăilor", „*Europa,-æ, g.f. idem, item*: fata lui Oţeanus

după scrisoarea poeticilor", „*Geryon, g.m.* crai şpaniolesc au fost pre care l-au omorât Hercules, care au avut trei capete, precum scriu poeticii", „*Hymen, g.m.* dumnezăul nuntelor după scrisorile poeticilor", „*Jupiter, Jovis, g.m.* văzduh, aer; iarăş: fiiul lui Saturnus pre care l-au ţânut poeticii prea de sus a fi", „*Tantalus, g.m.* fiiul lui Iupiter şi al Plutei, carele în iad (din părearea poeticilor) totodeuna însătează şi flamânzeaşte, săvai că până la grumaz stă în apă şi înaintea nasului spânzură mărul cel rodit, cu care, când va să trăiască, îndată să zmuceaşte de la dâns; *hinc: tantalus,-a,-um*" etc.

Corbea împinge informaţiile referitoare la Antichitate într-o perioadă revolută, încheiată odată cu cei care au trăit-o, numiţi „bătrânii" sau „cei de demult": „*Rhadamanthus, g.m.* fiiul lui Iupiter şi al Europei, derept şi vârtos împărat al Liţici, de unde poeticii îl ţân a fi împărat sufletelor din iad", „*Cumina, g.f.* bătrânii o au ţânut a fi dumnezăoaie a copiilor înţelepţi", „*Atropos, g.f.* nepurcegătoare, adecă una dintru 3 parche, carele fieştecăruia de la dumnezău svârşită viiaţă croiescu, (jerebiia) tortul îl taie. Bătrânii cei de demult precum au fost romanii şi elinii pre aceastea mai sus zise le-au numit a fi dumnezăoaie", „*daps, g.f.* feali al jârtvei au fost la cei de demult", „*Druidæ, g.m.pl.* înţelepţii cei de demult ai frâncilor", „*lucuus, g.m.* nume de bucate au fost la cei de demult", „*Marica* dumnezău l-au ţânut cei de demult a fi purtători de grija ţărmurilor", „*Opigema, g.f.* Iuno, pre care cei de demult o au socotit ajutătoare copiilor celor ce să nasc", „*Tænarus, g.m.pl. Tænara, g.n.* un deal aproape de Spartha sau un loc sub dealul Malca unde iaste o groapă mare şi o peştere adâncă, îmbăsnată, care cei de demult o au socotit poarta iadului" etc. Marcarea receptăririi culturale a mitologiei antice este subliniată şi de faptul că nu rarcori sunt citaţi şi autorii în scricrile cărora se află menţionate informaţii referitoare la aceasta: „*Tutilina, g.f. Varro et Nonius* dumnezăiţă s-au ţânut a scutirei, a ferirei la romanii cei de demult" etc.

„Cei de demult" „bătrânii" şi „poeticii" reprezentau un univers închis, o altă civilizaţie şi o altă lume, astfel încât nu se pune problema unui conflict între creştinism şi lumea Antichităţii păgâne. De asemenea, sub această expresie se pot denumi şi popoare dispărute din istorie sau obiecte al căror uz se cunoaşte doar din relatări antice: „*liber, libri, g.m.* pelita cea supţâre albă dinlăuntru a coajei lemnului pre care au scris cei de demult (adecă bătrânii)", „*albegnnina, g.n.pl.* partea cea albă a maţelor vitelor, care dumnezăilor au jârvuit cei de demult", „*amystis, g.f.* neamul băuturei de duşcă au fost la sârbii cei de demult", „*daps, g.f.* feali al jârtvei au fost la cei de demult", „*Hunni, g.m.pl.* ungurii cei de demult", „*jazyges, g.m.pl.* lăcuitorii cei de demult ai Ţărei Ardealului", „*lucuus, g.m.* nume de bucate au fost la cei de demult", „*Marcomani, g.m.pl.* cechii şi morăvanii cei de demult", „*Metanastæ, g.m.pl.* ardeleanii, lăcuitorii cei de demult ai Ardealului", „*myxon, g.m.* feali al peaştelui pre care romanii cei de demult bucată mare l-au ţânut a fi", „*phalæ, g.f.pl.* turn de lemn care cei de demult l-au zidit în locul de privirea jocului", „*philura, g.f.* coaja cea dinlăuntru a teiului, pă care au scris cei de demult", „*rogus,-i, g.m.* grămadă de leamne pă care cei de demult au ars trupurile ceale moarte".

În general, tot ce ţine de trecut este definit de Corbea folosind forme ale perfectului compus. Accastă plasare, inclusiv a Antichităţii, într-un trecut bine definit crează senzaţia de fapt încheiat, distanţarea temporală nemaiobligându-l la

altfel de distincții. Cea mai des folosită formulă este „au fost": „*Achaja,-æ, g.f.* ținut al Țării Grecești în care orașul Corinthul au fost", „*coliphium, g.n.* ca aceaea pâine au fost care au mâncat hărțuitorii și războinicitorii ca să să întărească de dânsă" „*Achilles, g.m.* fiiul lui Oeleus, care au fost hodnogi în războiul Troadei", „*Ades, Hades* crai au fost molususeanilor", „*Æsopus, g.m.* o vorbă izvoditori *Phryx philosophus* au fost, adecă frighienești multe basne scornitori, cu spatele ghibos și cu capul strâmb înțelept", „*Ætherii, g.m.pl.* seminții din Eghipet au fost", „*Æthione, g.f.* ostrov au fost în Marea Ochiianului", „*agonalia,-orum* sărbătoare au fost care romanii o au rânduit spre cinstea lui Panus", „*Agonius, g.m.* nume al lui dumnezău au fost pre care spre toate lucrurile purtători de grijă l-au ținut", „*Cocalus, g.m.* împărat au fost în Sițiliia", „*coliphium, g.n.* ca aceaea pâine au fost care au mâncat hărțuitorii și războinicitorii ca să să întărească de dânsă", „*compitalitia, g.n.pl.* în căi încrucișate, în locuri cu multe căi svințite sărbători au fost", „*culeus, g.m.* ca acela sac de piialc au fost în care pre oamenii cei răi au avut obiceai a-i coase sau pre care pre tată-său ș-au omorât și în apă a-i arunca". Alteori, dar mai rar, sunt folosite și alte verbe la trecut: „*Danaus, g.m.* împărat al arghivuseanilor care au avut cinzeci de feate", „*Epidaurus, g.f.* oraș în Peloponesus unde au avut biserecă *Æ*sculapius".

De aceea, nu ne surprinde prezența masivă, fără nici o conotație negativă, a lui Jupiter, de exemplu: „*Ægiochus, g.m.* un nume al lui Iupiteru", „*Æacus, g.m.* fiiu lui Iupiter de Eghina născut", „*Æthlius* fii al lui Iupiter", „*Amalthea, g.f.* doica au fost lui Iupiteru", „*Ammon, g.m.* nume al lui Iupiter de pre un păstori ca acela care întâi lui Iupiter biserecă i-au zidit în Libiia", „*Amphion, g.m.* al lui Iupiteru sau al lui Miercurie fii de la Aniopștul [sic!], găsâtoriul lăutei și căpuzului", „*Arcesius, g.m.* fiiul lui Iupiter, tatăl lui Laertes", „*Asabinus, g.m.* numele lui Iupiter la harapi", „*Astrapæus, g.m.* numele lui Iupiter cel fulgeros", „*Bætylus, g.m.* o piiatră care Saturnus [pentru] copilașul lui, Iupiter, o au mâncat", „*Celmus, g.m.* olăcariul (poșta) lui Iupiter au fost", „*Dardanus, g.m.* fiiul lui Iupiter și al Electrei de pre care Dardania apoi s-au numit Troada", „*Dialia, g.n.pl.* sărbătorile lui Iupiter", „*Diespiter, Diespitris, g.m.* Iupiter, greccaște Zev", „*Dijovis, g.m.* dumnezăul Iupiter", „*dodecatheos* [...] ospățu sau nunta lui Iupiter cu 12 dumnezăi și încă cu atâtea dumnezăițe", „*Dodone, g.f.* fata lui Iupiter și a Europei" etc.

Lumea Antichității nu mai este văzută decât rareori la Corbea ca o lume a păgânismului, ci ca un univers cultural în continuarea căruia ne aflăm noi. „Necreștinismul" este filtrat prin prisma culturală, iar Antichitatea este luată în considerație mai mult sub aspectul informativ și mai puțin sub raport religios.

Fără a greși putem afirma că acest lucru îl individualizează pe Teodor Corbea în contextul umanismului românesc, apropiindu-l mai mult decât pe predecesorii și contemporanii săi (cu excepția lui Dimitrie Cantemir) de atitudinea umanismului occidental.

Observăm că pentru Corbea cele două Rome, una simbolizând lumea creștină și alta Antichitatea, nu se aflau în conflict[81], pentru simplul motiv că în mentalitatea

---

[81] Alin-Mihai Gherman, *Cele doua Rome ale lui Teodor Corbea*, in „Romania Orientale", XIV, 2001, Bagatto Libri, Roma, p. 125–141

sa cele două lumi evocau două universuri diferite. Este un semn evident al procesului de laicizare a culturii române, când culturalul şi religiosul nu mai coincid[82], cele două lumi evocând spaţii diferite.

Aicea credem că putem identifica motivaţia calificativelor de „şcheau", „varvar", „ciocoi" şi „blăstămat", pe care i le atribuie Radu Greceanu, acesta fiind un exponent al mediului conservator din Ţara Românească.

Şi prima parte din *Anonimul brâncovenesc* poate să fie raportată la un model istoric al Antichităţii târzii, pe care, foarte probabil, Teodor Corbca îl cunoştea: *Istoria secretă* a lui Procopiu din Cæsarea[83]. Spre deosebire de savantul bizantin, care a scris şi două cărţi mai mult decât elogioase despre construcţiile şi războaiele lui Iustinian, dublându-le cu o alta în care povestea cealaltă faţă a domniei marelui împărat, Corbea scrie doar „istoria secretă", în cunoştinţă fiind că cealaltă parte, cea elogioasă şi de enumerare a realizărilor marelui voievod era redactată de un contemporan al său, pe care îl cunoştea cu precizie: Radu Greceanu. Anonimatul este unul asumat, căci caracterul informaţiilor pe care le transmite această primă parte a cronicii muntene, poate explica de ce scrierea sa nu poartă semnătura autorului, la fel cum Procopiu a ţinut să nu fie cunoscută contemporanilor scrierea sa.

Deschiderea spre modelele culturale străine marchează şi *Psaltirea* sa *în versuri*[84], manuscris rămas până acum necditat. Redactată cândva în jurul lui 1705, când Teodor Corbea ajunge de mai multe ori în solie în Rusia, manuscrisul era pregătit să fie înmânat ţarului Petru I ca semn de curtoazie, gest mult practicat în epocă. Însă, spre deosebire de fratele său, el nu ajunge în stricta apropiere a împăratului sau cel puţin aşa ne lasă să înţelegem documentele epocii, motiv pentru care manuscrisul a rămas la autor.

2. **Statutul literar al psaltirilor versificate.** Psaltirile versificate au fost privite în cultura europeană ca un fenomen mai puţin semnificativ, atâta vreme cât anumite opere nu au reprezentat în diferitele literaturi naţionale un element care să atragă atenţia asupra lor. Versificaţiile lui Clément Marot şi Théodore de Bèze în cultura franceză, ale lui Petrarca în cea italiană, ale lui John Milton în cea engleză sau ale lui Jan Kochanowski în cea polonezã, ca şi cele ale lui Albert Szenci Molnár la unguri sau ale lui Dosoftei la noi, s-au bucurat de un interes special doar în măsura în care ele au adus o contribuţie semnificativă la dezvoltarea respectivelor literaturi naţionale; în rest, formularea spirituală a istoricilor literari francezi, care consideră pe mulţi poeţi din secolul al XVI-lea şi al XVTI-lea „qui s'y interessont desormais, en poetes autant qu'en chretiens"[85] se aplică mai mult sau mai puţin explicit în multe alte situaţii din literaturile naţionale de pe tot cuprinsul Europei secolelor al XVI-lea şi al XVII-lea.

---

[82] Pentru cultura românească anterioară putem urmări cum religiosul, dominant, producea o selecţie a valorilor în funcţie de nevoile sale.

[83] *Dicţionarul latin-român* dovedeşte că el avea ştiinţă despre acesta: „*Procopius, g.m.* un orator din Chiesariia şi sofist; iarăş: un crai din Ţarigrad"

[84] Manuscrisul este păstrat în colecţiile Bibliotecii Filialei Cluj-Napoca a Academiei Române sub cota ms. rom. 75.

[85] André Stegemann, *L'apport des traductions des psaumes a l'estetique du Baroque poetique Francais (1590-1600)*, în *Szenci Molnár Albert es a magyar kesz-renesánsz, Szeged*, 1978, p. 155.

Nu ne este cunoscut, însă, nici un studiu de ansamblu[86] asupra acestui gen de literatură.

Şi mai puțin a fost discutat statutul literar al acestor texte. Să luăm de pildă *Psaltirea în versuri* a lui Dosoftei, despre care N. Cartojan spune că este o traducere „în versuri românești"[87], *Istoria literaturii române*[88] spune că „probabil Dosoftei a tradus întâi Psalmii mai întâi în proză [...] şi apoi a versificat textul", profesorul Al. Andriescu afirmă în *Studiul introductiv* la Dosoftei, *Opere*[89] că este vorba de o „traducere în versuri", iar G. Ivaşcu consideră „Textul, care a fost versificat, nu e versiunea polonă, ci traducerea proprie, anterioară, din slavonă"[90] etc. Aprecierile cele mai nuanțate le datorăm lui Sextil Puşcariu: „Ideea de a versifica psalmii nu e nouă, deşi lucrarea lui Dosoftei e cea dintâi de acest soi la ortodocşi"[91].

Un prim impediment în discutarea psaltirilor versificate îl constituie, deci, stabilirea statutului literar al textului. Psalmii în limba ebraică exprimau ei înşişi o formă literară specifică: fiind cântați, ei aveau structuri ritmice impuse de melodie, dar, mai ales, aveau formulări care țineau de o retorică bine marcată a oralității cântului religios: paralelismele, antitezele, reluările făceau parte din modul ei de exprimare specifică. Aceste structuri au fost respectate încă din primele traduceri efectuate în limba română, sub raport retoric cel puțin, prin însăşi existența tabuului lingvistic, manifestată prin interdicția de a adăuga sau a elimina ceva în textul biblic. În mod evident, ele au constituit un bun model de retorică literară, care a putut fi folosit în omiletică, dar respectarea lor în traducerile propriu-zise s-a făcut mai puțin cu intenții artistice, decât în spiritul respectului pentru textul sfânt, aflat sub interdicția oricărei schimbări.

Parafraza a devenit încă din Antichitatea târzie un mod de a rescrie şi explica un text puțin accesibil, fie datorită conținutului său, fie datorită formelor de limbă arhaice, cititorului de atunci[92]. Ea s-a răspândit în cadrul manierismului clenistic şi

---

[86] Amintim, totuşi, pentru domeniul francez lucrarea lui Paulette Leblanc, *Le paraphrases françaises des Psaumes à la fin du période baroque (1610–1660)*, Paris, PUF, 1960 (Bulletin de la Faculté des Léttres et Sciences Humaines de L'Université de Clermont. Deuxieme série. Fascicule IX). F. Bonnet, *Histoire de la Psautiere des Eglises refromées*, O. Doruen, *Clement Marot et le Psautier Huguenote*, Neuchatel, 1872; Ph. Aug. Becker, *Clement Marots Psalmenübersetzung*, Halle, 1920. Pentru domeniul englez menționăm lucrarea lui Th.Young, *The Metrical Psalms and Paraphrases*, Edinborough, 1909. Pentru domeniul german atim lucrarea *Deutsche Psalmendichtung von 16. bis zum 20. Jahrhundert. Untersuchungen zur Geschichte einer lyrischen Gattung* de Inka Bach şi Helmut Galle, apărută la Berlin, Walter de Gruyter, 1989.

[87] *Istoria literaturii române vechi*, Postfață şi bibliografie finală de Dan Simonescu. Prefață de Dan Zamfirescu, Bucureşti, Editura Minerva, 1980, p. 203.

[88] Bucureşti, Editura Academiei, 1970, p. 410.

[89] p. XXXI.

[90] *Istoria literaturii române. Bucureşti*, Minerva, 1969, p. 201.

[91] *Istoria literaturii române. Epoca veche*, Sibiu, 1930, p. 123–124.

[92] Cuvântul provine din grecescul παρα φράζομαι (*para phraseïn)*, însemnând inițial „un alt mod de a exprima". O parafrază explică sau clarifică textul. Ea nu trebuie să fie însoțită neapărat de un citat direct, putând să devină un text diferit de cel de la care porneşte. Scopul declarat al ei este de clarifica printr-o altă formulare textul original. Spre deosebire de metafrază, care reprezintă un echivalent formal al sursei, parafraza reprezintă un echivalent dinamic al acesteia. În timp ce prima produce schimbări ale textului mai ales la nivelul sinonimiei, parafraza încearcă să prezinte sensul textului. Cu toate că din punct de vedere lingvistic cele două sunt diferite, ele au fost întotdeauna complementare, din Antichitate până în Renaşterea târzie, ca mijloc de realizare literară a unui text nou.

ca o modă literară, prin care se executau replici ale unor lucrări consacrate, devenind uneori un exercițiu stilistic. De asemenea, ea a fost folosită de-a lungul întregului Ev Mediu şi al Renaşterii (dar şi mai târziu), dar a avut momente în care, datorită nevoii de a prezenta într-o formă accesibilă a unui text sau dintr-o tendință stilistică susținută de un curent (precum Barocul) a fost folosită cu predilecție[93].

Psaltirile versificate nu sunt o traducere propriu-zisă a psalmilor, cazurile lui Théodore de Bèze şi al lui Dosoftei fiind exemplare, ei tipărind atât o versiune versificată, cât şi o psaltire în proză (în cazul mitropolitului moldovean, aceasta este pusă în paralel cu un text slavon, dar, care, de altfel, s-a dovedit a nu fi sursa versiunii româneşti, aşa cum aceasta s-a dovedit a nu fi sursa versiunii versificate). Termenul de „prelucrare versificată" nu defineşte în nici un fel calitatea literară a textului. Unele studii, în special cele dedicate muzicii, folosesc termenul de „psalmi metrici", termen care defineşte mai mult modalitatea tehnică de realizare a textului, şi mai puțin statutul literar al textului. Cel mai potrivit termen ni se pare a fi cel de parafrază versificată.

Parafraza era o modalitate de a rescrie un text fie pentru explicitarea lui, fie pentru evidențierea unora din laturile sale[94]. Termenul de *paraphrasis*, folosit în greaca elenistică încă din secolul I î. d. Chr. şi concurat pentru un timp de cel de *metaphrasis*, a intrat în latina clasică încă din secolul III d. Chr.[95]. El a fost curent folosit în tot decursul Evului Mediu[96], dar a fost consacrat cultural de parafrazele biblice ale lui Erasmus din Rotterdam[97], modalitatea parafrazei a fost intens

---

[93] Parafraza versificată este definită de *Dicționarul de terminologie literară* (Bucureşti, Editura Ştiințifică, 1970) drept „!. Expunere amplificată sau dezvoltare explicativă a conținutului unui text. 2. Imitație în versuri a unui pasaj biblic". *The Penguin Dictionnary of Literary Terms* defineşte şi el parafraza ca fiind un procedeu: "A verson in other words of the sense of anypassage or text. It may be a free rendering or amplification of a passage. As Dryden put it: "translation with latitude where the author is kept in wew, but his words are not so strictly followed as his sens.". Paraphrase is often used nowadays in re-writing technical books an articles in language wich the layman can understand" (p. 638)

[94] În admirabila sa lucrare, *Dimitrie Cantemir între Orient şi Occident, Bucureşti*, Editura Fundației Culturale române, 1997, p. 91-92, Dragoş Moldovanu analizează şi o mențiune literară care ne aparține în care prezentam un tip specific de versificație retorică întâlnită atât într-o traducere românească din Matei al Mirelor (1642) cât în textul *Pravilei alese* a lui Eustratie Logofătul (1632), căruia, recunoaşteam că nu i-am putut da încă o explicație suficientă, Dragoş Moldovanu spune că „ele se înscriu în tradiția parafrazei, exercițiu retoric de transformare a poeziei în proză (şi invers), apărut în secolul I e.n. şi continuat mai apoi atât în Occident cât şi la Bizanț". Având ştiință despre această modalitate literară a parafrazei, ne punem întrebarea dacă explicația este valabilă în aceeaşi măsură în cazul *Pravilei alese* a lui Eustratie Logofătul, unde avem de-a face cu redactarea unui text în proză original (*Predoslovia*) şi traducerea liberă din Matei al Mirelor (originalul grecesc fiind în versuri) în *Învățături preste toate zilele* (Câmpulung, 1642), unde nu avem de-a face cu prelucrări sau parafraze propriu-zise. Dacă explicația ar fi cea dată de Dragoş Moldovanu, ne întrebăm de ce acest tip de versificație este legat de un moment circumscris foarte clar în timp şi în spațiu în cultura noastră (prima jumătate a secolului al XVII-lea).

[95] Primele atestări ale cuvântului se află, după ştiința noastră, în scrierile lui Quintilian şi Suetonius.

[96] Poate din neavoia de a da o formă literară accesibilă şi familiară literaturiii clasice, dar, cu siguranță şi cea de a explica conținutul psalmilor, Apollinarios şi Paulin de Nola realizează parafraze versificate ale unor psalmi. Această tendință se menține până la sfârşitul Evului Mediu, când Petrarca, de pildă, versifică şi el câțiva psalmi.

[97] *In quator evangelia paraphrasis, In acta apostolorum paraphrasis, In epistola Pauli apostoli ad Romanos paraphrasis, Paraphrasis in epistola S, Paul iad Galatas et Colosaenses, Paraphrasis sive enarratio in epistola set evangelia* etc.

folosită pe urma lui deopotrivă de reprezentanții Reformei, ca M. Luther, J. Calvin, Ph. Melanchthon, Th. de Bèze, dar și de mulți reprezentanți ai Contrareformei catolice. Răspândirea procedeului parafrazei a fost facilitat și de folosirea sa curentă de către Sfinții Părinți în interpretarea *Sfintei Scripturi*, ceea ce a creat o lungă tradiție în exegeza biblică.

Termenul de parafrază, acceptat de estetica muzicală, presupune transpunerea unei melodii într-un alt registru, ritm, parafrazele muzicale fiind judecate în funcție de valoarea și valențele lor artistice și doar în mică măsură în funcție de textul parafrazat. În teoria literară termenul de parafrază este mai puțin folosit, datorită ambiguității sale, dar și datorită utilizări într-un anumit moment a acestei modalități în sens caricatural (primind, astfel, o conotație peiorativă). Termenul a fost cu totul desconsiderat în momentul pozitivist al istoriei și teoriei literaturii, care făcea în primul rând o analiză a conținutului și doar apoi a formei, fiind de multe ori substituit cu termenul impropriu „prelucrare" sau „replică caricaturală".

Textul psalmilor a exercitat de la începuturile creștinismului o influență foarte mare asupra spiritualității credincioșilor datorită exprimării directe a unei variate palete de sentimente, de la formulări ale credinței absolute în puterea lui Dumnezeu și de afirmare a superiorității și izbândei finale a credincioșilor, până la expresia descumpănirii și chiar a disperării în fața dificultăților vieții. Dovadă este foarte deasa citare a textului psalmilor atât în liturghia ortodoxă cât și în cea apuseană.

Pe de altă parte, diferiții psalmi ofereau cu generozitate sugestii pentru o nesfârșită serie de imnuri medievale, care ieșeau din perimetrul slujbei propriu-zise și făceau parte din viața cotidiană a comunităților creștine.

Primele parafraze metrice ale psalmilor sunt făcute fie din dorința de a găsi o prezentare conformă cu tradiția literaturii clasice greco-latine (Apollinarius sau sfântul Paulin de Nola) sau, precum în *Psaltirea gnostică* a lui Bardesanes și Honorius[98], au fost compuse cu un deliberat scop de întărire întru credință și de devoțiune personală.

Este foarte greu, de altfel, să se facă distincție netă între imnurile de inspirație psaltică, în care textul biblic oferă doar sugestia unei dezvoltări literare a unor elemente, și parafrazele metrice, care erau, într-un fel, o „vulgarizare" și explicare a textului psaltic, plin de atâtea locuri obscure pentru lectorul neavizat. În Occident au avut o circulație deosebită versiunile în proză sau versificate ale celor 7 „psalmi penitențiali" (psalmii 6, 32, 35, 51, 102, 129 și 143) aceștia au jucat un rol important în viața devoțională a Occidentului.

În Evul Mediu atât transformarea unui psalm într-un imn, cât și realizarea parafrazelor versificate sau în proză a psalmilor, erau mai mult tolerate decât cultivate de biserică, ele exprimând de multe ori forme populare ale mișcărilor creștine, care au ajuns ulterior să fie înglobate în Biserica Catolică (franciscanii, de exemplu), sau să fie excluse, fiind considerate erezii. Știm că mișcarea husită în centrul Europei, iar mai apoi cea a lui Wycliff în Anglia (considerate erezii și combătute ca atare), dar și multe alte mișcări religioase populare medievale,

---

[98] *The New Grove Dictionary of Music and Musicians*, vol. 15, p. 347.

abundau în asemenea imnuri sau versiuni metrice ale psalmilor. În mod special în timpul lungilor pelerinaje s-a dezvoltat o mare varietate de imnuri şi cântece bisericeşti, în care psalmii, versificaţi uneori de anonimi, alteori de autori consacraţi, adaptaţi unei melodii vechi sau pentru care se crea o nouă melodie, ocupau un loc important.

În mod explicit, Jan Hus (în secolul al XIV-lea) şi Martin Luther în cel de-al XVI-lea au subliniat importanţa cântecului congregaţional ca formă de manifestare a credinţei comunităţii, probabil şi din cauză că acesta, apelând mai mult la limba poporului şi nu la latină, se adresa direct înţelegerii populare. Ceea ce fusese endemic în întregul Ev Mediu occidental devine acuma programatic, prin efortul iniţiatorului Reformei de a reveni la un creştinism popular. Ideile lui Luther au fost concretizate în spaţiul german curând după începuturile Reformei prin tipărirea primei colecţii luterane de corale (*Kirchensangs* (Strassbourg, 1524), care cuprindea şi 22 de parafraze de psalmi. Până în 1538 se realizează în spaţiul luteran, în limba latină, însă, prima versiune completă a unei parafraze versificate a *Psaltirii*[99].

Jean Calvin a fost unul dintre susţinătorii fermi ai utilizării muzicii şi, în mod special, al cântecului congregaţional în biserică. Primele variante metrice calvine ale psalmilor sunt datorate unuia din reprezentanţii cei mai importanţi ai Renaşterii în literatura franceză, Clément Marot. Acesta a realizat în 1537 (în timp ce era „valet de chambre" al regelui Francisc I), prima parafrază versificată franceză a 30 de psalmi (psalmii 1–15 şi alţi 15, dintre care cei cunoscuţi în Evul Mediu ca „penitenţiali"). Succesul a fost de-a dreptul remarcabil, mărturii contemporane subliniază că de la înalta aristocraţie până la servitori cântarea acestora devenise o adevărată modă la curtea regală franceză[100]. Refugiat la Berna după noaptea Sfântului Bartolomeu, Marot completează parafraza cu alţi 19 psalmi, revizuind o parte din cei 30 versificaţi anterior, în 1542 Jean Calvin a intodus 42 din psalmii versificaţi de Marot în lucrarea sa *La forme de priere et chants ecclesiastique*s. Din 1551, când cei 42 de psalmi traduşi de Clement Marot sunt completaţi cu variante versificate datorate unui alt mare cărturar francez al epocii, Théodore de Bèze, *Psaulmes octometriques de David mise en rime Francoise [...] par Clement Marot et [...] Théodore de Bèze,* cunoscută îndeobşte sub numele de *Psaltirea hughenotă (Le Psautiere huguenot*), s-a bucurat de o răspândire excepţională: între 1551 (anul primei publicări complete a *Psaltirii hughenote*) şi 1564 au fost tipărite 44 de ediţii ale acestui text[101].

---

[99] Atitudinea altor reprezentanţi ai Reformei germane este diferită în ceea ce priveşte cântatul congregaţional şi, implicit, realizarea parafrazelor versificate ale psalmilor. De exemplu Zwingli, conducătorul Reformei în Elveţia, a refuzat folosirea muzicii şi a cântecului congregaţional, în biserică.

[100] O dovadă indirectă este folosirea unuia din psalmii compuşi de Marot pentru realizarea unor versuri – probabil cântate – care aveau o altă destinaţie decât cea religioasă:

[101] Începând cu acest moment, răspândirea europeană a psaltirilor versificate se suprapune fie prin prozelitism reformat, fie datorită unor replici venite din partea Bisericii Catolice, aproximativ cu aria de răspândire a Reformei, *Psaltirea hughenotă* fiind tradusă în toate limbile în care această formă a Reformei a fost răspândită: în 1567, Lucas de Heere publică varianta olandeză a psalmilor *(Psalms Davids),* tot în olandeză fiind făcute şi traducerile datorate lui Jan Utenherg (1565) şi Petrus Dathenus

În răsăritul Europei, mişcarea reformată din Ungaria a cunoscut şi ea mai multe variante ale psalmilor versificaţi, cea mai cunoscută din secolul al XVI-lea fiind cea a lui Szegedi Gergely, a cărui *Carte de cântece* (*Enékeskönyv*) a apărut în 11 ediţii. Integral sau parţial psalmii versificaţi în maghiară au cunoscut şi alte parafraze, unele tipărite, altele, cele mai multe, rămase pentru multă vreme în manuscris (nu putem să facem abstracţie de numeroasele copii manuscrise făcute în special în mediu transilvănean); începând cu 1604, când Albert Szenci Molnár a publicat la Nürenberg un *Specimen Psalterii Ungarici*, varianta lui, tălmăcire declarată a *Psaltirii* germane a lui Ambrosius Lobwasser şi, probabil indirect, a *Psaltirii hughenote*, a fost impusă de sinodul bisericii calvine şi datorită autorităţii principelui Transilvaniei, ca singura variantă folosită în cultul religios. Ea a cunoscut până în 1700 peste 30 de ediţii, alături de numeroase copii manuscrise. *Psaltirea* lui Albert Szenci Molnár a fost tradusă şi în limba română pentru uzul unui grup de români convertiţi la Reformă.

Pentru o perioadă, care se încheie cu siguranţă la sfârşitul secolului al XVI-lea, extensia geografică a răspândirii psalmilor versificaţi coincide cu cea a Reformei[102], dar, mai ales, a calvinismului.

Trebuie să observăm că circulaţia amplă de care s-au bucurat ele datorită folosirii lor curente în biserică a creat, la sfârşitul secolului al XVI-lea, o adevărată modă literară. Căci doar sub raport cultural şi nu din punctul de vedere al cultului bisericesc pot să fie judecate traducerile unor parafraze ale psaltirilor din limbile naţionale în latină (cele mai multe realizate chiar de autorii lor), precum cea a lui Thomas Sternhold şi John Hopkins[103], cea a lui Clément Marot şi Théodore de Bèze (tradusă de Bèze) sau cea a lui Ambrosius Lobwasser[104]. Dar asistăm la un

---

(1566). În Germania, după parafrazele versificate a 3 psalmi făcută de însuşi Luther în 1524, i se publică celebrului meistersinger Hans Sachs în 1526, *Dreizen Psalmen,* ca şi lui Burkhardt Waldis, *Der Psalter in neuen Gesangs* în 1533 – toate fiind făcute în mediul luteran –. În 1565 Ambrosius Lobwasser a realiizat varianta germană a *Psaltirii hughenote* (traducere relativ liberă faţă de textul francez, dar compusă pentru aceleaşi melodii), publicată doar în 1575 sub titlul *der Psalter der koeniglichen Prophet Davids,* aceasta cunoaşte o vocaţie deosebită în mediul calvinilor germani. Succesul textului lui Lobwasser (până în 1600 sunt înregistrate mai mult de 70 de ediţii) este atât de mare, încât, pentru a-i stopa răspândirea, catolicii îi răspund cu varianta lui Kaspar Ulenberg, *Die Psalmen Davids* (1582), iar luteranii cu varianta lui Johann Wustholz, *Der lutheranische Lobwasser,* ceea ce dovedeşte că numele poetului devenise sinonim cu noţiunea de parafrază versificată a psalmilor. În Anglia, Scoţia şi Irlanda, după încercările de versificare făcute de Robert Crowley, *The Psalter of David* (1549) şi Thomas Sternhold, John Knox (1559), completat de John Day (1562), au realizat o versiune completă în engleză a *Psaltirii hughenote;* în 1566, John Hopkins realizează o altă variantă completă a psalmilor versificaţi, completându-l tot Thomas Sternhold. Aceasta a cunoscut până în 1644 peste 470 de ediţii. Biserica anglicană realizează, la rândul ei, prin J. Parker, *The whole Psalter* în 1567. Dar versificarea psalmilor devenise în mediul englez o modă literară. Căci doar astfel putem explica o variantă în latină, *Psalmi aliquot davidici in metri Latinis traducti* (1599, datorată tot lui Thomas Sternhold. Versiuni ale psalmilor pot fi întâlnite şi în limbile nordice. Ulterior le întâlnim pe tot spaţiul de răspândire al religiilor reformate şi neoreformate (în special în America de Nord).

[102] Augustin Z. N. Pop face, în lucrarea sa *Glosări la opera mitropolitului Dosoftei,* Cernăuţi, 1944, p. 10–26, un amplu inventar – dar departe de a fi complet – al parafrazelor versificate în cultura europeană.

[103] *Psalmi aliquot Davidici in metri Latinis traducti*, 1599.

[104] Tradusă de A. Spathe, *Psalmorum Davidis paraphrasis metrorhytmica A. Lobwasser*, 1588.

număr impresionant de versiuni latine parafrazate ale psalmilor, care, chiar dacă sunt redactate sau tipărite în zone în care Reforma era răspândită, nu se justifică din punctul de vedere al cultului bisericesc reformat, ele expriimând mai ales o experiență cărturărească şi chiar literară. Au publicat versiuni versificate ale psaltirilor, alături de Th. de Bèze şi Th. Sternhold, F. Bonadum[105], Helius Eobaldus Hessum[106], R. Snoy Goudano[107], G. Buchmann[108], C. Iansonius[109], B. Aria Montanus[110], I. Maior[111], B. Botta[112], landgraful Mauriciu de Hessen[113], L. Crusius[114], M. A. Flaminius[115] etc., ca să nu mai amintim numeroasele parafraze biblice doar după unul sau câțiva psalmi. Parafrazele în versuri elegiace, eroice, iambice, trohaice etc. devin, astfel, un exercițiu de versificație, care se poate converti, uneori, în operă literară de valoare. O apariție deloc singulară în epocă este, de pildă, varianta lui Ioannes Bocacius, apărută la Caşovia (Košice) în 1612, în care avem acelaşi psalm în 7 variante diferite de parafrază versificată[116].

La sfârşitul secolului al XVI-lea şi începutul celui următor, realizarea unei parafraze versificate a psalmilor depăşeşte nivelul confesionalului, intrând în teritoriul exercițiului artistic. În mediul catolicilor francezi şi, în mod special între reprezentanții Pleiadei, versificarea psalmilor a fost foarte răspândită, atât în încercarea (de sorginte confesională) de a contracara audiența celor utilizați de hughenoți, cât şi ca operă artistică propriu-zsă. În acest sens putem aminti versiunile redactate de reprezentanți importanți ai Pleiadei ca Jean Dorat[117] sau elevul său Jean-Antoine Baïf[118], dar şi de poeți minori precum Philippe Desportes[119], Blaise de Vignere[120],

---

[105] *Davidis Regis propheta oracula ad centi quinquaginta serie numeris poeticis enarrata,* Paris, 1531.

[106] *Psalterium universum carmine elegiaca redditus,* Marburg, 1537.

[107] *Psalterium Davidicum paraphrasibus illustratum*, Marburg, 1537 (a cunoscut mai multe ediții ulterioare).

[108] *Psalmorum Davidis paraphrasis poetica,* Geneva, 1565 (cu foarte multe ediții ulterioare).

[109] *Paphrasis omnes Psalmos Davidis,* Louvain, 1564.

[110] *Davidis aliorumque sacrarum varium psalmi in Latinum carmen.* Anwers, 1573.

[111] *In Psalmos Davidis paraphrasis heroicis versibus expressa,* Witteberg, 1577 (mai multe ediții ulterioare).

[112] *Psalmi Davidis Latinis versibus elegiaci, 1581.*

[113] *Davidis Psalterium varia genera redditum*, 1590.

[114] *Interpretatio poetica Latine in centum quinquaginta Psalmos*, Ingolstadt, 1597.

[115] *In psalmos aliquot breviores paraphrasis dityrambica cum sacris ejusdem hymni*, Basel, 1540 (cu mai multe ediții în epocă). Flaminius este, de altfel, autorul unor parafraze după Aristotel (*Paraphrasis in duodecim Aristotelis librum de prima philosophia*, care a cunoscut şi ea mai multe ediții).

[116] *Psalmi XIII (Benedic anima mea Dominum etc) [...] Hebdomelodica vel VII diversorum carminibus metribus Eucharistia poetica,* Cassovia, 1614, în care textul psalmului este prezentat în următoarele variante poetice: *Heroicum, Elegiacum, Saphicum, Phalacrium, Tricolon Tetrastrophon, Monocolon, Dicolon Distrophon.*

[117] *Psalmi Davidis ex hebraica veritate latinis versibus expressi,* Paris, 1575.

[118] A redactat trei versiuni ale psalmilor: două în franceză, una în latină, toate rămase în manuscris, în timpul vieții i-au apărut doar *Paraphrase sur les sept psaumes penitentiale,* Paris, 1587. Că încă întreprinderea versificării psalmilor avea încă puternice conotații religioase o dovedeşte încercarea sa de a obține protecția şi aprobarea papei în împlinirea acestei întreprinderi.

[119] *Soixante psaumes de David mis en vers français*, 1591; *Psaumes de David*, 1592; *Cent psaumes de David*, 1598; *Les Cent cinquante psaumes*, 1603.

[120] *Les Psautier de David torne en prose mesuree ou vers libre*, 1588.

Jean-Baptiste Chassignet[121], Pierre de Marbeuf[122], Michel de Marillac[123], Racan[124]. În secolul al XVII-lea trebuie amintită o serie importantă de de poeți care s-au aplecat asupra redactării unor parafraze versificate ale psalmilor dintre care nu pot fi omiși Malherbe, Boisrobert, Chapelain, Godeau, Balzac dar și marele Corneille[125] etc. dintre poeții francezi. Între 1600 și 1684 s-au publicat în mediul cultural francez nu mai puțin de 14 versiuni complet versificate ale psalmilor: J. Metezeau, *Psaumes de David reportee verset pour verset selon la version Latine recue en l'Eglise*, 1610; J. H. Chasignete, *Paraphrase sur les cent cinquante psaumes de David* (1613), J. le Pignon, *Psautier françois* (1646), A. Godeau, *Paraphrase des Psaumes de David* (1648), P. Bourg, *Paraphrase en vers français sur le CL Psaume de David* (1655), Cl. Sanguin, *Heures en vers françois contenant les CL psaumes de David* (1660), Ch. Le Breton, *Paraphrase des psaumes de David en vers françois* (1680) etc.

Același lucru s-a petrecut, cu mici diferențe, în alte literaturi europene: spaniolă, portugheză, germană, poloneză etc. O situație specială o întânim în literatura engleză, unde, datorită unei relații specifice a bisericii anglicane, cu cea reformată și cea catolică, dar și a unei comunicări între ele, realizarea parafrazelor versificate a psalmilor a fost atât o marcă a confesionalului, ci a devenit și un exercițiu artistic.

În mod surprinzător, în literatura maghiară a secolului al XVII-lea constatăm mai puțin acest lucru, probabil datorită faptului că prelungirea conflictului dintre Reformă și Contrareformă, care a luat de multe ori chiar și aspecte militare (manifestat în conflictul permanent în tot decursul veacului între principii Transilvaniei – în majoritatea lor reformați – și Sfântul Imperiu Roman al Națiunii Germane, care își disputau autoritatea asupra principatului), a împiedecat o comunicare culturală între catolici și reformații maghiari.

Parafrazele psalmilor au creat un model și chiar o modă literară, căci altfel nu ne putem explica prezența unor psaltiri versificate în țări profund catolice, precum Spania[126] sau Italia[127], precum și versificarea altor texte ale *Bibliei*, care nu aveau nici o legătură directă cu cultul bisericesc reformat: *Proverbele lui Solomon*[128], *Ecleziastul*[129], *Cântarea Cântărilor*[130], *Plângerile lui Ieremia*[131] etc. Aceleiași mode

---

[121] *Les paraphrases sur les cent cinquante psaumes*, 1612.

[122] *Psautiere chretienne*, 1612.

[123] *Les CL psaumes de David*, 1625.

[124] *Les psaumes*, 1631 și *Dernieres oeuvres et poésies chretiennes* (1660).

[125] Acesta, pe lângă 50 de psalmi a parafrazat și celebrul text medieval (atribuit de unii lui Thomas a Kempis, de alții lui Gerson) *De imitatione Christi*.

[126] Benito Vita, *Harpa de David*, Medina del Campo, 1545.

[127] F. Panigarola, *Dichiarazione dei Salmi di David*, Venezia, 1586; pe lângă versiunile versificate italiene apărute în Elveția, care pot să fie considerate, totuși, ca fiind influențate de Reformă.

[128] I. Mellerius, *Proverbiorum Salomonis metaphrasis Græca metrica qui versio latina respondet*, Geneva, 1599; Æ. Synagores, *Proverbia Salomonis Carmine elegiaca, Wesel, 1548.*,

[129] A. I. Claius, *Ecclesiastes Salomonis carmine rédditus et enarratus*, Geneva, 1588; A de Thou, *Ecclesiastes poetica metaphrasis explicata*, Cæserodumi Turorum, 1590.

[130] *Cantica Canticorum versum explanatum*, Paris, 1531; P. Nannius, *In Cantica Canticorum paraphrases et scholia*, Louvain, 1554; T. de Bèze, *Cantica Canticorum Solomonis Latini versibus expressum*, Geneva, 1584; G. Genbradus, *Cantica Canticorum Salomonis versibus*, Paris, 1585; P. Ballæus, *Poetica paraphrasis Cantica Canticorum; Psalmis CXIX*, Geneva, 1590.

[131] *Threni Jeremiæ poetica metaphrasis*, Cæsarodunum Turorum, 1590.

i-au fost supuse şi texte celebre ale literaturii antice ca *Batrachyomachya* lui Homer[132]. Activitatea de traducător este greu de deosebit, de altfel, în epocă de cea de parafrazator, de multe ori textele luând în momentul trecerii lor dintr-o limbă în alta înfăţişări toatal deosebite faţă de originalul lor.

Împingând mai departe considerentele noastre, ne putem întreba dacă anumite texte ale lui Corneille, Racine şi Molière, care au ca inspiraţie literatura dramatică antică, nu pot să fie incluse în acecaşi experienţă generală a parafrazei literare. O asemenea lărgire a discuţiei ne obligă la o sugestie esenţială în perceperea statutului literar al parafrazelor versificate: dacă ele trebuie analizate în relaţie cu textul de la care pornesc, acest lucru trebuie făcut prin analiza lor în formă, iar aprecierea lor din punct de vedere artistic trebuie făcută doar considerându-le ca lucrări independente din punct de vedere estetic, a căror valoare trebuie judecată în sine şi nu în relaţie cu a textului sursă.

În răsăritul Europei, Reforma a cuprins toată zona baltică, Polonia şi Ungaria. Şi, pentru un timp, şi Ucraina. În Polonia, de exemplu, unde, pe lângă cunoscuta versiune a episcopului catolic Jan Kochanowski[133], se mai cunosc şi alte variante versificate ale psalmilor, de data aceasta de sorginte reformată, scrise în latină sau polonă.

Nevoile cultului reformat au impus atât de mult textul psalmilor versificaţi în conştiinţa contemporanilor, în mod special prin oralitatea lor, încât la mijlocul secolului al XVII-lea asistăm la ciudate apariţii literare în care melodia unui psalm era suport pentru un alt text literar[134].

Însuşi Clément Marot a lăsat să se înţeleagă în dedicaţia la psalmii săi versificaţi dubla lor calitate: cea de operă literară şi caracterul lor devoţional:

„O vous, dames et demoyselles,
Je veuls icy vous presenter
Depouy sans offence chanter.
O bien heureux qui voeir porta
Fleurir le tempe qui l'on ora
Le laboureur parmy la rue,
Et l'artisan en sa boutique,
Avecques un psaume ou cantique
En son labeur se soulager!
Heureux qui orra le berger
Et la bergere aux boys esans,
Faire que rochers et estangs
Aprés eulx chater la haulteur
Dun sainct nom du leur Créateur!"

---

[132] Elisio Calenzio, *De bello ranorum*, Augsburg, 1512.

[133] *Psalterz Dawidow,* 1579 (a cunoscut mai multe ediţii în secolele al XVI-lea şi al XVII-lea. La rândul său, *Psaltirea versificată* a lui Kochanowski pare a fi o replică catolică la varianta versificată a psalmilor datorată reformatului Mikolaj Rej (1545), care se bucura de audienţă chiar şi în rândurile catolicilor polonezi. O sugestie în redactarea *Psaltirii* i-a putut veni lui Kochanowki în urma contactului direct cu poezia franceză a Pleiadei (şi-a făcut studiile în Franţa), dar şi prin varianta latină a lui Buchman, cu care opera sa este uneori comparată.

[134] Pierre de Changy, *Cantique fait sur la mort du tiron composee [...] sur le chant du psaume XLII*, 1554; Gilbert de Gondoux, *Cantique en paraphrases sur aucune Psalmes de David sur les calamitez vives en France*, 1588; La Bourdaiziere, *Meditation sur le 50-e Psalme*, 1596.

Dacă faptul că *Psaltirea* putea să răspundă în mare măsură unei sensibilități baroce[135], fiind dominată de exprimarea unor sentimente extreme și contradictorii: de la nădejdea absolută în puterea salvatoare a lui Dumnezeu la expresia disperării în fața dificultăților vieții, de la sugestii ale structurilor retorice primite dinspre textul ebraic, care au putut induce atât de cultivatele în epocă forme fixe, până la dezvoltarea celebrului motiv al fortunei labilis, nu însemnează că psaltirile versificate pot să fie considerate automat ca un produs al acestui curent; apartenența diferitelor versificări ale psalmilor la Barocul propriu-zis trebuie judecată de la o operă la alta și nu în totalitatea lor. Nu ne surprinde faptul că, până să ajungă la expresiile sale majore, Barocul incipient sau cel minor s-a oprit și asupra textului *Psaltirii*, făcând un exercițiu predilect din parafrazarea sa literară.

În această conjunctură a unor factori religioși, culturali și literari, psaltirea în versuri a devenit pentru o perioadă un gen literar, care a produs un număr impresonant de scrieri de-a lungul a mai bine de două secole. Calitatea lor literară este însă diferită, mergând de la unele texte literare de mare valoare până la o puzderie de lucrări, dintre care nu puține de valoare îndoielnică, Astfel, tendința istoriilor literare de a înregistra doar lucrările de excepție, omițând numărul mare de lucrări de valoare medie sau a celor lipsite chiar de calități artistce, a făcut ca acest tip de poezie să nu fie văzut ca un fenomen de amploare, ci doar ca o serie de producții literare izolate între ele și, ca atare, insolide în cadrul fiecărei literaturi.

În concluzie putem arăta că, la mijlocul secolului al XVII-lea, răspândirea psaltirilor versificate își are justificarea într-un complex de factori care au concurat la succesul lor.

– a. În primul rând trebuie luate în considerare nevoile cultului bisericesc, susținute mai ales de Reformă (care a dezvoltat o tendință existentă încă de la începutul Evului Mediu, atât în biserica apuseană cât și în cea răsăriteană). Exercițiul parafrazei, vechi încă din peroada elenistică și din epoca literaturi latine târzii și de la începutul Evului Mediu, a cunoscut o răspândire remarcabilă și datorită controverselor dintre Reformă și Contrareformă, care implicau interpretarea textelor biblice atât în spiritul cât și în textul lor.

– b. Barocul, pe de altă parte, a facilitat parafraza versificată după textul *Psaltirii*, atât datorită manierismului pe care îl presupunea actul parafrazei, cât și datorită materialului literar propriu-zis, propice exprimării unor trăirilor atât de mult frecventate în literatura barocă, pe care îl ofereau psalmii. Dar aparteneța sau nu a diferitelor parafraze versificate la acest curent artistic trebuie să fie judecată de la o operă la alta în funcție de criterii stilistice care să valideze încadrarea respectivei opere.

Asistăm, astfel, în epocă la o dublă justifcare, complementară însă, a versificării psalmilor: religioasă, pe de o parte, modă literară, pe de alta. Ambele au concurat la succesul acestui tip de texte dar, în cazul fiecărui text în parte, trebuie analizat cu atenție de la un caz la altul în ce măsură aceste elemente au contribuit individual.

3. **Psaltirile versificate în literatura română veche.** Pe bună dreptate Sextil Pușcariu observa că literatura română este singura din spațiul ortodox care a cunoscut până la sfârșitul secolului al XVII-lea parafraza versificată a psalmilor[136].

---

[135] Andre Stegemann, op. *cit.*, p. 155–163.

[136] *Istoria literaturii române. Epoca veche*, Sibiu, 1930, p. 123–124.

Chiar dacă el nu ştia de experienţa ucraineanului Simeon Polocki (Polocky)[137], personalitate de mare importanţă în viaţa culturală moscovită din anii 1660-70, afirmaţia rămâne valabilă, din moment ce tot mai multe informaţii ne arată că acesta s-a format în centre de cultură iezuite.

Sub diferitele ei aspecte, psaltirea versificată este justificată în spaţiul românesc prin trei elemente: a) tradiţia de a interpreta prin parafrazare unul din cele mai citite dar şi plin de locuri obscure texte ale *Bibliei*; b) nevoia de cult a bisericii calvine româneşti; c) o modă literară care era justificată de o direcţie artistică, dar şi de momentul manierist al literaturii europene şi, doar parţial, de Baroc.

Dacă prima explicaţie este valabilă pentru o întreagă tradiţie a hermeneuticii biblice atât răsăriteană cât şi apuseană, cea de a doua este legată de răspândirea Reformei în rândul românilor transilvăneni, în timp ce cea de a treia reprezintă unul din momentele sincronizării cu cultura occidentală, pe care umanismul românesc o încerca începând cu a doua jumătate a secolului al XVII-lea.

Nu toate psaltirile versificate româneşti sunt justificate în mod egal de cei trei factori mai sus menţionaţi. Vom analiza, în continuare, psaltirile versificate româneşti redactate până la sfârşitul secolului al XVII-lea şi în ce măsură ele sunt justificate de unul din cei trei factori (religios, literar şi interpretativ al textului original).

3.1. Elemente versificate în psaltirile coresiene. Ladislau Gáldi emite în *Introducere în istoria versului românesc*[138] părerea că „primele traduceri ale textelor biblice au valorificat atât anumite sonorităţi ale versului popular, cât şi efecte bazate pe paralelisme; lipsea încă – şi nici nu putea fi altfel, având în vedere modelele greco-slavone – aplicarea principului izoslabismului şi în domeniul poeziei culte"[139]. Remarcă, însă, clauzule rimate în anumite pasaje din *Psaltirea slavo-română* a lui Coresi din 1577, arătând că „paralelismul se realizează pe efectul expresiv al anaforei".[140]

3.2. **Psaltirile calvino-române:** Un prim grup îl formează psaltirile calvino-române, din care s-au păstrat doar trei manuscrise aflate în colecţiile Bibliotecii Filialei Cluj-Napoca a Academiei Române[141] şi un fragment din *Psalmul 1* redactat de Mihail Halici-tatăl scrisă pe o foaie liminară a unei tipărituri păstrate în Biblioteca Facultăţii de Teologie Reformată din Cluj-Napoca[142]. Redactate între cca. 1660 şi 1701, psaltirile calvino-române se adresau nevoilor cultului bisericesc al românilor din zona Haţegului şi estul Banatului care trecuseră la calvinism. Scrise cu literă latină şi cu ortografie maghiară, acestea sunt traduceri ale unor psaltiri calvine maghiare. Traducerea nu a fost făcută într-o singură etapă din moment ce în toate trei variantele primul psalm este tradus după psaltirea lui Szegedi Gergely, iar restul de 149 după cea a lui Szenci Molnár.

---

[137] Vezi: G. Ivaşcu, *Istoria literaturii române, Bucureşti*, 1969, p. 202.

[138] Bucureşti, Editura „Minerva", 1971.

[139] L. Gáldi, *op. cit.*, p. 69.

[140] *idem*, p. 68.

[141] Toate cele trei manuscrise au fost conservate de bibliotecile Colegiului Reformat şi a celui Unitarian din Cluj, ceea ce ne face să credem că alte exemplare au fost pierdute sau distruse în urma conflictului dintre biserica ortodoxă şi cea calvină.

[142] N. Drăganu, *Mihail Halici,* în „Dacoromania", IV (1924–1926), p. 89

Diferențele dintre cele trei texte ne îndreptățesc să bănuim că ele au avut și o circulație orală puternică, asemănătoare cărților populare, supoziție întărită și de faptul că ele erau cântate în biscrică, oralitatea fiind o dimensiune evidentă a circulației lor. Textelc nu se caracterizează printr-o virtute literară deosebită, păstrând doar unele trăsături ale metricii originalelor maghiare (și, implicit, a *Psaltirii* lui Ambrosius Lobwasser și, eventual, a *Psaltirii hughenote*, care au fost sursa lui Szenci Molnár), în primul rând datorită folosirii aceleiași muzici pentru psalmii cântați în mediul calvin pe tot cuprinsul Europei[143].

Literatura românilor din Transilvania trecuți la calvinism nu a fost cercetată în ansamblul ei, cu atât mai puțin ca a fost integrată literaturii noastre vechi, poate și datorită faptului că reprezenta o manifestare divergentă a culturii noastre. Ca simple accidente au fost privite *Cartea de cântece* (*Fragmentul Todorăscu*) tipărită la Cluj în jurul lui 1570[144], Cântecele calvine (cunoscute și sub numele *Codicele Agyagfalvi*), copiate în 1642 de Grigore Sándor Agyagfalvi în Hațeg (care cuprinde cântece și rugăciuni calvine[145]), *Gradualele* pe care Nicolae Drăgan îl datează în a doua jumătate a secolului al XVII-lea[146]. Nicolae Drăganu a descoperit un psalm copiat de Mihail Halici-tatăl[147]. Mai des menționată este *Psaltirea lui I. Viski*[148], scrisă la Sântămăric-Orlea, în Țara Hațegului, în 1697.

Găsirea unei psaltiri calvino-române necunoscute, *Șoltarile a lui sfânt David crai și proroc scrise cu ajutoriul lui Dumnezeu în Râu de Mori, Anno Domini Nostri Jesus Christi 1703 în curtea șinstitii jupunese Kendefii lanosoaie ghe la Stefan Istvanhazi*[149] ne îndreptățește să redeschidem analiza circulației și a locului

---

[143] Alin-Mihai Gherman, *Versificația în psaltirile calvino-române*, în „Revista de istorie și teorie literară", 182, nr. 2, p. 176–182; Idem, *O psaltire româno-calvină necunoscută*, în „Biblioteca și cercetarea", Cluj, voi. I, p. 179–192. Toate aceste trei psaltir nu au notele melodiilor aferente interpretării lor (așa cum găsim în multe manuscrise și tipăritur maghiare din epocă), indicația melodiei se face prin citarea în limba maghiară a textului psalmului corespunzător pe a cărui melodie urma să se cânte versiunea românească.

[144] Publicată de Hiador Sztripszki și G. Alexics, *Szegedi Gergelyi enekeskonzvd XVI szazadbeeli roman forditasban*, Budapest, 1911; o ediție modernă o datorăm lui Ion Gheție în *Texte românești din secolul alXVI-lea, București*, Editura Academiei, 1982.

[145] H. Sztripszki, G. Alexics, op. cit., p. 174–187.

[146] Descris de Gr. Silași, *Psaltirea calvino-română versificată*, în „Transilvania", VIU (1875), nr. 12, p. 141–143; nr. 13, p. 151–153; nr. 14, p. 160-162. O ediție a acestui text i-o datorăm lui Daniele Pantaleoni, *Texte românești vechi cu alfabet latin: „Psalterium Hungaricum" în traducerea anonimă din secolul al XVII-lea*, Timișoara, Editura Universității de Vest, 2008.

[147] N. Drăganu, *Mihail Halici*, în „Dacoromania", IV (1924–1926), p. 89

[148] Titlul reproduce pe cel al *Psaltirii* lui Albert Szenci Molnar, *A lui sfânt David crai și proroc o sută cincidzeci de șoltari cari au scris cu mânile lui Viski Janos în Boldogfalva* (Sântămărie-Orlea), 1697.

[149] Spre deosebire de celelalte texte scrise cu literă latină și ortografie maghiară, care dovedesc o relativ strânsă legătură cu tradițiile grafiei româno-chirilice *(Psaltirea* lui Viski conține și un *Tatăl nostru* scris cu litere chirilice), fie că prezintă forme mai vechi ale evoluției graiului din Țara Hațegului și estul Banatului *(Graduale)*, acest manuscris redă, cu posibilitățile ortografiei maghiare, multe fenomene dialectale (în special palatalizarea). Titlul său în grafia originală este *Soltarilye a lui Szfiint David Kraj si Prorok, szkrisze cu asutoria [sic!] luj Dumnyedzeu in Riu de Mori. Anno Domini Nostri Jesus Christi 1703 in Kurtya sinsztyityii supunyesze Kendefii Janosoje gyela Styefan Istvanhazi.* Manuscrisul este păstrat în Biblioteca Filialei Cluj-Napoca a Academiei Române, fondul unitarian, sub cota Ms. U. 579A. O cercetare a lui Daniele Pantaleone emite ipoteza că formele de limbă diferite de ale celorlalte psaltiri calvino-române (cea a lui Vîski și *Graduale)* se datorează originii din părțile Aiudului a lui

psaltirilor calvino-române în vechea noastră literatură, urmărind ca într-o cercetare viitoare să se investigheze cântecele şi alte texte calvino-române.

Un prim element, care a trecut neobservat până acum, este faptul că în fragmentul copiat de Mihail Halici-tatăl şi în toate cele trei psaltiri primul psalm este tradus după versificarea din secolul al XVI-lea făcută de Szegedi Gergely[150], iar următorii 149 după cea a lui Albert Szenci Molnâr, făcută la începutul secolului al XVII-lea. Dacă în cazul lui Gergelyi Szegedi nu i s-au stabilit cu precizie modelele versiunii versificate de el, în cazul lui Albert Szenci Molnár se ştie cu precizie că el a avut ca model versiunea germană a lui Ambrosius Lobwasser şi/sau cea franceză realizată de Clement Marot şi Théodore de Bèze. Acest fapt ne îndreptăţeşte să afirmăm că textul românesc a fost tradus în mai multe etape, traducerea după Szenci Molnár fiind una ulterioară tălmăcirii primului psalm (aflat atât în fragmentul scris de Mihail Halici-tatăl, cât şi în cele trei manuscrise)

Locurile de redactare ale manuscriselor cu cântece şi psalmi calvino-române sunt cuprinse de o arie geografică limitată, care se reduce la estul Banatului şi Ţara Haţegului: Haţeg (Gr. Agyagfalvi), Sântămărie-Orlea (Viski), Râu de Mori (Istvahazi), Ţara Haţegului (*Graduale*) şi Caransebeş (fragmentul copiat de Mihail Halici-tatăl).[151] Datele la care au fost copiate manuscrisele sunt cuprinse şi ele între limite relativ apropiate: 1642 şi 1703.

Aceste două circumscrieri ne conduc spre definirea unui moment deosebit de interesant al culturii noastre, în care suntem obligaţi să intercalăm şi cele două scrieri lexicografice considerate şi ele ca simple „accidente": *Lexicon Marsilianum* şi *Anonymus Caransiebesiensis*[152], dar şi poeziile lui Mihail Halici-fiul. Cu toată convingerea credem că orice cercetare viitoare nu va putea face abstracţie de relaţia dintre aceste scrieri, aceasta fiind reprezentată nu numai de aspectul lor formal: folosirea literei latine şi ortografia maghiară, cât şi de aspectul mai larg, a aderării unui grup de români la cultura occidentală, produsă, foarte probabil, de dorinţa integrări în structurile principatului[153]

Faptul că psaltirile române traduc, cu excepţia primului psalm, integral *Psaltirea în versuri* a lui Albert Szenci Molnár ne lasă să bănuim rezultatul politicii concertate a principilor transilvăneni de atragere a românilor la Reformă, cântarea psalmilor în biserică fiind extrem de importantă în cadrul cultului religios calvin.

Făcând comparaţia textelor psaltirilor calvino-române, şi cu al izvorului lor direct, trebuie să observăm că textele româneşti sunt inferioare din punctul de

---

Styefan Istvanhazi (*op. cit.*, p. 27–28), întrucât copistul era dintr-o regiune unde palatalizarea era mult mai accentuată, întrucât în studiul de faţă ne interesează conţinutul literar al textelor, vom proceda la o transcriere interpretativă a lor, conştienţi, însă, de faptul că o viitoare editare a lor va necesita şi transliterarea lor, datorită lecţiunilor diferite posibile.

[150] Acest psalm a fost copiat la 1672 şi de Mihail Halici-tatăl pe foile de gardă ale unei cărţi.

[151] N. Drăgan, *Mihail Halici,* în „Dacoromania", IV (1924–1926), p. 89.

[152] A cărui paternitate trebuie atribuită cu argumente tot mai convingătoare apărute în ultima vreme lui Mihail Halici-tatăl.

[153] Acest moment cultural poate să fie privit ca un exerciţiu care a premers, la nivelul unei comunităţi locale, Şcoala ardeleană, inclusiv în sublinierea conştiinţei latinităţii limbii române (I. Gheţie, *Studiu lingvistic* la *Fragmentul Todorăscu* în *Texte româneşti din secolul al XVI-lea,* Bucureşti, Editura Academiei, 1982,), dar, spre deosebire de ce s-a întâmplat în veacul al XVIII-lea, nu şi a folosirii acesteia ca argument politic.

vedere al realizării artistice. Este evident că traducerile românești au fost făcute în primul rând dintr-o perspectivă utilitaristă și mai puțin cu intenții estetice. Totuși, în concordanță cu Szenci Molnár, dar mult mai puțin consecvent decât el, versurile utilizează rima, experimentându-se diferite tipuri de așezare a rimei în cadrul structurii strofice, aranjarea pe strofe fiind mai evidentă în cazul *Graduale*-lui. Formele prea complicate de dispunere a rimei din textul maghiar sunt de multe ori schimbate în textele românești cu rimă alăturată sau cu vers căruia îi lipsește complet rima.

Redăm câteva tipuri de așezare a rimei pe care le întâlnim în textele cercetate:

– Rima alăturată (*aabb*):

„Și fân dai de biu dobitoacelor
Care-i rodești pe câmpuri fiarelor,
Și după munca a lor dai omului
Iarba și-ncă grâul vieții lui" (*Graduale, Psalm* 101).

– Rimă alăturată cu intercalări de versuri nerimate:

„Vernicește au păzit
Și l-au foarte iubit
Doamne, ascultă în cererea lor.
Către ei plecaș
Și le tu iertaș,
Nu se întumară
Și ei bătuț fură.
Pre ei alduiț
Ca pre Dumnezeu
Genunchele plecați
Și vă rugați" (*Graduale, Psalm* 69)

– În *Psalmul 5* întâlnim rime care au structura *abbc*a sau *abbaca*:

„Doamne, cuvintele mele
Primește în urechia ta,
Ascultă-mă din mila ta,
Gândurile mele cu milă
Socotește-le.

De dimineața m-ai ascultat,
Când voi striga către tine,
De dimineață cu vreme
Nainte-ț spune-voi nevoia
Cerându-ț mila.

Că tu ești atare Dumnedzău
Căruia răul nu-i place
Și cine în păcat viadză
Nu-ț va videa obradzul al tău
Până face rău".

unde se încearcă reproducerea strofelor de tipul *abbcca* pe care le întâlnim la Szenci Molnár.

În *Psalmul 4* structura rimelor în strofă (cu multe inconsecvenţe) este *abaabcbcd*, în consonanţă cu frorma adoptată de Szenci şi preluată de acesta din psaltirea lui Lobwasser şi/sau Clement Marot şi Bèze:

„În pat s-au odihnit,
Încet voi adormi,
Nu am nici o frică
Cându mă pomenesc
Nemic nu-mi amintesc,
Că Domnul mă păzeaşte
Să o sută de mii
Toţi m-or încungiura
De-a dreapta şi stânga
Să m-ar lovi
Încă n-am eu trăgni!
Şi de toată năpaste". (*Graduale, Psalmul 4*, p. 36)

– *Psalmul 6* reia structura strofică de tipul *aabccb*:

„Sufletul mieu s-au turburat
De nevoi s-au întristat
Boleşte-m inima
Doamne, să mă păstrăvesc!
Aşa să mă dosădesc.
Până când mi-i lăsa?"

– Ca şi:

„Voi, porţilor, vă închinaţi,
Capetele vă rădicaţi
S-între la voi cel crai ferecat.
Cest crai ferecat cin e?
Domnul şiragurilor e
În slava sa-i mare împărat". (*Graduale, Psalmul 10*)

– Şi mai savantă ne apare structura de tipul *ababbaca*:

„În peşteră îş ascunde trupul
Cum nevinovatul să apuce
La gură, socoteşte ca leul,
Cum săracul în mreje să-l bage
Şi pe el în gură să-l înghită,
Tot în acestea elu-ş bate capul
Cum se poate apuca siromanul". (*Graduale, Psalmul 18*)

– Sau *ababcbc*:

„În Dumnedzeu tare mă nădăjduiesc,
Că ce-m dziceţ sufletul aşa,
Cum den muntele vostru să pribegesc,
Să zbor departe ca pasărea,
Că necredzuţii acest loc găteadză,
Să săgete blânzilor inima
Încă-n arce-ş aruncă săgeţile". (*Graduale, Psalmul 77*)

– Sau *abbacc*:

„În mânia ta-mi viaţa
Din mân-alenişilor,
Tu-m fi mântuitor,
În mâna lor mine nu mă da,
Cari pa mine urăsc
Şi tot întins mă gonesc. (*Graduale, Psalmul 11*)

În general, trebuie să observăm că mult mai reuşite sunt versurile mai scurte, nu de puţine ori textul românesc câştigând datorită caracterului oral virtuţi neaşteptate datorită simplităţii şi sincerităţii exprimării:

„Ca pleava uşoară vântul
Răsfiră, aşa îngerul
Domnului, pre tot într-una
Să facă să plece fuga.
Fie-le întunecoasă
Calea, gheaţă lunecoasă". (*Graduale, Psalmul 35*)

Exemplele de mai sus sunt suficiente, credem, pentru a justifica reexaminarea afirmaţiei deja încetăţenite[154], conform căreia textele psaltirilor calvino-române sunt de o valoare literară scăzută. Cursivitatea unora dintre versuri impune şi reanalizarea afirmaţiei lui L. Gáldi[155], care a găsit în textul lui Viski „urme de metru iambic". Fiind o traducere adaptată unei melodii, această analiză trebuie făcută prin colaţionarea tuturor variantelor româneşti şi cu confruntarea atât cu textul lui Albert Szenci Molnár dar şi cu muzica pentru care au fost compuse[156].

Un fenomen căruia nu putem să-i oferim momentan nici o explicaţie este faptul că majoritatea psalmilor versificaţi în care apare şi rima se află între primii cincizeci. Probabil este vorba de faptul că însăşi traducerea textului lui Szenci Molnár a fost făcută în mai multe etape sau de traducători diferiţi, ceea ce se va putea susţine doar în momentul transcrierii întregului text al psaltirilor versificate şi al comparării formelor de limbă.

Confruntarea manuscriselor pe care le avem la dispoziţie arată existenţa unei înrudiri evidente:

Psalmul 1 – Halici-tatăl:

„Care nu îmbla în sfatul răilor
Şi nu va sta pre cale de păcat
În scaunul de bădjocură nu şede
Ce în legea Domnului să dezmiardă,
Acesta-i grijă dzua şi noaptea,
Om ca acesta-i fericit, adevăr".

---

[154] *Istoria literaturii române,* voi. I, ed. a II-a, Bucureşti, Editura Academiei, 1970, p. 437.

[155] Ladislau Gáldi, *Introducere în istoria versului românesc, Bucureşti*, Editura Minerva, 1971, p. 41 şi 80.

[156] Textul psalmilor lui Szenci Molnar a fost însoţiţi de la prima ediţie de notele pentru care aceştia au fost compuşi (note care au rămas aceleaşi pentru tot spaţiul european al calvinismului). O bună ediţie a psalmilor versificaţi de data acesta şi a notelor muzicale aferente o găsim în *Régi magyar kölöok ţâra XVII szazăd,* voi. 6: Szenci Molnar Albert, *Költöi mũvei,* Budapest, 1971.

– *Graduale*:

„Care nu îmbla în sfatul răilor
Şi nu va sta pe cale de păcat,
În casa de bădjocură nu şede,
Ce de legea Domnului să dezmiardă
Aceasta-i grija dzua şi noaptea,
Om ca acesta-i fericat, adevăr".

– Viski:

„Care nu îmbla în sfatul răilor
Şi nu stă în calea păcătoşilor,
În scaunul de bădjocuroşi nu şede
Ce în legea Domnului să dezmiardă,
Aceasta-i grija dzua şi noaptea,
Dzău, că-i fericat omul ca acela".

– Istvanhazi:

„Care nu umblă în sfatul răilor,
Şi nu stă în calea păcătoşilor,
în scaunul bajocuroşilor nu şeg'e,
Ce-n legea Domnului se g 'ezmn'ardă
Dzua şi noapt'a accasta-i grija
Dzău, că-i fericat omul ca acesta".[157]

Observăm că fragmentul scris de Mihail Halici-tatăl se aseamănă cu *Graduale*, iar cel din Viski face corp comun cu Istvánházi.

Este cert că nici unul din textele pe care le avem la dispoziție nu reprezintă originalul, ci copii, variante mai mult sau mai puțin fidele ale traducerii originale. Tipul diferențierilor, care apar între manuscrise, ne poate sugera concluzia că, în paralel cu circulația scrisă a copiilor, va fi intervenit şi vehicularea orală a cântecelor, întrucât, după cum am afirmat, psalmii sunt mult cântați la calvini. Numai astfel putem explica asemănări care apropie fără o regulă anume când unele, când altele dintre manuscrise.

Astfel, *Psalmul 8* sună în *Graduale*:

„Laudă-te şi cei poroboci mititei,
În gura lor sfânt numele-ț poartă ei".

– La Viski:

„Laudă-te şi cei poroboci mici,
În gura lor sânt numele-ț poartă ei".

– Şi la Istvanhazi:

„Laudă-te şi cei copt'ii miti't'ei,
În gura lor sfânt num'ele-ț poartă ei".[158]

---

[157] Scris: Care nu emble in szfatul reilor,
Si nu sztăe in calya peketosilor,
In szkaunul bazsokurosilor nu segye,
Tsen legsa Domnuluj sze gyezmnyarde
Dzua si noptya atsastaj grizsa
Dzeu, kej ferikat omul ca atseszta

Unde, la Istvanhazi se schimbă *poroboci* cu *copii*, iar la Viski *mititei* cu *mici*. Schimbarea de la Viski aduce, însă, şi o deteriorare a regimului rimelor.

Diferenţierile sunt în uncle cazuri atât de semnificative, încât, uneori, putem presupune că suntem în faţa unor traduceri paralele ale aceluiaşi text:

– *Graduale*:

Doamne, ipăsenia mea,
Cu zi, cu noapte strig la tine,
Rugăciunea mea o ascultă [...]
Sufletul meu cu rea boală
S-au ponosit şi umplut tare,
Ca care s-au gătat pre moarte
Şi coboară pre păcură [sic!]"

– Viski:

„Doamne, ispăsenici mele,
La tine strig dzua şi noaptea,
Rogu-mă cum cu înaintea ta,
Să margă rugăciunea mea [...]
Şi-m socoteşte mâlcuiala,
Sufletul micu cu dosadă,
S-au împlut şi s-au săturat
Şi anu s-au apropiat
Viaţa mea de gropniţă".

– Istvanhazi:

„Doamn'e ispăsen'ei mn'ele,
Dzua şi noapt'a strig cu la tin'e,
Rogu-mă cum înaintea ta
Să mn'argă rugăciunea mn'a [...]
Sufletul mn'eu cu dosadă,
S-a umplut şi s-au săturat,
Ca acela ce-i pe groapă gata
Şi merje el pe păcură [sic!]".[159]

În faza actuală a investigaţiilor nu se poate afirma decât că manuscrisele cele mai vechi, fragmentul copiat de Mihail Halici-tatăl şi *Graduale* sunt cele mai apropiate de ceea ce va fi fost traducerea iniţială, cele mai recente (Viski şi Istvanhazi) aducând — mai ales cel din urmă — o evidentă deteriorare a textului poetic.

---

[158] Scris: „laudete si tsej koptyii mityityej
In gura lor szfunt numyelecz porte jej".

[159] Scris: Doamnye iszesenzyi mnyele,
Dzua si noaptya sztrig eu la tinye,
Rogume cum inaintya ta
Se mnyarge rugetsunya mnya [...]
Szuflytul mnyeu cu doszade,
Sza emplut si szau szeturat,
Ka atsela tsej pe grope gata
Si mezsje el pe pekure.

O certitudine este faptul că nici una dintre ele nu reprezintă o traducere originală (aşa cum s-a afirmat uneori) şi că multe dintre diferenţele pe care le constatăm între diferitele versiuni vin din circulaţia lor atât în scris cât şi orală.

E mai greu de stabilit când s-a făcut această traducere. Cu siguranţă că ea a fost făcută după 1620, când versiunea lui Szenci Molnár a psalmilor a fost impusă în cadrul bisericii calvine maghiare din Transilvania şi înainte de 1670, de când datează textul lui Mihail Halici-tatăl[160]. Ca punct de reper putem să luăm şi *Cartea de cântece* scrisă de G. Agyagfalvi la 1642 în Haţeg, care nu conţine nici un psalm din Szenci Molnár. De asemenea, catehismele calvineşti tipărite pentru români în 1648 şi 1656 nu conţin nici o referire la psalmii versificaţi.

Este o certitudine, deci, că psaltirile calvino-române aveau o destinaţie în primul rând practică, ele vizând cultul în biserică. În acelaşi timp, însă, ele reprezintă, de asemenea, un monument literar care, deşi era traducere a unui text străin, a fost redactat înaintea multor încercări de versificaţie de la noi. Iar prin conexiunile lor mai îndepărtate, pune, în legătură în mod neaşteptat literatura noastră veche cu manifestări ale Renaşterii târzii şi, în general cu forme ale literaturii occidentale.

3.3. *Psaltirea în versuri* a mitropolitului Dosoftei. Psaltirile versificate deveneau, prin răspândirea lor în unele medii româneşti din Transilvania, o marcă a Reformei. De aceea, tipărirea la Uniev de către Mitropolitul Dosoftei a unei parafraze versificate a psalmilor poate să fie privită şi din perspectiva mai vechii tradiţii moldoveneşti de replică ortodoxă contra Reformei. În acelaşi timp, prin caracterul ei insolit în cadrul modelului slavo-bizantin al literaturii noastre, nu a putut să fie primită decât cu rezervă în mediul tradiţionalist ortodox.

Compusă între 1660-1666, *Psaltirea în versuri* a mitropolitului Dosoftei a fost editată doar în 1673. Conştient de noutatea intreprinderii sale pentru literatura noastră, autorul mărturiseşte precaut, încă din foaia de titlu a tipăriturii, că ea este „cercată prin svintele cărti, şi de-acia pre versuri tocmită în cinci ai foarte cu osârdie mare"[161], «tocmită» însemnând „alcătuită, ansamblată". Tot Dosoftei îşi defineşte lucrarea drept o tâlcovanie[162], cu sensul de: „interpretare", sens pe care îl regăsim şi în alte contexte tot în *Psaltirea în versuri*: „Vezi ce tâlcovanie are sfânta carte"[163], „tâlcovania pre-acest psalom de sus"[164]; în altă formulare, Dosoftei spune explicit că „a lui David proroc şi împărat Psaltire tâlcuită româneşte pre stihuri". Din aceste formulări rezultă clar cele două dimensiuni pe care mitropolitul le

---

[160] Pentru datare ar putea fi luată în considerare şi condiţia pusă de către superintendentul (episcopul) calvin Ştefan Geleji Katona candidatului Meletie pentru păstoria scaunului Bălgradului: „Cântecele calvine traduse româneşte şi întrebuinţate de cei din Caransebeş şi Lugoj să le tipărească şi să le vestească înainte şi după predici şi rugăciuni în toate adunările" (apud N. Drăgan, op. *cit.*, p. 88).

[161] Dosoftei, *Psaltirea în versuri*, ediţie critică de N. A. Ursu, Iaşi, 1974, p. 3.

[162] „Ni s-au părut smerenii noastre a hi lucru de treabă şi de folos tâlcovania aceştii svinte cărţi", *idem*, p. 11.

[163] *Idem*, p. 933.

[164] *Idem*, p. 1038.

investeşte în lucrarea sa: pe de o parte cea de interpretare şi chiar exegeză şi, pe de alta, cea de exerciţiu literar.

În *Predoslovia către cititori* a manuscrisului *Psaltirii în versuri,* citând autoritatea patriarhului Dositei al Ierusalimului, de la care ar avea această informaţie, Dosoftei spune că: „patru înţelesuri are Sfânta Scriptură писмителный [literal], чвичный [„pe obice", curent, sens de bază], иносказлый [„alegoric, plăzmuitor"], прѣносителный [pe mutare, metaforic], detalind fiecare din aceste niveluri de lectură: писмителный „iaste cuvântul acela ce nu te lasă să-l duci într-alt chip de cum iaste scris, ca şi unde zice Domnul Hristos «Eu voi trimite-vă mângâietoriu de la Părintele Duhul cel adevărat, care de la Părintele purcede». Acesta cuvânt, cine-l va socoti într-alt chip, acela-i strein cu totul de sfânta besearică; чвичный iaste năravˆ în sfânta carte ca şi când zice: «N-am venit să răsipesc leagea, ce să o împlu», «N-am venit pace să arunc pre pământ, ci sabie!». Cu cuvântul acela dintâi, Domnul Hristos face îndemnoşi pe jidovi către ascultarea Sfintei Evanghelie, iar cu cel de-al doilea le dă groază pentru cei îndereptnici; иносказлый iaste ca şi cimiliturile, când altă grăieşti şi altă să-nţăleage, ca şi: «Că stearpa născu şapte şi cea cu cuconii mulţi au slăbit» va să zică că besearica cea din limbi, carea era stearpă de darurile lui Dumnezeu au născut cuconi de la Hristos, mirele său, cele 7 taine şi şeapte daruri a Sfântului Duh; ceii cu cuconi mulţi, adică besearica Leagei Vechi (carea să zice umbră leagii adevărate) au slăbit, s-au sterpit de tot, darul lui Dumnezău, pentru ne-ascultarea cuconilor ei, carea înainte era plină de darul lui Dumnezău cu proroci şi apostoli; прѣносителный iaste că neştine, ce va să să-nţăleagă cuvântul dintr-altă asămănătură de poveaste, într-acest chip: «Piatra ce nu o socotiră zidari, aceaca fu în capul zidului», acest cuvânt să mută la Domnul Hristos, că nu-l băgară în samă jidovii, călcătorii legii, ce sfinţia sa stătu cap unghiului Legii Vechi şi legii nouă, de le împreună îmbe, că sfinţiia sa iaste capul sfintei besearic, mireasei sale"[165].

Aceeaşi împărţire a posibilităţilor de lectură a textului *Bibliei* o face, cu unele diferenţe, şi în predoslovia textului *Psaltirii în versuri* tipărit la Uniev. Faptul era cu totul nou în cultura noastră şi insolit pentru lumea ortodoxă, din moment ce tot el ţine, din nou, să asigure cititorul că acest lucru l-a auzit de la tizul său, patriarhul Dositei al Ierusalimului: „De-aceasta m-am rugat svinţiei sale părintelui şi preafericitului patriarh de mi-au scriş aceste patru înţălesuri [...] şi de pre izvoldul svinţii sale am scris precum să vede"[166].

Formulare precaută prin care, ascunzându-se în dosul autorităţii ecleziastice a unuia din capii Bisericii Răsăritului, reia de fapt rudimente ale unei teorii retorice

---

[165] Dosoftei, *Psaltirea în versuri,* ediţie de I. Bianu, Bucureşti, 1887, p. 7–8.

[166] Dosoftei, *Opere,* p. 21–23. În manuscrisul *Psaltiri în versuri*, Dosoftei afirmă că aceste informaţii le are de la patriarhul Nectarie al Ierusalimului, antecesorul lui Dositei: „Aceaste patru înţălesuri le-am scris pentru cetitoriul iubitiei sale părintelui şi preafericitului patriiarhului de mi-au scris aceaste patru înţălesuri, ce va avea osârdia să-nţăleagă într-adâncul aceştii cărţi. De-asta m-am rugat sfinţiei sale părintelui şi preafericitului patriiarhului de mi-au scris aceaste patru înţălesuri, însă atunci când vnisă sfinţiia sa, când era arhidiiacon la părintele Nectarie, patriiarhul de Ierusalim. Atunci mi-au scris sfinţiia sa, tizul mieu, carele acum iaste în locul părintelui Nectarie, kyr Dosoftei şi de pre izvodul sfinţi sale am scris precum să veade" (Dosoftei, *Psaltirea în versuri*, p. 8–9).

scolastice pe care o va fi auzit în timpul popasurilor sale poloneze sau a lecturii vreunei cărți occidentale[167].

Primul nivel este cel pozitiv, etimologic sau „pre istorie"[168], al doilea este cel „ithicos, pre obicei, [în lexicografia modernă este numit „sens de bază"]"[169], un al treilea este cel „alagoricos, pre altă plăznuitură"[170], iar cel de-al patrulea este cel „metaforicos, pre mutare"[171], ilustrând fiecare mod de lectură cu diferite exemple, dar atrage atenția cititorului că aceste patru niveluri de lectură sunt valabile și pentru textul *Psaltirii* în versuri: „Aceste patru înțălesuri le-am scris pentru cetitoriul iubit ce va avea osârdie a cerca să-nțeleagă într-adâncul aceştii svinte cărți"[172].

„Pre istorie" sunt foarte multe explicații care însoțesc psalmii[173], încercând să detalieze cărui moment al vieții lui David îi corespund diferiții psalmi: *Psalmul 3* a fost compus „când fugea de Avesalom", *Psalmul 7* este „Cântecul lui David pentru Huşi, feciorul lui Iemeni, când îi împroşca şi-i suduia, fugind de fiiu-său, de Avesalom". *Psalmul 8* este „pentru călcătura culesului", *Psalmul 14* „Poate fi că s-au fost cântând a opta zi de Paşte, cumu-i la noi Tomina"; *Psalmul 17* „sluga Domnului, David, ce-au grăit către Domnul cuvintele aceştii cântări în zua ce l-au izbăvit Domnul de mâna tuturor pizmaşilor lui şi din mâna lui Saul"[174], *Psalmul 49* „cuprinde întru sine acest psalom nevoile besearicii lui Dumnezăau şi izbânda asupra pizmaşilor" etc.

Interpretările „ithicos, pre obicei" sunt mai rare, dar existente, precum lecțiunea versurilor „Sufletele-ntoarce către sine, / A dori de Domnul, cum să vine" sunt interpretate marginal de Dosoftei: „Tot s-or spăşi, de vor vrea"[175].

„Alagoricos" sau „pre altă plăznuire" sunt glosările marginale care pune în relație *Psaltirea* din perspectiva textelor *Noului testament*: Versurile „Mă certară

---

[167] Aceste teoretizări sunt contemporane cu cele pe care le face Miron Costin în *Predoslovia* la *Viața lumii*. Cunoscând faptul că cei doi au fost într-o relație apropiată şi faptul că versuri ale lui Miron Costin sunt tipărite în *Psaltirea în versuri*, ne întrebăm dacă cele două teoretizări nu au fost făcute în cunoştință una de cealaltă. De altfel, teoretizări asemănătoare găsim în *De arte rhetorica libri X* scrisă câțiva ani mai târziu (1706) de Feofan Procopovici la Kiev (Feofan Prokopovič, *De arte rhetorica libri X*, Köln-Wien, Böhlau Verlag, 1982). Noțiuni de versificație se află şi în prima gramatică slavonă tipărită a lui Meletie Smotrițkii (*Gramatiki slavenskiia pravilnoe syntagma*, 1619) reeditată de mai multe ori de-a lungul secolului al XVII-lea. La 1697 Antim Ivireanu tipăreşte la Snagov o lucrare cu titlu identic celui de mai sus.

[168] Dosoftei, op. *cit.*, 7.

[169] Ibidem.

[170] Ibidem.

[171] Ibidem.

[172] *Ibidem*, p. 21.

[173] Studiul notelor marginale şi glosărilor lui Dosoftei la textul *Psaltirii în versuri* este subiectul unei alte cercetări.

[174] Trebuie să observăm că o mare parte din interpretările lui Dosoftei sunt asemănătoare cu cele din *Psaltirea de la Bălgrad* (1651), tradusă, foarte probabil, după varianta reformată latină a lui Iunius. Ele coincid, însă, aproape în totalitate cu interpretările pe care *Biblia de la Bucureşti* şi *Vechiul* Testament (ms. 45, de la Biblioteca Filialei Cluj a Academiei) şi Vechiul Testament (ms. 4389 de la Biblioteca Academiei Bucureşti). Este de presupus că Dosoftei a avut la dispoziție cel puțin în faza redactării finale a *Psaltirii în versuri* o copie a traducerii *Vechiului Testament* făcută de spătarul Nicolae Milescu.

[175] *Ibidem*, p. 120.

din zî până-n noapte / Rărunchii miei" sunt interpretate marginal de Dosoftei: „Rărunchii sânt jidovii, carii răstigniră pre Domnul fiind dintr-o sămânță, ca și Avesalom care-au năcăjit pre tată-său, David. Cu rărunchii să-nțăleg oamenii, că-s din sămânță rărunchilor"[176], iar versurile „Am dormit somn cu odihnă / Pâna-n zuă de la cină. / Și m-am sculat demineața" sunt glosate marginal cu „Moartea Domnului Hristos" și„învierea"[177].

Foarte probabil, Dosoftei face diferențierea între exprimarea alegorică, ca una cu referință la pasaje din *Noul testament*, și cea metaforică, în care termenul explicat al metaforei nu este neapărat în conexiune cu textul biblic. Astfel, cetatea „bine-ntemeiată, / De Domnul gata ta; / în țară vestită" (*Psalmul 47*) este explicată marginal de Dosoftei: „Vestită-i în toată lumea svânta beserică de tocmeale bune"[178]; versul „îi va-mproșca Domnul ca să-i răsâpască" este explicat de Dosoftei printr-un sfat: „Dezmiardă-te, omule, cu samă!"[179]; „ca să-i laşi să hie de ocară" este glosat în funcție de concepția Evului Mediu: „Poate fi [că i-au lăsat] Dumnedzău pre jidovi să rămâie de poveaste în lume"[180] etc.

Psaltirea în versuri a lui Dosoftei mai are o serie de note marginale care conțin trimiteri la alte texte ale *Bibliei* cu care marele mitropolit pune în legătură un text sau altul al psalmilor. Fără a încerca aici un răspuns, ne punem întrebarea dacă acestea nu sunt preluate din surse occidentale (eventual din *Psaltirea de la Bălgrad* sau traducerea făcută de Nicolae Milescu a *Vechiului Textament*), în situația în care scoliile care însoțesc psalmii sunt asemănătoare sau chiar coincid cu *Psaltirea de la Bălgrad,* manuscrisul 45 al Biblotecii Filialei Cluj-Napoca a Academiei Române și ms. 4395 al Biblioteci Academiei[181].

Așa cum ne apare acuma, *Psaltirea în versuri* a lui Dosoftei este, cel puțin în parte, o parafrază teologică a textului biblic, încercând o exegeză a locurilor obscure, dar și să facă legătura cu alte cărți ale *Bibliei.* Doar astfel se poate explica faptul că Dosoftei nu a versificat psalmii în întregime, eliminând unele părți ale lor – ceea ce contravenea în mod evident cu respectul pe care Biserica Ortodoxă l-a arătat în permanență pentru păstrarea integrității textului biblic –, el dând o dublă dimensiune actului de versificare: una hermeneutică (puțin studiată până acum) și una artistică: el încearcă să clarifice pasajele obscure prin mijjloacele oferite de literatură, dar, în acelaşi timp, își permite libertăți de expresie care țin de teritoriul beletristicului.

El nu face acest lucru cu un anume text în față, ci, ca un om îndelung exersat în lectura *Bibliei,* și în special a psalmilor, el intreprinde prin versificarea lui o triplă operație: hermeneutică, pe de o parte, catehetică pe de alta, dar, în primul rând, una estetică. Aceasta nu însemnează că, uneori, sugestii îi puteau veni din diferite lecturi, de la *Vulgata* la lecturi exegetice sau chiar ale unor parafraze

---

[176] *Idem,* p. 101.
[177] Ibidem, p. 41.
[178] *Ibidem, p.* 321.
[179] *Ibidem,* p. 365.
[180] *Ibidem,* p. 399.
[181] Alin-Mihai Gherman, *Despre cronologia și tipologia textelor lui Dosoftei*, în „Annales Universitatis Apulensis. Series Historia, 2008.

versificate ale psalmilor. De asemenea, adaptarea pe care o face el nu se adresa atâta la un mediu geografic[182], cât la unul cultural, căci în versificarea lui se simt scoliile patristice (mai ales ale sfinților părinți din Răsărit).

O cheie a relației *Psaltirii în versuri* a lui Dosoftei cu textul propriu-zis al psaltirii ne oferă tâlcovaniile pe care el le face unora dintre psalmi Astfel, după *Psalmul 28* găsim o *Tâlcovanie preste psalom de sus*, în care regăsim multe ecouri ale lecturilor patristice: „«Aduceți lui Dumnedzău, fiii lui Dumnedzău» – Fiii lui Dumnedzău sânt creştinii ori din leagea noauă, ori din leagea veachie, ce au fost până la botedz. Îi îndeamnă psalomul acesta să aducă mulțămită lui Dumnedzău. «Aduceți lui Dumnedzău feciori de areți» Adecă miei să aducă, că aşea aducea în leagea veache creştinii dar lui Dumnedzău, miei şi viței şi alte ca aceastea. Iară acum, în locul mielului, aducem jârtva cea fără de sânge, adică svânta liturghie, întru carea jârtvim mieluşelul lui Dumnedzău, Domnului Dumnedzău şi pre noi înşine jârtvim lui Dumnedzău jârtvă vie. «Aduceți Domnului slavă şi cinste, aduceți Domnului numelui lui» Aicea ne-mbie psalomul să aducem slavă şi cinste lui Dumnedzău şi numelui svinții sale, făcându-ne nume bun din lucrurile ceale bune, împlând toată porunca lui Dumnedzău. «Închinați-vă Domnului în curtea cea svântă a lui» Aicea ne-ndeamnă psalomul a păzi sfânta besearică şi a nu ne leni cu paza besearecii spre-nchinăciunea lui Dumnedzău. «Glasul Domnului – pre ape» Apele sânt năroadele, glasul Domnului iaste Sfânta Evanghelie, că i să aude glasul ei în sfânta besearică, în toate năroadele lumii. «Dumnedzăul slăvii au tunat. Domnul – preste ape multe» Dumnedzăul slăvii iaste Părintele Fiiului, că slava lui Dumnedzău şi înțelepciunea şi cuvântul tot una iaste, Domnul Isus Hristos ce-au tunat preste ape multe. Tunetul face groază, aşea şi cuvântul Domnului face groază păcătoşilor cu focul nestins şi munca veacinică, cum strigă tare Sfânta Evanghelie, citească fie-cine de vază. Apele ceale multe, precum mai sus am dzis sânt năroadele, precum şi la sfântul botedz tună. Acolo era apele Iordanului, acolo era şi năroade, ce se strânsească de le botedza Sfântul Ioan. Acolo audziră toți: «acesta-i fiiul mieu iubit, de-acesta ascultați»"

Aceste glose devin în textul versificat:

„Aduceț pominoace, veniț la Domnul,
Lui Dumnedzău câț sânteț fii şi tot omul,
Aduceți-i cu miei graşi Domnului şi slavă,
Aduceți-i cu cinste, nu faceți zăbavă
Şi faceți cum să cade sfântului său nume
Dumnedzăului nostru toți domnii din lume.
Să vă-nchinați lui Dumnedzău în curtea cea sfântă
Cu inemă curată, cu gând cără smântă.
Glasul Domnului toarnă cu smidă-n poghoane
Şi tună-n apă multă, cu fulgere în ploaie"

Pe de altă parte, ea poate foarte bine să fie interpretată ca o replică ortodoxă la textele similare reformate, care circulau între românii transilvăneni calvinizați,

[182] Profesorul Al. Andriescu refuză, pe bună dreptate, acestă idée a „românizări" psalmilor.

despre care, cu precizie, Dosoftei avea ştiinţă[183], mitropolitul integrându-se coerent într-o îndelungată tradiţie de replică moldovenească la răspândirea Reformei între români, inaugurată de Varlaam. O altă sugestie îi putea veni însă de la Contrareforma catolică (în special cea poloneză, de care Dosoftei nu era străin), care integrase psaltirile versificate într-o experienţă literară propriu-zisă.

Dar, dincolo de aspectele filologice şi religioase, *Psaltirea în versuri* rămâne un text poetic autentic (şi nicidecum o traducere), care se integrează într-o foarte largă tradiţie literară occidentală. Probabil insolitul acestui text în lumea ortodoxă şi suspiciunea cu care va fi fost el tratat de către unii ierarhi (şi aici nu facem, pentru moment, decât o presupunere) îl va fi îndreptăţit pe Dosoftei să publice ulterior *Psaltirea slavo-română*, ca o dovadă a ataşamentului său la tradiţia ortodoxă[184]. Acest lucru ar explica neconcordanţa între textul slavon şi cel românesc în proză, dar, de asemenea, între titlurile slavone din *Psaltirea slavo-română* şi cele din *Psaltirea în versuri* şi, în fine, între textul românesc în proză şi cel versificat. Parte dintre acestea au fost observate de cercetători, dar nu au fost studiate în toată amploarea lor.

Dacă acceptăm acest punct de vedere nu va trebui să căutăm un anume text pe care îl va fi versificat Dosoftei, ci, înţelegând regulile parafrazei, să urmărim *Psaltirea în versuri* ca o operă literară independentă de o anume redactare a *Psaltirii*.

Dosoftei sugerează posibilitatea că psalmii săi versificaţi ar putea fi folosiţi în biserică: „Poate hi că s-au fost cântând în legea veche în stepenele oltariului cum să cântă acum la noi la utrănie duminica înaintea svintei evanghelii catisma acesta cu tâlc ce le zicem antifoane"[185], dar, categoric, prima lui intenţie era una literară, din moment ce adaugă la sfârşitul volumului şi versurile lui Miron Costin despre originea românilor şi un *Apostrof*.

Comparând textul în proză al psalmilor conform *Bibliei de la Bucureşti*[186] şi scrierea lui Dosoftei observăm că doar în câteva situaţii,se întâmplă ca un verset să fie eludat în varianta versificată. O simplă comparaţie între textul psalmilor 1 şi 2 din *Biblia de la Bucureşti*[187] şi cel versificat de Dosoftei arată evident libertăţile pe care acesta şi le permite faţă de textul *Psaltirii*:

Psalmul 1

1. Fericit omul carele n-au mers în sfatul necuraţilor şi în calea păcătoşilor n-au stătut şi pre scaunul ucigaşilor n-au şezut.

„Ferice de omul ce n-a mearge
În sfatul celor fără de leage
Şi cu răii nu va sta-n cărare
Nici a şedea-n scaun de pierzare".

---

[183] Un argument indirect ne este oferit şi de circulaţia şi ecourile deosebite de care s-a bucurat textul lui Dosoftei în Transilvania; cf. notele lui N. A. Ursu la Dosoftei, *Psaltirea în versuri*, Iaşi, 1975 şi la Dosoftei, *Opere*. I, Bucureşti, 1978.

[184] A.-M- Gherman, *Despre cronologia...*

[185] Idem, p. 911.

[186] Alin-Mihai Gherman, *Despre cronologia...*

[187] Este posibil ca Dosoftei să fi avut cunoştinţă de traducerea psalmilor făcută de Nicolae Milescu în cadrul versiunii întregului *Testament vechi*.

2. Ce în leagea Domnului – voia lui şi în leagea lui va cugeta ziua şi noaptea.

„Ce voia lui va fi tot cu Domnul
Şi-n leagea lui ş-a petreace somnul
De să va-nvăța de zi, de noapte,
Să-i deprinză poruncile toate".

3. Şi va fi ca lemnul cel răsădit lângă trecătorile apelor, carele roada lui va da în vreamea lui şi frunza lui nu va cădea şi toate, oricâte va face, să vor îndirepta.

„Şi va fi ca pomul lângă apă
Carea de roadă nu să scapă,
Şi frunza sa încă nu-ş va piarde
Ce pre toată vreamea va sta vearde.
Şi de câte lucrează i-sporeaşte
Şi agonisita lui va creaşte".

4. Nu aşa – necredincioşii, nu aşa, ce — ca praful carele aruncă vântul de pre fața pământului.

„Iară voi, necurații, ca pleava,
De sârg veț cunaşte-vă isprava.
Când s-a vântura dintr-are vravul,
Vă veț duce cum să duce pravul,
Şi cu grâul n-ți cădea-n fățare,
Ce veț fi sculaț cu spulbărare".

5. Pentru aceaea nu vor învia necredincioşii la judecată, nice păcătoşii în sfatul drepților.

6. Căce cunoiaşte Domnul calea direpților şi calea necredincioşilor va peri.

„Că celor direpț Domnul le veade
Toată calea din scaun ce şede.
Şi calea păgânilor cea strâmbă
Va peri, şi vor cădea-n grea scârbă".

Psalmul 2

1. Pentru ce s-au înfierbântat limbile şi noroadele au cugetat deşarte?

„Ce poate fi de poveaste
Ca aceasta, şi de veaste,
De să zborâră păgânii
Gloate tineri şi bătrânii,
De să vorovesc cu svaturi
În deşert din toate laturi!"

2. Stătut-au aproape împărații pământului şi boiarii s-au adunat într-un loc asupra Domnului şi asupra Unsului lui.

„Şi sfătuiesc necurații
Cu craii şi cu-mpărații
Şi cu toții să-nvitează
Spre domnul, de vor să piarză
Pre alesul lui şi svântul
Iubit fiiul şi cuvântul".

3. „Să rumpem legăturile lor şi să lepădăm de preste noi jugul lor!”

„Iară noi, svânta sămânță,
Să nu dăm în dânş în sâlță.
Legătura să le spargem,
În giugul lor să nu tragem”.

4. Cel ce lăcuiaşte în ceriuri va batjocori pre dânşii şi Domnul va defăima pre ei.

„Că Dumnezău toate veade
Din scaunul său ce şeade
În ceri, unde odihneaşte,
De-acolo pre toț prăveaşte.
Pre pizmaşii şi pârâşii
Domnul va râde de înşii
Şi-i va mustra de ocară
Pentru carea-l supărară”.

5. Atuncea va grăi către dânşii cu urgia lui şi cu mânia lui va trubura pre dânşii.

„Cu mânie le va zice
A ce stătură cu price
Şi-l va turbura-n urgie
De muncile cu vecie”.

6. „Şi eu mă puş împărat de dânsul preste Sion, muntele cel sfânt al lui, povestind porânca Domnului.

„Iară eu-s pus de Domnul
Crai pre muntele Sionul,
Ca să-i spun de-nvățătură
Ce porunceaşte-n scriptură”.

7. Domnul zis-a către mine: „Fiiul mieu eşt tu, eu astăzi te-am născut.

„Către mine Domnul zice
„Fiiul mieu eşti din mătrice,
Eu astăz te nasc pre tine”

8. Ceare de la mine şi-ț voiu da ție limbi moştenirea ta şi țineareа ta – marginile pământului.

„Şi vei ceare de la mine
De-ț voi da limbile toate,
Ce ți-s ocine de soarte,
Că vei asculta cuvântul
Şi vei domni-n tot pământul”.

9. Paşte-vei pre dânşii cu toiag de fier, ca vasele a olariului zdrobi-vei pre dânşii”

„Şi-i vei paşte cu toiagul
Cel de fier în tot şireagu,
De vei face-ntrânşii cârduri
Şi-i zdrobi ca neşte gârburi”.

10. Şi acum, împăraţilor, priceapeţi! Certaţi-vă toţi ceia ce judecă pământul!

„Iar acum, voi împăraţii,
Samă vă luaţ, şi alţii,
De vă certaţ cu cuvântul
Toţ ce giudecă pământul".

11. Slujiţi Domnului cu frică şi vă bucuraţi lui cu cutremur.

„Slujiţi Domnului cu teamă
Şi vă bucuraţi cu samă,"

12. Apucaţi învăţătura, ca nu cândai se va mâniia Domnul şi veţi peri den calea cea direaptă.

„Să suferiţ şi certare
De la fiiu-său, ce are,
Să nu cumva mânie
Spre voi Domnul cu urgie
Şi veţ scăpa de la ceaţa
Celora ce-s de-a direapta,"

13. Când să va aţâţa degrabă mânia lui, fericiţ – toţi ceia ce nedejduiţi pre dânsul.

„Când urgia lui cea mare
Va arde fără-ncetare
Atuncea va fi ferice
De ceia ce nu pun price
Ce cu inemă direaptă
Nedejduiesc să ia plată".

Comparând cele două texte, constatăm că Dosoftei îşi permite de multe ori libertăţi mari; acestea ţin în mare măsură de hermeneutica teologică (tâlcovania) pe care el o susţine prin actul versificării; nu de puţine ori această „tâlcovanie" coincide cu sugestii care vin, foarte probabil, dinspre exegeze patristice ale textului psalmilor. De şi mai multe ori, însă, aceste libertăţi vin ca urmare a actului literar, de parafrază versificată, la care este supus textul psalmilor, căci nu de puţine ori rigorile versificaţiei şi, mai des, licenţa poetică cu valoare expresivă produc schimbări majore faţă de textul în proză.

4. ***Psaltirea în versuri* a lui Teodor Corbea.** Şi mai pronunţat literară ne apare *Psaltirea în versuri* compusă foarte probabil cândva între 1700–1710 de „sicritariul" de limba latină şi maghiară al lui Constantin Brâncoveanu, braşoveanul Teodor Corbea[188]. Categoric că nu-i era străină experienţa lui Dosoftei, din moment ce tot el redactase anterior un *Diţionar latin-român* „din plata părintelui Mitrofan",

[188] Reperele cronologice sigure sunt puţine. Totuşi putem bănui că scrierea *Psaltirii în versuri* s-a făcut după terminarea redactării *Dicţionarului latin român*, finalizată în ultima decadă a secolului al XVII-lea (nota finală a dicţionarului spune "La tălmăcirea acestuiu lixicon ostenitu-s-au din plata părintelui Mitrofan, episcopul de Buzău, Todor Corbea sân iermonah Ioasaf din Braşov.", Mitrofan deţinând această funcţie între 1691–1702. Din 1705 Teodor Corbea întreprinde împreună sau alternativ cu fratele său, David Ceauş Corbea mai multe misiuni diplomatice în în Rusia, ceea ce i-ar fi dat ocazia să prezinte ţarului manuscrisul *Psaltirii în versuri*, care prin aspectul său dar şi prin dedicaţiile adresate ţarului urma să îi atragă bunăvoinţa înaltului monarh.

pe atunci episcop de Buzău, dar care înainte fusese, în calitate de episcop al Huşilor, unul din colaboratorii apropiaţi ai mitropolitului ieşean.

De asemenea, este exclus ca ecourile textului versificat tipărit de mitropolitul moldovean să nu fi fost un îndemn pentru redactarea propriei lucrări. Colaborarea lui cu episcopul Mitrofan, fost episcop de Huşi[189] şi apropiat al lui Dosoftei, care, după venirea sa în Ţara Românească, în calitate de episcop de Buzău i-a plătit şcheianului efectuarea *Dicţionarului latin-român* ca şi ecourile transilvănene ale *Psaltirii în versuri* ale lui Dosoftei ne îndeamnă în plus să credem în acest fapt.

Totuşi, versificarea psalmilor făcută de Dosoftei nu a fost un model imediat, pe care Corbea să-l fi urmat. O primă confruntare a celor două texte ne lasă oarecum descumpăniţi: Din totalul de 148 de psalmi care au putut fi comparaţi[190], doar 26 de psalmi sunt compuşi în versuri cu acelaşi număr de silabe. Insuficient, după părerea noastră, pentru a susţine o influenţă directă a textului lui Dosoftei.

În speranţa că o comparaţie directă a textului ne poate da indicii suplimentare, vom purcede la cercetarea psalmilor care sunt compuşi la ambii în acelaşi număr de silabe:

– *Psalmul 6* sună la Dosoftei:

„Să nu mă-nfruntez, Doamne, la ceas de mânie
Când îm vei lua sama, cu a ta urgie,
Ce-ţ fie, Doamne, milă de-a mea lângeciune,
Oasele mi le strânge cu vindecăciune"[191].

La Corbea, *Psalmul 6. în silave 13* arată astfel:

„Doamne, să nu mă mustri cu a ta mănie,
Nice să mă dojeneşti cu a ta urgie.
Doamne, miluiaşte-mă că sânt mult păcătos
Şi din fire sânt prostac şi prea neputincios".

– Tot în vers de 13 silabe este compus *Psalmul 7*. Acesta arată la Dosoftei:

„Doamne, Dumnezăul mieu, tu-m eşti razăm tare
De la gonaci mă scoate de grea supărare,
Cândai să nu-mi apuce sufletul ca leul,
Când nu-i cine mă sscoate, cându-mi vine greul"[192].

Acelaşi psalm arată la Corbea astfel:

„Doamne, Dumnezăul mieu, nădeajdea spre tine
Mi-am pus când am fost scârbit şi mi-ai fost cu bine;
Mântuiaşte-mă de toţi şi mă izbăveaşte
De cari mă iau în goană să caz vicleneaşte!"

– *Psalmul 14* compus în 7 silabe, metru rar la Dosoftei, mult mai consecvent folosit de Corbea arată în textul tipărit la 1673 la Uniev:

---

[189] A stat în acest scaun episcopal între 1682–1686

[190] Textul lui Corbea, având pagini lipsă.

[191] Dosoftei, *Opere*. Vol. I: *Versuri*, Ediţie de N. A. Ursu, Studiu introductiv de Al. Andriescu, Bucureşti, Editura Minerva, 1978, p. 20

[192] *Idem*, p. 21.

„Doamne cine-ş va face
Lăcuință de pace,
Să şază-ntr-a ta casă,
În măgura cea deasă?
Numai cine va merge
Întreg spre svânta lege
Să facă-n toată partea
Ce-nvață dereptatea”.[193].

Acelaşi psalm are la Corbea o cu totul altă înfățişare:

„Doamne, cine s-oa sui
În lăcaşu-ţ ş-oa trăi?
Sau cine de pre pământ
În muntele tău cel svânt
Cu-ndrăzneală s-oa sui
Şi-ntr-îns s-oa sălăşlui?
Cel ce fără prihană
Umblă într-a sa hrană
Şi face dereptate
Depărtat de păcate, ”

– Un psalm, (*Psalmul 24*) compus în 10 silabe la ambii versificatori arată la Dosftei în felul următor:

„Cătră tine, Doamne, m bietu-mi suflet
Îl rădic cu rugă, cu tins cuget,
Doamne, prin nedejde ce-am spre tine
Să nu laş în veci să duc ruşine.
Nice pizmaşii miei să mă-nchiză,
Într-al lor vicleşug, să mă râză”[194]

El sună complet diferit în versiunea lui Corbea:

„Cătră tine, Doamne, am râdicat
Sufletul mieu de vrăjmaş supărat
Dumnezăul mieu, eu a mea nădeajde
În tine am pus şi n-o voi piarde,
Ca în veac să nu paţ eu ruşine
Nici vrăjmaşii să râză de mine”.

– Atunci când ambii compun versuri în 8 silabe constatăm aceleaşi diferențe. *Psalmul 88* aşa cum l-a interpretat Dosoftei este:

„Mila ta, Dumnezău svinte,
Voi cânta-n veci ţiind minte
‘N rod de rod voi spune-n ţară
De svânta ta adevară,
Din rostul mieu să-nțeleagă
Toț preste lumea cea largă”[195]

---

[193] *Idem*, p. 33.
[194] *Idem*, p. 56.
[195] *Idem*, p. 200

În vreme ce la Corbea textul sună în felul următor:

„Eu, Doamne, a tale
Mile voi cânta cu hvale.
În neam şi în neam voi vesti
Adevărul tău ş-oi cinsti
În gura mea, că tu ai zis:
„În veac s-oa zidi de sus,
Milă şi adevărul tău
În ceriuri să va găti, zău, "[196]

– Extiinzând comparaţia şi la alţi psalmi constatăm acelaşi lucru

Psalmul 4: „Când îţ strig cu mare jele
Dintr-adâncul de greşele" (Dosoftei)
„Când am strigat, m-ai auzit
Şi întru năcazuri m-ai lăţit, " (Corbea)

Psalmul 21 „Dumnezău, Dumnezăul mieu svinte,
Cercetează şi mă ia aminte!" (Dosoftei)
„Dumnezăule, Dumnezău mieu,
Pentru ce m-ai lăsat la atât greu? (Corbea)

Psalmul 29: „Înălţa-te-voi, Doamne, cu naltă plecare,
Că-m trimiţ sprijeneală, de n-am luminare" (Dosoftei)
„Înălţa-te-voi, Doamne, că tu m-ai sprijinit
Şi asupră-m vrăjmaşii miei nu i-ai veselit". (Corbea)

Psalmul 36: „Nu râvni-n bişugula om fără lege
Că fără zăbavă din lume s-a şterge" (Dosoftei)
„Nu râvni celor ce trăiesc cu vicleşiug
Şi la treaba lor au nederept meşterşug, " (Corbea)

Psalmul 45: „Dumnezeu ne este scut şi sprejeneală,
Agiutori în scârbe ce vin cu năvală" (Dosoftei)
„Scăparea şi putearea ni-e Dumnezău,
Ajiutor degrabă în năcaz şi la greu," (Corbea)[197]

---

[196] Ceilalţ psalmi care coincid sunt:

[197] Continuând comparaţia găsim *Psalmul 50*: „Fie-ţ milă, Doamne, de mă iartă, / Cu milostivirea cea bogată", iar la Corbea: „Dumnezăule[197], dup-a ta mare / Milă cruţă-mă cu iertare"; *Psalmul 68* la Dosoftei: „O, Dumnezeu svinte, tu mă scoate / De pohoi de ape, tot de gloate", iar la Corbea: „Dumnezăule, mă mântuiaşte / Căce apele, ticăloşeaşte, / Până la sufletul mieu au întrat / Şi-n adâncul tinos m-am afundat"; *Psalmul 77* la Dosoftei: „Oamenii miei, să-mi luaţ aminte / Leagea ce v-am dat şi în cuvinte", iar la Corbea: „Nărodul mieu, luaţ voi aminte / Leagea mea ca de la un părinte"; *Psalmul 84* e la Dosoftei: „Iubitu-ţ-ai, doamne, ţara cea dorită, / ce o părăsiseş, de-ţ era urâtă", iar la Corbea: „Pământului tău, Doamne, bine ai vestit, / Şi din ceri tu cu milă l-ai blagoslovit;"; *Psalmul 95* e la Dosoftei: „Cântaţi Domnului cu cinste / Cântec mare ca denainte", iar la Corbea: „Cântare noao voi cântaţ / Domnului şi-l slăviţi cu danţ"; *Psalmul 97* începe la Dosoftei identic cu 95, în timp ce la Corbea sună: „Cântare noao voi cântaţi, / Oh, iubiţii miei, cinstiţi fraţi, "; *Psalmul 100* este la Dosoftei: „De mila ta, Doamne, svinte, / Şi de giudeţ ţiind minte", iar la Corbea: „Doamne, nilă şi jiudecată / Voi cânta ţie în gloată" etc.

Oricât de mult am împinge această comparație nu vom găsi paralelisme de text şi nici chiar de metru, în această situație putând să reluăm cu aplicare în cazul nostru afirmația pe care o face profesorul Alexandru Andriescu în legătură cu relația dintre textul lui Dosoftei şi presupusul său modelul polonez: „Cât priveşte afirmația, foarte categorică, privitoare la structura versurilor lui Dosoftei, socotite doar ca o simplă ‚imitare' a celor din traducerea lui Kochanowski în polonă, cum credea I. Bianu, ea ni se pare astăzi destul de vulnerabilă"[198]. Aşa cum în cazul lui Dosoftei modelul polonez nu a fost urmat mecanic, şi Teodor Corbea, cunoscând cu siguranță, după cum am spus, opera mitropolitului moldovean îşi crează propriul său arsenal poetic.

O comparație a numărului de silabe în care au fost compuşi psalmii de către Dosoftei şi Corbea este grăitoare în acest sens:

Numărul silabelor	**Dosoftei***	**%**	**Corbea*****	**%**
4 silabe	–	–	2	1.29
5 silabe	–	–	10	6.45
6 silabe	3	1.99	14	9.03
7 silabe	2	1.32	21	13, 54
8 silabe	38.5**	25.49	25	16.12
9 silabe	–	–	13	8.39
10 silabe	62	41.05	17	10.97
11 silabe	-	–	13	8.39
12 silabe	38.5**	25.49	14	9.03
13 silabe	5	3.31	26	16.77
14 silabe	1	0.66	–	–
16 silabe	1	0.66	–	–

* S-a luat în calcul şi Comentariul versificat pe marginea psalmului 132, compus în versuri de 8 silabe.
** Psalmul 56 este compus la Dosoftei alternând versuri de 8 şi 12 silabe.
*** S-au luat în calcul şi cele trei predoslovii, compuse în versuri de 13 silabe cât şi *Psalmul 118*, compus în prima sa parte în 8 silabe, dar care are Starea 1 în 8, starea a 2-a în 6 şi Starea 4 în 11 silabe.

Chiar dacă valoarea cifrelor oferite de statistici nu trebuie să fie absolutizată, se observă cu uşurință că, dacă la Dosoftei predilecția pentru versuri de 8, 10 şi 12 silabe acoperă marea majoritate a *Psaltirii în versuri* (92.7% din psalmi), la Corbea, cu excepția psalmilor în 4 şi 5 silabe, constatăm că nu există o preferință atât de absolută ca la mitropolitul moldovean (comparativ cu acesta, psalmii în 8, 10 şi 12 silabe reprezentând doar 36.77% din total)[199].

---

[198] Al. Andriescu, *Studiu introductiv* la Dosoftei, *Opere*, vol. I, p. XXVIII.

[199] O cercetare a matrilor în care a compus Dosoftei *Psaltirea în versuri* ne impune observația că acesta face exercițiile insolite de versificație doar în prima parte a psaltirii (*Psalmul 33* compus în 16 silabe, *Psalmul 56* având metru alternativ de 8 şi 12 silabe, tot în această secțiune întâlnim şi versurile de 6. 7 şi 13 silabe), în timp ce în a doua parte el foloseşte doar metrii care îi erau familiari (de 8, 10 şi 12 silabe).

Apelând însă la argumentele statisticii în ceea ce priveşte numărul de versuri compuse în respectivele număr de silabe şi la cantitatea textului scris în respectivele versuri, situaţia se schimbă fundamental: Dacă numărăm câte versuri au fost compuse în diferitele numere de silabe, vedem că, de departe cele mai des folosite de Corbea au fost versurile de 8 silabe (20.31%), urmându-le în preferinţă cele de 10 (14.87%), 7 (13.30) şi 13 silabe (12.69%). Dacă însă ne uităm la cât text a fost compus în respectivele numă de silabe constatăm că în 13 silabe a fost compus cel mai mult text (18.41%), urmând îndeaproape textul compus în 8 silabe (18.13%), 10 silabe (16.60%), şi la o distanţă semnificativă cele în 7 silabe (10.30%) 12 silabe (10.15%) şi, surprinzător, în 9 silabe (9.83%):

nr. silabe	nr. vers.	%	nr. silabe text	%
4	56	1.01	224	0.46
5	494	8.83	2470	4.93
6	396	7.08	2376	4.74
7	744	13.30	5208	10.39
8	1136	20.31	9088	18.13
9	354	6.33	3186	6.35
10	832	14.87	8320	16.60
11	448	8.01	4928	9.83
12	424	7.58	5088	10.15
13	710	12.69	9230	18.41

Sistematizând rezultatele putem afirma că versurile care i-au fost cele mai la îndemână lui Corbea au fost cele de 7, 8, 10 şi 13 silabe.

Comparând *Psaltirea în versuri* a lui Dosoftei cu varianta versificată de Corbea, constatăm că primul păstrează psalmul necanonic (numerotat în unele psaltiri ca al 151-lea) *Mai mic am fost* în proză, în timp ce Teodor Corbea îl versifică[200]. Comparând cu psaltirile româneşti tipărite până în acel moment, constatăm că, dintre textele imprimate[201], doar psaltirile coresiene şi *Psaltirea de la Bălgrad* (1651) au acest text, în timp ce *Biblia de la Bucureşti* îl omite. *Psaltirea* editată în 1694 de Antim Ivireanul, care reproduce cu foarte mici modificări textul din *Biblia de la Bucureşti,* adaugă în schimb textul psalmului necanonic 151 şi o selecţie de alte texte biblice şi rugăciuni. Majoritatea psaltirilor manuscrise conţin, însă, acest psalm.

În ceea ce priveşte *Psalmul 118.* acesta este împărţit la Dosoftei, la fel ca în *Psaltirea de la Bălgrad,* în 22 de secţiuni intitulate cu valoarea numerică a caracterelor ebraice (în *Psaltirea de la Bălgrad* transcrise cu slove chirilice, în *Psaltirea în versuri* a lui Dosoftei cu caractere ebraice dar şi cu transcrierea lor cu slove chirilice), în timp ce Teodor Corbea împarte acest psalm, în tradiţia *Septuagintei,* şi la fel cu psaltirile coresiene şi *Biblia de la Bucureşti*[202], în trei „stări". Pentru

---

[200] La ambii, are titlul slavon: малъ ѳѣх.

[201] Dar trebuie să observăm că un număr considerabil de manuscrise îl conţin.

[202] Dar şi cu un foarte mare număr de manuscrise.

prezența celor trei „stări" considerăm că, dacă a avut un text pe care să-l consulte în momentul versificării, Corbea a apelat la cel din *Biblia de la Bucureşti* (eventual la varianta cu puține modificări a acestuia, pe care o aflăm în *Psaltirea* tipărită de Antim Ivireanul în 1694).

Spre deosebire de *Psaltirea în versuri* a lui Dosoftei, textul lui Corbea nu conține o justificare teologică; ci doar una artistică; în *Predoslovia către cititori* el spune, făcând aluzie la o îndelungată tradiție europeană:

„A lui, dară, Psaltire, în vearş în tot locul
A să cânta proslăvit îi iaste norocul.
Creştinii în trâmbițe, tobe şi viioare
Frâmseațea îi proslăvesc oriunde supt soare,
În bisereci sau unde într-un loc s-adună
În gura mare ei toț slava îi răsună.
Fericit dară tu eşti, svinte împărate,
Ce această ai scornit supt ceri svântă carte
Că şi noi, ție urmând, dintr-a ei dulceață
Ne îndulcim cu cântări de svântă viață.
Meşterşugul tău privind punem nevoință
Ca să ajiungem a ta svântă ostenință,
Cării ai noastre în vearş de psalmi glăsuire
Între psalmii tăi îi dă să aibă mărire,
Şi săvai că cu strein glas şi strai să cântă
Aibă însă cu ai tăi psalm o parte svântă
Ca cu tine într-un loc cu glasuri de hvale
Să mărim pre Dumnezeu într-a noastră cale,
Căruia să cuvine cinste cu pocloane
Întru veacii veacilor cu svinte canoane".

Dicționarul latin-român al lui Teodor Corbea ne dovedeşte că el era un bun cunoscător al literaturii clasice dar şi al problemelor de teorie literară. Chiar dacă informațiile sunt preluate din sursa sa, *Dicționarul latin-maghiar* al lui Albert Szenci Molnâr, faptul că braşoveanul le reia în propria sa lucrare dovedeşte că el avea cel puțin bună știință de acestea.

Corbea cunoaşte un număr impresionant de scriitori ai Antichității: „*Æschines, g.m.* un orator din Athina care cu Demosthenes sau dişputuluit"[203], „*Æşcylus* un poetic scornitori de traghedii", „*Alcæus, g.m.* un poetic liricusean", „*Archilochus, g.m.* un poetic din ostrovul Parusului, care mai întâi au scris stihur iamburi", „*Callimachus, g.m.* nume al unui poetic şi al unui înțelept", „*Catulluus, g.m.* nume al unui poetic", „*Claudianus, g.m.* un poetic alixandrinean [...]", „*Demosthenes, g.m.* orator vestit mare de la Athina", „*Euripides, g.m.* un elin vestit scriitori de traghedii", „*Gellius, g.m.* numele unui scriitori de cărți", „*Heliodorus, g.m.* un oratori mare grecesc", „*Hesiodus, g.m.* un poetic de demult răsăritori din Ascrab", „*Horarius, g.m.* un poetic liricusean şi satirisean", „*Juvenalis, g.m.* numele unui poetic satiric", „*Jovianus, g.m.*

[203] Citarea textelor din *Dicționarul latin-român* al lui Corbea sa făcut după Teodor Corbea, *Dictiones Latinæ cum Valachica earum interpretatione*, ediție de Alin-Mihai Gherman, ClujNapoca, Clusium, 2001. Cu caractere cursive au fost culese cuvintele scrise cu literă latină.

un poetic pontean (den Pont)", „*Lucanus, g.m.* un poetic, nepotul Şenecăi [sic!]", „*Lucilius, g.m.* un poetic de demult", „*Lucretius, g.m.* un poetic de demult care sau născut după Ţiţero la al doisprăzeacelea an": „*Martialis, g.m.* numele unui poetic [...]", „*Menander, g.m.* numele unui poetic grec", „*Mevius, g.m.* un poetic neînvăţat care au râs pă Virghilius şi Horaţius ca să să vază pemtra-ceaea mai învăţat a fi", „*Ovidius, i, g.m.* numele unui poetic vestit", „*Persius, g.m.* [...] poetic vestit", „*Pindarus, i, g.m.* poetic din thebas", „*Plautius, g.m.* un poetic comediiaş, decât care nu iaste altul mai glumăţ între poeticii leteneşti", „*Plutarchus, g.m.* un filosof vestit şi istoriceari care au trăit în vreamea împăratului traianus şi Adriianus", „*Quintilianus, g.m.* numele unui orator", „*Sophocles, g.m.* numele unui poetic scriitori de traghedii şi a altora; *hinc: sophocleus*", „*Statius Cælius, g.m.* numele unui poetic comicus", „*Terentius, g.m.* poetic comicus născut în Carthago", „*Tacitus, g.m.* orator mare al împăratului Adriian, căruia polecra-i iaste *Cornelius*", „*Theocritus, g.m.* un poetic siracusean; *item*: un istoriceari din Chius", „*Tibullus, g.m. prænomine Albius* un poetic căruia numele dintâi îi iaste Albius", „*Tyrtæus* un poetic grecesc", „*Vergilius, g.m.* un poetic letenesc vestit; *vide*: *Virgilius*", „*Virgilius, g.m.* numele unui poetic mare; *alias*: *Vergilius; hinc: virgilianus,-a,-um*" etc.

Informaţia lui Corbea este concentrată în primul rând asupra Antichităţii, dar el are cunoştinţă şi despre personalită ale Evului Mediu sau chiar ale Renaşterii: „*Boccatius, g.m.* un istoriceari italiian", „*Beda, g.m.* în Ţara Angliei au fost dascal învăţător de Scriptura Svântă", aşa cum are cunoştinţă de Orlando di Lasso: „*Lasus, g.m.* cel mai dintâi care au scris de muzică"

Chiar dacă uneori informaţia vehiculată de Corbea nu este cea mai exactă: „*Sapho, onis, g.f.* muiarea unui poetic lesbusean", rămâne, totuşi, remarcabilă cunoaşterea personalităţii poetei din Lesbos.

Parcurgând *Dicţionarul latin-român* al lui Teodor Corbea, „sicritariul" lui Brâncoveanu ni se relevă a fi unul din cei mai informaţi cărturari români ai timpului, al cărui orizont cultural este comparabil doar cu cel al câtorva dintre contemporanii săi: mai vârstnicul Nicolae Milescu dar şi Stolnicul Constantin Cantacuzino şi Dimitrie Cantemir. Evident, cel puţin în parte, informaţia vehiculată aici a fost preluată nu atâta din lectura vechilor scriitori, ci din sursa sa maghiară, dicţionarul lui Albert Szenci Molnár, la fel cum acesta, la rândul său, preluase informaţii din *Calepinus* sau din *Dicţionarul latn-german* al lui Frisius, din moment ce cu toţii vorbesc despre scriitori ale căror texte, în mare parte pierdute, erau cunoscuţi prin citarea lor în alte surse: „*Afranius, g.m.* un poetic scriitori de comedii leteneşti", „*Alcimenes, g.m.* un poetic de la Megariia, scriitori de traghedii", „*Alpinus, g.m.* un poetic neînvăţat", „*Amipeas, g.m.* un poetic din Athina, scriitori de comedii", „*Amphis, g.m.* poetic grec", „*Anaxandrides, g.m.* un poetic elin comicus", „*Androdamus, g.m.* un scriitori de leage traţiian", „*Antimachus, g.m.* nume al unui poetic elin", „*Archedicus, g.m.* numele unui înţelept scriitori de comedii", „*Aristonymus, g.m.* poetic făcători de comedii şi purtători de grije la cămara cărţilor lui Filadelfus", „*Asconius, g.m.* nume al unui grammatic mare şal unui filosof", „*Bassus, g.m.* nume al unui poetic epicusean şi al alaltor oameni mari", „*Batton, g.m.* un poetic scriitori de comedii", „*Callias, g.m.* nume a unui poetic şi al unui hătnogi mare au fost", „*Calvus, g.m.* nume al unui poetic de demult", „*Canius, g.n.* un poetic

priiatin lui Marțialis", „*Chæremon, g.m.* un poetic înțelept scriitori de comedii", „*Cleophon, g.m.* poetic de la Anthina scriitori de traghedii", „*Cornificius, g.m.* nume al unui poetic", „*Cratinus* nume al unui poetic de demult", „*Terpander, g.m.* un poetic liricus din oraşul Antissa al lui Lesbus", „*Pisander, g.m.* un poetic mai dinainte decât Hesiodus", „*Thespis, g.m.* poeticul traghicus cel prea dintâi în Athina" etc. Chiar dacă cercetarea filologică a descoperit ulterior fragmente din scrierile acestora, e greu de presupus că Teodor Corbea a avut acces la acestea etc.

Buna cunoaştere a literaturii Antichității este, totuşi, evidentă: Din opera lui Homer (definit de el: „*Homerus, g.m.* numele unui poetic elin vestit şi înțelept") el cunoaşte: „*Ilias, dis, g.f.* cartea lui Homerus de piiarderea Troadei", „*Batrachonyomarchia* război de broaşte şi de şoareci, adecă războiul broaştelor cu al şoarecilor, de care au scris Homerus", „*Demodocus, g.m.* nume al unui lăutari în Homerus", „*Mæon, g.m.* tatăl înțeleptului Homerus", „*Melesigenus, g.m.* prea lăudatul poetic Homerus", „*Zoillus, g.m.* un poetic năpăstuitori, care au scris câteva cărți împotriva lui Homerus".

Iar din opera propriu-zisă a acestuia cunoaşte enorm: „*Agamemnon, g.m.* craiul sau împăratul Agamemnon", „*Agastrophos, g.m.* fiiul lui Peon şi, în războiul de la Troada, mare viteazu", „*Ajax, cis, g.m.* numele la doi greci viteazi în războliul Troadei, polecra unuia Telatonius, al altuia Oilcsus", „*Alcander, g.m.* unul dintre soțâi lițienești ai lui Sarpedon, pre carele în războiul Troadei Ulises lau omorât", „*Andromache, g.f.* muiarea lui Hector de la Troada", „*Antenor, g.m.* numele al unui om mare de la Troada", „*Antilochus, g.m.* fiiul lui Nestor în războiul Troadei, de la Memnos sau omorât", „*Aulis, dis, g.f.* oraş elinesc, unde semințiile care au mărs supt Troada sau adunat dempreună", „*Rhadamanthus, g.m.* fiiul lui Iupiter şi al Europei, derept şi vârtos împărat al Liției, de unde poeticii îl țân a fi împărat sufletelor din iad", „*Scylla, g.f.* numele unui peaşte; iarăş: fata împăratului Nisus de la Megariia; iarăş: fata lui Forcus, care (precum scriu poeticii) s-au schimbat în stâncă de piiatră de mare sau în jivină cu formă ciudată care aşa urlă ca câinele", „*Xanthus, g.m.* gârlă mare a țânutului Troas; [...] *item*: un poetic; *item*: un cal mare al lui Hector" etc.

La fel de bine cunoscută îi este opera lui Vergilius: „*Alcanor, g.m.* nume al unui om de care Virghilius pomeneaşte", "*Almon, g.f.* oraş al thessaliei; iarăş: un nume de păstori la Virghilius", „*Alphesibæus, g.m.* nume al unui păstori în Virghilius", „*Alsus, g.m.* un nume de păstori în Virghilius", „*Amaryllis, idis, g.f.* nume al unei mojice în cartea lui Virghilius", „*Andes, g.m.pl.* un sat lângă Mantuanal [sic!], în care Virghilius sau născut", „*Anthores, g.m.* nume al unui om în Virghilius", „*Averna, g.n.pl.* un aleşteu în țânutul Campaniei, pre care iau zîs poeticii a fi poarta iadului", „*Bianor, g.m.* nume al unui om *in Virgilio*", „*Bavius, g.m.* un poetic neînvațat, pizmaş lui *Virgilius*", „*Damoctas, g.m.* nume al unui păstori la Virghilius", „*Dido, onis, g.f.* crăiasă din Carthago, pre care oraş ea lau zidit", „*Anna, g.f.* fata lui Belus, sora lui Dido", „*Anchises, g.m.* tatăl lui Eneas", „*Anchisidides, g.m.* Eneas, fiiul lui Anhizes", „*Evander et Evandrus, i, g.m.* nume al unui om în Virghilius; *hinc: evandrius, ria, um*", „*Maro, onis, g.m.* polecra lui Virghilius", „*Mecænas, g.m.* nume au fost al unui om roman, boiari, care au fost om iubit împăratului Avgust şi lui Virghilius patronus şi lui Horațius; de pă acesta al tuturor oamenilor celor învățați binevoitoriul patronus să zice meținas", „*Thyrsis, g.m.* numele

unui păstori la Virghilius", fiind citate şi forme ale lexicului operei sale „*pubens, pubentis ut pubentes herbæ, per translationem Virg.* ierburi înflocoşitoare", „*meto,-as etiam invenitur, Virgilii*". etc.

Aceleaşi lucruri le putem spune despre cunoaşterea lui Ovidius[204], Plautus[205], Hessiod sau a tragicilor greci etc.

Impresionante sunt, însă, cunoştinţele sale propriu-zise de versificaţie. Înaintea lui scriseseră la noi scurte teoretizări despre versificaţie Miron Costin în *Viaţa lumii,* care în *Înţelesul stihurilor şi cum trebuieşte să se citească,* care vorbeşte în general despre metru[206], rimă[207], ritm[208] şi licenţă poetică[209] şi, binenţeles, şi Mitropolitul Dosoftei, care în *Cuvânt către cititori*, dar mai ales în în diferitele note la *Psaltirea în versuri* arată bune cunoştinţe de versificaţie.

Pornind din perspectiva teoretizărilor Antichităţii dominate de experienţa retoricii[210], dar şi de teoria aristoteliană asupra artei, Teodor Corbea merge mult mai departe decât Dosoftei sau Miron Costin, dicţionarul său relevând o foarte profundă cunoaştere a problemelor generale de versificaţie: „*rhytmus,-i, g.m.* vearş, cântec", „*rhytmicus, g.m.* aşezători de vearşuri, cântători", „*versiculus, g.m.* verşuleţ", „*versificatio, g.f.* facere de vearşuri", „*versificator, g.m.* făcători de vearşuri", „*versifico,-as* facu vearşuri", „*versus,-us, g.m.* vearş", „*poema, g.n.* vearş scornit, aşezat", „*poesis,-is, g.f.* învăţătură de întocmirea vearşurilor", „*poetica, g.n.* învăţătură poeticească", „*poetice, adv.* în chip poeticesc, poeticeaşte", „*poetice, g.f. idem*", „*poeticus,-a,-um* poeticesc,-ă", „*poetificus,-a,-um* făcători de poet,-re", „*poetor,-aris*

---

[204] Menţionăm articolele: „*Sulmo,-onis, g.m.* oraş al Ţării Italieneşti în care s-au născut poeticul Ovidius" şi „*Tomi,-orum, g.f.pl.* oraş misienesc la Marea Euxinum, unde s-au trimis Ovidius în urgie", „*Naso, g.m.* bun nas, cu nas mare; *item*: numele lui Ovidius", dar şi citarea operei lui; „*sacror,-aris, passivum, Ovid.*", „*plaudi, passive Cic. et Ovid.*", „*Iphis, g.m.* numele unui copil frumos în Ovidius", „*Corycides, g.f.pl. nymphæ a specu, apud Ovidium*".

[205] „*Artemone, g.f.* nume al unii muieri în Plautus, „*Aululuria, g.f.* voroava lui Plautus", „*bat, Plauti vox.* ci, însă", „*beto,-is,-ire, pro vado, Plaut.* mărgu", „*casina, g.f.* o basnă (voroavă) a lui Plautus", „*Erotium, g.f.* numele unii fămei în Plautus", „*grandigro,-as antiquum verbum pro grandi gradu eo, Plaut.* păşescu mult, mare" etc.

[206] „Deci de aceaste silave stihurile ceaste ce scriu în această cărţulii au 13 sailave, iară şi în 9 şi în şapte a face şi sânt şi într-alte chipuri stihuri la alte limbi" (Miron Costin, *Opere*, Bucureşti, Editura pentru literatură, 1963, vol. II, p. 114)

[207] „Deci are şi altă datoric stihul: Cuvintele ceale la fârşitul stihului, a doao stihuri să tocmească într-un chip, pe o slovă să se citească, cum este aţa-viiaţa, frunte-munte, lume-spume i proci" (*Ibidem*).

[208] „Stihul iaste nu ca altă scrisoare dezlegată, ci iaste legată de silave ca număr" (*Ibidem*).

[209] „Alta pentru această slovă, când va avea înaintea sa iară o slovă unoglasnică, să întunecă, cum vei găsi între stihuri un stih într-acest chip: «mari împăraţi şi vestiţi», carele nu-l ceti «mari împăraţi», ce «mari-mpăraţi»".

[210] Bunele sale cunoştinţe de retorică sunt dovedite de articole precum: „*occupatio, g.f.* apucare, luare; *item: figura rhetorica* când îi luom înaintea şi răspun-dem spre aceaea care ar putea zâce spre noi"; „*rhetor, g.m.* dascal învăţători spre graiul împodobit"; „*rhetorica, orum, g.n.pl.* cărţi scrise de graiul împodobit"; „*rhetorica, g.f.* învăţătură de vorba împodobită, de graiul înfrîmsşeţat"; „*rhetorice, g.f. idem*"; „*rhetorice, adv.* după meşteşugul împodobitului grai sau înfrîmşeţatei voroave"; „*rhetoricor, aris* în chipul rhetoriului grăiescu"; „*rhetoricus, a, um* rhetoricesc,-ă"; „*rhetorisso, as* rhetoricescu, facu oraţii"; „*Corax, g.m.* corb; iarăş: nume al unui dascal învăţători de retorică"; „*dialogismus, g.m.* împodobire de vorave de obşte în retorică"; „*Gorgias, g.m.* numele unui retor mare au fost, au fost ucenic lui Empedocles

poeticescu", „*poetria, g.f.* aşezătoare de vearşuri, poetică", „*rhytmicus, g.m.* aşezători de vearşuri, cântători", „*rhytmus,-i, g.m.* vearş, cântec".

Corbea se păstrează în limitele fixate de *Poetica* lui Aristotel reactualizate de Renaştere, din moment ce distinge versurile de proză şi de genul dramatic: „*prosa, g.f.* vorbă curgătoare, oraţie scrisă fără de vearşuri", „*prosaicus,-a,-um* de grai fără de vearşuri", „*dramaticus,-a,-um* lucru uitători spre feaţele comediei, nu spre a poeticei", „*commoedia, g.f.* comedie, joc ca acela în care adevărate feaţe toate ale aceştii lumi obiceaiuri şi năravuri ca într-o oglindă le arată înainte", „*tragoedia, g.f.* basnă sau joc făcut de lucruri mari, căruia începutul îi iaste prea ghizdav, iară sfârşitul trist şi groaznic", „*tragoedus, g.m.* jucători de traghedii".

Conform aceleiaşi estetici aristotelice, în cadrul versurilor el nu face distincţie între genul liric şi epic:, „*comicus, g.m.* scriitori de comedii", „*epicus,-a,-um* aşezători de vearşuri,-re, de vearş", „*elegia*, g.f. vearş plângăcios, bocitori, cântare, alaghie [sic!]", „*elegidion, g.n.* verşuleţ de bocit", „*elegus,-a,-um* de vearşuri de tânguit", „*elegiacus,-a,-um* de cântare de bocit", „*ellegiographus, g.m.* scriitori de eleghii, de vearşuri de bocit", „*epodos, g.f.* vearş sau cântec", „*epos, g.f.* vearş, cântec", „*metrum, g.n.* măsură; iarăş: vearş", „*metricus,-a,-um* de carminuri şi de vearşuri", „*stichus, g.m.* vearş, stih" etc.

Adoptând tradiţiei Antichităţii, Corbea fac un inventar tematic al poeziilor: „*epicedium, g.n.* vearş scris de moarte cuiva", „*epitaphium, g.n.* vearş de coşcig sau coşcigesc", „*epithalamium, g.n.* vearş scris la nuntă", „*epinicion, g.n.* biruinţă, sărbătoare rânduită pentru pomenire; iarăş: vearş de biruinţă", „*hymeneus, g.m.* vearş de nuntă sau nuntatec", „*Priapeia, g.n.* vearşuri scornite cu scârnăvie", „*propenticon* vearş amar de purces, de trimitere", „*Rhynton, g.m.* numele unui poetic batjocuricios din Tarentum de pre care numele comediilor batjocoritoare *rhyntonicæ*"", „*satyra, g.f.* vearşuri mustrătoare în care de multe fealiuri de greşale să numără înainte şi cu amară defăimare să defăimază", „*satyricus,-a,-um* satiricesc,-ă, de satira sau însuşi poeticul scriitori de satiriia", „*thalassius, g.m.* vearş de nuntă", „*sillographus, g.m.* scriitori de batjocoriri cu sudalme". Excepţie este definirea epigramei: „*epigramma, g.n.* scriere den sus, vearş scris înainte". „*epigrammatarius, g.m.* scriitori de vearşuri scurte".

Faţă de Miron Costin şi Mitropolitul Dosoftei, Teodor Corbea se arată un mai bun cunoscător al prozodiei (cunoaşte chiar noţiunea ca atare, din moment ce spune: „*epitritus, g.m.* picior în vearş de patru sillave a căruia formă sau izvod ochiiaşte-o în cărţile prosodiei" sau „*prosodia, g.f.* sunare, zăcerea afară în grai a tuturor sillabelor cu bun mod, cu bună tocmeală"). În corpul dicţionarului său întâlnim definiţia mai multor picioare, precum: „*choræus, g.m.* un picior al vearşului care să chiiamă trocheus", „*choriambus, g.m.* picior ca acela al vearşului în care ceale doao de margini sillave sânt lungi, ceale doao dinlăuntru, scurte", „*cordax pes sive mensura metrica alio nomine trocheus*", „*creticus, g.m.* picior ca acela al vearşului a căruia doao mai de margini sillave sânt lungi, ceale din miljoc scurte", „*dactylus, g.m.* deaget; iarăş: finice, curmale; iarăş: ca acela picior în vearş a căruia sillava cea dintâi iaste lungă, iară ceale doao de pă urmă, scurte", „*dispondæus, g.m.* un picior care să învaţă la poetici în vearşuri", „*dochimus, g.m.* picior de vearş cu cinci sillave, căruia cea dintâi iaste scurtă, doao lungi şi doao de

pă urmă scurte", „*hexameter, m.* vearş de şase picioare", „*jambus, g.m.* picior ca acela în verş căruia sillava cea dintâi îi iaste scurtă, alta lungă", „*monometrum, g.n.* un vearş cu doao picioare", „*palimbacchium, g.n.* piciorul vearşului, a căruia ceale doao silabe dintâi sânt lungi, ceale de pă urmă scurte", „*pes,-edis, g.m.* picior; iarăş: punerea împreună în vearş a sillabelor [...]", „*phalecium, g.n.* vearş cu cinci picioare", „*procleusmaticus, g.m.* picior stătători în vearş din patru sillabe scurte", „*pentametrum, g.n.* vearş cu cinci picioare", „*pyrrichius, g.m.* picior de doao sillave în vearş", „*scazon,-tis, g.m.* vearş şchiopători iambicum, întru a căruia svârşit iaste piciorul spondeus", „*spondeius, g.m.* picior cu doa silabe lungi în rândul vearşului", „*tetrametrum, g.n.* vearş cu ptru picioare", „*tribrachus, g.m.* picior stătători în vearş, din trei sillave scurte", „*trimacrus, g.m.* picior în vearş stătători din trei sillave lungi", „*trimetrum, g.n.* vearş în care sânt trei picioare" etc.

Bune cunoştinţe ne arată Corbea şi în legătură cu accidentele de versificaţie: „*catalecticum, g.n.* vearşurilor cărora lipseaşte o sillavă", „*choliambi, g.m.pl.* vearşuri şchiopătătoare", „*hemistichium, g.n.* jumătate de vearş", „*hepteminimeres, g.m.* când rămâne în vearş o sillavă după trei picioare care plineaşte graiul", „*hypercatalecticum, g.n.* vearş ca acela în care totdeuna rămâne îndărăt câte o sillavă", „*hypermetrum, g.n et hypermetrus, g.m.* vearş în care iaste mai mult cu o sillavă" etc.

Alături de aceste ample cunoştinţe referitoare la metrică, el cunoaşte şi unele probleme de strofică: „*distichon, g.n.* doao vearşuri", „*hexasticum, g.n.* orzu cu şase rânduri de ţăpuşe; iarăş: vearş cu şase ramuri (odrasle)", „*octostichon, g.n.* de noao vearşuri", *tetrastichum, g.n.* patru vearşuri", „*tetrasyllabum, g.n.* patru vearşuri".

Textul literar, văzut ca o lume a ficţiunii, poate să devină un teritoriu în care mitologia greco-romană putea să se păstreze într-un spaţiu al creştinătăţii sub argumentul poeziei: „*Atlas,-antis, g.m.* un munte înalt în Mauritaniia, iară la poetici, un uriiaş mare care ţâne ceriul în spate", „*Dindymus, g.m. sing. in plur. dindima* vârfurile ceale înalte a munţilor de la Frighiia; la poetici s-au svinţit mumânilor dumnezăilor", „*Europa,-æ, g.f. idem, item*: fata lui Oţeanus după scrisoarea poeticilor", „*Geryon, g.m.* crai şpaniolesc au fost pre care l-au omorât Hercules, care au avut trei capete, precum scriu poeticii", „*hydra, g.f.* şarpe de apă; iarăş: un şarpe cu capuri multe, căruia îndată în locul capului celui tăiat altul i-au crescut; mai pă urmă Hercules de tot l-au omorât, deaca vom vrea să creadem poeticilor putem (însă după voia noastră)"[211], „*Jupiter, Jovis, g.m.* văzduh, aer; iarăş: fiiul lui Saturnus pre care l-au ţânut poeticii prea de sus a fi", „*Tantalus, g.m.* fiiul lui Iupiter şi al Plutei, carele în iad (din părearea poeticilor) totodeuna însătează şi flamânzeaşte, săvai că până la grumaz stă în apă şi înaintea nasului spânzură mărul cel rodit, cu care, când va să trăiască, îndată să zmuceaşte de la dâns; *hinc: tantalius,-a,-um*" ş.a.m.d.

Principiile de versificaţie pe care le relevă *Dicţionarul român-latin* al lui Corbea sunt cele ale versificaţiei greco-latine, în primul rând ale versificaţiei cantitative, în exemplele de mai sus găsind mai multe referiri la silabe lungi sau scurte. În continuarea teoretizărilor versificaţiei în Antichitate întâlnim în mod

---

[211] Formularea ne aminteşte izbitor de felul cum Neculce justifică *O samă de cuvinte*: „Ce cine va vrea să le crează, bine va fi, iar cine nu le va creade, iarăşi bine va fi, cine cum li va fi voia, aşa va face" (I. Neculce, *Opere*, ediţie de Gabriel Ştrempel, Bucureşti, Minerva, 1982, p. 158.

curent numărarea silabelor şi în *Psaltirea în versuri*, fiecare psalm fiind însoţit de o menţiune explicită a numărului de silabe în care este compus[212]: *Psalmul I. În sillave 6, Psalmul II. În silave 13, Psalmul 3. În sillave 6* etc. Spre deosebire de Dosoftei, care nu face această notare în toate cazurile, la Teodor Corbea acest lucru este operat sistematic.

Dacă scrierea lui Dosoftei oscila încă între literar şi religios, textul lui Corbea este unul eminamente literar, fiind, în acelaşi timp, un manual de versificaţie, dar şi de stilistică barocă[213]. Semnificativă este în acest sens compunerea unor serii de psalmi redactaţi în metri care cresc de la 5 până la 13 silabe (sau, invers, descresc), Teodor Corbea repetând de mai multe ori în ordine crescătoare sau descrescătoare acest experiment în cadrul *Psaltirii* sale în versuri[214]. Nu cunoaştem nici o altă experienţă similară de versificaţie, atât în literatura noastră, cât şi în cea europeană contemporană sau anterioară lui Corbea. Asemenea suite, crescătoare sau descrescătoare, se întâlnesc de patruspărzece ori în corpul *Psaltirii*, ceea ce exclude total posibilitatea unei întâmplări; în acest sens pledează inclusiv notarea de însuşi Corbea a numărului de silabe în care este compus un psalm: *Psalmul 101 în silave 10, Psalmul 102 în silave 11, Psalmul 103 în silave 12, Psalmul 104 în silave 13* etc.

Psalmul 32 în sillave 8
Întru Domnul vă bucuraţ
Voi, dereptilor, şi săltaţ;
Psalmul 33 în sillave 9
Pre Domnul bine voi cuvânta
În toată vreamea şi-l voi cânta,
Psalmul 34 în sillave 10
Doamne, pre cei ce-m fac strâmbătate
Jiudecă-i dupre a lor fapte;
Psalmul 35 în sillave 11
Călcătoriul cel de leage socoteaşte
Şi zice să greşască nebuneaşte
Psalmul 36 în silave 12
Nu râvni celor ce trăiesc cu vicleşiug
Şi la treaba lor au nederept meşterşug,
Psalmul 37 în silave 13
Doamne, cu mâniia ta să nu-m faci mustrare,
Nici cu iuţimea ta să-m trimiţ certare,
Psalmul 38 în sillave 5
Căile meale,
Eu cu tocmeale
Psalmul 39 în sillave 6
Pre Domnul aşteptând
Am aşteptat, că-i blând,

---

[212] O situaţie asemănătoare o găsim şi în *Psaltirea în versuri* a lui Dosoftei, unde se notează marginal cu slove numărul de silabe al versului. Deşi asemănătoare cu situaţia din textul lui Corbea, aici prin slove se marchează şi piciorul (În dreptul *Psalmului 38*, de exemplu, găsim slovele ѕ҃ ѕ҃ [6, 6] – versul având 12 silabe, în dreptul *Psalmului 39* găsim menţiunea є҃ перекн (5 perechi) – versul având aici 10 silabe. Notaţia marginală la Dosoftei nu a fost, după părerea noastră, încă suficient studiată. Foarte probabil ca va trebui pusă în legătură şi cu tehnicile notaţici muzicale psaltice de care, cu siguranţă, Dosoftei nu era străin.

[213] Dacă se poate vorbi de elemente baroce în literatura română, *Psaltirea în versuri* a lui Teodor Corbea este textul care se apropie cel mai mult din literatura noastră veche de experienţele formale poetice ale literaturii occidentale.

[214] Alin-Mihai Gherman, *Experiment poetic în „Psaltirea" lui Teodor Corbea*, în „Revista de istorie şi teorie literară", 1981, nr. 2

Psalmul 40 în sillave 7 Cel care dupre leage
Pre sărac înțelcage
Psalmul 41 în sillave 8 În ce chip cerbul doreaşte
Şi să ajiungă sileaşte
Psalmul 42 în sillave 9 Doamne, fă-m mie jiudecată
Şi a mea pricină dereaptă
Psalmul 43 în sillave 10 Dumnezăule, noi am auzit
Cu urechile-ne desăvârşit,
Psalmul 44 în sillave 11 Izbucnit-au inima mea cuvânt bun
Şi lucrurile meale eu le adun
Psalmul 45 în silave 12 Scăparea şi putearea ni e Dumnezău,
Ajiutor degrabă în năcaz şi la greu,
Psalml 46 în silave 13 Voi, toate neamurile, cu mânile plesniți
Şi-n glas de bucurie lui Dumnezău veniți
Psalmul 47 în silave 12 Într-a Dumnezăului nostru cetate,
În muntele lui svânt fără răutate
Psalmul 48 în sillave 11 Toate limbile auziți aceastea
Şi toți lăcuitorii lumiei veastea
(Este intercalat *Psalmul 49 în silave 13)*
Psalmul 50 în sillave 10 Dumnezăule, dup-a ta mare
Milă cruță-mă cu iertare
Psalmul 51 în sillave 9 Ce te făleşti în răutate,
Mult putearnice în păcate?
Psalmul 52 în sillave 8 Întru inima sa au zis
Cel nebun cuvinte de râs
Psalmul 53 în sillave 7 Doamne, într-al tău nume
Mântuiaşte-mă-n lume
Psalmul 54 în sillave 6 A mea rugăciune,
Cu prea plecăciune,
Psalmul 55 în sillave 5 Dumnezăul mieu,
Întru al mieu greu
Psalmul 56 în silave 13 Miluiaşte-mă, Doamne, miluiaşte-mă, bune,
Că spre tine sufletul mieu la slăbiciune
Psalmul 57 în silave 12 Fiii oamenilor, voi de dereptate
Grăiți în adevăr fără răutate?
Psalmul 58 în sillave 11 Dumnezăule, de la ai miei vrăjmaşi
Scoate-mă cum da să aibu la dinş lăcaş
Psalmul 59 în sillave 10 Dumnezău, lepădatu-ne-ai pre noi
Şi ne-ai surpat în prea greale nevoi,
Psalmul 60 în sillave 9 Dumnezăule, a mea rugă
Auzi-o de la a ta slugă,

sau

Psalmul 85 în sillave 5 Inima-m cearcă
Şi mie-ț pleacă

Psalmul 86 în sillave 6 Temeliile lui
E cu voi să le pui,
Psalmul 87 în sillave 7 A mântuirei meale,
Domn Dumnezău, în greale,
Psalmul 88 în sillave 8 Eu, Doamne, a tale
Mi]e voi cânta cu hvale.
Psalmul 89 în sillave 9 Doamne, făcutu-tc-ai scăpare
În neam şi în neam noao prea tare.
Psalmul 90 în sillave 10 Cel care într-al celui preaînalt
Ajiutori trăiaşte cu svat curat.

sau

Psalmul 101 în sillave 10 Doamne, auzi a mea rugăciune,
Ce fac din suflet cu plecăciune,
Psalmul 102 în sillave 11 Al mieu, suflete, bine cuvintează
Pre Domnul şi în taină şi în vază,
Psalmul 103 în silave 12 Sufletul mieu, pururea cu bună pază,
Tu pre Domnul ceresc binecuvintează!
Psalmul 104 în silave 13 Mărturisi-ţi-vă voi Domnului şi chiemaţi
Numele lui cel prea svânt între mijloc de fraţi.

sau

Psalmul 120 în sillave 6 Ochii miei cu la munţ,
Ce-s de omăt cărunţ,
Psalmul 121 în sillave 7 De cei ce mia-au zis mie
Zisă de bucurie:
*(*Este intercalat *Psalmul 122 în sillave 4)*
Psalmul 123 în sillave 8 De n-ar fi că Domnul era
Între noi de ne apăra
Psalmul 124 în sillave 9 Cei ce nădăjduiesc în Domnul,
Ei sânt ca muntele Sionul;
Psalmul 125 în sillave 10 Când a Sionului grea robie
Au întors Domnul cu miloserdie,
Psalmul 126 în sillave 11 De nu ar fi casei ziditori Domnul,
În dar s-ar osteni la zidit omul;
*(*Este intercalat *Psalmul 127 în sillave 5*)
Psalmul 128 în silave 12 De multe ori din tinereaţele meale
S-au luptat cu mine vrăjmaşii lupţ greale
Psalmul 129 în silave 13 Doamne, din adâncuri, noi, iată, către tine
Am strigat! Auzi, Doamne, tu glasul mieu bine!

Mai pot să fie adăugate încă multe grupuri de doi sau trei psalmi în care acest experiment crescător sau descrescător se repetă.

Acest experiment poate să se facă şi în ceea ce priveşte metrii folosiţi. Uneori găsim şi psalmi care sunt compuşi în 4 silave (extrem de rare în literatura română):

„Tot pământu
Cu cuvântu,
Strigaţi, zău,
Lui Dumnezău". *(Psalmul 99 în sillave 4)*

sau: „Către tine
Eu, Stăpâne,
La Cel înalt,
Am rădicat
Ochii cu plâns
Şezând ascuns" (*Psalmul 122 în sillave 4*)

De asemenea poetul apelează de mai multe ori la versuri de 5 silabe, şi acestea puţin obişnuite în versificaţia românească:

„Doamne, până când
Nu ţ-oi fi în gând" (*Psalmul 12 în sillave)"*

sau: „Domnul mă paşte
Şi mă grijaşte" (*Psalmul 22 în sillave 5)"*

sau: „Căile meale
Eu cu tocmeale" *(Psalmul 38 în sillave 5)"*

sau: „Dumnezăul mieu,
Întru al mieu greu" *(Psalmul 55 în sillave 5)"*

sau: „O, cerescule,
Dumnezăule" *(Psalmul 63 în sillave 5)"*

sau: „Inima-m cearcă
Şi mie-ţ pleacă" *(Psalmul 85 în sillave 5)"*

sau: „Iubi-am foarte
În zi şi în noapte *(Psalmul 114 în sillave 5)"*

sau: Când m-am scârbit eu
Şi mi-a fost vreun greu" (*Psalmul 118 în silave 5)"*

sau: „Fericiţi toţi sânt
Câţi au pre pământ" *(Psalmul 127 în sillave 5)"*

sau: „Nu s-au înălţat
Inima-m înalt" *(Psalmul 130 în sillave 5)*

Lucrarea lui Corbea fiind ulterioară cu trei sau patru decenii *Psaltirii în versuri* a lui Dosoftei, a fost logic pentru unii istorici literari (mai ales pentru cei care nu au poposit asupra textului lui Corbea) să încerce stabilirea unei filiaţii între cele două psaltiri şi, bineînţeles, a unei posibile influenţe a textului mitropolitului moldovean.

Menţionarea numărului de silabe în care sunt compuşi psalmii are drept corespondent la Dosoftei notarea marginală – dar nu sistematică – a grupurilor de silabe[215], în care este compus respectivul psalm; deşi însumarea acestor cifre marginale coincide cu numărul de silabe din respectivul mers, credem că acest mod de notare are mai degrabă funcţia de a da indicaţii pentru cezura necesară în lectura respectivului vers[216]. Astfel, Psalmul 41 poartă marginal cifrele s̃. s̃ (6, 6). Aplicând aceste cifre la text obţinem:

---

[215] Suma sau produsul cifrelor duce, implicit, şi la menţionarea numărului de silabe.

[216] Această explicaţie nu este, însă, valabilă pentru formularea „5 perechi", care ne îndrumă, totuşi, doar spre calculul numărului silabelor.

„În ce chip doreşte // cerbul de fântână
Cându-l strânge setea // de-l arde-n plumână,
Sufletul mieu, Doamne, // aşa te doreşte
Cu setea aprinsă // de mă veştejeaşte".

Tot astfel, notând: „5 perechi" în dreptul *Psalmului 21,* Dosoftei poate marca şi metrul:

„Dumnezeu mă paşte şi n-am lipsă
În locu de slavă ce-mi întinsă".

Indicaţiile, care dovedesc buna cunoaştere a tehnicii versificaţiei de către Dosoftei, au la acesta o finalitate practică (de lectură).

În opoziţie cu observaţiile lui Dosoftei, menţionarea numărului de silabe pe care o operează sistematic Corbea are o destinaţie diversă: ea se referă la probleme directe de versificaţie, dând detalii asupra compunerii versurilor.

Experienţele de versificaţie pe care le face Corbea nu se opresc, însă, aici. Împotriva curgerii normale a versului, el încearcă şi experienţa strofelor (necunoscute în versificaţia Antichităţii), respectiv a versului cu forme fixe, atât de mult cultivată de exerciţile poetice ale manieriştilor:

„Veniţi să ne bucurăm
Domnului şi să strigăm
Lui Dumnezeu să strigăm
Cu cântări să-l lăudăm. Alleluia.
Cel ce ni-i ajutor.
În nevoi izbăvitor,
De grele apărător
În primejdii scutitor. Alleluia". (*Psalmul 91 în silave 7*).

Experienţa strofelor este reluată şi în alţi psalmi:

„Domnului, oh, tot pământu,
Cântaţi-I şi-l slăviţi, svântu,
Pentru că el cu cuvântu
Au făcut marea şi vântu.
Domnului Dumnezău cântaţi
Numele bine-i cuvântaţi
Din zi în zi îi arătaţi
Mântuirea bine la fraţi". (*Psalmul 95 în silave 8*).

Şi mai evidentă este apropierea de formele fixe în *Psalmul 135*, unde, pornind de la faptul că după fiecare verset se repetă în textul în proză „că în veci este mila lui", Corbea realizează o structură originală a rimelor:

„Domnului vă mărturisiţi a
Cu pocăinţă, prea smeriţi a
Că e bun şi e mila lui b
Supt cer în veac fieştecui b
Celui ce-i peste dumnezăi c
Dumnezău, toţi cei buni pi răi c
Vă mărturisiţi că a lui b

Mila-i în veac fieştecui b
Celui ce-i peste domni el Domn d
Vă mărturisiţi cu plocon d
Că în veaci iaste mila lui b
Supt cer de faţă fie cui". b

Psaltirea în versuri a lui Teodor Corbea se remarcă, astfel, ca o înnoire de mare importanţă în versificaţia noastră, fiind cu totul originală faţă de alte texte similare ale literaturii noastre vechi.

Dacă *Psaltirea în versuri* a lui Dosoftei se păstrează la limita între intenţia de parafrază literară propriu-zisă şi cea de „tâlcovanie" a psalmilor, fiind, în acelaşi timp, şi puternic ancorată în tradiţia cântului bisericesc ortodox, textul lui Corbea se dovedeşte ca unul conceput în urma unei intenţii în primul rând literare. Redactându-şi textul, după cum am spus, în cunoştinţa operei lui Dosoftei, *Psaltirea în versuri* a lui Corbea este, de asemenea, categoric străină de orice intenţie de folosire a sa în cultul bisericesc: ea are toate datele unei opere literare de sine stătătoare, compuse cu o concepţie estetică şi stilistică prestabilită.

Făcând aceeaşi operaţie de comparaţie cu primii doi psalmi din *Biblia de la Bucureşti* pe care am efectuat-o şi cu textul lui Dosoftei, constatăm diferenţe izbitoare în relaţia textului versificat cu sursa sa în proză:

Psalmul 1

1. „Fericit omul carele n-au mers în sfatul necuraţilor şi în calea păcătoşilor n-au stătut şi pre scaunul ucigaşilor n-au şezut".

„Fericit bărbatul,
Ce nu i-au fost svatul
Cu necredincioşii
Şi cu păcătoşii
N-au stătut în cale
La trebile sale;
Sau, cândva, cu băţu
N-au şezut în jeţu
Celor de pierzare
La zi de certare".

2. „Ce în leagea Domnului – voia lui şi în leagea lui va cugeta ziua şi noaptea."

„Ci voia lui toată
Iaste cum să poată
Să să întărească
În leagea domnească,
De care în noapte
Şi în zi, cât poate,
Prea cu ostenință
Pune nevoință".

3. „Şi va fi ca lemnul cel răsădit lângă trecătorile apelor, carele roada lui va da în vreamea lui şi frunza lui nu va cădea şi toate, oricâte va face, să vor îndirepta."

„Slăvit, dară, iaste,
Ca pomul de veaste
Sădit la izvoară
Cu apă uşoară,
Care cu-îndemână
Roada sa cea bună
Va da însutită
La vreame căzută.
Şi fiind tot vearde
Frunzele n-a piarde
Şi orice va face
I-oa spori în pace".

4. „Nu aşa – necredincioşii, nu aşa, ce — ca praful carele aruncă vântul de pre faţa pământului."

„Iară păcătoşii
Cu necredincioşii
N-au de bunătate
Ca aceasta parte,
Ci, ca praful de vânt,
Aşa ei pre pământ
Din loc în loc suflaţ
Vor fi şi spulbăraţ".

5. „Pentru aceaea nu vor învia necredincioşii la judecată, nice păcătoşii în sfatul dreptilor."

„Decii, pentru-aceasta
Răii ş-or loa[217] plata
Şi la jiudecată
Nu s-or scula în gloată;
Nici păcătoşii
Vor fi, ticăloşii,
La svat cu derepţii,
Cu prea înţelepţii".

6. „Căce cunoiaşte Domnul calea direptilor şi calea necredincioşilor va peri."

„Căce Domnul ştie
Drumul de moşie
Pre care derepţii
Îş ocrotesc feţii,
Iară necuraţii
Ş-or piarde talanţii
Şi n-a fi de turmă
În calea lor urmă".

---

[217] Citeşte într-o singură silabă: loa.

Psalmul 2

1. „Pentru ce s-au înfierbântat limbile şi noroadele au cugetat deşarte?”

„Oare de ce limbile au râdicat zarvă
Şi gândesc năroadele lucruri ce n-au slavă?”

2. „Stătut-au aproape împăraţii pământului şi boiarii s-au adunat într-un loc asupra Domnului şi asupra Unsului lui.”

„Împăratii pemintești au stătut de față
Şi domnii cei mar s-au strâns zbârliți ca o ceață;
Asupra stăpânului său fără de frică
Şi asupra Unsului lui capul râdică”.

3. „Să rumpem legăturile lor şi să lepădăm de preste noi jugul lor!”

„Veniți să rumpem”, zicând, „a lor legătură
Şi să zvârlim jugul lor jos de pre făptură!”

4. „Cel ce lăcuiaşte în ceriuri va batjocori pre dânşii şi Domnul va defăima pre ei.”

„Însă cerescul Stăpân de dinş râs ş-a face
Şi iuțimea-aceaea-a lor în ocară-oa-ntoarce”.

5. „Atuncea va grăi cătră dânşii cu urgia lui şi cu mânia lui va turbura pre dânşii.”

N.N.: Nu are corespondent în textul versificat,

6. „Şi eu mă puş împărat de dânsul preste Sion, muntele cel sfânt al lui, povestind porânca Domnului.”

„Şi va zice unsul lui: „Împărat pre mâne
M-au făcut Tatăl ceresc peste al său bine.
Împărat eu sânt făcut şi pus de la Domnu
Peste prea svânt şi slăvit muntele Sionu”.

7. „Domnul zis-a cătră mine: „Fiiul mieu eşt tu, eu astăzi te-am născut.”

„Şi eu ale Domnului când vesteam cuvinte
Domnul mi-au zis: „Fiiul mieu, ține bine minte:
Tu eşti iubit fiiul mieu, eu astăz pre tine
Te-am născut şi mai mare te-am pus pre-al mieu bine!”

8. „Ceare de la mine şi-ț voiu da ție limbi moştenirea ta şi țineareа ta – marginile pământului.”

„Ceare şi eu îț voi da pre limbi stăpânire
Şi margânile lumei a-ț fi moştenire,”

9. „Paşte-vei pre dânşii cu toiag de fier, ca vasele a olariului zdrobi-vei pre dânşii!”

„Pre car cu toiag de hier vei paşte în lume
Ş-ei zdrobi ca vasele olariului fărâme!“

10. „Şi acum, împăraților, priceapeți! Certați-vă toți ceia ce judecă pământul!”

„Împăraților, acum, voi, dară, înțeleageți
Şi car lumea jiudecaț ce-i tâlcul preceapeți!”

11. „Slujiți Domnului cu frică şi vă bucurați lui cu cutremur".

„Şi cu frică Domnului slujiț în credință
Şi vă bucurat într-îns cu multă sființă!"

12. „Apucați învățătura, ca nu cândai se va mâniia Domnul şi veți peri den calea cea direaptă."

„Pedepsirea priimiț, ca să nu vă vie
De la stăpânul din cer groaznică mânie
Şi să periț cu degrab din calea dereaptă,
Nesocotindu-vă voi strâmba voastră faptă!"

13. „Când să va ațâța degrabă mânia lui, fericiț – toți ceia ce nedejduiți pre dânsul."

„Iară fericiț sânt tot cei ce au nădeajde
În Domnul, că nicicând cinstea nu ş-or piarde".

4.1. **Versificația. Metrul** pe care îl foloseşte Teodor Corbea este, spre deosebire de *Psaltirea în versuri* a lui Dosoftei, în majoritatea lui, cel mai familiar poeziei populare: după cum am arătat mai sus, majoritatea psalmilor este compusă în versuri de 6-8 silabe. În dorința experimentării, însă, poetul adoptă şi alte tipuri de vers.

Psaltirea în versuri a lui Teodor Corbea se află sub imperiul lecturii orale, a scandării, indiferent că este vorba de versuri apropiate de cel popular – unde oralitatea este inerentă – sau de versuri lungi, unele încercate pentru prima dată în literatura noastră, căci altcumva multe din versurile sale devin greu de citit din punctul de vedere a cursivității lor. De aceea, nu surprinde numărul mare de licențe poetice pe care Corbea şi le permite, ele se explică în mare parte prin rigorile canonului metric sau al celui al rimei, într-o situație similară aflându-se şi înaintaşii săi în ale poeziei, precum mitropolitul Dosoftei şi Miron Costin, cât şi contemporanul său Dimitrie Cantemir. Dimensiunile retorice şi orale ale versificației de la sfârşitul secolului al XVII-lea şi începutul celui următor ar trebui văzute şi din perspectiva cunoştințelor care veneau în această direcție fie dinspre poezia slavonă, fie dinspre cea occidentală.

Ladislau Gáldi afirmă tranşant că ceea ce întâlnim în *Psaltirea în versuri* a lui Teodor Corbea se află sub imperiul versificației silabice de inspirație slavonă, punând în legătură nemijlocită experiența din versurile acesteia cu teoretizările şi ilustrarea acestora din *Gramatica românească* a lui Dimitrie Eustatievici[218], redactată, după cum se ştie la mai bine de o jumătate de secol de textul nostru şi într-un context cultural mult diferit. La fel, gramaticile slavone care circulau în manuscris pe teritoriul țării noastre (dintre care unele cu material ilustrativ românesc, motiv pentru care Diomid Strugaru[219] le consideră, incorect după părerea noastră, a fi gramatici româneşti). Cu observația că nu se cunoaşte nici o experiență de acest gen în literatura slavonă şi nici în versificația rusească de până la 1700, credem că experiența versificației silabice putea să îi vină braşoveanului în primul rând din

---

[218] *op. cit.*, p. 108.

[219] *Gramatica lui Smotrițki şi prima gramatică românească* în „Romanoslavica", IV (1960)

poezia latină medievală[220], pe care acesta o cunoştea atât de bine (ceea ce ne plasează, din nou, în situaţia în care să circumscriem şcolile unde şi-a făcut Corbea educaţia ca fiind de model occidental), trebuie să observăm că şi accentul joacă un rol important; asistăm, astfel, la o combinare a principiilor versificaţiei silabice, care îi veneau dinspre poezia clasică greco-latină dar şi dinspre cea slavonă, cu multe sugestii care îi veneau dinspre versul metric latin neolatin, în care accentul joacă un rol esenţial.[221] La o analiză mai atentă, ţinând cont şi de realizările poeziei slavone până în acel moment, credem că, cele mai multe sugestii i-au venit lui Corbea dinspre Occident.

Conform acestuia diereza, sincopa, eliziunea şi hiatul sunt folosiite în mod curent (le întâlnim şi la Dosoftei, Costin sau Cantemir) atât ca mijloace de realizare a numărului de silabe din vers cât şi a rimei. De aceea acelaşi cuvânt poate să aibă lecţiuni diferite. De exemplu: *viaţă, viaţa* scris îndeobşte вицъ, вица şi citit *via-ţă, via-ţa* trebuie citit uneori şi *vi-ia-ţă*, sau *vi-ia-ţa* (Dovediţ, că iuţime în mânie-i multă / Şi în voie-i viaţă[222] iaste, ca de nuntă; „Viaţa[223]-m toată / Cu palma-ţi, iată"); verbul *a lua* (scris îndeobşte лоуа, format din două silabe), poate să aibă din raţiuni de număr de silabe în vers şi forma monosilabică *loa* ("Decii, pentru-aceasta / Răii ş-or loa[224] plata"); pri-i-mţ, pri-i-mit ("Pedepsirea priimiţ[225], ca să nu vă vie / De la stăpânul din cer groaznică mânie"; "Domnul rugăciunea mea cu bunăvoinţă / Au priimit[226] şi-m va da mie folosinţă"); lu-ci-it ("De nu, dară, păcătoş, veţ vrea a vă-ntoarce, / Sabiia ş-au luciit[227], ş-au pus coarde-n arce"); fi-ia-re ("Şi cu a ta puteare / Le adu lor fiiare[228]"); vi-iar-me ("Iară eu nu sânt om, ci sânt râmă, / Viiarme[229], gândac şi de ape spumă"); ureachi-ia ("Cătră mine ureachiia-ţ[230] pleacă / Şi degrab

---

[220] La sfârşitul Antichităţii, odată cu transformările fonetice perecute la nivelul latinei vorbite, când lungimea vocaleleor încetează să mai fie un element de definiţie fonologică, şi versificaţia se transformă dintr-una calitativă, aşa cum era practicată în poezia clasică, într-una în care accentul joacă un rol de primă importanţă. Această evoluţie este susţinută şi de faptul că în majoritatea limbilor occidentale lungimea vocalelor nu joacă nici un rol sau, dacă are vreo importanţă, aceasta nu este pe măsura celei pe care o are accentul.

[221] Poezia neolatină (în care includem tot ce s-a redactat în limba latină de la începutul Evului Mediu până în prezent, s-a dezvoltat pe două direcţii: una continuând tradiţiile literaturii clasicc, în care versificaţia cantitativă era definitorie, o alta, în care, sub influenţa limbilor vorbite, accentul devine factorul dominant. Pentru poezia medievală propriu-zisă amintim lucrările lui Wilhelm Meyer, *Gesammelte Abhandlungen zum mittelalterischen Rythmik*, I-III, Berlin, 1905-1936; Dag Norberg, *Introduction a l'étude de la versification latine medievale*, Stockholm, 1958; Idem, *La poésie rythmique du haut Moyen Age*, Stockholm, 19544; Idem, *L'oeuvre poétique de Paulin d'Aquilée*, Stockholm, 1978 etc. Aceste tendinţe au fost continuate până în secolul al XVIII-lea de o versificaţie practicată în şcoli sau de nivel semi-cult, care, după ştiinţa noastră, nu au constituit obiectul unei cercetări separate.

[222] Scris: вимца.

[223] Scris: вимцъ.

[224] Scris: лоа.

[225] Scris: пр҃ймиц. Citeşte: pri-imiţ.

[226] Citeşte: pri-imit.

[227] Scris: лоучинт. Citeşte: luci-it.

[228] Scris: фїмре. Citeşte: fi-iare.

[229] Scris: вїмрме. Citeşte: vi-iarme.

[230] Scris: оуракїмц. Citeşte: ureachi-ia-ţ.

mă scoate din munca seacă"); pi-iar-de ("Scutitor îm eşti cu tare nădeajde / Carea eu în viaţa mea n-oi piiarde[231]"); jiun-ghi-e şi un-ghi-e ("„Ca pre cei derepţi la inimă să-i jiunghie[232] / Şi să nu le lase bine cât supt unghie[233]"); pri-ia-te-nii ("Priiatinii[234], vecinii, în preajmă-m aproape / Au venit şi au stătut cătându-m[235] la groape") etc.

Versul de 4 silabe. Este rar întâlnit în poczia noastră în general şi, pentru prima dată folosit în literatura noastră veche în textul de faţă. Dacă ar trebui să le căutăm un model folcloric psalmilor compuşi în 4 silabe, acesta este folclorul copiilor:

„Tot pământu
Cu cuvântu,
Strigaţi, zău,
Lui Dumnezău
În veselii
Şi bucurii.
Domnului voi
Slujiţi supt toi!" (*Psalmul 99*)

Alteori, psalmii de 4 silabe compuşi în ritm iambic sunt departe, însă, de acest model folcloric:

„Cătră tine
Eu, stăpâne,
La cel înalt
Am râdicat
Ochii cu plâns
Şezând ascuns" (*Psalmul 122*)[236]

Versul de 5 silabe. Aceleaşi observaţii sunt valabile şi pentru psalmii compuşi în 5 silabe[237], versurile trohaice (compuse probabil pe model folcloric)

---

[231] Scris: пїѧрдє. Citeşte: pi-iar-de.

[232] Citeşte: jiun-ghie.

[233] Citeşte: un-ghie.

[234] Scris: прїѧтниїи. Citeşte: pri-iatinii.

[235] Scris къѹтѧндѹм. Citeşte: cătând. Pentru interpretare, vezi studiul introductiv.

[236] Nu am întâlnit nici un vers slavon compus în 4 silabe. În schimb poezia neolatină cunoaşte asemenea forme, dar nu de lungimea versurilor lui Corbea, fiind alternat cu versuri mai ample:

„Herba florem,
Flos humorem,
Humor floris,
Flos humoris
Generat materiam" etc. (Apud: D. Norberg, *Introduction a l'étude de la versification latine medievale*, p. 175.

[237] Şi versul de 5 silabe era folosit în poezia latină medievală, dar necunoscut celei slavone:

„Extrema die
Extincto sole
Excelsus nubem
Excelsus subens
Evadat mala,
Extendens plumis
Evolat summis, (Apud: D. Norberg, op. cit., p. 98).

fiind alternate cu versuri iambicc (în funcție de rima masculină sau feminină), alternanța ritmurilor oferind o subtilă şi nescontată variație împotriva monotoniei. Nu credem că acest efect a fost folosit intenționat de Teodor Corbea, el aparținând mai ales spontanietății creației.

„Doamne, până când
Nu ț-oi fi în gând
Şi până în svârşit
Voi fi răzluşit?
Fața-ț până când
Îț întorci nu blând" *(Psalmul 12)*

sau: „Domnul mă paşte
Şi mă grijaşte
Şi n-oi fi lipsit
Nimic pre pământ.
Într-al păşiunei
Şi al odihnei
Loc, lăcaş mie
Mi-au dat să-m fie, " *(Psalmul 22)*

sau: „Căile meale"
Eu cu tocmeale
Am zis: „În pază
Voi ținea trează,
Ca cu limba-m greu
Să nu greşesc cu;" *(Psalmul 38)*

sau: „Dumnezăul mieu,
Întru al mieu greu
Mă miluiaşte
Şi mă propteaşte.
Căce m-au călcat
Omul cel spurcat". *(Psalmul 55)*

sau: „O, ceresculc,
Dumnezăule,
Auz glasul mieu
Cînd te strig din greu:
Sufletu-m scoate
Ca de la moarte
Tu de la frica,
Cea ca urzica". *(Psalmul 63)*

sau: „Inima-m cearcă
Şi mie-ț pleacă
Ureachia, Doamne,
Să-ț dau pocloane
Şi m-auz, svinte,
Ceresc părinte
Că sărac sânt eu
Şi ticălos, zeu". *(Psalmul 85)*

sau: „Iubit-am foarte
În zi şi în noapte
De nădeajde prins,
Că Domnul de sus
Al rugei-m glas
Ori în care ceas
Îl va auzi
Strigându-l în zi. *(Psalmul 114)*

sau: „Când m-am scârbit eu
Şi mi-au fost vrun greu
Degrab am strigat
Pre Domnul nalt
Şi m-au auzit
Fără horopsit.
Bune Dumnezău,
Tu, sufletul mieu" *(Psalmul 119)*

Versurile de 6 silabe sunt folosite într-un număr de 14 psalmi. În mod evident, ele i-au fost foarte la îndemâna poetului, întrucât au o remarcabilă cursivitate atâta vreme cât ele sunt scrise în ritm trohaic:

„Fericit bărbatul,
Ce nu i-au fost svatul
Cu necredincioşii
Şi cu păcătoşii
N-au stătut în cale
La trebile sale;
Sau, cândva, cu bățu
N-au şezut în jețu
Celor de pierzare
La zi de certare". *(Psalmul 1)*

sau: „Domnul nostru, Doamne,
Ce de minun seamne
Numele tău, svântu,
Poartă-n tot pământu!
Marea-ț cuviință,
Că prea cu credință
Mai sus e luată
De ceriur înaltă". *(Psalmul 6)*

sau: A mea dereptate
Auz, împărate,
Ruga-m ia aminte
O, Doamne prea svinte;
Cearerea-m să aibă
În urechi-ț treabă,
Că nu cu vicleane
Mă rog ție seamne" *(Psalmul 16)*

Atunci însă când accentul este pe ultima silabă, poetul are unele dificultăți de versificație:

„Ca un burduf cu vin
Pântecele li-i plin.
De fiii s-au săturat
Şi la prunci ş-au lăsat" (*Psalmul 6*)

Dar şi aicea alternanța ritmului produce o înviorare a versului:

„De-a ta mântuire
Ce-i faci cu mărire
În zi şi în noapte
S-oa dezmierda foarte.
Inima lui te-au vrut
Şi cu dor au cerşut;
Lui, Doamne, i-ai dat
Cu braț îndurat,
Pre dinsul n-ai lipsit
Or de ce te-au pohtit
Ş-a buzele lui voie
Ai prisosit de voie". (*Psalmul 20*)

Versurile de 7 silabe sunt foarte numeroase (21 de psalmi) şi dovedesc aceeaşi familiarizare a versificatorului cu el:

„Doamne, ce s-au înmulțit
Vrăjmaşii miei pre pământ!
Mulț asupră-m să scoală
Cu răcor ca de boală,
Sufletului mieu grăiesc
Cuvânt prea prost, mojiocesc:
Că n-am eu cu credință,
În tine mântuință!" (*Psalmul 3*)

Septemarul trohaic, întâlnit şi în poezia latină medievală[238] se poate transforma în trohaic şi în cazul psalmilor compuşi în 7 silabe, alternanța rimelor feminine şi masculine producând o schimbare a ritmului:

„Mărturisi-m-oi ție,
Doamne, în curăție
Cu inima cu toată
Şi minunile-ț în gloată
Le voi spune de față
La toț car te înalță.
Veseli-m-oi în tine

---

[238] Inest quibus caritas,
Ipsis placet veritas,
Hortor ergo, fervidus,
Immo flumentissimus
Quin et frequentissimus
Agent deo gratius. (apud D. Norberg, *op. cit.*, p. 117).

Şi m-oi bucura bine
Şi numele-ţ, înalte,
Voi glăsui din Carte". (*Psalmul 9*)

sau: „Doamne, cine s-oa sui
În lăcaşu-ţ ş-oa trăi?
Sau cine de pre pământ
În muntele tău cel svânt
Cu-ndrăzneală s-oa sui
Şi-ntr-îns s-oa sălăşlui?
Cel ce fără prihană
Umblă într-a sa hrană" (*Psalmul 14*)

sau: „Ţie, bune Dumnezău,
Ni-om mărturisi în greu,
Ţie ni-om mărturisi
Şi nicecând n-om lipsi
A chiema numele tău
În nevoi fiind şi-n greu
A tale minuni toate
Voi povesti-n gloate"

Psalmii de 8 silabe sunt, alături de cei compuşi în 13 silabe, cei mai numeroşi (25 de psalmi), ceea ce dovedeşte că ei îi erau la îndemână:

„Întru inima sa au zis
Cel nebun cuvinte de râs
Cum că nu iaste Dumnezău
Să ştie de bine sau rău.
Stricatu-s-au şi s-au făcut
Urâţi şi scârnavi pre pământ,
Într-a sale fărădelegi
Cu toate realele întregi"

sau: „Au doară nu lui Dumnezău
S-oa supune sufletul mieu?
Că de la dinsul îm iaste
Mântuirea de poveaste;
Pentru că el e al mieu
Mântuitori şi Dumnezău,
Al mieu tare sprijinitori
Şi mai mult eu cu răcori" (*Psalmul 61*)

sau: „Cântare noao voi cântaţ
Domnului şi-l slăviţi cu danţ
Şi de laude-i facet harţ
Pururea în post şi în arţ;
Domnului, ah, tot pământu
Cântaţi-i şi-l slăviţi, svântu,
Pentru că el cu cuvântu
Au făcut marea şi vântu!" (*Psalmul 95*)

Şi aicea, aceeaşi alternanţă a rimelor masculine şi feminine produce schimbări ale ritmului poeziei:

„Dumnezăule, în nevoi
Miluiaşte-te spre noi
Şi tu ne blagosloveaşte
Cu norociri părinţeaşte;" *(Psalmul 66)*

Nu la fel de accesibil i-au fost lui Corbea **versul de 9 silabe**. Folosirea lui este justificată doar de necesitatea integrării lor în seriile crescătoare sau descrescătoare pe care le experimentează el[239]. Psalmii în 9 silabe se pare că au o cezură, care îi desparte în două secţiuni de 5 şi 4 silabe, dar este aplicată cu destulă nesiguranţă:

„Crczut-am şi pen//tr-aceaea eu
Am grăit şi m-am // smerit mult, zău,
Şi întru a mea // uimire[240]
Am zis: „Tot omul // e din fire *(Psalmul 115)*

sau: „Cei ce nădăjdu//iesc în Domnul,
Ei sânt ca munte//le Sionul;
Acel, căruia // traiul îi iaste
În Ierusalim // fără veaste" *(Psalmul 124)*

sau: „La râurile // din Vavilon,
Fiind noi fără // de cap şi domn,
Acolo am şe//zut şi cu foc
Am plâns pentru al // nostru nenoroc, *(Psalmul 136)*

sau: „Al mieu Dumnezău // şi împărat
Înălţa-te-voi // cu glas înalt
Şi în veaci bine // voi cuvânta
Svânt numele tău // şi l-oi cânta!" *(Psalm 144)*

sau: „Pre Domnul bine // voi cuvânta
În toată vreamea // şi-l voi cânta,
Pururea lau//da lui iaste
În gura mea cu // bună veaste". *(Psalm 33)*

Psalmii de 10 silabe sunt mult mai numeroşi decât cei precedenţi. Şi aici intervine, se pare, cezura, segmentând versul în 2 perechi de 5 silabe: Chiar dacă cezura poate fragmenta un cuvânt, acceptând schema aplicării ei, versul devine cursiv:

„Mântuiaşte-mă, // Doamne, c-au lipsit
Cel cuvios şi // mult s-au pedepsit,
Că adevărul // s-au împuţinat
De la fiii o//meneşt prin păcat.
Şi fieşte ca//rele au grăit
Deşertări ve//cinului cu zâmbit:" *(Psalmul 11)*

---

[239] Psalmii 33, 42, 51, 60, 71, 80, 89, 134, 136 şi 148 se află înaintea sau/şi după un psalm de 8 sau 10 silabe,e cele mai multe ori, intercalaţi între cei compuşi în 8 şi 10 silabe. O excepţie este ar părea fi psalmului 115, aflat între un psalm de 5 şi unul de 6 silabe, primul fiind însă anticipat de un psalm de 10 silabe, iar cel de-al doilea fiind urmat de unul de 8 siulabe, ceea ce face ca excepţia să fie discutabilă.

[240] Citeşte: u-i-mi-re.

Şi aici, alternanţa rimelor masculine şi feminine produce schimbări ale ritmului:

„Dumnezăule, // Dumnezău mieu,
Pentru ce m-ai lă//sat la-atât greu?
Spre mine tu din // ceri ia aminte
Şi cu milă mă // ajiută, svinte (*Psalmul 21*)

sau: „Către tine, Doa//mne, am râsdicat
Sufletul mieu de // vrăjmaş supărat
Dumnezăul mieu, // eu a mea nădeajde
În tine am pus // şi n-o voi piarde, " (*Psalmul 24*)

Spre deosebire de Dosoftei, care stăpâneşte mult mai bine acest tip de vers, la Corbea se vădesc unele dificultăţi în realizarea versului de 10 silabe; de accea nu surprinde faptul că, uneori, el intercalează involuntar în psalmi care sunt declaraţi ca fiind compuşi „în 10 sillave" versuri de 12 silabe, şi ele formate din versuri cu cezură, dar care au două secţiuni de 6 silabe:

„Buze în i//nimă mult vicleane
Şi în inimă rea//le au grăit seamne.
Domnul toate bu//zele vicleane
Va piarde ca pâr//jolul pre leamne" (*Psalmul 11*)

Şi mai mari dificultăţi întâmpină în realizarea **versului de 11 silabe**: o dovadă este faptul că, la fel ca în cazul versului de 9 silabe, majoritatea situaţiilor în care Corbea apelează la asemenea versuri este atunci când ele se află anticipate şi/sau urmate de versuri de 10, respectiv 12 silabe[241]. În general, el este format din două secţiuni de 6, respectiv 5 silabe, între care intervine o cezură:

„Spre tine eu, Doamne, // am nădăjduit
Să nu mă ruşinezi // în veac obidit.
În dereptatea ta // mă izbăveaşte
Şi mă scoate de la // vrăjmaş din cleaşte" (*Psalmul 30*)

sau: „Dumnezăule, // limbile au venit
În moştenirea // ta ş-au năvălit;
Bisеareca ta // au spurcat cea svântă,
În care cei a//leşi cu drag te cântă, " (*Psalmul 78*)

sau: „Dumnezăule, // de la ai miei vrăjmaşi
Scoate-mă cum // să n-aibu la dinş lăcaş
Şi de cei cari a//supra mea să scoală
Tu mă mântu/a//şte ca de o boală" (*Psalmu 58*)

O altă soluţie adoptată este alternarea a două secţiuni de 7 şi 4 silabe, despărţite şi acestea prin cezură,

„Că vicleşug // înainte-i au făcut
Ca să-i afle // fărădeleagea în scurt
Şi pre dâns cu // dânsă ca să-l urască,
Cât în veac să // nu să mai pomenească". (*Psalmul 35*)

---

[241] Din cele 13 folosiri ale versului de 11 silabe, doar psalmii 30, şi 93 şi *Starea 3* din *Psalmul 115* nu se află în această situaţie.

cu observaţia că, datorită dificultăţii realizării acestei structuri, numărul de silabe dintr-unul din versuri este realizat doar în 9 silabe

„Izbucnit-au inima // mea cuvânt bun
Şi lucrurile meale // eu le adun
Şi împăratului // le grăiesc
Şi mai bine să cază // le socotesc". (*Psalmul 44*)

Alteori, secţiunea de 4 silabe o anticipează pe cea de 7. Dificultăţi în realizarea acestei structuri întâmpină Corbea şi aicea:

„Dumnezăul // iezbândirilor, Domnul,
Dumnezăul // iezbândirilor, omul
Au smerit şi // foarte cu îndrăzneală
Au stătut în // năroade la ivală". (*Psalmul 93*)

Versul de 12 silabe cunoaşte şi el cezura între două secţiuni de 6 silabe:

„Graiurile meale, // Doamne, ia aminte
Şi te rog strigarea-m // înţeleage-o, svinte!
Glasul rugei meale // ascultă,-împărate
Şi Dumnezăul mieu, // plin de bunătate" (*Psalmul 5*)

sau: „Într-a Dumnezău//lui nostru cetate,
În muntele lui svânt // fără răutate
Mare iaste Domnul // şi-i lăudat foarte
Şi nimic pre dinsul // a nu-l slăvi poate". (*Psalmul 47*)

sau: „Fiii oamenilor, // voi de dereptate
Grăiţi în adevăr // fără răutate?
Voi, dară, jiudecaţi // ceale ce-s dereapte,
Ca să fiţi lăudaţi // ori de care ceate!" (*Psalmul 57*)[242]

---

[242] Dintre versurile la stemă care însoţesc cărţi tipărite în epocă, doar *Versurile 10 politice asupra stemei prealuminatului, slăvitului şi bogoslovitului Io Constantin B. Basarab voievod* care însoţesc *Mineiul* tipărit la Buzău în 1698 se aseamănă cu tipul de versificaţie pe care Teodor Corbea o practică pentru versurile de 12 silabe, individualizându-se de celelate stihuri la stemă din tipăriturile buzoicne în special şi ale epocii în general. Cunoscând relaţia lui Teodor Corbea cu episcopul Mitrofan al Buzăului şi recunoscând în unele texte din *Minei* formele de limbă specifice ale lui Corbea, putem bănui că el este autorul acestora:

„Sem groaznic şi armă // la războiu prea tare
Den ceri fu arătat // o minune mare
O cruce de stele // pre ceri însemnată
Marelui Constantin // Hristos îi arată
Cu slove împrejur // scrise râmleneşti
‚Pre toţi vrăjmaşii tăi // tu să-i biruieşti'
Acuma şi corbul // încă o arată
Domnului Constantin // într-această dată
Dându-i lui puteare // cu nădeajde bună
Ca să stăpânească, // că-i de viţă bună.

De asemenea şi *Psaltirea* tipărită la Buzău în 1701 poartă versuri în care recunoaştem stilul şi limba lui Corbea (folosirea cuvântului *coarne* în sensuri întâlnite în *Psaltirea în versuri*):

„Domnul Constantin // ce-i zic Băsărabă
Corbul cruce-i poartă // armă prea de treabă
Cu dânsa pre pizmaşi // ce rădică coarne
De sârg fără veaste // pre toţi să răstoarne
Şi-i dă lui nădeajde // cu credinţă bună
Ca să stăpânească // cu pace prea bună".

Ca peste tot, alternanța rimelor masculine şi femine produce o modificare a metrului secțiunii a doua:

„Nu râvni celor ce // trăiesc cu vicleşiug
Şi la treaba lor au // nederept meşterşug,
Nu pizmui celor // ce fac fărăleage,
Că ca iarba curând // s-or usca şi şteargе" (*Psalmul 36*)

Dar şi aicea apar dificultăți de realizare a versului. În *Psalmul 15*, dacă nu am citi ca o licență poetică cuvântul *mieu* ca fiind format din două silabe (fapt care este împotriva spiritului limbii române), unul din versuri devine de 11 silabe:

„Păzeaşte-mă, Doamne, // că nădeajdea mie
Pururea spre tine // mi-au fost din pruncie.
Zis-am către Domnul: // „Tu Domnul mieu eşti,
Că bunătătile // meale nu le pohteşti!" (*Psalmul 15*)

Versurile de 13 silabe sunt realizate din secțiuni de 6 şi 7 silabe, foarte familiare şi accesibile lui Corbea, motiv pentru care predosloviile şi psalmii compuşi în acest număr de silabe au cursivitate şi coerență:

„Dscalii au însemnat // în vâltur viață
Îndelungată şi // prea bătrână de greață
Ei adeveresc iarăş // că el tinereațe
Câştigă ca şi întâi // de mare frâmseațe"
(*Epistola dedicatorie către Petru I*)

sau: „Întinzând dereapta // ta cu prea îndurare
Spre plinirea pohtei ei // de grab ajutoare
Ca cu frații miei rumâni, // într-a mea viață
Pre Făcătoriul lumiei // toate cu dulceață
Proslăvindu-l şi al tău // fără moarte nume
Cu dinşii să-l fericesc // cât voi fi pre lume
(*Predoslovie către Petru I*)

sau: „Oare de ce limbile // au râdicat zarvă
Şi gândesc năroadele // lucruri ce n-au slavă?
Împărații peminteşti // au stătut de față
Şi domnii cei mar s-au strâns // zbârliți ca o ceață" (*Psalmul 2*)

Uneori, lectorul modern trebuie să facă corectări. De exemplu, în primul vers al *Psalmul 19*, deşi este scris тє аѳзъ (ceea ce, în mod normal ar trebui transcris „te auză") nu poate fi citit decât „te-auză" pentru a realiza coerența versificației formată dintr-o secțiune de 7 şi alta de 6 silabe:

„În zioa năcazului, // Domnul să te-auză
Ş-al lui Iacov Dumnezău // nume te cuprinză
Cu scuteală ş-ajiutor // dintru cel svânt ție
Trimiță şi din Sion // sprijineală-ț vie.
Toate jârtvele tale // însuş pomenească
Şi arderea-ț cea de tot // grasă să topească"

Corbea foloseşte în mai multe situații din motive de rimă cuvântul *viața* ca fiind format din 3 silabe

„S-au împlut şi viaţa
Mi s-au făcut ca ghiaţa
Şi prin greşeli şi păcat
De iad s-au apropiat" (*Psalmul 87 în sillave 7*)

Aceeaşi lecţiune a cuvântului trebuie să o facem şi atunci când el se află în genitiv în mijlocul unui vers:

„Scutitoriul vieţei meale Domnul iaste;
De cine m-oi îngrozi lovit fără veaste?
Când aproape de mine ar veni car fac rău
Trupul să mi-l mănânce sau să-neace în tău" (*Psalmul 26*)[243]

4.1.1. **Rima**. Se ştie că atât în poezia clasică latină, cât şi în cea silabică slavonă asonanţele, rimele şi aliteraţiile erau mai mult sau mai puţin accidentale sau, dacă erau folosite, aceasta serveau un efect special[244]. Modelul versificaţiei clasice latine şi greceşti a fost continuat în Evul Mediu de un mare număr de scriitori, atât în Occident cât şi în literatura bizantină. Atât în răsăritul cât şi în vestul Europei s-a constituit şi o versificaţie în care accentul era factorul definitoriu, influenţă venită, în mod evident, dinspre limbile vorbite. Dinspre literatura populară în limbile naţionale a venit ca o inovaţie radicală rima, care devine definitorie pentru o parte a poeziei neolatine[245], dar, pentru o bună bucată de timp, şi pentru literatura versificată în limbile naţionale.

În momentul în care Teodor Corbea ccompunea *Psaltiirea în versuri,* rima era deja cunoscută în poezia românească, căci înaintea lui, o găsim incidental în psaltirile calvino-române; ea este folosită sistematic şi în unele din versurile la stemă, dar, mai ales în scrierile unor înaintaşi ai săi precum Dosoftei şi Miron Costin, ca şi în *Istoria ieroglifică* a contemporanului său Dimitrie Cantemir.

La fel ca la Dosoftei, şi la Teodor Corbea rimele pot fi puse pe acelaşi plan cu asonanţele. Multe din rime sunt gramaticale, la fel cum găsim în mod curent în versurile la stemă ale epocii: *omul / Domnul; veaste / poveaste; lume / nume; tăioasă / ticăoasă; am adurmit /am zăbovit; vicleşuguri / meşteşuguri; răsipeaşte / găteaşte* etc.

La fel ca la Dosoftei şi Costin, se întâlnim şi aliteraţi, precum:

„Ca o pasăre[246] te mută
În munţi şi fugi de goană multă?"

---

[243] Aceeaşi structură metrică – carc o individualizează de toate versurile la stemă compuse în epocă, o întâlnim în *Molitvenicul* tipărit la Buzău în 1699:

„Domnii Ţării Româneşti // au arc sfânta cruce
Hristos biruinţă lor // cu dânsa aduce
Încingc, Doamne acest // arc de biruinţă,
Ia pe Hristos săgeată // cu bună credinţă,
Încordându-l spre pizmaşi // cu nădeajde mare
Şi Domnul îţi va spori // cel îm rîzboi tare" [deşi versurile sunt semnate „Al măriei talc fierbinte rugătoriu Mitrofan, episcopul de Buzău".

[244] Dag Norberg, *Introduction a l'éétude de la versification latine médiévale*, Stockholm, 1958, p. 29.

[245] Acelaşi autor consideră că la începutul evoluţiei spre folosirea rimei se află opera lui Coelius Sedulius, poet din prima jumătate a secolului al V-lea, care o preia din proza retorică (op.cit., p. 38.

[246] Corbea foloseşte sistematic *pasăre* pentru „vrabie". Aceeaşi sintagmă o găsim sistematic în *Psaltirea* dc la Bălgrad şi în psaltirile latine, dar nu şi în *Biblia de la Bucureşti*.

sau: „Că ceale ce tu ai svârşit
Ei au stricat ş-au izmenit?”
sau: „Pentr-aceasta glasul de rugăciune
Al mieu l-ai auzit când eu pre tine”
sau: „Căce Domnul adevărurile cată
Şi celor ce fac mândrie înaltă”
sau: „Toată zioa eu strigând; că în zi şi-n noapte
Spre mine grea s-au făcut mâna ta mult foarte.”

Dar, la fel ca Dosoftei, Corbea apelează la rime şi aliterați neaşteptate, care, în majoritatea lor, anticipează versificația noastră din secolul al XX-lea:

„Şi întru mâniia svârşitului ei
Nu vor fi, ci vor peri ca neşte zmei”
sau: „Aceia s-or râsipi să mănânce
Şi, de nu să vor sătura, price”
sau: „Şi cuvintele ai meale
Guri în urechi ia-le!”
sau: „Şi starea ai horei meale nu e
Unde între valuri să spuie”
sau:. „N-au stătut în cale
La trebile sale”
sau. „Doamne, tu mă vindecă, că a meale oase
Într-una cu sufletul de gâlcevi sânt roase”

în care, pe lângă ineditul apropierilor fonetice observăm că rima nu separă unități sau grupuri sintactice distncte (propoziți).

Rima cel mai des folosită de Corbea este cea alăturată după modelul *aabb* etc. Uneori aceeaşi rimă (sau aliterație) este repetată, fără o intenție deosebită, în mai mult de două versuri:

„Buze în inimă mult vicleane
Şi în inimă reale au grăit seamne.
Domnul toate buzele vicleane
Va piarde ca pârjolul pre leamne”
sau: „Aduceț cu mărie
Şi cinste peste fire.
Numelui lui mărire
Aduceț cu slăvire”
sau: „Tu, Doamne, plângerea mea spre prea bucurie
Mi-ai întors, sacul mi-ai rupt şi cu veselie
M-ai încins, ca să-ț cânt mărirea mea ție
Şi eu nu mă voi mâhni nici de-o sumeție.
Doamne, Dumnezăul mieu, în veac de veac ție
Cu plecată inimă ț-oi da mărturie.”

În câțiva psalmi, însă, monorima este folosită în mod intenționat pentru realizarea unor structuri strofice (vezi mai jos).

Rima încrucişată este folosită rar, de asemenea doar pentru a defini structuri strofice (vezi mai jos)

Accentul normal al cuvintelor nu este totdeauna respectat, fiind evident faptul că mai importantă este respectarea numărului de silabe:

„În preajma căror
Pre mine cu dor”

sau: „Glasul rugei meale auz, Doamne,
Când te rog cu smerite pocloane”

sau: „Nici spre lucrurile mânilor lui
Cu deadins n-au vrut a nădăjdui;”

sau: „Nici spre lucrurile mânilor lui
Cu deadins n-au vrut a nădăjdui;

sau: „Pentr-aceasta glasul de rugăciune
Al mieu l-ai auzit când eu pre tine”

4.2. Structuri strofice. Spre deosebire de *Psaltirea în versuri* a lui Dosoftei, în care, cu excepţia psalmilor 53, 56 şi apostrofului moralizator care precede *Psalmul 132*[247] cercetările recente au infirmat prezenţa structurilor strofice[248], o asemenea organizare a versurilor o putem însă constata la Corbea într-un număr de 9 psalmi, fapt suficient ca să apreciem că nu este o întâmplare; acest fapt ne impune concluzia că, pe lângă experimentele de metrică, Teodor Corbea nu ezită să facă şi unele care ţineau de organizarea formelor fixe, experienţele sale fiind străine oricărei sugestii posibile dinspre poezia metrică slavonă.

O asemenea structurare strofică o întâlnim în psalmii 25, 32, 92, 94, 95, 116, 117, 133 şi 135. Număr suficient de mare pentru a exclude orice accident neintenţionat de versificaţie sau vreo interpretare subiectivă din partea cititorului modern.

Structura strofică se poate obţine prin folosirea în patru versuri consecutive a unor cuvinte care rimează între ele[249]:

„Cântare noao voi cântaţ
Domnului şi-l slăviţi cu danţ
Şi de laude-i facet harţ
Pururea în post şi în arţ;

Domnului, ah, tot pământu
Cântaţi-i şi-l slăviţi, svântu,
Pentru că el cu cuvântu
Au făcut marea şi vântu!

Domnului Dumnezău cântaţi,
Numele-i bine cuvântaţi
Din zi în zi îi arătaţ
Mântuirea bine la fraţi!” (*Psalmul 95 în sillave 8*)

---

[247] La Corbea niciunul din aceşti psalmi nu are o structură strofică.

[248] Mihai Dinu, *Bătrânul poet dintâi” – incursiuni în poezia şi poetica dosofteiană* –, Bucureşti, Editura Academici Române, 2007, p. 53.

[249] Vom marca printr-un spaţiu liber existenţa acestor structuri strofice.

Această structurare a putut fi sugerată de caracterul aforistic simetric al textului în proză al psalmilor. Dosoftei respectă acest caracter aforistic al textului în proză, fără, însă, să realizeze ceva în plus la nivelul versificației, față de simetriile inițiale ale textului, fapt care ne îndreptățește să credem că Teodor Corbe a făcut acest lucru intenționat. Dacă textul *Psaltirii* din *Biblia de la Bucureşti* sună: „1. Cântați Domnului cântae noao, cântați Domnului tot pământul. 2. Cântați Domnului, blagosloviți numele lui, binecuvântați den zi în zi mântuirea lui".

Acelaşi lucru îl constatăm şi în cazul *Psalmului 116 în sillave 6*. În textul *Biblliei de la Bucureşti* el sună: „1. Lăudați pre Domnul toate limbile, făliți pre el toate năroadele. 2. Căce să întări mila lui preste noi, şi adevărul Domnului rămâne în veac". care la Corbea devine structurată în strofe (dar nu şi la Dosoftei)[250]:

„Neamurile, toate,
Pre Domnul voi foarte
Lăudați în gloate
În zi şi în noapte!

Că mila lui tare
S-au făcut şi mare
Peste noi cu dare
De prea lăudare".

Uneori, pentru a marca această structură strofică, Corbea introduce la sfârşitul secvențelor cuvântul *aleluia (alliluia)*, inexistent în textul în proză, care are menirea să sublinieze fragmentarea textului:

„Domnul s-au împărățit
El însuş nedespărțit,
În podoabă s-au lățit
Şi s-au îmbrăcat svințit. Aleluiia!

Domnul el s-au îmbrăcat
În puteri ca un înalt
Şi s-au încins foarte lat.
Ca un mare împărat. Aleluiia!
Că lumea au întărit
Fără teamă de perit,

---

[250] Acest nu are la Dosoftei structură strofică: „Cântați Domnului cu cinste
Cântec nou ca de nainte,
Şi-i cântați den tot pământul
Să vă meargă-n sus cuvântul.
Cântați şi-i ziceți ferice
Domnului, şi să-i rădice
Toți cu cinste svântul nume,
Să-l audză preste lume.
Să-i strigați şi veaste bună".

Trăi-va fără svârşit
Cu temeiul neclătit. Aleluiia!" (*Psalmul 92 în sillave 7*)[251]

sau: „Veniți să ne bucurăm
Domnului şi să-l rugăm,
Lui Dumnezău să strigăm
Cu cântări să-l lăudăm. Alliluia!

Celui ce ni-i ajiutori,
În nevoi izbăvitori,
De greale apărători,
În primejdii scutitori. Alleluia!" (*Psalmul 94 în sillave 7*)[252]

sau: „Iată acum, slugilor Domnului, toate
Binecuvântați pre Domnul foarte,
Cari stați în casa lui, pre dâns în gloate
Îl măriți şi-l proslăviți până la moarte. Alleluia!

Cari în curțile a lui nostru Dumnezău
Stați cerşind ajiutori într-al vostru greu,
Lăpădați din inima voastră orice greu
Şi de trei ori pre Domnul îl fericiți, zeu.
Alliluia!" (*Psalmul 133 în sillave 12*)[253]

În situația în care în textul în proză al *Psaltirii* nu apare cuvântul *alliluia*, introducerea şi repetarea lui nu poate să reprezinte decât intenția lui Corbea de a marca seccvențele strofice.

---

[251] La Dosoftei nu avem această structură:
„Domnu stătu crai în lume,
Că i s-au vestit svânt nume,
Pentru veşmânt de podoabă,
Ce s-au îmbrăcat la hoarbă.
Şi s-au încins cu tărie
Pre-aşezământ de tărie
Ş-au pus lumii sprijeneală,
Ca să stea fără sminteală".

[252] La Dosoftei: Veniț cu toț dempreună
Să ne facem voaie bună,
Să ne bucurăm cu Domnul
Şi să-i strigăm cu tot omul,
Că ni-i Domn şi mântuință,
Şi să-l rugăm cu credință".

[253] La Dosoftei: „Iată, acmu faceți mulțămită
Lui Dumnezău, cu rugă priimită,
Şi să-l cuvântați bine-n tot omul
Şerbii toț, ce slujiț pregiur Domnul.
Cari dvoriți la Domnul în casă,
În curțile ceale de mătasă
Şi noptile lângă dvorbă lungă,
Vă rădicați mânule spre rugă".

Şi în *Psalmul 97 în sillave 7* repetarea lui *alliluia* crează structuri strofice asemănătoare cu cele din psalmul precedent:

„Veniţi să ne bucurăm
Domnului şi să-l rugăm,
Lui Dumnezău să strigăm
Cu cântări să-l lăudăm. Alliluia!

Celui ce ni-i ajiutori,
În nevoi izbăvitori,
De greale apărători,
În primejdii scutitori. Alleluia!"

O asemenea segmentare în catrene definite prin monorimă avem şi în cazul *Psalmului 116 în sillave 8*, de data aceasta cu uşoare carenţe de rimă, pe care, de altfel, le găsim şi în alte versuri ale lui Corbea:

„Neamurile, toate,
Pre Domnul voi foarte
Lăudaţi în gloate
În zi şi în noapte;

Că mila lui tare
S-au făcut şi mare
Peste noi cu dare
De prea lăudare

Şi adevărul svânt
Domnului pre pământ
În veacuri câte sânt
Rămâne nesfârşit".

În *Psalmul 25 în sillave 7* doar rima încrucişată, foarte puţin folosită de Corbea în textul *Psaltirii,* la fel de rar întâlnită şi la Dosoftei, realizează o modalitate inedită de marcare a acestor secvenţe strofice:

„Doamne fă-m jiudecată,
Că în nerăutate
Eu, cu dereaptă faptă,
Am umblat după carte.

În Domnul eu nădeajde
Având încredinţată
Fi-voi ca un pom vearde
Neslăbind niciodată".

O situaţie specială o avem în cazul *Psalmului 117 în sillave 8*, în care se realizează într-o mare parte a sa de asemenea structuri strofice prin repetarea unui distih, care cunoaşte o rimă fixă: *iaste / veaste (poveaste)*, distihul creat conţinând (cu excepţia primei strofe) aceeaşi secvenţă verbală, căreia Corbea, pentru o anume variaţie – intenţionată, după părerea noastră – îi schimbă topica. Spre deosebire de textul original, în care formularea „Că în veac este mila Lui" apare doar de trei ori

(versetul 1, 4 şi 29), Corbea a convertit simetria versetelor de la începutul şi sfârşitul psalmului („Mărturisiți-vă Domnului că e bun / că în veac este mila Lui" în structuri care fragmentează strofic întregul text:

„Domnului vă mărturisiți
Că e bun celor obidiți,
Că în veac mila lui iaste
În lume cu mare veaste.

Casa lui Israil, dară
Zisă, zică: adevară,
Că e bun Domnul şi-i iaste
În veac mila de poveaste!

Casa lui Aron să zică,
Cu-ndrăzneală, fără frică,
Că e bun Domnl şi iaste
În veac mila de poveaste.

Zică toți cei cari au teamă
De Domnul şi-l țin în seamă,
Că e bun Domnul şi iaste
Mila în veaci de poveaste".

Dacă în cazul *Psalmului 117* intenția de marcare a structuri strofice poate să fie pusă sub semnul întrebării, întrucât secvența de mai sus nu se desfăşoară de-a lungul întregului text, în cazul *Psalmului 135 în sillave 8* repetarea unei asemenea secvențe este generală; ea este marcată de distihuri care conțin o rimă fixă identică sau aproape identică: *lui / fieştecui (fiecui)*:

„Domnului vă mărturisiți
Cu pocăință prea smeriți
Că e bun şi e mila lui
Supt ceri în veac fieştecui;

Celui ce-i peste dumnezăi
Dumnezău, toți cei buni şi răi
Vă mărturisiți, că a lui
Milă-i în veaci fieştecui;

Celui ce-i preste domni el Domn
Vă mărturisiți cu poclon
Că în veaci iaste mila lui
Supt cer de față fiecui;

[...]

Dumnezăului ceresc, voi
Vă mărturisiți în nevoi,
Că în veac iaste mila lui
Supt ceri de față fiecui".

Structuri strofice realizează Corbea şi prin alternarea sistematică a unui disistih cu rime masculine cu un altul care are rime feminine, cele două distihuri formând, evident un catren:

„Întru Domnul vă bucurați
Voi, dereptților, şi săltați;
Celor derepți să cuvine
Laudă cu-nchinăciune.

Domnului vă mărturisiț
În alăută şi-l slăviț,
În psaltir cu zeace strune
Cântați-i cu-nțelepciune.

Cântare noao îi cântaț
Şi-n bisereci îl înălțaț,
Bine-i cântaț cu strigare
Şi-l măriț în gura mare.

Că cuvântul Domnului svânt
Şi derept iaste pre pământ
Şi lucrurile lui toate
Întru credință sânt foarte". (*Psalmul 32 în sillave 6*)

Asemenea alternanțe de rime masculine şi feminine întâlnim şi în alți psalmi, dar niciodată folosite sistematic. Faptul că Teodor Corbea a versificat întregul psalm folosind această modalitate, dovedeşte că aici acest mod de secționare a textului este intenționat.

După cum am arătat mai sus, atent la respectarea numărului de silabe din vers, Corbea schimbă în cadrul aceluiaşi psalm metrul în funcție de rima masculină sau feminină pe care o adoptă.

Aceşti psalmi subliniază în plus încercările de experiment literar care se fac în *Psaltirea în versuri*, înțeleasă mai mult decât în cazul lui Dosoftei, sub intenția realizării formale al textului poetic.

Studiind opera lui Dosofei, Mihai Dinu observă, pe bună dreptate că „o regulă riguros respectată de Dosoftei este izometria versurilor. Poezia de mai târziu se va conforma şi ea, dar nu într-o măsură la fel de exclusivă. În schimb, cel puțin în vemea marilor clasici, ea va acorda întâietate absolută respectării ritmului silabo-tonic, adică a unui anumit tip de alternanță a silabelor accentuate şi atone, în conformitate cu natura prozodică a limbii române"[254]

[254] M. Dinu, op. *cit.*, p. 20.

Teodor Corbea face şi el eforturi de a păstra această izometrie a versurilor. Uneori, însă, sarcina este prea mare şi găsim suficiente excepţii mai ales în cazul psalmilor de 9 şi 11 silabe, care sunt cei mai greu de realizat metric.

4.3. **Libertăţi şi licenţe poetice.** Actului de versificare a unei scrieri (în care textul biblic reprezintă doar materia versificată) conduce la o serie de libertăţi şi abateri pe care Corbea şi le permite faţă de textul biblic.

Dintre acestea trebuie amintite în primul rând evidentele „localizări", textul deplasând de multe ori imaginile din lumea biblică într-o realitate familiară autorului. Un verset al *Psaltirii* din *Biblia de la Bucureşti* ca „Inima mea şi trupul mieu bucurară-se pre Dumnezăul cel viu" (*Psalmul* 82.2) devine:

„Inima şi trupul mieu de Dumnezeu cel viu
S-au bucurat ca şi cel ce-i veasel de rachiu"

Un altul, precum: „Acolo — chinuri ca ceii ce naşte" (*Psalmul 47.6*) devine în imaginea lui Corbea:

„Acolo sânt dureri ca a cei ce naşte
sau ca a celui bătut cu bici tătăraşte".

Imaginea tuturor oamenilor chemaţi să laude numele Domnului de la începutul *Psalmului 48* („1.Auziţi aceastea toate limbile, băgaţi în urechi toţi ceia ce lăcuiescu lumea: 2. Şi cei născuţi den pământ, şi fiii oamenilor, dempreună bogat şi sărac!") se converteşte într-o superbă imagine a unei hore, în care sunt cuprinşi toţi pământenii:

„Toate limbile auziţi aceastea
Şi toţi lăcuitorii lumiei veastea
În urechi luaţ cu ascultare
Ori la uscat de trăiţi, ori la mare;
Fiii oamenilor şi cei din pământ
Născuţi, de obşte, să aveţi un cuvânt;
Bogatul cu săracul împreună,
Ţiindu-vă toţi de brâu şi de mână".

La fel, ultimele versete ale *Psalmului 13*, care în *Biblia de la Bucureşti* sună: „5. Nu vor cunoaşte toţi cei ce fac fărădeleagea? Cei ce mănâncă pre norodul Mieu cu mâncare de pâine. 6. Pre Domnul nu l-au chemat. Acolo s-au înfricoşat cu frică unde nu era frică, 7. Căce Domnul — în rudă direaptă. 7. Sfatul săracului l-aţi ruşinat, căce Domnul nedeajdea lui iaste. 8. «Cine va da den Sion mântuirea lui Israil?» 8. Când va întoarce Domnul robimea norodului său, bucura-se-va Iacov şi să va veseli Israil" au parte de o evidentă localizare în textul lui Corbea, devenind o pitorească sărbătoare populară:

„Au nu vor cunoaşte toţi câţi fărădeleage
Lucrează şi cu derept n-au în calea-a mearge?
Cei ce pre nărodul mieu tirăneaşte-apucă
Şi în mâncare pre ei de pâine mănâncă,
Pre Domnul nu l-au chiemat. Şi colo de frică
Ei s-au spământat, unde n-au fost cât de mică,
Căce Domnul în neamul dereptilor iaste,
Iară voi aţ ruşinat pre sărac de veaste

În svatul lui, măcară că a lui nădeajde
E în Domnul pururea şi nu să va piarde.
Cine din Sion va da, dară, mântuire
Lui Izrail ce de mult zace la robire?
Când Domnul din robie nărodul ş-oa-ntorce,
Iacov să va bucura, Izrail oa face
De veselie pompe cu râsur şi focuri,
Ei cu tot nărodul său va sălta în jocuri".

Uneori amplificarea este justificată şi de raţiuni de versificaţie. Astfel, în cazul *Psalmului 95 în sillave 8*, realizarea structurii strofice caracterizate cu catrene monorime se soldează cu o amplificare considerabilă faţă de textul în proză al psalmului. Primele două versete „1. Cântaţi Domnului cântare noao, cântaţi Domnului tot pământul! 2. Cântaţi Domnului, blagosloviţi numele Lui, binevestiţi den zi în zi mântuirea Lui!" oferă materialul din care se construiesc trei catrene:

„Cântare noao voi cântaţ
Domnului şi-l slăviţi cu danţ
Şi de laude-i facet harţ
Pururea în post şi în arţ;
Domnului, ah, tot pământu
Cântaţi-i şi-l slăviţi, svântu,
Pentru că el cu cuvântu
Au făcut marea şi vântu!
Domnului Dumnezău cântaţi,
Numele-i bine cuvântaţi,
Din zi în zi îi arătaţ
Mântuirea bine la fraţi!"

În general Corbea amplifică textul psalmilor introducând multe imagini care nu îi aparţin textului în proză, dintre care nu puţine se concretizează în tendinţa de a le reduce la dimensiunile senzitive şi cognitive ale unei persoane care trăia în Ţara Românească la încrengătura veacurilor al XVII-lea şi al XVIII-lea, referindu-se la un univers familiar cititorului său.

Astfel, opoziţia dintre omul drept şi păcătos, concentrată în textul *Psaltirii* într-un singur verset *(Psalmul 111.9):* „9. Cornul lui să va înălţa cu mărire; păcătosul va vedea şi să va urgisi, dinţii lui va scrişni şi să va topi; pohta păcătosului va peri", devine în textul lui Corbea subiectul unei ample construcţii antagonice, în care penitenţa păcătosului este redată cu multă culoare:

„Cornul lui în slavă
Fără nici o zarvă
S-oa-nălţa cu mare
A toţi lăudare.
Păcătosul, iată
Va vedea şi-ndată
L-oa prinde mânie
Cu multă urgie,
Scârşni-va cu dinţii
Blestemând părinţii

Şi de ciudă mare
Ca sarea de mare
S-oa topi ajiunsă
De ploi şi pătrunsă.
A celui păcătos
Pohtă, cum e pre dos,
Aşa nu va custa,
Ce-a peri, nu va sta".

Încercarea (de multe ori reuşită) de a plasticiza imaginile *Psaltirii* duce şi ea la amplificări ale textului iniţial. Astfel, opoziţia care se face între idolii păgânilor şi adevăratul Dumnezeu din *Psalmul 113* („12. Idolii limbilor — argint şi aur, fapte de mâni de oameni. 13. Gură au, şi nu vor grăi; ochi au, şi nu vor vedea; 14. Urechi au, şi nu vor auzi; nasuri au, şi nu vor mirosi; 15. Mâni au, şi nu vor pipăi; picioare au şi nu vor îmbla; nu vor glăsui cu gâtlejul lor") devine teritoriul unei mult mai ample dezvoltări nu lipsită de plasticitate şi chiar de umor:

„Idolii neamuriloe sânt argint
Şi aur, lucru de oameni gătit;
Gură au şi nicicum nu vor grăi,
Mii de ani în capişti de ar trăi;
Au ochi, dară capiştea de-ar cădea
Pre dinş, ei nu vor putea vedea;
Urechi au, dară ce li-e folos
Că n-or audzi glasul cât de gros;
Nări au, şi înainte-le moscos
De-a sta, dintr-însul n-or avea miros,
Au şi mâni dară nu vor pipăi,
Precum nici cu gura nu pot grăi;
Picioare au, dară ei să poată
Cu dânse umbla, doară pre roată;
Nici cu gâtlejiul a glăsui
Nu vor putea, sau un cuvânt a grăi.
Aseamine – cari îi fac le fie
Şi împreună aibă tărie,
Cum şi toţi cei ce într-înş au nădeajde
Aibă viaţă seacă, nu vearde".

Cele mai multe libertăţi faţă de textul în proză al psalmilor le întâlnim în mod special în situaţia în care se folosesc versurile scurte, situaţie în care se presupune utilizarea unor cuvinte sau chiar secvenţe verbale suplimentare necesare realizării metrului şi rimelor. Astfel, *Psalmul 22*, care în proză sună: „Domnul paşte-mă şi nemica nu-m va lipsi; la locul otăvii, acolo m-au sălăşluit. 2. Pre apă de răpaos mă hrăni pre mine, sufletul mieu întoarse", devine în versul de 5 silabe:

„Domnul mă paşte
Şi mă grijaşte
Şi n-oi fi lipsit
Nimic pre pământ.
Într-al păşiunei

Şi al odihnei
Loc, lăcaş mie
Mi-au dat să-m fie,
La apă lină
El de odihnă.
Fără prihană
Mi-au făcut hrană
Şi sufletul mieu
Au întors din rău".

Uneori – dar mult mai rar decât în cazul lui Dosoftei – şi aici întâlnim omiterea sau concentrarea unor pasaje ale psaltirii în proză. *Psalmul 90* în *Biblia de la Bucureşti* sună: „1. Cel ce lăcuieaşte în ajutoriul celui nalt, întru acoperemântul Dumnezăului ceriului va petreace. 2. Zice-va Domnului: «Sprejenitoriul mieu eşti, şi scăparea mea, Dumnezăul mieu» şi voiu nădejdui pre el". El devine în textul versificat al lui Teodor Corbea:

„Cel care într-al celui preaînalt
Ajiutori trăiaşte cu svat curat,
Într-a ceresculuí el, Dumnezău,
Coperemânt s-oa sălăşlui, zău.
Zice-va Domnului: «Tu îm eşti
Sprijinitori mie în năpăşti
Şi scăpare, Doamne Dumnezău»,
Şi voi nădăjdui spre dâns eu!"

Aceste libertăți de exprimare şi, mai ales, augmentarea textului face ca *Psaltirea în versuri* a lui Corbea să fie cam cu o treime mai amplă ca număr de versuri decât cea a lui Dosoftei. Faptul nu este întotdeauna în favoarea lui, căci câteodată asistăm şi la expresii prolixe, marcate de anumite construcții lexicale fixe (datorate, în primul rând realizării versificației).

4.4. Mijloace artistice. De multe ori, însă, Corbea apelează la mijloace artistice, pe care le converteşte în modalități suplimentare pentru a impresiona cititorul. Dintre ele, epitetul ornant, comparația şi metafora sunt folosite sistematic.

Tendința sa de a folosi un limbaj redundant, despre care am vorbit mai sus, se poate converti câteodată în spectaculoase enumerări, care au, evident, o finalitate artistică. Astfel, finalul *Psalmului 8*, care în proză sună: „7. Toate le-ai supus supt picioarele lui: oile şi vacile toate şi încă şi dobitoacele cîmpului, 8. Pasările ceriului şi peştii mării, cealea ce merg pre cărările mărilor. 9. Doamne, Domnul nostru, foarte iaste minunat numele Tău în tot pământul", devine în versificarea lui Corbea:

„Supt a lui picioare
Ai zis să coboare
Jiganiia toată
Or din care gloată:
Oile cu boii,
Matcele cu roii,
Dobitocul, încă
De câmp şi de stâncă,
Pasările de ceri

Şi peştii cei din mări,
Cari cărările bat
A mărilor şi străbat.
Domnul nostru, Doamne,
Ce de minun seamne
Numele tău, svântu.
Poartă-n tot pământu".[255]

În comparaţie cu *Psaltirea în versuri* a lui Dosoftei, textul abundă în epitete ornante, precum: „cuvânt prea prost, mojicesc", „ruga cea înfrântă", „Şi să fiţi cu inimi greale / Petrecând în adânci reale", „umilos gând", „omul sângelui", „rea ceaţă", „hulă otrăvită", „armă de bunăvoire", „lacrămi calzi", „fărădelegi cumplite şi greale", „prea cu degrabă ruşine", „leul cel prea cumplit", „duroare spurcată", „la steale voi căta / Pre cari prea luminat / Tu ai întemeiatn sunet rău, viforât", „faţă curată", „nemuritor Domn", „Când supt ceri să mândreaşte / cel necurat drăceaşte", „El să blagosloveaşte / Însuşi arhiereaşte", „vifor sâlnic", „svântă dereptate" etc.

Folosirea epitetului ornant *lin*,[256] ne aminteşte frapant de Eminescu (cu observaţia că sursa comună foarte posibilă pentru amândoi este în slujba vecerniei, în care se cântă *Lumină lină*); el oferă o serie de asocieri lexicale insolite, între care de cele mai multe ori revine stereotip cuvântul *lumină*: „Ochilor lină / Tu dă lumină", „apă lină", „Întru lumină-ţ vom vedea noi lină", „Şi până în veac nu va vedea lină / Nici senină rază sau lumină.", „lină pace", „Veselie şi bucurie prea lină", „faţa lină" etc.

Epitetele ornante sunt întregite de comparaţii şi metafore, creînd un univers expresiv nou în literatura noastră, care, categoric, aduce inovaţii faţă de experienţa lui Dosoftei.

Varianta în proză a *Psalmului 37*: „5. Împuţiră-să şi putreziră ranele meale de cătră faţa nebuniei meale. 6. Tânguitu-m-am şi m-am gârbovit până în săvârşit, toată zioa măhnit mergeam" devine în versuri:

„Împuţitu-s-au prea rău ale meale rane
Şi scârnav au putrezit ca neşte barhane.
De ce? De cătră faţa nebuniei meale,
Că n-are nice un semn de bune tocmeale.
Chinuitu-m-am prea rău şi spatele meale
S-au făcut pân în svârşit gârbove de reale.
Mâhnindu-mă, eu umblam gemând toată zioa
Şi gândeam cum cu bătăi dârsteaşte zechi pioa".

---

[255] Comparat cu Dosofei, la care pasajul sună:
„Mare cuviinţă i-ai dat şi cunună
Să dea-nvăţătură cu tocmală bună.
L-ai pusu-l mai mare, toate să-l asculte,
Câte sânt pre lume cuvânt sî nu-i mute.
Şi i-ai supus toate supt a lui picioare,
Oile şi boii şi tot ce-i supt soare,
Dobitoc sălbatec de câmp şi de luncă,
Jigănii sireape ce strică ş-apucă,
Pasările toate ce sânt zburătoare
De vânt şi de apă ce-s înotătoare".

[256] O. Şchiau şi D. Curticăpeanu, *op. cit.*, p. 66.

Folosirea cuvântului rar *barhană*, care are sensul de „dună de nisip făcută de vânt" dar şi compararea vânătăilor cu dungile făcute prin bătucirea produsă de piuă, ambele familiare şcheianului[257] nu fac decât să mărească plasticitatea exprimării, dar şi caracterul colocvial al exprimării.

În acelaşi psalm găsim mai multe comparaţii: „13. Şi cei ce cerca răutăţile meale, grăiră deşertăciune şi vicleşuguri toată zioa cugetară. 14. Şi eu – ca un surd nu auziiam; şi ca cel fără graiu, ce nu deşchide gura lui. 15. Şi mă făcuiu ca un om ce nu aude şi n-are în gura lui mustrări", acestea modifică, însă, sensul textului în proză, oferind o nouă imagine:

„Şi cei ce reale mie căta zioa toată
Ei grăia deşertăciuni, şi des ca o roată
Să-ntorcea, vicleşiugur cugetând cu mintea
Cum ar şti şi ar putea să-m omoară cinstea.
Iară şi eu ca un surd, ale lor cuvinte
Nu auziiam, nice le luam aminte
Şi, ca un mort ce gura la grai nu-ş desface
Aşa eu tăceam mâlcom amorţit în pace.
Făcutu-m-am ca omul care nu aude
Şi n-are în gura lui mustrări seci şi crude".

Unele comparaţii se bazează şi pe apropieri lexicale care, după părerea noastră, nu sunt întâmplătoare:

„Dereapta ta de dereptate e plină
Ca soarele de raze şi de lumină."

Alteori, constatăm o complexă combinaţie de metafore, comparaţii şi epitete orante:

„Gura mea va grăi prea de minune
Înaintea voastră înţelepciune,
Cum şi cugetul inimiei meale –
Precepere cu alease tocmeale."

Dacă unele din comparaţii au fost sugerate de textul în proză al *Psaltirii,* cele mai multe dintre ele reprezintă însă aportul efortului lui Corbea de a colora expresia sa „bătrâneaţe ca vâlturul", „zbârliţi ca o ceaţă"[258], „răcor ca de boală", „Vorovesc ca cei proşt din munţ", „De omul sângelui şi de viclean greaţă / Lui Dumnezău iaste ca de o rea ceaţă", „Cel ce jiudeci [N.N.: dreptatea] şi cu dor / O iubeşti ca pre o sor", „Şi ale lui tar cetăţ / Ai zdrobit ca cu un băţ", „Şi pândeaşte pre sărac / Să-l apuce ca un drac", „Şi de hula / Ce-i ca sula" etc. Majoritatea acestor comparaţii fiind făcută cu elemente ale unei lumi foarte familare autorului, ceea ce confirmă din nou dimensiunea folclorică a textului.

---

[257] Producerea postavului era un meşteşug de bază al populaţiei din Şcheii Braşovului, un toponim al oraşului, „Între Dârste", păstrând amintirea acestei preocupări manufacturiere.

[258] O. Şchiau şi D. Curticăpeanu (*op. cit.*, p. 62) subliniază că acest cuvânt primeşte la Corbea, mai ales ca metaforă, o greutate deosebită: „trist ca o ceaţă", „Iară a lui domnească faţă / Foarte cu grea priveaşte ceaţă", „Şi minunat ţie ţ-oa fi povaţă / Dereapta ta fără leac de ceaţă", „Arepile meale eu de demineaţă / Di-oi lua şi m-oi sălăşlui cu ceaţă", „Nici a sale jiudecăţi lor le-au scos de faţă / Sau li le-au arătat lor chiar, fără de ceaţă".

Limbajul metaforic, propriu şi textului în proză, este şi el mult prezent în textul *Psaltirii în versuri*. Cuvântul *cărunt* poate sugera vârsta:

„Şezând la masă
La Domnu-n casă
În zile multe,
Lungi şi cărunte"

sau: „Ochii miei eu la munț,
Ce-s de omăt cărunț, "

De multe ori comparațiile, asociate cu metafore, sunt prinse în serii sinonimice:

„Şi omul, fiind pre pământ în cinste,
N-au preceput, nici au luat aminte
Ci, cu dobitoacele ceale proaste
El s-au *alăturat* şi *au dat coaste*"

sau: „Că a mea iaste lumea şi a ei plinire,
Pre cari cu chibzuială le-am făcut supțire.
Şi, au doară, voi mânca eu carne de taur
sau voi bea sânge dc țap ca un crunt bălaur?" etc.

Uneori asistăm la serii de metafore:

„Ş-a mea dureare
Au prins puteare.
Înlăuntru mieu
Inima-m de greu
S-au înfierbântat
Şi s-au turburat
Şi în gândul mieu
De nespus băsău
Foc să va-ncinde
Şi s-oa aprinde".

4.5. **Expresivitate poetică**: Privit din punct de vedere formal, textul lui Corbea pare un manual practic de versificație, realizat după modelul vreuneia din gramaticile sau retoricile epocii. Experimentul de versificație, asupra căruia am insistat mai sus este dublat, însă, de o reală vână poetică. Comparând anumiți psalmi în proză cu felul în care sunt realizați ei de Dosoftei, ne dăm seama că, folosind alte mijloace artistce şi apelând la o imagistcă mai ancorată în realitatea lumii contemporane lui, Corbea propune un univers liric mai apropiat de cel folcloric. Acest lucru este evident mai ales în psalmii compuşi în versuri mai scurte, de 5–8 silabe:

„Căce Domnul ştie
Drumul de moşie
Pre care derepții
Îş ocrotesc feții,
Iară necurații
Ş-or piarde talanții

Şi n-a fi de turmă
În calea lor urmă". *(Psalmul 1)*[259]

sau: „Neamurile, toate,
Pre Domnul voi foarte
Lăudaţi în gloate
În zi şi în noapte!
Că mila lui tare
S-au făcut şi mare
Peste noi cu dare
De prea lăudare" *(Psalmul 116)*

De multe ori, însă, ritmul trohaic este alternat, prin schimbarea rimei, cu versuri în ritm iambic, ceea ce întrerupe brusc aspectul foloric al versificaţiei. În cazul acestui psalm, ultimele versurii fiind:

„Şi adevărul svânt
Domnului pre pământ
În veacuri câte sânt
Rămâne nesfârşit".

Octavian Şchiau şi Doina Curticăpeanu subliniau[260] multele similitudini cu versul popular, prin care Teodor Corbea se individualizează ca inspiraţie poetică faţă de Dosoftei. Ei confirmau anumite corespondenţe cu strigăturile şi chiuiturile populare:

„Nu râvni celor ce trăiesc cu vicleşiug
Şi la treaba lor au nederept meşterşug,
Nu pizmui celor ce fac fărăleage,
Că ca iarba curând s-or usca şi şteargе
Şi, ca legumile de buruieni, degrabă
Vor cădea şi n-or fi de nici o treabă". *(Psalmul 36)*

Tot ei remarcau că anumite versuri aduc aminte cântecul de lume:

„Limba-ţ de la rău îţ opreaşte
Şi buzele-ţ ţi le păzeaşte
Ca nu vicleşug să grăiască
Şi amăgitur să bârfească.
De la rău de sârg te abate,
Iară nu zăcea în păcate,
Ci fă bine şi pacea caută
Şi o urmează chiar în faptă". *(Psalmul 33)*

Observaţia că „remarcabil ni se pare Teodor Corbea în versurile de afurisenie, de blestem şi de ocară, el fiind alături de Dosoftei, un deschizător de drumuri, cu unele filiaţii ce pot fi urmărite până în poezia argheziană"[261] trebuie însă nuanţată:

---

[259] La Dosoftei acelaşi psalm sună:

„Că celor direpţi Domnul le veade
Toată calea din scaun ce şeade.
Şi calea păgânilor cea strâmbă
Va peri şi vor cădea-n grea scârbă".

[260] *Psaltirea lui Teodor Corbea*, în „Steaua", XVIII (1967), nr. 12, p. 59–68.

[261] Idem, p. 63.

dacă va fi necesar să facem o filiație, ea trebuie pornită de la exorcismele folosite în biserică (care erau, în mod normal, familiare atât lui Dosoftei, cât și lui Corbea și, mai târziu, lui Arghezi:

„Supt ceri zilele lui puține să fie,
Pentru că au trăit scârnav în trufie
Și altul să ia a lui episcupie
Și să fie moșmeani pre a lui moșie!
Feciorii lui săraci de tot să rămâie,
Cum și muiarea lui văduvă să fie;
Mișcându-se feciorii lui să să mute
Și să să umble cerând din curte în curte,
Și din curțile casei lor să să scoată,
Cât necăiri a avea lăcaș să poată!
Toate câte sânt ale lui să le scurme
Datornicul și să le cearce pre urme
Și cei streini cu chiot să jăfuiască
Ostenealele lui și să împărțească!
Sprijinitori întru nevoi să n-aibă,
Nici să fie milostivitor degrabă
Săracilor lui, ci întru grea pierzare
Feciorii să-i fie cu multă mutare;
Numele lui pre pământ să nu mai ajiungă
A să lăți, ci într-un neam să să strângă!" *(Psalmul 108)*[262]

Oricum, efortul poetului de a aduce lumea *Psaltirii* la un univers familiar cititorului se soldează cu multe aluzii la universul folcloric. Întâlnim de mai multe ori referiri la zmei. Chiar dacă majoritatea ocurențelor se caracterizează prin folosirea cuvântului în construcția rimei *ei/zmei*, universul folcloric este evident:

---

[262] La Dosoftei psalmul e compus în vers de 8 silabe. Textul acestuia, mai concis, are un corespondent mai mult în lumea socială, decât în existența concretă umană:

„Zilele să-i tai și veacul.
Boieria-i să-i ia altul,
Și cuconii să-i rămâie
Cu muierea-n sărăcie.
Și să-i străimutedz ficiorii,
Să ceaie ca cerșitorii,
Să fie goniț din casă
Și din odihnă să-ș iasă.
Și datornicii să-i cearce
Avearea toată ce-ș feace,
Și streinii să-i apuce
Agonisita cea dulce.
Să n-aibă să-i odihnească,
Nice săracii să-i crească,
Ca să picie cu ocară,
Cu tot robul său din țară.
Într-un rând de rod ce treace
Cu tot numele să-ș seace"

„Lăcui-vor ei / Şi ca neşte zmei, / Răi vor ascunde / Ce-or putea prinde", „Şi vrăjmaşii miei, / Ca zmeii de răi", „Şi întru mâniia svârşitului ei / Nu vor fi, ci vor peri ca neşte zmei", „Şi, asupra celor ce pre ei / Îi năcăjiia ca neşte zmei", „Şi au văzut Domnul când ei / Să năcăjiia ca de zmei". Zmeul fiind substituit uneori de balaur: „Şi, au doară, voi mânca eu carne de taur / Sau voi bea sânge de ţap ca un crunt bălaur?", „Tu în putearea ta ai întărit marea, / Capetele bălaurilor ca sarea / Ai zdrobit în apă ş-ai fărâmat, svinte / Luund în tot ceasul spre robii-ţi aminte, / Tu capul bălaurului ai sfărâmat; / Năroadelor arăpeşti le-ai dat de mâncat", „Pre leu şi bălaur vei călca / Şi fălcile lui le vei strica" (aici dublând şi termenii întâlnişi în cadrul psalmuli în proză „aspidă şi vasilisc".

Folclorul magic este şi el prezent:

„Sau doftorii cu minciuni,
Cu lecuiri de cărbuni"

sau: „Ca nu cumva despre mine să taci
Şi să nu fiu eu la boală-m fără vraci"

Bineînţeles şi dansul ritual se converteşte în horă:

Numele lui în horă ei
Să-l laude cu bun temei"

sau: „Lăudaţi-l cu viers supţire!
În tâmpene răsunătoare
Şi în hore mari de fecioare" etc.

Iar instrumentele muzicale populare, familiare autorului, amintite în *Psaltirea în versuri* dublează pe cele întâlnite în textul în proză; pe lângă *psalterion* şi *alăută* apare şi *vioara*:

„Domnului în alăută
Cântaţi-i cântare svântă,
Cu alăută şi cu glas
De psalm ori întru care ceas"

pe lângă trâmbiţă apar şi buciumul şi cornul:

„Cu trâmbiţe ferecate
Cântaţi a lui domneşti fapte
Şi cu glas de bucin de corn
Îi cântaţi ca unui svânt Domn"

şi pe lângă timpane (tâmpănă) apar şi tobele:

„Creştinii în trâmbiţe, tobe şi viioare
Frâmseaţea îi proslăvesc oriunde supt soare".

Textul *Psaltirii* i-a putut oferi autorului un generos material pentru crearea unui veritabil univers poetic. Şi Teodor Corbea a ştiut, de cele mai multe ori, să exploateze acest fapt prin amplificarea textului, ceea ce îi permite o translaţie spre universul familiar cititorului. Astfel, *Psalmul 18* al căuri început este „1. Ceriurile povestesc mărirea lui Dumnezeu şi facerea mânilor Lui povesteaşte întărirea. 2. Zioa zilei va izbucni cuvânt şi noaptea nopţii povesteaşte minte. 3. Nu-s graiuri, nici cuvinte cărora nu să aud glasurile lor. 4. La tot pământul ieşi răspunsul lor şi la marginile lumii – cuvintele lor", devine în transpunerea sa versificată:

„Măririle lui Dumnezău
Ceriurile vestesc, zău,
Şi a mânilor lui faptă
Tăriia spune ş-arată.
Zioa zilei cuvânt spune,
Noaptea nopţei minte pune
Nu sânt graiur, nici cuvinte
Ascunse sau tăinuite
Glasul lor să nu să-auză
Şi tot locul să nu prinză.
În tot pământul au ieşit
Vestea lor cu glas slăvit,
Cuvintele lor s-au întins
Marginea lumiei de-au cuprins"[263]

Iar începutul *Psalmului 143*, care în varianta *Bibliei de la Bucureşti* sună: „1. Bine e cuvântat, Domnul Dumnezăul mieu, Cel ce învaţă mâinile meale la război" este dezvoltat în următoarele versuri:

„Bine e cuvântat
Cerescul împărat,
Al mieu Domn Dumnezău,
Ce mă scoate din greu,
Cel cc spre oştire,
Cu prea proslăvire,
Mânile-m învaţă
La război de faţă,
Deagetele meale
La harţuri prea greale
Le chiverniseaşte
A sta vitejeaşte".[264]

---

[263] La Dosoftei acelaşi psalm suna:

„Ceriurile spun fără-ncetare
De slava ta doamne, de cea mare
Şi facerea mânuloru-ţ svinte
Tăria dă-n toţi veastea-nainte
Zi din zi voroava izbucneaşte,
Şi noaptea din noapte gând vesteaşte,
Că nu este graiuri să s-ascunză,
Sau cuvinte să nu răspunză.
Că le-au ieşit veastea tot pământul
De ce-au grăit ş-au răspuns cuvântul".

[264] La Dosoftei:

„Bunăcuvântare îţ voi zice
S-aibi, Dumnedzău svinte, cu fericc,
Că mi-ai datu-mi mânulor la luptă
Nvăţătură spre vârtute multă"
Deagetelor mi-ai datu-mi pre armă,
De la război ager fără samă"

Libertățile pe care și le permite Corbea față de textul în proză sunt evidente. De multe ori ele încearcă să explice pasajele obscure ale textului originar, dar, de și mai multe ori, ele îl plasticizează cu mijloacele poeziei. Astfel, *Psalmul 41*, de o mare popularitate atât în Răsărit cât și în Occident, și care a fost sursa unui mare număr de prarfraze, care în proză sună: „În ce chip pohteaşte cerbul spre izvoarăle apelor, aşea pohteaşte sufletul mieu cătră Tine, Dumnezăule! 2. Însetoşă sufletul mieu cătră Dumnezău cel vârtos, cel viu; când voiu veni și mă voiu ivi feaței lui Dumnezău? 3. Făcură-se lacrămile meale mie pâine, zioa și noaptea, când mi să zicea mie în toate zilele: «Unde iaste Dumnezăul tău?»" devine, într-o fericită formulare versificată:

„În ce chip cerbul doreaşte
Şi să ajiungă sileaşte
La a apelor izvoară,
Aşa sufletul mieu zboară
Şi la tine cu dor dulce
Cură, Doamne, să apuce
Sufletul mieu însetoşat
Spre Dumnezăul cel curat
Tare şi fără de moarte,
Care stăpâneaşte toate.
Când voi veni eu degrabă
Şi m-oi arăta cu treabă
Înaintea svintei feațe
Lui Dumnezău să mă-nveațe?
Lacrămile meale mie
Mi s-au făcut de moşie
Pâine; şi ziua şi noaptea
Gândind năcazul şi moartea
În toate zilele mie,
Când să zicea cu trufie:
«Unde e Dumnezăul tău
Să te scoață de la rău?»"[265]

---

[265] Dosoftei apelează la imagini mult mai concrete, care fac năzuințele spre a tinde spre divinitate. Cursivitaății versului, superioară la Corbea, îi răspunde o expresivitate remarcabil în opera mitropolitului poet:

„În ce chip doreaşte cerbul de fântână,
Cându-l strânge seatea, de-l arde-n plumână
Sufletul mieu, Doamne, aşe te doreaşte
Cu seate aprinsă, de mă veştezeaşte.
Mişelul mieu suflet de tine-nsătoşează
De Domnul putearnic şi viu să te vază.
Cândva, de-aş ajunge să te văz în faţă
Să-m stâmpăr de seate în trai cu dulceaţă,
De-aceasta mi-i jeale cu inimă arsă
Şi ochii miei lacrămi în tot ceasul varsă,
Când auz mustrare cu râs ce mă-ntreabă:
«Unde-ş iaste domnul să-ţ fie de treabă?»"

Metafore, personificări, comparaţii sau epitet bine găsite face ca un text aparent plat, precum începutul *Psalmului 60*, care în proză sună: „1. Ascultă, Dumnezăule, rugăciunea mea, ia aminte la ruga mea! 2. De la margenile pământului către tine am strigat, când să mâhni inima mea; în piatră înălţăşi-mă. 3. Povăţuitu-m-ai, căci te-ai făcut nedeajdea mea, turn de vârtute de către faţa vrăjmaşului." să devină în replica sa versificată mult mai colorat şi chiar străbătut de un real fior poetic:

„Dumnezăule, a mea rugă
Auzi-o de la a ta slugă,
A mea rugăciune aminte
Ia-o şi primeaşte, svinte!
De la a pământului margini,
Împresurat de greale sarcini,
Către tine degrab am strigat
Şi pentru ajiutori te-am rugat;
Şi când inima mea s-au mâhnit
Şi în mine nu s-au odihnit,
Atunci pe piatră m-ai înălţat
Şi cu pază bună m-ai cruţat.
Povăţuitu-m-ai pre mine
Cu prea mare-nţelepciune,
Că nădeajde te-ai făcut mie
Şi turn minunat de tărie
De către a vrăjmaşului mieu
Faţă, de unde îm vine greu".[266]

Căutarea unei rime poate să dea şi ea ocazia realizării unei imagini plastice. Astfel, *Psalmul 120* cunoaşte un început remarcabil, în căutarea unei rme pentru *munţi*:

„Ochii miei eu la munţ,
Ce-s de omăt cărunţ,
Să văz, am rădicat
De la cel împărat
Mi-oa veni ajiutori,
Când mă arz ca-n cuptori?
Al mieu e ajiutori
Cu bun noroc şi spori –
De la Domnul, ce-au fapt

[266] La Dosoftei textul este mult mai concentrat, dar trebuie să constatăm şi o modificare a însuşi conţinutului psalmului, putând simţi aicea şi o anumită notă autobiografică (în momentul redactării *Psaltirii în versuri* el fiind în exil polonez:

„Mă rog, Dumnedzăul mieu, tu să-mi socoteşti,
Rugăciunea ce mă rog şi să o primeşti
Când strig de la margine, de preste hotari
Tu, Doamne, să mă auzu la svâtul oltari.
Şi când sânt în voie rea, tu să nu mă laş,
Ce pre stâncă să mă sui la al tău sălaş,
Şi povaţă tu să-m fii, cale de scăpat
Despre faţă de pizmaş, razăm şi turn nalt, ".

Însuş, ca un înalt,
Singur cu cuvântu
Ceriul şi pământu".[267]

Spre deosebire de Dosoftei, Corbea izbuteşte mai ales în versurile scurte, care de multe ori sună ca fiind mult mai apropiată de versificaţia populară. Dar modelul versificaţiei sale rămâne unul cărturăresc, căci psalmi care par compuşi într-un autentic stil folcloric îşi schimbă brusc înfăţişarea şi ritmul când se trèce de la rima feminină la cea masculină:

„Doamne, până când
Nu ţ-oi fi în gând
Şi până în svârşit
Voi fi răzluşit?
Faţa-ţ până când
Îţ întorci nu blând
De cătră mine,
Cel ce n-am bine?
Până când sfaturi,
Zăcând pre paturi
În sufletul mieu
Voi pune cu rău?
Şi-n zi şi-n noapte
Duror de moarte
Inima-m multe
Va simţi crunte?" (*Psalmul 12 în sillave 5*)[268]

sau: „Al tău eu sânt, Daomne,
(Te strig cu pocloane),
Tu mă mântuiaşte
Şi mă ocroteaşte,
Căce eu a tale
Întru a mea cale

---

[267] În proză textul sună: „1. Rădicaiu ochii miei la munţi; de unde va veni ajutoriul mieu? 2. Ajutoriul mieu – de la Domnul, Cela ce au făcut ceriul şi pământul". În versificarea lui Dosoftei versul este mult mai concentrat:

„M-rădic ochii cătră munte
Dincătro-m-vin să mi-agiute.
Dumnedzău mi-i agiutoriul,
De folos întru tot sporiul
Ce-au fapt ceriul cu cuvântul
Ş-au întărit tot pământul".

[268] Ce diferenţă faţă de exprimarea pe care o ia acelaşi psalm în textul mitropolitului Dosoftei!

„Până când milostive nu-ţ aduci aminte,
De mă uiţ cu totul, o, Dumnedzău svinte
Până când milostive, ţ-ascunz svânta faţă
De mine, ticălosul, cu destulă greaţă?
Până când îm voi pune sfaturi în biet suflet,
Zua durori şi noaptea inemp-n greu cuget?"

Îndereptări bine
Le-am cătat, stăpâne!
Pe mine cu seate
De păcătoşi ceate
M-au aşteptat, vază
De tot să mă piarză" (*Psalmul 118. Starea 2 în sillave 6*)

Comparaţia – tentantă, de altfel – pe care am făcut-o în câteva situaţii între felul în care se realizează acelaşi psalm la Dosoftei şi la Corbea atrage atenţia asupra intenţiei literare mai pronunţate la cel de-al doilea, în timp ce la marele mitropolit se intenţionează în primul rând o interpretare teologică, fără a se neglija o expresivitate concentrată şi o inventivitate lexicală care realizează la el multe momente remarcabile. Ne aflăm în faţa a două universuri poetice diferite; de aceea, chiar dacă *Psaltirea în versuri* a lui Dosoftei şi-a găsit un justificat loc privilegiat în istoria literaturii noastre, nu se poate face o ierarhizare a lor.

Chiar şi celebrul *Psalm 136*, citat în unanimitate ca un exemplu al expresivităţii la Dosoftei

„La apa Vavilonului
Jelind de ţara Domnului,
Acolo şezum şi plânsăm
La voroavă ce ne strânsăm,
Şi cu inemă amară,
Prin Sion şi pentru ţară,
Aducându-ne aminte,
Plângeam cu lacrămi hierbinte,
Şi bucine ferecate
Lăsăm prin sălci aninate"

îşi găseşte o replică cel puţin onorabilă în versurile lui Corbea:

„La râurile din Vavilon,
Fiind noi fără de cap şi domn,
Acolo am şezut şi cu foc
Am plâns pentru al nostru nenoroc,
Oh, când ne-am adus noi aminte
De Sion, cu suflet fierbinte.
În mijlocul lui în sălcii, noi,
Ca cei căzuţi în adânci nevoi,
Organile noastre de jale
Le-am spânzurat pre lângă vale".

Uneori lejeritatea exprimării în textul lui Corbea se concretizează în momente, mai puţin fericite, de verbalism gratuit. Alteori, însă, ea actualizează în mintea cititorului experienţe pe care poezia noastră nu le-a făcut decât în secolul al XX-lea prin pana unui Tudor Arghezi:

„Ce stai, Doamne, departe
Şi în vrem cuvinţate
Şi-n năcazuri dai dosul
Şi petreci cu folosul?
Când supt cer să mândreaşte

Cel necurat drăceaşte
Săracul să aprinde,
Neştiind de ce s-oa prinde,
Iară ei singuri să prind
În sfatur de car au gând.
Laude păcătoşii
Îş fac, ticăloşii,
În pohte, cari gândeaşte
Sufletul lui şi pohteaşte.
Şi cel care lucrează
Strâmbătate în vază,
El să blagosloveşte
Însuşi arhiereaşte" (*Psalmul 9 în silave 7*)

Tot „arghezian" sună şi *Psalmul 87 în sillave 7*, descriind rugăciunea ardentă a credinciosului:

„A mântuirei meale,
Domn Dumnezău, în greale,
În zi şi în noapte,
Înainte-ţi în gloate,
Am strigat şi mi-am întins
Mânile spre ceri cu plâns.
Între a mea rugare
Fără de supărare,
Înaintea ta, svinte,
Cerescul mieu părinte,
Pleacă ureachia-ţi mie
Din ceri fără mânie
Spre rugă-mi, că de reale
Sufletul mieu prea greale
S-au împlut şi viaţa
Mi s-au făcut ca ghiaţa
Şi prin greşeli şi păcat
De iad s-au apropiat".[269]

La fel, creşterea viei răsădite în Egipt devine materia unei grandioase compoziţii, care ne aduce în minte versuri eminesciene:

„Via din Misir* ai mutat, *Adecă din Eghipet
Pre limbi ca un împărat,
Ai gonit şi-o-ai răsărit

[269] Interpretarea făcută de Dosoftei a aceluiaşi psalm compus în vers de 12 silabe sună şi ea remarcabil, dar mult mai concentrat:

„Doamne, Dumnedzăul mântuinţii meale,
Strig dzua şi noaptea să-m ierţ de greşeale.
Mişeaua mea rugă naintc-ţ să meargă,
Pleacă de-mi ascultă, ruga-n scârbă largă.
Că mi-au împlut răul, sufletul să-mi soarbă,
Mi-i viaţa pre-aproape, cu iadul în hoarbă".

Şi va trăi fără sfârşit;
Tu înaintea ei cale
Ai făcut pre deal şi vale
Şi tu rădăcinile ei
Ai sădit cu veacinic temei.
Şi ea pământul peste tot
L-au împlut ca cu un lung cort,
Umbra ei au acoperit
Pre munţii mari grei la privit
Şi pre chiedrii lui Dumnezău,
Mlădiţele ei fără greu
Viţele sale ş-au întins
Până la mare de-au ajuns
Şi pân la râuri a sale
Odrasle au făcut cale".

Dacă Dosoftei excelează în redarea stărilor sufleteşti, Corbea are o evidentă aplecare pentru descrierea naturii: Acelaşi psalm, al 64-lea, primeşte în imaginarul poetic al celor doi dimensiuni diferite. Versetul „6. Ascultă pre noi, Dumnezău, mântuitoriul nostru, nădeajdea tuturor marginilor pământului şi a celor den mare departe", interpretat şi glosat marginal de Dosoftei ca o aluzie la „războiul svintei besearici" sună la acesta:

„Ne rugăm şi noi, Dumnedzău sfinte,
Să m-asculţi la ceas de rugăminte,
Că svinţiia ta eşti aşezare
Pre uscat tuturor şi pre mare"

În timp ce la Corbea, lipsind această interpretare teologică a textului, versul este ancorat într-o realitate mult mai concretă:

„Cel care eşti nădeajde tuturor supt soare,
A peminteştilor margini scumpă ca o floare
Şi a celor din mare ce vânslesc departe
Şi să lovesc de valuri gata sănătate".

Versetul următor, „7. Gătind munţii cu vârtutea Lui, încins cu putearea, Cela ce turbură chitul mării, sunetele valurilor ei cine le va suferi?" este şi el diferit interpretat de cei doi: Dosoftei introduce în virtutea interpretării teologice pe care o propune, şi imaginea păgânilor, ca opozanţi ai bisericii:

„Că svinţiia ta eşti aşezare
Pre uscat tuturor şi pre mare.
Tu sprejineşti munţii în vârtute
Când turburedz marea cu vânt iute.
De valuri, de urlet să-ntristeadză
Toţ păgânii şi să-spmânteadză
Şi de seamne ce văd îi ia teamă
Pre cei de departe fără samă"

Corbea se menține la o interpretare ad litteram a textului, apelând la imagini mai concrete:

„Cela ce munții gătești într-a ta tărie,
Tu, încins cu puteare fără de mânie,
Cel ce adâncul mărei îl turburi cu groază,
(Sunetul valurilor ei cine o să vază
Și va putea suferi?) Neamurile toate
S-or turbura și teamă va prinde de moarte,
Pre cari trăiesc spre margini, de seamnele tale,
Groaznice, ori la mare, ori uscat și vale".

Materialul oferit de versetele următoare este și el diferit interpretat de cei doi poeți: „Ale Tale; ieșirile de dimineață și de sară vei înfrumuseța. 9. Socotiș pământul și-l îmbătaș pre dânsul, înmulțiș a-l îmbogăți pre el. 10. Rîul lui Dumnezău să împlu de ape; gătiș hrana lor, căci așa e gătirea. 11. Buzele lui îmbătă-le, înmulțește nașterile lui, cu picăturile lui veseli-se-va răsărind"

Dosoftei, consecvent cu interpretatea teologică pe care o propune (glosează în dreptul versului „Demineață, când ieș, tu dai radză" ca fiind „Învierea Domnului, sfârșitul lumii"), spune:

„Demineață, când ieș, tu dai radză
Și de tine cine să-frâmșețadză.
De tine pământul să adapă
Și de bișug nime nu să scapă
De tine pământul să adapă,
Și din bișug cine nu să scapă.
Că pământul tău, Dumnedzău, varsă,
De sațiu gătind tuturor masă
Brazdele pământului le-mbată
Să rodească secare bogată
În ploi bune, veasele să crească
Vipturile și să să-nmulțască"

La Teodor Corbea, această imagine a izbucnirii forțelor vitale și a prezenței divinității în natură crează un univers imagistic mult mai concret:

„A demineței ieșiri și a sărei, iată,
Le vei veseli voios cu fața curată,
Pământul l-ai cercetat, și cu cuvințare
L-ai îmbătat stropindu-l cu apă de mare,
A-l îmbogăți pre el ai înmulțit trudă
Tu, dară, pricina ești inima de-i zburdă.
Râul al lui Dumnezău s-au umplut de ape,
De unde credincioșii pot să să adape
Și singur, o, stăpâne, lor le-ai gătat hrană,
Că așa e gătirea a-i hrăni cu mană.
Brazdele lui îmbată, roada-i înmulțește,
În picăturile lui s-oa prinde ș-oa crește,
Veseli-s-oa răsărind cu odrasle multe
Și s-oa dezmierda crescând ca bradul în munte".

4.6.1. Limba *Psaltirii în versuri*. Lexicul. Privind comparativ vocabularul *Psaltirii în versuri* a lui Dosoftei[270] cu cel al lui Teodor Corbea nu constatăm diferențe fundamentale. Dacă primul avea un vocabular de 2601 cuvinte cu 53727 de ocurențe (cu o frecvență medie de 20.66%), cel de-al doilea are un număr apropiat de cuvinte, 2676, dar cu 66329 de ocurențe, având deci o frecvență cu ceva mai mare, de 24.78%, ceea ce denotă o tendință mai pronunțată de folosire a aceluiaşi bagaj lexical, în timp ce frecvența mai mică pe care o constatăm la Dosoftei, confirmă o mai mare diversitate lexicală şi faptul că în textul mitropolitului aceasta serveşte ca mijloc a expresivității artistice.

La Corbea, dimpotrivă, frecvența mai mare este marcată şi de folosirea stereotipiilor lexicale – unele dintre ele induse şi din rațiuni de rimă. În acelaşi timp, trebuie să observăm că frecvența medie a cuvântului semnificativ mai mare la Corbea denotă o tendință de folosire mai mare a instrumentelor gramaticale şi, de ce să nu o recunoaştem, a unei anume verbalism, care nu întotdeauna este în avantajul expresivității (spre deosebire de Dosoftei, la care concentrarea expresivității duce la unele formulări memorabile din punct de vedere liric). Această tendință spre verbozitate poate să fie justificată şi de nevoia găsirii unor rime, dar, mai ales, de necesitatea „umplerii" versului pentru satisfacerea numărului de silabe solicitate de acesta. Această încărcare lexicală a versului are uneori consecințe nefaste în ceea ce priveşte claritatea exprimării, acest fapt apropie textul lui Corbea de stilistica barocă. Un argument în plus este şi topica, de multe ori contorsionată a *Psaltirii în versuri*, pentru care stângăciile inerente ale începutului poeziei româneşti nu oferă o explicație suficentă.[271]

Compararea lexicului din cele două texte organizându-l după originea sa şi frecvența sa nu arată deosebiri fundamentale:

	DOSOFTEI	%.	CORBEA	%
latin	1529	58.79	1586	59.22
autohton	33	1.27	35	1.30
necunoscut	86	3.30	76	2.85
slav	577	22.18	649	24.23
maghiar	63	2.42	76	2.83
grec	31	1.19	46	1.72
neologime din latina medievală	0	0	26	1.07
nume proprii	85	3.27	82	3.08
bulgar	77	1.39	54	2.01
incert	94	3.61	67	2.50
rus	5	0.19	4	0.15
rutean	6	0.11	0	0
turc	8	0.31	29	1.08
german	1	0.08	1	0.06
polonez	5	0.19	6	0.13
ucrainean	3	0.12	6	0.22
sârb	4	015	7	0.26
albanez	0	0	2	0.07
interjecție	4	0.15	4	0.16

[270] Informațiile preluate din Mihai Dinu, *„Bătrânul poet dintâi" – incursiune în poezia şi poetica dosfteiană*-, Bucureşti, Editura Academici Române, 2008.

[271] Despre o eventuală aderență a acestei verbozități la baroc vom vorbi mai jos.

Absenţe, care nu surprind, ale cuvintelor de origine albaneză[272] la Dosoftei, (respectiv a celor de origine ruteană la Corbea) nu reprezintă nici ca număr de cuvinte, nici ca ocurenţe ceva semnificativ. Semnificativ este, însă, numărul mai mare de neologisme pe care îl întâlnim în textul lui Corbea, cu observaţia că acestea se găsesc risipite atât în cadrul *Predosloviei* şi epistolei dedicatorii adresate lui Petru cel Mare (prezenţa lor fiind justificată aici şi de formele convenţionale de adresare protocolară: *a corona, maiastat* [sic!], *mod, monarh, muzică, organ, patrie, patron, poeticescu*), cât şi în textul propriu-zis al *Psaltirii*: *pompă, prinţip, sumă, tartar, testament, topazi, triumf, vearş (*şi *viers)*.

Şi totuşi, formulele protocolare de adresare folosite în textul slavon „предословїе къ все првсѣтаѣишомѹ и держављѣцшомѹ імператорѹ и самодерж цѹ всероссїискомѹ великомѹ петрѹ алеѯїевичѹ первомѹ wтца wтчетка и прочаѧ и прочаѧ егw имперaторскомѹ величцакѹ премѣатвѣи шомѹ моемоу господарѹ” nu au sugerat direct folosirea unor neologisme latine: „Predoslovie către întru tot preaseninatul şi preaputinciosul împărat şi monarh a toată Rosiia, marele Petru Alexievici[273] cel Dintâi, tatăl patriei и проч., maiastatul [sic!] lui celui împărătesc, preamilostivului mieu stăpân”, căci niciunul din acestea (*monarh, patrie, maiastat*) nu există în textul slavon. Sugestia i-a venit lui Corbea dinspre formulele protocolului documentelor în limba latină.

Frecvenţa mare a neologismelor se explică însă în primul rând prin repetarea indicaţiei „în sillave” de 148 de ori. În rest, cu excepţia cuvântului *prinţip* (22 de ocurenţe), celelate neologisme sunt folosite de puţine ori.

Câteva dintre ele ridică probleme deosebite. O asemea situaţie întâlnim în cazul cuvântului *confuzie*. Folosit la câţiva ani distanţă (1722) şi de Dimitrie Cantemir în *Hronicul* său, cuvântul era în acel moment cel puţin insolit în spaţiul românesc:

„Să să scoale Dumnezău şi vrăjmaşii mare
Confuzie să paţă la uscat şi mare” (*Psalmul 67*, 1–2)

Niciuna din traducerile latine ale psaltirii (*Vulgata*, bibliile reformate, ediţii sau comentarii teologice sau filologice etc.) la care am avut acces nu conţin acest cuvânt, ceea ce însemnează că el făcea parte din lexicul curent al lui Corbea, dar şi că a fost folosit cu intenţii expresive de el.

Un alt cuvânt care contrariază este *sâgn:*

„Zis-au şi prea cu degrab muscă rea câinească
Au venit şi au mâncat partea omenească
Şi în toate ale lor hotară muşiţe
I-au mâncat şi le-au făcut *sâgn* ca de cârtiţe”.(*Psalmul 104*. 85–88).

Cuvântul *sâgn*, neîntâlnit în alte texte, nu este sugerat nici de *Biblia de la Bucureşti*, nici de una din bibliile latine. Desigur, cuvântul *cârtiţe* – folosit din

---

[272] Este vorba de cuvintele *maslin* (cu 3 ocurenţe) şi *măslină* (1 ocurenţă) la Corbea.
[273] Scris: петръ алеѯїевичь.

rațiuni de rimă pentru *muşiţe* – a antrenat şi imaginea muşuroiului, realizată aici prin introducerea cuvântului *sâgn*, care este, foarte probabil, o creație personală din latinescul medieval *signum,* ştiut fiind că acesta avea şi sensul de „pecete, bornă de marcare, movilă pentru marcarea teritoriului".

Contrariantă este, de asemenea, folosirea cuvântului *bac* (singura atestare în limba română, după ştiința noastră) cu sensul „obiect contondent, măciucă". El poate să fie pus în legătură doar cu latinescul medieval *baculus,* care avea exact acest sens[274]

„Ochii lor la cel sărac
Caută să-i dea în cap *bac*" (*Psalmul 9*. 159–160)

Posibil de origine neologică este cuvântul *stârnă* cu sensul de „adăpătoare, rezevor de apă"

„Şi în sânge râurile lor
Şi stârnele le-au întors cu omor
Ca să nu bea. Şi muşte au trimis
Pre ei câneşt de i-au mâncat cu plâns" (*Psalmul 77*.177–180).

Dosoftei foloseşte în *Vieţile sfinţilor* forma *sternă* „fântână" explicat de DLR din gr. ςτερνα. În situația lui Corbea ar trebui să luăm în considerare şi latinescul medieval *cisterna* (cunoscut de el, din moment ce în *Dicţionarul latin-român* întâlnim articolul: „**cisterna, g.f.** jghiiab, postavă"). Nu putem exclude, însă, şi o posibilă contaminare cu cuvântul dialectal *cetârnă,* provenit din magh. *csatarna* „rezevor, adăpătoare" (care provine din acelaşi etimon latin medieval), intrat în graiurile transilvănene. Sensul folosit de Corbea în *Psaltirea în versuri* este cel pe care îl vehiculează şi în dicționar.

Multe dintre neologismele de origine latină, precum *monarh, muzică, organ, patrie, patron, poeticesc, pompă, silavă, triumf* etc) sunt folosite pentru prima dată în limba română de Dimitrie Cantemir în *Divanul sau gâlceava înţeleptului cu lumea* (1698) şi în *Istoria ieroglifică* (1705) sau în alte texte contemporane lui Corbea (*Vieţile sfinţilor* a lui Dosoftei, *Mineiul* de la Buzău – 1698 – (la care, avem motive întemeiate să credem că şi Teodor Corbea a colaborat), *Bucoavna* de la Bălgrad – 1699 -). Câteva însă, precum *confuzie, maiastat, viers* (textul cunoaşte şi forma *vearş*, intrată prin intermediul slavon) găsesc în *Psaltirea în versuri* a lui Teodor Corbea prima lor atestare în limba română.

Privind frecvența lexicului în funcţie de originea sa, nu surprinde faptul că lexicul latin reprezintă 86.24 de procente, în timp ce cuvintele de altă origine cunosc o frecvență mult mai mică, în unele cazuri putând constata o micşorare drastică, cuvintele autohtone, magh9are, greceşti, bulgare, ruseşti, poloneze, ucrainiene, sârbeşti, dar şi neologismele ajungând să reprezinte sub un procent:

---

[274] Din acelaşi cuvânt, avem latinul medieval *bacalaureatus*, cu sensul absolvent care primeşte *baculus, ca* însemn (al virilității).

latin	57353	86.11 %
autohton	428	0.64 %
necunoscut	692	1.04 %
slav	6008	9.02 %
maghiar	644	0.97 %
grec	422	0.63 %
neologisme	227	0.34 %
nume proprii	324	0.49 %
bulgar	232	0.35 %
incert	67	0. 19 %
rus	4	0 %
rutean	0	0 %
turc	48	0.07
germ.	4	0 %
polonez	6	0.01 %
ucrainean	15	0.02 %
sârb	88	0.13 %
albanez	3	0

Cu observația că cifre aproximativ asemănătoare găsim în studiul lexicului *Psaltirii în versuri* a lui Dosiftei[275]. La fel cu textul mitropolitului moldovean, şi la Corbea cuvintele cu cea mai mare frecvență sunt de origine latină, majoritatea dintre ele servind ca instrumente gramaticale: *şi* (4108 de ocurențe), *avea* (2376), *pe* (2295), *de* 2277), *el* (2231), *în* (1905), *eu* (1801), *cu* (1632), *vrea* (1432), *un* (1209), *tu* (1093), *domn* (1045), *să* (1024) etc.

Dacă luăm în considerare primele 200 de cuvinte în ordinea frecvenței, nu surprinde faptul că cele moştenite din latină sunt cele mai folosite, cuvintele de origine nelatină sau neologismele de origine latină medievală cu cea mai mare frecvență se află la mare distanță; de exemplu cuvintele de origine slavă cele mai frecvente sunt *sfânt* (359), *veac* (183), *milă* (166), *psalm* (159), *norod* (111), *stăpân* 74), *izbăvi* (64), *nădeje* şi *poruncă* (ambele cu 61 ocurențe), *sfârşi* (60), *necaz* (49), *iubi* (48), *voie* 47), *rob* (43), *slăvi* (42), *aleluia* (40); cele de origine necunoscută: *iară* (146), *vrăjmaş* (123), *dară* (56), *pururi* (44); greceşti: *mânie* (81), *pedepsi* (12); bulgare: *iată* (71), *degrabă* (50); maghiare: *mântuire* (73), *mântui* (66), *gândi* (50); neologime: *silabă* (148); singurul nume propriu este Israil (42). Nici cele atribuite substratului nu au o frecvență deosebit de mare: *de,* cj. (143), *bucurie* (52), *bucura* (42).

Din punct de vedere dialectal, constatăm la nivelul lexicului aceleaşi trăsături pe care, anterior, le-am identificat în *Dicţionarul latin-român*: născut în Braşov şi trăind, până în momentul plecării în Rusia în Țara Românească, Teodor Corbea este un vorbitor al unui grai de tip muntean, dar nu ezită să folosească – de cele mai multe ori din rațiuni de expresivitate şi, uneori, influențat de sursa pe care o versifică – cuvinte care aparțin graiurilor nord-dacoromâne. Dar, aşa cum constatăm nişte abateri de la fonetismul graiurilor muntene, nu ne surprinde că şi la nivelul lexicului găsim interferențe cu alte graiuri. Bogata sinonimie pe care o găsim în textul *Psaltirii în versuri* ca şi a *Dicționarului latin-român* se realizează în parte

[275] Mihai Dinu, op. *cit.*, p. 120–126.

prin folosirea lexicului din diferite zone dialectale: de exemplu, întâlnim atât *zăpadă* cât şi *omăt* (dar Corbea nu cunoaşte cuvântul *nea*).

Folosită masiv în *Dicţionarul latin-român* pentru echivalarea românească şi circumscrierea sensului cuvintelor latineşti traduse, sinonimia este întâlnită în mod curent şi în cadrul *Psaltirii în versuri.* De data aceasta, în mod evident, ea este folosită pentru a mări valoarea expresivă a textului:

„Mai nainte de ce eu m-am smerit,
M-am împiedecat *şi m-am poticnit*".

sau: „Cu *săcure şi bardă* l-au surpat pre el
Şi l-au jiunghiiat ca pre un nevinovat miel".

sau: „*Săracul şi mişelul* svânt numele tău
Vor lăuda şi-l vor slăvi, oh, Dumnezău".

sau: „Să nu să întoarcă cel smerit înfruntat
Năcăjit, *obidit, dojenit şi mustrat*".

sau: „Israil cu *hohot şi râs*
În veaci să să veselească"

sau: „Supt picioare-i s-au făcut
Nor, negură, ceaţă, "

Alte sinonime, precum „*drum* şi *cale*", „Şi tu pre dinş i-ai *răsipit, / Ai gonit* şi i-ai *răspândit*" etc. nu urmăresc decât să augmenteze – cu mai mult sau mai puţin succes real – expresivitatea artistică. Sau, chiar dacă nu sunt sinonime perfecte, ele aparţin printr-una din trăsăturile lor, aceluiaşi grup semantic, participând la circumscrierea unei noţiuni mai generale, în exemplul de mai jos „blasfemie" şi „necaz":

„De *blăstăm, amărăciune,*
Vicleşug şi-mpuciuciune
Supt limbă-i zace *tină,*
Dureare, osteninţă"

De multe ori sinonimele sunt asociate explicit cu ajutorul lui *sau, au* şi *ori,* fiind realizată uneori şi prin echivalarea unui cuvânt cu o perifrază:

„Nu sânt *graiur,* nici *cuvinte*
Ascunse sau *tăinuite.*",
„Şi au pus ploile lor, *grindină* sau *piatră*"

sau: „Doamne, la fărădelegi, tu, de te vei uita,
Carele *va suferi* sau *va putea sta*?"

sau: „*Ti-oi mustra şi ti-oi certa* cu împuţăciune"

sau: „Tu şi pentru păcat
N-ai *căţat* sau *cercat*".
„Nu treace lucrul mânilor tale
Cu vedeare ori în ce *drum* sau *cale*".

Uneori se cumulează cu ajutorul lui *sau* cuvinte care, chiar dacă nu sunt sinonime perfecte, aparţin aceleluiaşi grup semantic:

„Ce n-au fost *vinovaţi* sau *răi,*
„Bozi făcuţi de ieri sau de vrun an
„De *aramă,* şi de *oţel*
Zăvoară sau de hier au înfrâmt,
„Şi nu-m treace ruga

Cu dosul sau *fuga*".
„Şi întru tine dumnezău nou
Nu va fi, *cal, viţel* sau *bou*".

Unele versuri exploatează ca mijloc expresiv până la redundanţă sinonimia. Exemplar în acest sens este *Psalmul 42* în care autorul exersează mai multe serii de sinonime reale sau metafore:

„Doamne, fă-m mie jiudecată
Şi a mea pricină dereaptă
De la neamul spurcat *ştearge,*
Izbăveaşte şi o *aleage*
De omul nederept pre mine
Şi viclean cu-nşelăciune;
Tu, Dumnezău, *mă izbăveaşte,*
Mă apără şi *mă păzeaşte.*
Că tu, Doamne, tăriia mea eşti,
Ce m-ai lepădat şi mă goneşti?
Pentru ce umblu eu mâhnit,
Când vrăjmaşul mieu cel cumplit
Cu *năcazur mă năcăjeaşte*
Şi cu *scârbe mă oţăraşte*?"

Sinonimia este realizată uneori şi prin anticiparea antonimului unui cuvânt cu adverbul *nu*:

„Eu am zis: Dumnezăi,
Voi sânteţi *buni, nu răi,* "

sau: „Oh, de glasuri de multe
Ape *limpez, nu crunte*"

sau: „La săraci din milă
De *voie, nu sâlă"*

sau: „Aşa nu va custa,
Ce-*a peri, nu va sta*"

sau: „Aibă viaţă *seacă, nu vearde*"

Uneori poetul surprinde în serii de perechi sinonimice diversitatea regnului vegetal şi animal sau a elementelor naturii care participă la lauda creatorului lor:

„Focul, grindinea, cu omătul
Slăviţi-i şi măriţi portul
Ghiaţa şi duhul cel viforât,
Cari fac cuvântul lui poruncit;
Munţii şi dealurile toate
Leamenele roditoare foarte,
Toţi chiedrii, hiarăle şi alalte
Dobitoace mici şi înalte,
Târâtoarăle şi cari zboară,
Pasări pre câmp şi pre ogoară". (*Psalmul 148*)

O situație specială, diferită de *Psaltirea în versuri* a lui Dosoftei o întâlnim atunci când Corbea glosează marginal el însuşi valori semantice specifice sau forme lexicale neobişnuite. Astfel, el foloseşte în mod curent cuvântul *corn* cu sensul de „armă", „semn al puterii":

„Eu acmu am cunoscut c-au mântuit Domnul
Pre unsul său de vrăjmaş şi i-au suit cornul" (*Psalmul 19*)

sau: „Bun şi derept iaste Domnul
Pentr-aceaste va zdrobi cornul
Celor ce greşesc şi le va pune
Leagea-n cale cu înțelepciune". (*Psalmul 24*)

De aceea, ori de câte ori îl foloseşte în sensul de „instrument muzical", el menționează prin glosare marginală acest fapt:

„M-oi mărturisi, Doamne,
Şi numele-ț în coarne Adecă în bucine
Voi cânta, o, svinte" (*Psalmul17*)

sau: „Mărturisi-mă-voi, Doamne,
Numelui tău în coarne. Adecă în bucine"(*Psalmul 53*)

sau: „Şi de bărbații sângiurilor, Doamne,
Mă mântuiaşte ca să-ț cânt în coarne! Adecă: în bucine"
(*Psalmul58*)

La fel procedează şi când foloseşte un toponim turcesc (contemporan lui) pentru a denumi un loc biblic:

„Via din Misir ai mutat, Adecă din Eghipet
Pre limbi ca un împărat, " (*Psalmul 79*)

sau o metaforă în locul unui toponim biblic:

„A fi Cetății svinte Adecă Ierusalimul
Le întrebați cu cinste". (*Psalmul 121*).

Omonimia este, la rândul ei, o sursă a expresivității. De exemplu *harț* „luptă, competiție" şi *harți* „zi scutită de post", primul fiind de origine maghiară, al doilea neogreacă sau slavonă:

„Cântare noao voi cântaț
Domnului şi-l slăviți cu danț
Şi de laude-i facet harț
Pururea în post şi în arț"

ajungându-se, uneori la adevărate jocuri de cuvinte, precum, acelea în care, în situația în care sunt apropiate două cuvinte de origini şi cu sensuri total diferite: *dar*, cuvânt de origine slavă şi *dare* de origine latină:

„Fericiți sânt cărora li s-au dat iertare
Fărădelegilor lor în dar, nu cu dare"

sau:

„Din mâna vrăjmaşilor şi de cei car
Mă gonesc şi mă scobesc ca pre neşte cari"

în situația în care este apropiat pronumele relativ masculin la plural (*car*) şi forma plurală a substantivului *cariu.*

Cuvinte de origine dialectală au, ca şi în cazul neologismelor, de multe ori o funcţie expresivă. Aşa este folosit, de exemplu, *corci* „metis, corcitură, impur", provenit din magh. *korcs*:

„Şi ce faţa îţi întorci
De cătră mine, un corci?" (*Psalmul 87*)
„Până când, Doamne, te întorci
Până în svârşit, de un corci." (*Psalmul 88*)

O altă sursă a sinonimiei este derivaţia, grupe de cuvinte ca: *fărădeleage, fărăleage, fărdelegiure; ieşire, ieşitură; robie, robime, robire* având sensuri identice sau foarte apropiate. Alteori, folosirea sau nefolosirea sufixării poate produce perechi sinonimice: *împrotivnic, protivnic, întocmi, tocmi, încorona, corona, înstăpâni, stăpâni* etc.

Din punctul de vedere al originii cuvintelor, nu surprinde faptul că numărul cuvintelor de origine maghiară este uşor mai mare decât la Dosoftei[276], ţinând cont de faptul că autorul era ardelean şi că stăpânea bine maghiara, din moment ce Brâncoveanu îl numeşte „sicritariul nostru unguresc" şi folosise ca sursă a propriei sale lucrări lexicografice *Dicţionarul latin-maghiar* al lui Szenci Molnár: *băsău, bobou, corci, coroi, dardă, jiganie, nemişit, başte* etc.

Însă realmente surprinzător este numărul mai mare de cuvinte de origine turcească şi neogreacă. Cei aproximativ patruzeci de ani care despart scrierea celor două psaltiri în versuri ne oferă, credem, o justificare a fenomenului: situaţia culturală şi politică s-a schimbat dramatic în aceşti ani, constatând de fapt că la îngemănarea veacurilor al XVII-lea şi al XVIII-lea se prefigurează câteva din trăsăturile esenţiale ale lexicului perioadei fanariote, în timpul căreia influenţa turcească şi neogreacă este considerabil sporită: pe lângă un număr mare de cuvinte intrate din greaca medie de multă vreme în limba română (*cămară, condei, folos, folosi, lipsi, lipsă, mânie, pat, prisos* etc., întâlnim şi lexic neologic de origine greacă pe care îl reîntâlnim în epocă – de loc surprinzător! – doar în *Istoria ieroglifică* sau *Divanul* lui Cantemir: *mischiu* (la Cantemir *meschiu*), *pil, procopsi, stacti, stomah, tirănesc, tirăneşte* etc)[277].

Dintre cuvintele turceşti, multe fiind foarte noi în limba română în această epocă (le întâlnim în textele lui Cantemir, în *Foletul novel*, în însemnările de taină ale lui Brâncoveanu ori în socotelile vistieriei muntene din acea perioadă), amintim: *avan, berechiet, calabalâc, haram, maraz, mascara, măscăriciune, maidan, paftea,* unele cuvinte, precum *dud, cnut* (la Corbea *gnut*), *tacla, ursuz, zulum* având în *Psaltirea în versuri* a lui Corbea prima atestare cunoscută în limba română, în timp ce verbul *a şalviri* prezintă o creaţie inedită pe teritoriu românesc de la tc. *şalvir* (cuvânt atestat pentru prima dată în *Dicţionarul latin-român* a învăţatului braşovean). Folosirea lor are aceeaşi funcţie expresivă pe care o primesc multe dintre neologisme.

---

[276] Numărul acestora este mult mai mic decât în *Dictiones cum Valachica interpretatione*, unde multe din cuvintele ungureşti au fost induse de sursa maghiară a lucrării, dicţionarul lui Szenci Molnár.

[277] *Condica de venituri şi cheltuieli a vistieriei (1694–1704)*, însemnările de taină ale lui Brâncoveanu, dar şi documentele epocii confirmă această tendinţă.

Bogatul lexic de origine slavă (marea majoritate a cuvintelor fiind de origine sudslavă) este o confirmare a originii sud-dunărene a „şcheilor" braşoveni, iar lexicul de origine slavonă vine în continuarea culturii religioase solide a autorului, dar şi a influenţei sursei pe care a versificat-o (*Biblia de la Bucureşti* sau *Psaltirea* lui Antim Ivireanul)[278].

Cuvinte regionale împlinesc gama diversităţii lexicale a *Psaltirii în versuri:*

tău, s.n. „lac"

„Când aproape de mine ar veni car fac rău
Trupul să mi-l mănânce sau să-neace în tău, "

barhană, s.f. „barcană, dună de nisip care se adună în partea de unde bate vântul":

„Împuţitu-s-au prea rău ale meale rane
Şi scârnav au putrezit ca neşte barhane".

bobou, s.n. „haină ţărănească, sarică":

„Şi am pus îmbrăcămintea-m bobou
Şi m-am făcut lor pildă ca un bou".

brâncă, s.f. „mână":

„Şi-i izbăviţi din câlci
De-a greşiţilor brânci".

custa, vb. „a vieţui, a trăi îndelung":

„A celui păcătos
Pohtă, cum e pre dos,
Aşa nu va custa,
Ce-a peri, nu va sta".

detuna, vb. „fulgera":

„Şi să cunoască că aceasta a ta mână
Iaste care de sârg pre cei răi detună, "

dodeială, s.f. „necaz, turburare":

„Cursă, răsplătire şi sminteală
Cu năcaz, scârbă şi dodeială".

lătrău, s.m. „tâlhar" (din magh. *lator* „tâlhar", dar fără a exclude o etimologie populară după *a lătra*, dând cuvântului un sens suplimentar „cârtitor", confirmat de context:

„Să nu mă părăseşti, ca ei
Să se înalţe, răi lătrăi!" (*Psalmul 139*) etc.

---

[278] Din tradiţia slavonă provine, de exemplu, folosirea sistematică a cuvântului *întunerec* (mai ales în forma sa plurală, *întunearece*) în sensul de „zece mii":

„De întunearece de mii
De oamen înarmaţ, vii,
Încunjiurat, nimică
De dinş nu-m va fi frică".

Tot tradiţiei slavone îi datorăm sensul de „minune" cuvântului *ciudă*, respectiv „minunat" cuvântului *ciudat*:

„Şi în pământul lui Ham a ciudelor sale
Seamne bine au voit a scoate la cale."
„A tale mărturii
Ciudate-s cu tării, "

Nu putem încheia analiza lexicului *Psaltirii în versuri* a lui Corbea fără să menţionăm valoarea expresivă pe care o primesc unele cuvinte rare sau necunoscute chiar în alte texte:

a dârsti „a face dungi"

„Mâhnindu-mă, eu umblam gemând toată zioa
Şi gândeam cum cu bătăi dârsteaşte zechi pioa" (*Psalmul 37*)

nemnişit „în mod nobil, boiereşte":

„Pre sărac şi lipsit
Jiudecaţi *nemişit*". (*Psalmul 81*)[279]

oţărî „îngrozi, îngrozi, oripila"

„Cu năcazur mă năcăjeaşte
Şi cu scârbe mă oţăraşte?" (*Psalmul 42*)
„Şi pre al lui Israil Domn cel svânt
L-au oţărât cu viclean jiurământ. (*Psalmul 77*)

oţărârâciune „groază, faptă oribilă"

„Cei ce amărăciune
Fac şi oţărâciune" (*Psalmul 65*)

oţărâcios „oribil"

„ Întoartă, crudă, amărâtoare
Oţărâcioasă ca o putoare, " (*Psalmul 77.*)[280]

Verbul *a puşi* „împinge, tinde", întâlnit, după ştiinţa noastră, doar în textele lui Teodor Corbea poate să fie explicat din participiul latin *positus* > **puşit*, din care s-a refăcut o formă verbală:

„La lucru omul din casa sa va ieşi
Şi până seară la treaba sa va *puşi*. (*Psalmul 103*)
„El sufletul său uraşte,
Neştiind unde *puşaşte*". (*Psalmul 10*)
„Şi, Dumnezăule, nu vei ieşi
Într-a noastre puteri, nici vei *puşi*" (*Psalmul 43*)
„Şi tu, Dumnezăule, n-ei ieşi,
Într-a noastre puteri, nici vei *puşi*?" (*Psalmul 59*)
„Lua-vei duhul lor şi pre loc s-or sfârşi
Şi în praful lor s-or întoarce ş-or *puşi*". (*Psalmul 103*)[281]

O întreagă familie de cuvinte (*struncina, struncinat, strâncinat, struncinare, struncinătură*), pe care o întâlnim în textul *Psaltirii* lui Corbea[282], ar putea oferi o

---

[279] În Dicţionarul lui Corbea întâlnim formulări precum: „**nobiliter, adv.** nemişaşte, nemureaşte, ca cei de neam mare, boiereaşte".

[280] În Dicţionar, găsim: „**aversatio, g.f.** urâre, oţărâre; **horriditas, g.f.** oţărârc, îngrozâre, spăimântare; **horror,-oris, g.m.** oţărâre, cutremurare, tremurare"

[281] Întâlnim cuvântul şi în *Dicţionarul latin-român* al lui Corbea: „**retrogradior,-eris** înapoi mărgu, îndărăt puşescu", dar şi derivatul *puşicios*: „**scarabilis,-e** şcuiepăcios afară,-ă, puşicios afară,-ă". Credem că din aceeaşi familie de cuvinte îi aparţin şi *puşiţă* şi *puşicios* cărora DLR nu le oferă o etimologie.

[282] Cuvântul apare şi în dicţionarul lui Corbea: „**quatefacio,-is** zdrobăscu, sfărîmu, struncinezu". „**retrucido,-as** iarăş ucigu, struncinezu, omoru".

solidă sugestie etimologică (lat. **extruncinare*:) pentru cuvântul *zdruncina*, pe care dicționarele noastre îl consideră de origine necunoscută:

„Dereptul când va cădea, el *struncinare*
N-a avea, că Domnul lui cu a sa tare.
Dereaptă vârtos mâna îi întăreaşte
Şi de toate nevoile îl fereaşte". (*Psalmul 36*)

sau: „Apele lor au sunat şi s-au turburat
Şi în tăriia lor munții s-au *struncinat*". (*Psalmul 45*)

sau: „Cel care pre cei la inimă zdrobiți
Vindecă şi pre cei, cari sânt rău răniți,
Şi *struncinăturile* lor le leagă, " (*Psalmul 146*)

sau: „Zioa m-au călcat
Toată strâncinat". (*Psalmul 55*)

Substantivul feminin *sor* are un sens deosebit: „pereche":

„Cel ce jiudeci şi cu dor
O iubeşti ca pre o sor".

şi: „Împrejiurul lui iaste negură şi nor,
Dereptatea şi jiudecata ca o sor[283]".

Un cuvânt căruia nu i-am putut oferi o explicație etimologică suficientă este *simciu* (scris симчю), care are sensul „tăiş". Formă necunoscută pentru *zimț*, ea reactualizează etimologia oferită de C. Lacea din germ. *Sims*[284] în pofida celei oferite de DLR.: v. sl. * zpbьç (pl. lui zrbьcъ), cf. şi bg. зъбси[285].

„Săgețile sânt
Simciu pre pământ" (*Psalmul 119*.29–30)[286]

4.6.2. **Fonetica.** Născut în Braşov şi trăind până la 1711 acolo sau în Țara Românească, Teodor Corbea vorbeşte o limbă cu puternice inflexiuni dialectale muntene. Ceea ce am spus cu altă ocazie despre *Dicționarului latin-român* este valabil, însă, şi în cadrul acestui text: reflexe ale graiurilor dacoromâne nordice se fac simțite şi aici atât la nivel fonetic cât şi lexical. Fie că aceste forme i-au fost sugerate de sursa pe care a versificat-o[287] sau de lectura textelor vechi, pe care, în mod evident, el le cunoştea foarte bine, fie că ele sunt expresia propriei sale rostiri, constatăm şi în cazul *Psaltirii în versuri* un amestec al formelor muntene cu altele

---

[283] În *Biblia de la Bucureşti.*: „Nor şi negură – împrejurul lui, direptate şi judecată – direptatea scaunului lui".

[284] DR, III, p. 746.

[285] DLR, tom XIV, p. 320.

[286] Dacă apariția este singulară în cadrul *Psaltirii în versuri*, în *Dicționarul latin-român* găsim: „**acuminatus,-a,-um** ascuțită, simcelos,-ă", „**acumino,-as,-are** simciuiesc, ascuț", „**acuo,-is,-ere** ascuț, simciuiesc", „**apriculus, g.n.** peaşte cu dinții simcioşi", „**cuspidatus,-a,-um** ascuțît,-ă, simcios,-să", „**exacuo,-is,-cui,-ere** ascutu afară, simciuiescu afară", „**exacutio, g.f.** ascuțîre, simciuire", „**exaspero,-as** simciuiescu, buşluiescu, colțurescu, facu colțuri", „**incudo,-is,-di,-ere** batu afară, simciuiescu afară; **hinc: incusus,-a**".

[287] Cercetări inaugurate de I. Gheție în studiul său *Baza dialectală a românei literare*, Bucureşti, Editura Academiei, 1975, continuat de studiile semnate de diferiți autori la seria de *Documenta Linguæ Dacoromanæ* arată că *Biblia de la Bucureşti* oscilează între norma munteană cu cea moldoveană.

din nordul spațiului dacoromân. Nu trebuie să ignorăm nici faptul că în graiul românilor din Şcheii Braşovului, Constantin Lacea a identificat urme ale graiurilor sud-dunărene.

Dintre cele fonetice amintim:

a. păstrarea lui *ă* proton: *împărat, împărătesc, împărăţiia, păcătoşii, păcătui, rădica, rădicare* etc. În schimb în cazul lui *blestem blestema ă* a evoluat spre *e* în tate situaţiile.

b. spre deosebire de alte texte muntene[288], observăm că păstrarea lui *e* medial aton este aproape generalizată: *matcele, pântecele, arcele, zilele;* trecerea la *i* se produce doar în cazul cuvântului *priiatin*: *priiatinul, priiatini, priiatinii.*

c. păstrarea lui *e* în *besearecă* se produce doar în 3 cazuri, în timp ce în alte 13 întâlnim forma *bisearecă*; *preveghea, strein* cunosc doar forme cu păstrarea vocalei *e*; în cazul lui *preceape, preceput* avem 26 de ocurenţe, faţă de 2 cu *priceapeţi,* în schimb *citi* are o singură apariţie doar sub această formă.

d. conservarea lui *e* final este un fenomen general; închiderea lui *e* final la *i* se produce doar în situaţia transformarea lui în semivocală şi a diftongării sale cu vocala iniţială a cuvântului următor: *di-or fi, di-oi mearge, di-oi lua* etc.

e. Peste tot găsim *a* analogic în loc de *e* în *dator, datorie.*

f. „diftongarea" lui *î* la *îi* se produce diferenţiat de la un cuvânt la altul: *câine, câinesc, pâine, mâine* sunt (cu mici excepţii) generalizate, în timp ce pluralul lui *mână* este, în mod general, *mâni* (66 de ocurenţe) şi *mânule* (2). Constatăm, însă că nu se produce „diftongarea" lui *ă* în *spământa, spământare, spământat.*

f. *ea* final se păstrează: *grea, rea, plinirea, pururea, ar putea* etc.

g. păstrarea nesistematică a grafiilor cu ю [*–iu*] final în formele verbale ою, вою [*oi, voi*], dar şi în substantive precum рою, норою, гъною [*roi, noroi, gunoi*], alternând cu grafiile он, вои, рои, нороп, гънон [*oi, voi, roi, noroi, gunoi*] ne indică faptul că suntem mai degrabă în faţa unei tradiţii grafice decât a unei realităţi fonetice. Rimele *apoi/gunoi, dinapoi/războiu, neşte oi/războiu, amândoi/ciocoi* etc. în care una din forme e scrisă cu ю, iar cealată cu и ne întăresc convingerea că nu suntem în faţa unei realităţi fonetice.

h. notarea palatalizării lui *f* este făcută doar incidental şi diferit de la un cuvânt la altul: *fiarăle câmpului, firară, fiarăle toate* etc. (în majoritatea cazurilor), dar *hiarăle ceale din pustie, hiarăle din apă*; cuvântul *fiere* apare doar nepalatalizat: *mi-au dat fiare, fiare*, în timp ce *fierbinte* cunoaşte 8 forme nepalatalizate şi doar una, *hierbinţi* cu consoana alterată. În mod excepţional cuvântul *fier* apare doar sub forma sa palatalizată: *hier*[289].

i. peste tot *u* este păstrat în: *adurmi, adurmit, adurmire, durmire etc.*

j. labialele rămân în majoritatea cazurilor cu pronunţie nedurificată: *izbăvească, slăvească, proslăvească, jârvească, lovească* etc.; *răpească, topească, răsipească*; *veac, veacului* etc.

---

[288] I. Gheţie, *Baza dialectală a românei literare*, p. 331.

[289] Şi în corpul *Dicţionarului latin-român* al lui Corbea, apare doar forma *hier*, pe când în cazul celorlalte cuvinte mai sus menţionate constatăm aceeaşi oscilare între forma palatalizată şi cea nepalaltalizată.

k. se mai păstrează *rumpem, rump*, dar majoritare sunt formele *rupem, rup.* Participiul este doar *rupt,* el inducând formele refăcute.

l. *d* apare numai cu pronunție moale, în timp ce *t* apare atât în poziție moale: *stinge* (6) cât și dură: *stânge* (6).

m. *n* intervocalic se păstrează în general neschimbat: *genunchiele,* dar *nimărui.*

n. În situația lui *s, z* și *ț* constatăm o oscilație a formelor dure cu cele moi: *s* apare mai ales în pronunție moale, și, mai rar, dură: *silă* (4), *sâlă* (7), *năsilnic* (4), *sili* (7), *biseareci; s* dur apare relativ des în construcția *să să*: *să să adape, să să mute, să să scoață* (64 de ocurențe), în timp ce construcția *să se* o întâlnim doar de 5 ori: *să se întunece, să se ruşineaze* etc. În rest, oscilația între formele moi și dure este generală. În ceea ce priveşte alte cuvinte situația este diferită de la unul la altul: *Dumnezău, dumnezăiesc, dumnezăiaşte* (533 de ocurențe) față de *Dumnezeu, dumnezeiesc* (43), *zice* 46) și nici o atestare pentru *zâce,* dar interjecția *zeu* (31), *zău* (30), *păzească* (6), față de *repezască* (1,), *seară* (8), dar *în sară* (2), *asemăna* (4), dar *sămăna, asămănat* (8), Incidental și *ț* cunoaşte formă durificată prin: *împuțânare,* în rest găsim doar forme noi: *puțin, împuținare;* mai mult chiar, întâlnim forme gerunziale de tipul *scoțind, înălțindu-mă* etc. În ansamblu formele moi sunt majoritare.

o. Spre deosebire de *Dicționarul latin-român,* unde constatăm un număr mai mare de prezențe ale formelor cu *gi,* în *Psaltirea în versuri* întâlnim puține situații de acest fel: *încungiurat* (2 ocurențe) și *giurui* (1). Reflexe ale acestei pronunții, dispărută în textele muntene încă de pe la începutul secolului al XVII-lea, pot să fie considerate formele: *jiudeț, încunjiurat, înconjiurare, aijunge, ajiuta, ajiutor, jiudecată, jideca, jiudecător, jiura* etc. Majoritare sunt formele de tipul: *încunjurat, înconjurare, ajunge, judecată, județ, ajutor, jungheat, jurământ* etc.

p. *ş* apare în majoritatea cazurilor în poziție muiată: *înşela, lăcaşele, mişel, şedea, aşezământ, şezut,* mai rar apare și în poziție dură, fiind uneori indus în text din rațiuni prozodice: *lăcaşă* (indus ca rimă la *faşă*), *mişăi* (folosit ca rimă la *răi*), dar, în mod curent, și în cadrul textului: *cămaşă, aşăzământ, şade; j* apar în majoritatea cazurilor cu forme durificate *jale, jalnic, grijaşte, vitejaşte, străjariu, năcăjăsc, grijă, jăli, jăfuire, jăfuiesc,* cu toate că apar și forme moi: *năcăjesc, jeale, vitejeaştejefui, jefuit, vitejeaşte, jeale, grijească, năcăjeaşte, slujească* etc.[290]

r. *r* este dur în: *răpaos, tăbărăsc, urăsc, ocărăsc, strâg, strâmbătate.* Apar, însă, numeroase forme muiate, precum *strigare, strig.* La anumite cuvinte constatăm doar forme dure: *râdica* (46), sau majoritar dure: *către* (77) față de *către* (1); o explicație ar putea fi păstrarea formelor dezvoltate din latinescul *eradicare* sau *contra.* În cazul lui *strein, înstreina* etc.majoritare sunt formele moi (23) față de cele dure *străin* (2). Raportul dintre situațiile cu *r* dur și moale, înclină în favoarea situațiilor moi.

Trăsăturile dialectale ale graiurilor muntene sunt, însă, atenuate de influențe ale graiurilor din nordul și vestul spațiului dacoromân, fenomen pe care l-am constatat, de altfel, și în cazul *Dicționarului.*

---

[290] Formele *jăli, jăfuire, jăfuiesc* se pot explica și prin tendința pe care o constatăm în cazul limbii *Psaltirii* de a păstra forme mai apropiate de etimonul cuvântului, în cazul de față *jaf, jale.* Despre alte asemenea cazuri, vezi mai jos.

Anumite trăsături fonetice sunt individualizate de la un cuvânt la altul:

a. cuvintele *năcaz, năcăji, năsip, nărod, păhar, bălaur, lăcui, deşchide, strein, băznă, bălaur, zădar* etc. apar doar sub această formă, în vreme ce în cazul altor cuvinte constatăm o oscilaţie a formelor vechi şi celor mai noi: *svârşi, svârşit* (49) faţă de *sfârşi, sfârşit* (62), *svat* (28) faţă de *sfat* (2), (dar întâlnim doar forma *svătui*), *hvală, pohvală* (35), *hvăli* (5), dar *făli* (3), *durmi, durmitare, adurmi* (11), dar *dormi* (1) etc.

b. O situaţie specială o întâlnim în cazul verbului *a căuta*: Scrierea, conform tradiţiei grafice, în permaneţă cu *au* sau *ău* (каѹт, къѹтат, къѹтжнд, каѹтъ, къѹтаре etc) ne-ar îndemna să credem că aceste forme erau proprii limbii lui Corbea. Întrucât nu am găsit în textul *Psaltirii în versuri* vreo situaţie în care să bănuim că autorul avea o altă pronunţie decât cea prezentată de scriere, grafia cuvintelor ne-ar îndemna să credem că grupul de sunete exista ca atare în pronunţia lui Corbea. Rimele, însă, ne îndreptăţesc să susţinem că *au* şi *ău* nu se aflau în hiat, aşa cum a încetăţenit limba noastră literară şi nici nu constituiau diftongi [aŭ], respectiv [ăŭ], aşa cum se întâlneşte în graiuri. Avem convingerea că suntem în faţa respectăprii unei convenţii grafice, care nu reprezintă o realitate fonetică a limbii lui Corbea. De aceea, am transcris: *cat, cată, cătând, cătare* etc. îndemnaţi în această decizie şi de rime, precum:

„Şi poruncile lui să le *cate* / Cu dereapte şi curate *fapte*";

sau: „Şi leagea lui cea svântă pentru ca să *cate* / Şi să ţie întreagă, cum e scris în *carte*";

sau: „Că în dereptăţile-ţi n-au *cătat* / Să fie scăpat de greşeli şi *păcat*";

sau: „Căce spre smereniia mea ai *cătat* / Şi din nevoi sufletul mieu ai *scăpat*";

sau: „Căce spre smereniia mea ai *cătat* / Şi din nevoi sufletul mieu ai *scăpat*";

sau: „Căce Domnul adevărurile *cată* / Şi celor ce fac mândrie *înaltă*";

„Că ochii Domnului, *iată*, / Spre cei ce tem de dâns *cată*" etc.

Pronunţia monosilabică a grupurilor *au* şi *ău* este susţinută şi de apariţiile respectivelor cuvinte în interiorul versurilor, doar astfel fiind respectat numărul de silabe:

„Ruşine şi înfruntare pată / Cei ce-mi *cată* sufletul cu greaţă"

sau: „De iaste la cineva să-l *cate* pre dinsul / Cu credinţă-n adevăr şi cu tot deadinsul".

sau: „Pre Domnul am *cătat* şi binc / Din ceri m-au auzit pre mine"

sau: „Tu şi pentru păcat / N-ai *cătat* sau cercat".

sau: „Şi lui David, slugii meale, / M-am jiurat să-l *cat* la greale; / Până în veac sămânţa ta / O voi găti şi voi *căta*".

Constatăm anume diferenţe fonetice şi faţă de alte texte braşovene, precum *Geografia* copiată de dascălul Costea (1693–1703)[291]

---

[291] I. Gheţie, op. *cit.*, p. 334–335.

În ceea ce priveşte **morfologia** subliniem:

a. Substantivele feminine terminate în *–ă* sau *-e* fac în majoritate genitivul formei articulate în *ei*. Dar, întrucât în cazul genitivului formei articulate se suprapuneau în general în epocă două norme, în sensul că genitivul se formează de la forma nominativ plural şi că desinenţa sa în marea majoritate a cazurilor este *–ei*, de aceea se constată o situaţie de excepţie în cazul cuvintelor *inimă* şi *lume* care cunosc o anume ezitare a formelor: *inimii, inimiei, inimei, lumii, lumiei, lumei.* Această nesiguranţă între forme a indus incidental genitive hipercorecte precum *urechiei, strâmbătăţiei.*

b. Vocativul cuvântului *om* este *oame*; probabil aceasta a indus şi forma *mântuitoare* pentru „mântuitorule": „Ziceţi voi lui Dumnezău: / Mântuitoare din rău, / Câtu-s de minunate / Şi de înfricoşate, / Oh, lucrurile tale"

c. Pluralul substantivelor neutre *izvor, zăvor, topor* este *izvoară, zăvoară, topoară*, dar *picior* cunoaşte doar pluralul *picioare.*

d. Substantivele masculine cu articol hotărât se termină atât în *-ul*, cât şi în *–u*: *bîţul, jeţul, domnul, somnul, patul, păcatul* etc. (folosite mai des), alternând cu *băţu, jeţu, domnu, somnu, patu, păcatu* etc. cu menţiunea că formele fără *–l* sunt mai frecvente la sfârşitul versurilor (*„sau, cândva cu băţu / N-au şezut în jeţu / Celor de pierzare"* etc), în timp ce cele corecte sunt mai consecvent folosite în corpul textului.

e. Articoul posesiv se acordă în majoritatea cazurilor cu obiectul posedat, respectând norma munteană. Totuşi, constatăm o anumită nesiguranţă confirmată de un număr de acorduri eronate, fapt care se produce mai ales când topica inversează ordinea cuvintelor sau când îndepărtează articolul posesiv de substantivul cu care trebuie să se acorde: *„ai tale case", „mulţimea ai tale puteri", „monarh a toată Rosiia", „a preamilostivului mieu stăpân rob", „a lui împărăteşti spate", „a sale voi şi nevoi", „a lui coarne", „a cereştii puteri svânt gând", „curţile a lui nostru Dumnezău* etc.

Probabil conştient de existenţa unei norme de ale cărei reguli de aplicare nu era sigur, Corbea construieşte forme insolite, mai ales când articolul şi obiectul posedat se află distanţate în frază, uneori chiar în versuri diferite, precum: *„zilele toate / a a noastre mântuir"i; „şi numele a a lui mărit"; „A a lui nostru împărat / Ce-i de scumpe daruri bogat"; „De faţa Domnului a a tot pământu"; „Sămânţa lui Avraam", „a a lui slugi bune"; „Blagoslovit Dumnezău în zilele toate / A a noastre mântuiri Dumnezău sporească"* etc. Uneori această nesiguranţă se manifestă în construcţii aberante, precum: *„Şi jiudecata iaste la greu / A a lui Iacov svânt Dumnezău"; „Şi sufletul mieu / L-au cârtit prea rău, / A a celor cari / Săbor de tâlhari"*. Uneori articolul posesiv este folosit pentru a construi insolite forme analitice de genitiv: *pre ai lor tăi / Feciori buni nu răi.*

f. Întâlnim în textul *Psaltirii în versuri* numeroase construcţii posesive cu pronumele personal în dativ: *feţei-mi, băutura-mi, vorba-mi, maicei-m, sufletulu-m, paşi-m, mânule-m, picioarele-m, năroadele-ţ, casă-ţ, iuţimea-ţi, lăcaşu-ţ, laudele-ţi, urechile-ne, capete-ne, căile-i, limbă-i, păntu-i, urechile-ne, capete-ne* (mai puţin la persoana a doua plural) şi cu pronumele reflexiv *şi: cămara-ş, ruşinea-ş, voia-şi, ureachea-şi* sunt dublate de folosirea curentă a pronumelui posesiv *mieu,*

tău, său, nostru, vostru etc. Folosirea lor subliniază în plus caracterul colocvial – uneori evident voit – al exprimării. Se pare că opțiunea pentru o formă sau alta este dominată doar de rațiuni metrice.

g. Pronumele nehotărât *vreun* cunoaşte la feminin forma *vreao* (scris врѣо): *vreao grijă, vreao faptă, vreao strigare, vreao urgie* etc. În consecință şi adverbul *vreaodată* primeşte o formă specială, alături de cele cunoscute: *vreodată, vrodată*. Alte forme de pronume şi adjectiv nehotărât sunt *alalt, alaltă, alalți, alalte, careva, ceva, neşte, unul, unii, fiecare, nescai*, etc.

h. Superlativul relativ al adjectivelor şi adverbelor se formează cu *foarte: foarte rău, foarte mulți, foarte mult* etc., cu *mult: mult păcătos, mult vicleane, mult mândri, mult putearnic, mult reale, mult minunat* şi *prea: prea înțelepții, prea svântul, prea dulce, prea umilos, prea cu degrabă, prea cu credință*. Foarte des se întâlneşte forma de superlativ pe lângă unele substantive: *prea slăbiciune, prea vicleşug, prea teamă, prea dereptate* etc. Chiar dacă pot fi considerate calcuri lingvistice (după slavonă sau latină?) sau chiar dacă i-au fost sugerate de forma textului pe care Corbea l-a versificat, aceste forme de superlativ ale substantivului ni se relevă a fi încetățenite în limba lui, părând în multe situații ca fiind normale: *„Stricatu-s-au şi urât cu prea vicleşuguri / S-au făcut într-a sale reale meşterşuguri", „Şi, ca o grea sarcină, eale preste mine / S-au îngreuiat foarte cu prea slăbiciunee", „Închinăciune / Îți fac în curăție / Toate cu prea bucurie"* etc.

i. Verbele cu rădăcini în *d, t, n* cunosc doar forme iotacizate: *pierz, crez, auz, văz, încrez, caz, să arz, să crează, scoață, să pui, să puie, să spui, puind, spuie, cuprinză* etc. Verbul *a pieri* are formele de conjunctiv la persoana II şi III singular: *să piei, să piaie* în timp ce persoana III plural cunoaşte forma *să piară*. Sistematic *Psaltirea în versuri* foloseşte doar forma *poci* pentru persoana I-a a verbului *a putea*. O excepție o avem în cazul verbelor *a pune* şi *a spune,* unde, pe lângă forma de conjuctiv *să puie, să spuie* apare în două situații şi forma care începea să fie curentă în graiurile din vestul României: *să spună, să pună*. De ambele dăți ele sunt folosite ca rimă: *„Asupră-ş ei împreună / Să-ş facă şi-n cap să-ş pună" şi „Dintr-a vrăjmaşior mână, / De bunătate-i ei spună"*. Prezența celor două situații dovedeşte că formele refăcute încep să fie cunoscute la sfârşitul secolului al XVII-lea şi în sud-estul Transilvaniei. Insolită rămâne forma *să ucigă*, în care constatăm o influență a formei substantivului *ucigaş*.

j. În *Psaltirea în versuri* nu se întâlnesc forme de perfect simplu; la formele de perfect compus menționăm faptul că atât persoana a III-a singular cât şi plural se construiesc cu ajutorul auxiliarului *au*.

k. Întâlnim în mod curent forme de imperfect la persoana a III-a singular şi plural ca: *grijiia, obidiia, mâniia, năcăjiia, mă clevetiia, lipsiia, ieşiia, grăiia* etc. Uneori, asemenea forme sunt folosite într-o serie de rime: *„Întru dinşii să svârşiia / Dintru cari mulți şi muriia. / Şi, când ei să năcăjiia / Şi cu-aceaste lipsi boliia"*

l. Singura formă de mai mult ca perfect pe care am întâlnit-o este: *„Întru a lor ieşire prins-au veselie / Eghipetul cu mare salt şi bucurie, / Căce preste dinş a lor <u>căzuse</u> grea frică / Şi de pagubele lor nu grijiia nimică"*. Acest fapt se poate pune în legătură cu intenția realizării unei consecuții mai evidente a timpurilor.

m. Viitorul verbelor se construieşte atât cu formele consacrate de limba literară: *voi, vei, va, vom, veţi, vor* cât şi cu forme populare: *ti-oi ruga, l-oi face, di-oi face, m-ei piarde, m-ei lovi, ş-ei trăi cu dânşii, ş-ei face, n-a părăsi, s-oa-ntoarce, i-oa spori, ţ-oa face, i-om face, ş-om şedea, s-or piarde, l-or putea* etc. Formele literare sunt majoritare, iar cele populare se folosesc îndeobşte în relaţie cu un pronume sau cu conjuncţiile *şi* şi *de*. Opţiunea pentru o formă sau alta pare a fi în parte întâmplătoare, în parte guvernată de raţiuni prozodice sau din dorinţa expresă a unei diversificări a expresivităţii. Putem întâlni nu o singură dată folosirea ambelor forme: *„De nimica i-om face şi-i vom stânge"*, *„Nădeajde / Voi avea sau într-îns m-oi creade"*, *„Să vor îmbuna ş-or veni la cale"* etc.

n. Notăm câteva forme de imperativ: *„Nu fireţ voi ca calul şi mâşcoiul"*, *„Când s-oa îmbogăţi omul, n-aib teamă"*, *„N-aib întristăciune"*, *„Iară nu zăcea în păcate"*, *„Nu grăireţi în nevoi / Asupra lui Dumnezău"*.

o. Conjunctivul perfect cunoaşte forme ca: *să fiu fost mustrat de păcate, să nu fiu avut teamă, să fie scăpat de greaşeale şi păcat, să fie umblat pe cărări, să fim cunoscut, să fie putut, să fie scăpat* etc. Uneori nu este folosit *să* în construcţia conjunctivului: *„În inimă-m, de-am văzut / Nedereptate, pierdut / Fiu, şi Domnul pre mine / Să n-auză cu bine"*, *„Cinstea mea de la vrăjmaşi să cază deşartă. / Şi adecă vrăjmaşul sufletu-m gonească, / Prinză-l şi viaţa mea în pământ stropşască / Şi slava mea cu degrab aşeaze-n ţărână / Şi să nu-m dea ajiutor svânta a ta mână"*.

p. Verbul *a vrea* primeşte uneori forme scurte, folosite de obicei doar ca auxiliare; constatăm uneori alternarea acestor valori în cadrul aceleiaşi fraze, ceea ce ne face să bănuim că ea este voită, fiind făcută cu acelaşi scop ca folosirea omonimelor, despre care am vorbit mai sus (**4.6.1**): *„Şi tu mă vei vedea. Că Dumnezău, care / Nu vei fărăleagea. Tu eşti svânt şi tare"*, *„Pustiiul de mirare / Din temei îl clăteaşte / Şi cum va îl zdrobeaşte / Şi Domnul clătinare / Va face cu mirare"*, *„Iară voi, ce veţ să grăiţ, / Vă mâniiaţ şi nu greşiţ"*.

r. Menţionăm câteva forme singulare de condiţional-optativ: *„Război de s-ară scula asupră-m"* (în rest întâlnim: *s-ar sui, s-ar strânge, s-ar mâhni* etc. şi chiar pasaje în care se folosesc consecvent forme de conjunctiv: *„De nu ar fi casei ziditori Domnul, / În dar s-ar osteni la zidit omul; / De n-ar păzi însuş Domnul cetatea, / În dar o-ar preveghia străjariul noaptea;"*.

s. Unele din participiile pe care le întâlnim în textul *Psaltirii în versuri* sunt cele etimologic corecte; ele sunt dublate de forme refăcute: *fapt*[292] (20) dar şi *făcut* (106), *zmult* (nu am întâlnit forma *zmuls*). Verbul *a cere* are participiul *cerşut: au cerşut, am cerşut, cerşut-am*. Din el s-a format gerunziul *cerşind*. O singură dată apare forma refăcută: *am cerut*.

t. În textul *Psaltirii în versuri* se folosesc câteva adverbe rar întâlnite în alte texte: *adevară* „în mod adevărat", *air* „aiurea, în altă parte", *can* „cam", *cândai*

---

[292] Acesta primeşte şi valoare substantivală („De tot faptul dorită". „Fără apă în fapt şi cuvânt!", „Amestecate în fapt prost, ") fiind folosit alături de *faptă* şi *facere*, în timp ce *făcut* cunoaşte pe lângă rolul său în construcţia perfectului compus doar valoare adjectivală: *„Ca un tare şi ameţit de vin / Dulce sau amar, făcut cu pelin"*, *„Sălaşe înalte / A lui Iacov cu mari / Stilpi făcute şi tari"*, *„Judecata în Iacov, cea cu derept nume, / De tine e făcută. Înălţaţi toţi, dară, "*

„cândva", *cucereaşte* „cucerniceşte, în mod cucernic", *fiiaşte* „fiesc, filial", *necum* „nici măcar", *nemişit* „boiereşte", *săvai* „chiar dacă", *tomn* „tocmai", *totdeodată* „complet", *veciniceaşte* „veşnic". Un caz deosebit îl reprezintă locuțiunea *în dar*: *„Câț în dar m-au pizmuit", „Iară ei, sufletul mieu / L-au cătat în dar cu rău, ", „De nu ar fi casei ziditori Domnul, / În dar s-ar osteni la zidit omul / De n-ar păzi însuş Domnul cetatea, / În dar o-ar preveghia străjariul noaptea;"* în care se păstrează slavul даръ, păstrat în româna actuală doar în *zadar*.

u. Conjuncția *au* se folosește în paralel cu *sau*. Conjuncția subordonatoare *de* este generală, în timp ce *deaca* nu are decât două ocurențe.

v. Prepozițiile cunosc forme duble: *dupre* (33) şi *după* (46), *pre* (1196) şi *pe* (4), *preste* (56) şi *peste* (60), *subt* (76) şi *sub* (1), majoritare fiind, totuşi, formele vechi.

4.6.3. Sintaxa frazei, fiind afectată profund de versificație, cunoaşte de multe ori o topică neobişnuită: *„Nici să durmiteaze, / Nici, ci supt răteaze / Şază cel pre tine, / Ce păzeaşte bine", „Şi-ntr-al lor au mâncat pământ iarba toată", „Cel ce ca cu o haină întru senină / Te îmbraci şi te împodobeşti lumină", „Că cenuşă ca pâinea am mâncat / Şi băutura-mi am amestecat / Cu plâns, de către faţa ai tale / Iuţimi şi mânii de mari jale", „Iară ei în grea mânie / Pre Moisi şi urgie / În tabără şi pre Aron / Au tras, svântul Domnului om", „Ales-am ş-am hotărât: În svânta eu casă / Dumnezăului mieu să zvoresc la masă, / Decât în lăcaşele celor greşiţi graiul / Să-m fac, aşteptând cu dinş ori în ce zi maiul.", „Că către tine / Cu plecăciune, / Voi striga toată / Zioa în gloată.", „Pus-ai a noastre fărădelegi / Înainte-ţi să le înţelegi, / Veacul nostru în luminare / A feaţei tale cu certare", „Acest neam patruzeci, eu / De an am urât prea rău / Şi cu adevărat, zău, / Am avut pre dâns băsău"; „Peste bărbatul ai tale / Dereapte oriunde-n cale / Lasă a ta mână să fie / Lui să facă veselie"* etc.

La fel ca în cazul *Psaltirii în versuri* a lui Dosoftei, dacă trebuie căutată o relație cu barocul, topica ar fi un argument asupra influențelor baroce în ambele texte. Va fi greu, însă, să se decidă dacă toate aceste distorsiuni sintactice sunt intenționate (în acest caz asimilând stilistica barocă) sau stângăcii de expresie inerente începuturilor poeziei autohtone. Şi, dacă se va face această diferențiere, va trebui să se decidă de la un caz la altul.

4.7. **Receptarea *Psaltirii în versuri*.** Traiectoria manuscrisului *Psaltirii în versuri* este una destul de complicată: Nota finală a manuscrisului („S-au dăruit sfintei besereci a oraşului de dumnealui pan Teodor Corbea vel pisariu i cantelar a preaputearnicii Imperatorii moschiceşti în anul 1725 luna lui mai 10") ca şi consemnarea prezenței manuscrisului în inventarul-protocol al Bisericii „Sfântul Nicolae" ne certifică faptul că cel puțin în prima jumătate a veacului al XVIII-lea el era păstrat aici.

Dintr-o mențiune a lui Timotei Cipariu ştin că din biblioteca Bisericii „Sf. Nicolae" din Braşov, el a fost înstrăinat spre sfârşitul secolului al XVIII-lea, din moment ce la 15 iulie 1783 era în mâna lui Iosif Pop, apoi la 1 ianuarie 1817 în proprietatea lui Simeon Popovici, ajungând apoi în biblioteca lui Basilius Pop

(Vasilie Popp)[293]. După moartea acestuia din urmă a ajuns, împreună cu alte manuscrise şi cărţi vechi ale acestuia în biblioteca lui Timotei Cipariu[294]. Ulterior manuscrisul a fost păstrat, alături de întreaga bibliotecă a marelui cărturar, în colecţiile Bibliotecii Centrale din Blaj[295], iar după 1950 în cele ale Bibliotecii Filialei Cluj a Academiei Române, unde se păstrează şi în prezent[296].

Reprezentanţii Şcolii Ardelene, de exemplu Samuil Micu, vorbesc în mai multe rânduri despre dicţionarul lui Corbea, binecunoscut la Blaj odată cu cumpărarea sa de către Inochentie Micu, dar ci ignoră cu desăvârşire existenţa psaltirii sale versificate. Cea mai veche menţiune a *Psaltirii în versuri* a lui Teodor Corbea o aflăm în lucrarea lui Franz Joseph Sulzer, *Geschichte des transalpinischen Daciens, das ist der Walachey, Moldau und Bessarabiens. Im Zusammenhange mit der Geschichte des übrigen Daciens als ein Versuch einer allgemeinen dacischen Geschichte mit kritischer Freyheit entworfen*[297], care menţionează textul lui Corbea, punându-l lângă o mică antologie de poezie neoanacreontică culeasă în timpul popasului său în Ţara Românească, pentru a argumenta caracterul inferior al poeziei redactate în limba română. Făcând o confruntare a primului psalm versificat de Corbea cu textul similar al celebrei versificări engleze făcute de Thomas Sternhold[298], Sulzer consideră versificaţia românească ca fiind lipsită de calităţi literare: „Das erste Mußter einer walachischen Pocsie ist die Übersetzung des 1en Psalm Davids durch ein gewissen Nikolaus [sic!] Corbea, einem kronstäder Walachen, welche seinere Talente wegen sein Glück in Rußlan gefanden hat. Es ist zu weitlätzig den ganzen Psalm hier anzubringen. Die ersten zweyn Verse werden zu meine Endzweck genug seyn, und der:

Ferischit Barbatu
Tsche nu j au fost sfatul
Ku nekredintschosi
Schi ku Peketoschi
N'au statut in kale
La trebile sale"[299]

---

[293] Foarte probabil este aceeaşi familie de cărturari, formele *Pop*, *Popovici* şi *Popp* exprimând doar oscilaţii ale aceluiaşi nume de familie.

[294] Informaţiile furnizate de Timotei Cipariu în „Archivu pentru filologie şi istoric", 1870, p. 637 au fost luate probabil de pe coperţile sau filele liminare originale (acum pierdute) ale manuscrisului sau din informaţii primite de la Vasilie Popp.

[295] Inventariat de N. Comşa, *Manuscriptele româneşti din Biblioteca Centrală din Blaj*, Blaj, 1944, p. 80–82 sub cota ms. Nr. 79.

[296] Păstrat sub cota ms. rom. 75.

[297] Vol. III, Wien, Rudolff Gräßner, 1782, p. 14–15.

[298] The man is blest that hath not lent
to wicked men his ear,
Nor led his life as sinners do,
nor sat in scorner's chair.

But in the law of God the Lord
doth set his whole delight,
And in the same doth exercise
himself both day and night.

[299] *Geschichte des transalpinischen Daciens..*, Vol. III, 1782, p. 15.

Sulzer va fi avut acces la manuscris în momentul în care acesta se afla în bibloteca Bisericii „Sfântul Nicolae" sau era deja în posesia lui Iosif Pop.

Ştiind cu siguranţă că Vasilie Pop a fost pentru un timp posesor al manuscrisului, acesta l-a avut timp îndelungat în mână pentru a-l studia. Îl aminteşte în 1827 într-o notă de subsol în epistola dedicatorie (*Către cinstit dumnealui Ioan Prale, autorul psaltirii în versuri. Multă cinste*) de la începutul *Psaltirii în versuri* a acestuia, afirmând: „Cel dintâi, care au făcut *Psaltirea în versuri* au fost Dositheiu[300], mitropolitul Moldovei. Al doile au fost Theodor Corbe transilvaneanul, care au scris psaltirea în Kiov, fiind în slujba rusească la 1720 şi s-au tipărit la Bălgrad în Translilvania"[301].

Evident, suntem în faţa unei scăpări, pentru că e foarte puţin probabil ca Alba Iulia primei jumătăţi a secolului al XVIII-lea să fi oferit condiţia tipăririi unei cărţi ortodoxe sau care să fi scăpat cenzurii iezuitului care controla în această perioadă activitatea episcopiei unite. Dovadă este, după părerea noastră faptul că, vorbind mai încolo despre textele versificate ale psaltirii imprimate până atunci, Prale aminteşte *Psaltirea în versuri* a lui Dosoftei, dar nu mai vorbeşte de tipărirea *Psaltirii* lui Corbea la Bălgrad, ci de cea a *Psaltirii* din 1651: „Pre aceştia şi alţii asemenea lor, văzând acel suflet duhovnicesc, Dositheiu, mitropolitul Moldaviei, mişcat fiind din lăuntru, luând toată greutatea asupra sa, au întrat întru o cale pe care nimenea dintre români încă nu călătorisă şi prefăcu toată *Psaltirea* în versuri, după chipul şi stilul care grăia atuncea moldovenii. Aşadar să şi dă întâia cale românilor transilvăneni pentru întâia tipărire a cărţilor româneşti, precum aceştii psaltiri (*Psaltirea* întâi prefăcută de pe jidovie pe românie s-au tipărit în Bălgrad în Transilvania, prin Ştefan mitropolitul la a[mul] 1651. Vezi *Istoria bisericii românilor* făcută de Petru Maior, tipărită la Buda la a[mul] 1813, foaia 147)".

Că aşa stau lucrurile avem o dovadă certă: În *Disertaţie despre tipografiile româneşti în Transilvania şi învecinatele ţări de la începutul lor până la vremile noastre* tipărită la Sibiu în 1838, Vasilie Popp „a frumoaselor măiestrii a filosofii şi medicinii doctor şi k. k. [=chezaro-crăiesc] montano-cameral fisic în Zlatna" încheie lista cronologică a tipăriturilor bălgrădene cu anul 1702, amintind, ca ultimă lucrare imprimată aici *Pâinea pruncilor*. Confuzia din nota respectivă putea să vină şi din formatul asemănător al *Psaltirii* bălgrădene de la 1651 şi al manuscrisului lui Corbea sau, eventual putea să fie datorată caracterelor grafice festive, care imitau tiparul din manuscrisul psaltirii versificate. Având manuscrisul la îndemână în momentul redactării *Dizertaţiei*, eroarea din nota din prefaţa *Psaltirii în versuri* a lui Ioan Prale nu a mai fost repetată.

Greşeala lui Vasilie Popp a avut vocaţie, căci nota sa a fost reluată aproape textual de I. M. K[odrescu] în *Biblio-hronologhie română* în „Buciumul românesc", Iaşi, an I (1873), p. 94 şi chiar de N. Iorga în *Istoria literaturii române în sec. al XVIII-lea*, Bucureşti, 1901 (cu ediţii următoare), folosind textul din Corbea dat de Bianu în anexele ediţiei *Psaltirii în versuri* a lui Dosoftei, dar citându-l doar pe Prale. Şi preluată şi deformată de lucrări enciclopedice de

---

[300] Scris: досиѳею, poate fi citit şi Dosifteiu.

[301] I. Bianu, N. Hodoş, D. Simonescu, *Bibliografia românească veche*, vol. IIII, p.

prestigiu, precum *Minerva. Enciclopedia română*, Cluj, 1930, p. 339 şi *Enciclopedia Cugetarea*, Bucureşti, 1940, p. 220, adăugând (de unde?) „informaţia" că textul a fost tipărit la Kiev în 1720 şi la Braşov în 1725.

Ajunsă, alături de alte tipărituri şi manuscrise ale lui Vasilie Popp în biblioteca personală a lui Timotei Cipariu, unde a fost păstrată până la moartea acestuia, *Psaltirea în versuri* a intrat în atenţia marelui cărturar. În *Principia de limbă şi scriptură,* acesta însemna: „*Psaltirea* lui Theodor Corbea, în versuri, scrisoare cadrată, elegantă, pe hârtie pergamenă, dedicată împăratului rusesc Petru I. După scrisoare şi legătură, precum şi dintr-o notă din a[mul] 1725, se pare a fi însuşi originalele. Esemplariul însă acum e defectuos, stricat fiind la revoluţiune. După titlu, care lipseşte, urmau stihuri politice asupra stemei împărăteşti ruseşte şi româneşte, din care o parte lipseşte; de aci dedicaţiunea în versuri ruseşti şi româneşti, acum cu defect şi precuvântarea psaltirei în versuri, tot asemenea, ci întreagă, pre 23 pagine. Iar testul psaltirei de 309 foaie, din cari doauă sunt de tot rupte şi pierdute, iar altele trei numai într-un corn vătămate"[302], ceea ce însemnează că manuscrisul avea de pe atunci unele lipsuri şi că altele s-au produs după această dată (dacă nu cumva existau şi acelea, dar n-au fost observate de Cipariu).[303] Patru ani mai târziu, tot Cipariu nota în „Archivu pentru filologie şi istorie"[304] „Exemplarul nostru se pare a fi fost destinat a se prezenta chiar stăpânului său, cel puţin hârtia velină, scrisoarea elegantă, iniţialele şi titlurile roşii, miniaturile [sic!], tăietura întraurită şi legată în marochin verde, toate ne arată înalta lui destinaţie, de la care nu ştim cum a căzut din mână în mână până la noi"[305].

Scrierea în versuri a lui Corbea i-a atras atenţia şi lui Aron Pumnul, care îi solicita în 1857 lui Cpariu împrumut pe timp de două săptîmâni manuscrisul, probabil pentru redactarea *Lepturarului*: „Preaonorate domnule canonic, Am primit *Psaltirea* dosoteeană. Abia putui călători în zilele astea la Putna pentru *Trebnic*, carele l-am şi căpătat pre răstim de două lune. Cred că în răstimpul acesta îl vei putea petrece, ca să se reîntoarcă la termenul defipt. Catehismul varlamean îl aştept cu începutul lui septemvrie, căci am însărcinat pre toţi învăţăceii, când au mers acasă pre vacanţă, să-l caute pre tot locul şi, aflându-l, să mi-l aducă pre câtva timp. De-l voi căpăta, ţi-l voi trimite îndată. Te rog, domnule canonic, să aibi bunătate a-mi trimite pre câteva săptămâni *Psaltirea* viersuită de Corbea şi cea prozaică de Coresi"[306].

Bogdan Petriceicu Hasdeu a extras şi el fragmente din *Psaltirea în versuri* a lui Teodor Corbea în redactarea monumentalei sale lucrări *Etymologicum Magnum*

---

[302] Timotei Cipariu, *Opere*, I, Ediţie îngrijită de Carmen Gabriela Pamfil, Bucureşti, Editura Academiei R. S. R., 1987, p. 56.

[303] Se pare că Cipariu nu consideră *Psaltirea în versuri* ca fiind importantă, din moment ce *Chrestomatia sau Analecte literare din cărţile mai vechi şi nouă româneşti, tipărite şi manuscrise, începând de la secolul XVI până la al XIX, cu notiţe literare*, Blaj, 1768 nu are vreo referire la acest text, iar studiile sale de istoria limbii conţin referiri doar la dicţionarul lui Corbea.

[304] Blaj, 1870, p. 634–637.

[305] „Archivu pentru filologie şi istorie", 1870, p. 636.

[306] Timotei Cipariu, *Corespondenţă primită*, Ediţie îngrijită de Liviu Botezan, Ioana Botezan şi Ileana Cuibus. Cuvânt înainte Ştefan Pascu, Bucureşti, Editura Academiei Române, 1992, p. 525.

Romaniæ (Dicţionarul limbei istorice şi poporane a românilor) [307], citând copia de la Bibloteca Academiei, interesat find, însă, doar de lexicul găsit aicea şi nu de o analiză literară a textului.

Manuscrisul a mai fost semnalat ulterior, fără însă a fi cercetat, de A. Mureşianu, *Figuri istorice braşovene. Corbeştii*[308], Candid C. Muşlea în *Biserica Sf. Nicolae din Scheii Braşovului*[309]

O primă cunoştinţă pentru cititorul român a textului psaltirii versificate a lui Corbea s-a făcut prin Ioan Bianu, care a reprodus în *Adaos* la stuidul introductiv la ediţia manuscrisului *Psaltirii în versuri* a lui Dosoftei, *Psalmii 49, 50, 114, 136 din Psaltirea versificat[rom\ne;te de Teodor Corbea, circa 1710*[310], transcriind – relativ corect – în limitele ortografiei folosite şi în transcrierea psaltirii lui Dosoftei. Dacă a fost întâmplătoare – şi avem motive să bănuim că nu a fost aşa – cu excepţia *Psalmului 136* selecţia propusă de Bianu pune în evidentă inferioritate textul transilvăneanului[311]. Bibliotecarul Academiei nu face nici o apreciere estetică asupra textului lui Corbea (ca de altfel, nici asupra textelor extrase din psaltirile calvino-române şi din *Psaltirea în versuri* a lui Ioan Prale), dar este evident că finalitatea acestui *Adaos* este de a scoate în evidenţă calităţile remarcabile ale textului compus de Dosoftei în contrast cu celelate încercări.

N. Iorga preia în în *Istoria literaturii române în secolul al XVIII-lea* o parte din informaţiile din Franz Joseph Sulzer şi Vasilie Popp, dar şi din studiul lui I. Bianu la *Psaltirea în versuri* a lui Dosoftei[312], citând însă nu transcrierea – mult mai corectă – a lui Bianu, ci pe cea a lui Sulzer. Afirmaţiile sale au fost reluate – fără a fi verificate sau completate – în diferite alte istorii ale literaturii române vechi.

---

[307] Vol. I, Bucureşti, 1886, coloanele 281 (adăpa), 287 (adăpostitură), 312 (adevăr), 368 (aduna), 568 (al), 585 şi 586 (aievea), 659 şi 688 (al); vol. II Bucureşti, 1887 coloanele 1201 (ancoră), 1310 (apărător). El cita lucrarea ca fiind „de pe la 1700".

[308] „Gazeta Transilvaniei", 1941, nr. 76, p. 3.

[309] Vol. I, Braşov, 1943, p. 169.

[310] Dosoftei mitropolitul Moldovei, *Psaltirea în versuri publicată de pe manuscrisul original şi de pe ediţiunea de la 1673*, Bucureşti, 1887, p. XLIX-LV.

[311] Bianu a folosit copia manuscrisă făcută la Biblioteca Academiei după manuscrisul păstrat în acel moment la Biblioteca Centrală din Blaj. I Bianu spune explicit în studiul său introductiv la *Psaltirea în versuri* a lui Dosoftei: „Manuscrisul original se află în biblioteca venerabilului iniţiator al studiului istoric asupra limbei româneşti, T. Cipariu, carc a binevoit a mi-l pune la dispoziţiune spre a studia", dar, foarte probabil, a folosit pentru cercetări mai aprofundate o copie fidelă a manuscrisului făcută special pentru el, păstrată actualmente la Biblioteca Academici Române. Din corespondenţa dintre Ioan Micu Moldovan şi Ioan Bianu ştim că de la Blaj s-au trimis mai multe lăzi cu cărţi şi manuscrise necesare redactării de Bianu şi Nerva Hodoş a *Bibliografiei româneşti vechi*. Deşi această corespondenţă nu conţine listele materialelor expediate, putem bănui că *Psaltirea în versuri* a lui Corbea a făcut parte din aceste transporturi. După o informaţie pe care ne-o oferă N. Cartojan, carc a funcţionat în tinereţe ca bibliotecar al Bibliotecii Academiei, în *Istoria literaturii române vechi*. (Postfaţă şi bibliografie finală de dan Simonescu, prefaţă de Dan Zamfirescu, Bucureşti, Editura Minerva, 1980, p. 418), copia a fost executată în 1885 de A. Pătruţ.

[312] Vol. I, ediţie îngrijită de Barbu Theodorescu, Bucureşti, Editzura didactică şi pedagogică, 1969, p. 351.

Selecția și aprecierile făcute de Bianu au oferit cercetătorilor care au urmat o imagine eronată asupra textului. Aprecieri rezervate găsim în S. Pușcariu, N. Cartojan[313]. *Istoria literaturii române* cuprinde într-un capitol intitulat *Literatura religioasă în prima jumătate a secolului al XVIII-lea* un scurt capitol dedicat Teodor Corbea, datorat profesorului Iosif Pervain, care pune în fața cititorului alte versuri (din predoslovii dar și din alți psalmi), arătând frumusețea lor, dar considerându-le inferioare în ceea ce privește limba versificării similare a lui Dosoftei.[314]. De asemenea menționează în treacăt expermentele de versificație întâlnite în text.

Pe baza citatelor date de Pervain în *Istoria literaturii române*, L. Gáldi a făcut câteva interesante observații asupra metricii textului, dar afirmă, preluând sugestiile din studiul lui Bianu că textul secretarului lui Brâncoveanu este inferior celui redactat de Dosoftei, de asemenea absolutizează importanța modelului versificației slavone[315], Din puținele exemple pe care le-a extras din *Istoria literaturii române*, Ladislau Gáldi ilustrează câteva cazuri de pentasilabi, hexasilabi și octosilabi catalectici și acatalectici aflați în poezia lui Corbea[316].

Cercetând relațiile lui Petru I cu spațiul nostru, P. P. Panaitescu se oprește într-un studiu intitulat *Legăturile culturale ale țărilor române cu Rusia în epoca reformelor lui Petru I*[317], care are un subcapitol intitulat *Opera literară a lui Teodor Corbea.* Este primul studiu care se oprește cu mai mare insistență asupra *Psaltirii în versuri.* Fiind interesat în primul rând de predosloviile textului și, mai ales, de cele redactate în slavona rusă, Panaitescu atrage atenția în primul rând asupra mesajului politic pe care îl conțineau acestea,

În studiul semnat de Octavian Șchiau și Doina Curticăpeanu, *Psaltirea lui Teodor Corbea*[318] se atrage pentru prima dată atenția asupra inspirației folclorice a textului, încercând în același timp o primă evaluare artistică a textului[319].

Istoria poeziei românești a lui Mircea Scarlat cuprinde, din păcate, doar câteva referințe la scrierea lui Teodor Corbea – și, din păcate, nu toate exacte –.

Un prim pas pentru înțelegerea unei scrieri literare este citirea ei, fapt pe care și-l propune în primul rând ediția de față.

Alin-Mihai Gherman

---

[313] Acesta, chiar dacă pune la contribuție ifnromații noi preluate din studiul lui Scarlat Struțeanu, *Doi umaniști ardeleni la curtea lui C. Brâncoveanu* în „Ramuri" 33(1941), nr. 1–2, citează tot psalmii 49 și 116, iar referirea la prefețele românești o face pe marginea *Catalogului manuscriselor românești*, tom. I, București, 1907, p. 442 făcut tot de Ion Bianu.

[314] vol. I (ediția a II-a revăzută, București, Editura Academiei 1970), p. P. 505–508.

[315] L. Gáldi, *op. cit.*, p. 109.

[316] L. Gáldi, *op. cit.*, p. 109.

[317] Publicat în varianta sa rusă în „Romanoslavica", II (1958), p. 235–247 și în versiunea sa originală în *contribuții la istoria culturii românești*, București, Editura Minerva, 1971, p. 603–610.

[318] „Steaua", XVIII (1967), nr. 12, p. 59–68.

[319] Asupra acestor experimente poetice am poposit în studiul nostru *Experiment poetic în „Psaltirea" lui Teodor Corbea*, în „Revista de istorie și teorie literară", 1981, nr. 2.

NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI

Ediția de față reproduce textul manuscrisului românesc 75 al Bibliotecii Filialei Cluj-Napoca a Academiei Române.

Manuscrisul are 314 file, având lipsuri care au fost semnalate încă de Timotei Cipariu pe la 1860. Lipsesc pagini din predosloviile şi epistole dedicate lui Petru I, dar şi din cuprinsul textului: o filă din Psalmul 16, o filă din Psalmul 18, 6 file care cuprind sfârşitul Psalmul 68, Psalmii 69 şi 70 în întregime şi începutul Psalmului 71 şi colțul de jos al filelor 180–183.

Textul a fost relegat în secolul al XX-lea, pe prima filă de gardă a legăturii originale o mână a scris cu litere latine: „Teodor Corbea, *Psaltirea în versuri*".

Toate aceste lipsuri se găsesc şi în copia executată pe la 1885 de A. Pătruț pentru Biblioteca Academiei Române.

Textul nu a fost paginat, filele fiind numerotate tot în epoca modernă cu creionul.

Manuscrisul este o copie, neavând nici o ştersătură, scrisă cu litere care imită caracterele tipografice; pentru moment nu putem spune dacă *Psaltirea în versuri* este scrisă de mâna lui Corbea sau copiată de altă persoană, întrucât compararea cu manuscrisul Dicționarului latin-român este inoperantă, în situația în care textul chirilic al acestuia este redactat cu o scriere diferită semi-cursivă. Există câteva intervenții în text, făcute de aceeaşi mână, cu caractere grafice identice şi aceeaşi cerneală, ceea ce arată că s-a făcut o revizuire a textului, întărindu-ne convingerea că suntem în fața unei copii. Alte câteva intervenții (puține la număr) aparțin unei alte mâini, fiind făcute cu o cerneală rădăcinie, diferită de cerneala neagră cu care este redactat manuscrisul; foarte probabil acestea au fost făcute mai târziu de o altă mână: ele constau fie în corectarea unor grafii, fie în introducerea unor cuvinte care completează metrul. Pentru redactarea titlurilor predosloviilor dar şi a psalmilor şi a indicațiilor numărului de silabe în care sunt compuşi aceştia s-a folosit cerneala roşie.

Manuscrisul este însoțit de un desen în peniță reprezentându-l pe regele David în care se poate recunoaşte modelul gravurilor care întovărăşea textul tipărit al edițiilor psalmilor sau al parafrazelor versificate ale acestora[1]. Titlurile predosloviilor, a catismelor şi psalmilor, ca şi indicația numărului de silabe în care e compus psalmul respectiv şi – mai rar – a unor inițiale sunt scrise cu cerneală roşie.

Întrucât paginile care conțin predosloviile şi epistolele dedicatorii româneşti şi slavone, scrise pe pagini alternative, sunt incomplete, am optat să edităm textul slavon însoțit de o traducere românească într-o anexă.

Transcrierea slovelor chirilice s-a făcut după cum urmează:

---

[1] La noi asemenea gravuri au apărut doar în psaltirile tipărite în secolul al XVIII-lea, în tiparul occidental erau curente din secolul precedent.

coarne („adecă bucine") etc.. Marcarea cuvântului glosat dar şi a glosării marginale s-a făcut cu asterisc [*].

Cuvintele care lipsesc evident din text au fost scrise între paranteze [ ] cu menţionarea explicită în notă a adăugirii noastre.

În situaţia colţurilor de jos lipsă ale filelor 180–183, am completat cuvintele sau porţiuni de text ţinând cont de textul *Biblioei de la Bucureşti*. Aceste completări de text sunt scrise cu caractere italice.

Separarea paginilor a fost marcată cu o bară oblică [/]. Întrucât manuscrisul nu are o paginaţie sau foliere originală, s-a folosit paginaţia modernă făcută cu creionul în secolul al XX-lea.

Traducerea predosloviilor scrise în slavona rusă o datorez doamnei Alina Bercea-Dunaieva. Preţioase sugestii în lecţiunea textului slavon am primit şi din partea domnului Mihai Mitu. Le exprim şi pe această cale gratitudinea mea.

A.-M. Gherman

[EPISTOLĂ DEDICATORIE CĂTRE PETRU I]

[...] Dscalii au însemnat în vâltur[1] viață[2]
Îndelungată şi prea bătrână de greață
Ei adeveresc iarăş că el tinereațe
Câştigă ca şi întâi de mare frâmseațe.
Oh, Doamne din ceri, păzeaşte în lume
Pre împăratul Petru să aibă vechi nume
Şi den bătrâneațe ca vâlturul iar
Fă să aibă viață tânără şi rară
Că fără dâns Rosiia poate ca să aibă
Cu alt pravoslavnic neam scârbă şi grea treabă[3]. [...] /2v

PREDOSLOVIE

Cătră întru tot preaseninatul şi preaputinciosul împărat şi monarh a toată Rosiia, marele PETRU ALEXIEVICI[4] cel Dintâi, tatăl patriei и проч.[5], maiastatul [sic!] lui celui împărătesc, preamilostivului mieu stăpân.

Decât soarele supt ceri, slăvite-mpărate,
Nici un lucru mai drag poate să să arate
Că fără lumina lui ceale mai frumoase
Şi cât de scumpe de sânt nu sânt cuvioase, /4r
Întinzând dereapta ta cu prea îndurare
Spre plinirea pohtei ei de grab ajutoare
Ca cu fraţii miei rumâni, într-a mea viață
Pre Făcătoriul lumiei toate cu dulceață,
Proslăvindu-l şi al tău fără moarte nume
Cu dinşii să-l fericesc[6] cât voi fi pre lume
Cu laude şi mărir ce fieşte care
Pravoslavnic a-ț cânta datorie are,
Pururea necontenit în veaci de vecie
Trâmbițându-ți slavele de prea vrednicie.
Ca celui ce pre pământ de la ceri ai ază
De la toți a fi mărit în taină şi vază. /5r

---

[1] Aluzie la steagul imperial rus, care avea ca emblemă vulturul.
[2] Citeşte: vi-iață.
[3] Aluzie la Războiul nordic între Suedia şi Rusia care s-a desfăşurat între 1700-1720.
[4] Scris: петръ алеѯїевичь.
[5] În slavonă: şi celelalte.
[6] Scris: ферическѵ.

Pentru nespusa a ta svântă bunătate
Ce dintr-ale tale stăluceaşte fapte.
Amin.

A preseninatei
mărirei tale cei împărăteşti, a preamilostivului mieu stăpân preaplecat rob,
П. Ѳ. И. К[7] /6v

[PREDOSLOVIE CĂTRĂ CITITOR]

Prorocul şi-mpăratul David vrednicie
Au avut de muzică într-a sa pruncie.
La împăratul Saul au fost dus să zică
În canon când îl lovea cu tremur şi frică /7r
De la duhul necurat, ce, pentru păcate
Să lipise de a lui împărăteşti spate,
Poeticeşti, dară, cu prea isteție
Psalmi o sută şi cincizeci au voit a scrie,
Cari cu mare meşterşug într-a sa viață
Din gură şi din canon le-au cântat de față,
Pre cerescul Dumnezău slăvindu-l la toate
A sale voi şi nevoi şi scârbe de moarte.
A lui, dară, Psaltire, în vearş în tot locul
A să cânta proslăvit îi iaste norocul.
Creştinii în trâmbițe, tobe şi viioare[8]
Frâmseața îi proslăvesc oriunde supt soare,
În bisericeci sau unde într-un loc s-adună
În gura mare ei toț slava îi răsună.
Fericit dară tu eşti, svinte împărate,
Ce această ai scornit supt ceri svântă carte /7v
Că şi noi, ție urmând, dintr-a ei dulceață
Ne îndulcim cu cântări de svântă viață.
Meşterşugul tău privind punem nevoință
Ca să ajiungem a ta svântă ostenință,
Cării ai noastre în vearş de psalmi glăsuire
Între psalmii tăi îi dă să aibă mărire,
Şi săvai că cu strein glas şi strai să cântă
Aibă însă cu ai tăi psalm o parte svântă
Ca cu tine într-un loc cu glasuri de hvale
Să mărim pre Dumnezeu într-a noastră cale,
Căruia să cuvine cinste cu pocloane
Întru veacii veacilor cu svinte canoane.
Amin. /8r

[7] Prescurtat: писарь ѳеодорь ивановичь корвѣ. În slavonă: Pisarul Teodor Ivanovici Corbea.
[8] Scris: вїиоарє.

КѢѲНСМА ПЄРВѢѦ[9]

PSALMUL 1

În sillave 6

Fericit bărbatul,
Ce nu i-au fost svatul
Cu necredincioşii
Şi cu păcătoşii
N-au stătut în cale
La trebile sale;
Sau, cândva, cu băţu
N-au şezut în jeţu
Celor de pierzare
La zi de certare. /8v
Ci voia lui toată
Iaste cum să poată
Să să întărească
În leagea domnească,
De care în noapte
Şi în zi, cât poate,
Prea cu osteninţă
Pune nevoinţă.
Slăvit, dară, iaste,
Ca pomul de veaste
Sădit la izvoară
Cu apă uşoară,
Care cu-îndemână
Roada sa cea bună
Va da însutită
La vreame căzută.
Şi fiind tot vearde
Frunzele n-a piarde /9r
Şi orice va face
I-oa spori în pace.
Iară păcătoşii
Cu necredincioşii
N-au de bunătate
Ca aceasta parte,
Ci, ca praful de vânt,
Aşa ei pre pământ
Din loc în loc suflaţ
Vor fi şi spulbăraţ.

---

[9] În slavonă: Catisma întîia.

Decii, pentru-aceasta
Răii ş-or loa[10] plata
Şi la jiudecată
Nu s-or scula în gloată;
Nici păcătoşii
Vor fi, ticăloşii,
La svat cu derepţii,
Cu prea înţelepţii. /9v
Căce Domnul ştie
Drumul de moşie
Pre care derepţii
Îş ocrotesc feţii,
Iară necuraţii
Ş-or piarde talanţii
Şi n-a fi de turmă
În calea lor urmă.

PSALMUL 2

în sillave 13

Oare de ce limbile au râdicat zarvă
Şi gândesc năroadele lucruri ce n-au slavă?
Impăraţii pemintești au stătut de faţă
Şi domnii cei mar s-au strâns zbârliţi ca o ceaţă;
Asupra stăpânului său fără de fricã
Şi asupra Unsului lui capul râdică.
„Veniţi să rumpem", zicând[11], „a lor legătură
Şi să zvârlim jugul lor jos de pre făptură!" /10r
Însă cerescul Stăpân de dinş râs ş-a face
Şi iuţimea-aceaea-a lor în ocară-oa-ntoarce.
Şi va zice unsul lui: „Împărat pre mine
M-au făcut Tatăl ceresc peste al său bine.
Împărat eu sânt făcut şi pus de la Domnu
Peste prea svânt şi slăvit muntele Sionu.
Şi eu ale Domnului când vesteam cuvinte
Domnul mi-au zis: „Fiiul mieu, ţine bine minte:
Tu eşti iubit fiiul mieu, eu astăz pre tine
Te-am născut şi mai mare te-am pus pre-al mieu bine!
Ceare şi eu îţ voi da pre limbi stăpânire
Şi marginile lumei a-ţ fi moştenire,
Pre car cu toiag de hier vei paşte în lume

---

[10] Citeşte într-o singură silabă: loa.
[11] Scris: зикъи.

Ş-ei zdrobi ca vasele olariului fărâme!"“
Împăraţilor, acum, voi, dară, înţeleageţi
Şi car lumea jiudecaţ ce-i tâlcul preceapeţi!
Şi cu frică Domnului slujiţ în credinţă
Şi vă bucuraţ într-îns cu multă sfiinţă! /10v
Pedepsirea priimiţ[12], ca să nu vă vie
De la stăpânul din cer groaznică mânie
Şi să periţ cu degrab din calea dereaptă,
Nesocotindu-vă voi strâmba voastră faptă!
Iară fericiţ sânt tot cei ce au nădeajde
În Domnul, că nicicând cinstea nu ş-or piarde.

PSALMUL 3

în sillave 7

Doamne, ce s-au înmulţit
Vrăjmaşii miei pre pământ!
Mulţ asupră-m să scoală
Cu răcor ca de boală,
Sufletului mieu grăiesc
Cuvânt prea prost, mojiocesc:
Că n-am eu cu credinţă,
În tine mântuinţă!
Iară tu, Doamne, îm eşti
Stâlp de mă sprijineşti, /11r
Slavă şi înălţare
Capului în pierzare.
Cu glasl mieu am strigat
La Domnul şi l-am rugat
Şi din muntele său svânt
Ca un bun m-au auzit.
Eu, însă, am adurmit
Şi prea dulce am durmit;
Şi m-am sculat, că Domnu
Mi-au cruţat însuş somnu.
De întunearece de mii
De oamen înarmaţ, vii,
Încunjiurat, nimică
De dinş nu-m va fi frică.
Scoală, Doamne Dumnezău,
Şi mă scoate de la rău,
Că tu pre toţ ai bătut

[12] Scris: пріимиц. Citeşte: pri-imiţ.

Cât în dar m-au pizmuit /11v
Şi dinţii ai fărâmat
Celor ce zac în păcat.
Mântuirea-i, Doamne, a ta
Şi pre năroade-ţ va sta
A ta blagoslovire
În veaci fără svârşire.

PSALMUL 4

în sillave 8

Când am strigat, m-ai auzit
Şi-întru năcazuri m-ai lăţit,
Dumnezău, cel ce priveşti
Dereptatea mea şi-o doreşti!
Cruţă-mă şi îm ascultă,
Doamne, ruga cea înfrâmtă!
Iară voi veţ, până când,
S-aveţ, fii omeneşti, rău gând
Şi să fiţ cu inim greale
Petrecând în adânci reale? /12r
De ce iubiţi deşertăciuni
Şi cercaţi adânci minciun?
Şi să ştiţ că minunată
Svântului său şi curată
Dumnezău i-au făcut faţa
Ş-au gonit de la dâns ceaţa.
Domnul, când eu îl voi striga
Şi la dânsul voi alerga.
Auzi-mă-va degrabă
Şi-m va fi la greu de treabă.
Iară voi, ce veţ să grăiţ,
Vă mâniiaţ şi nu greşiţ,
În inima voastră având
A cereştii puter svânt gând
Şi în patul vostru zăcând
Să puneţ prea umilos gând.
Şi jirtvă jungheaţ dereaptă
Nădăjduind de sus plată. /12v
Săvai că neprecepuţ şi mulţ
Vorovesc ca cei proşt din munţ,
Zicând: „Oh, pre pământ cine
Va să ne arate bine?”
Iară spre noi s-au însemnat

A feaţei tale curat
Lumina, Doamne şi raza
Că tu ne eşti singur paza!
Şi în inima mea ai dat
Veselie neîncetat
Şi de ajuns m-ai ajutat
Cu vin, unt-de-lemn, grâu curat.
Şi cu atât am a face
Să dorm cu odihnă în pace.
Căce tu, Doamne, pre mine
M-ai nădăjduit cu bine.

PSALMUL 5

în sillave 12

Graiurile meale, Doamne, ia aminte
Şi te rog strigarea-m înţeleage-o, svinte! /13r
Glasul rugei meale ascultă,-împărate
Şi Dumnezăul mieu, plin de bunătate,
Că eu cătră tine îm voi face ruga
Şi la scuteala ta voi scăpa cu fuga.
Demineaţa-m auz glasul; demineaţa,
Şi eu înainte-ţi mi-oi arăta faţa
Şi tu mă vei vedea. Că Dumnezău, care
Nu vei fărăleagea. Tu eşti svânt şi tare.
N-a veni la tine cel ce viclenească,
Nice călcătorii legei fără cleaşte
În preajma ochilor tăi pot să trăiască.
Şi fără pedeapsă greşala să-i treacă
Pre toţi car lucrează supt ceri fărăleage
Ai urât şi nimic de dinş nu s-a aleage
Şi pre toţ va piarde a ta svântă mână,
Pre acei ce grăiesc în trufă minciună.
De omul sângelui şi de viclean greaţă
Lui Dumnezău iaste ca de o rea ceaţă. /13v
Iară eu cu multa milă a ta, Doamne,
Voi întra în casă-ţ ş-oi face pocloane
Spre bisеareca ta, o, Doamne, cea svântă,
Întru frica-ţ ce am de tine prea multă.
Povaţă, Doamne-m fii întru a ta svântă
Dereptate pentru cei ce-m dau mie[13] luptă

[13] Scris: мнєѣ.

Şi înainte-ţ calea îm îndereptează
Ca să ştie că sânt al tău şi să crează.
Că adevăr la dânşi nu iaste în gură,
Inima lor iaste deşartă şi fură;
Grumazul lor iaste groapă desfăcută,
Din care să varsă hulă otrăvită,
Cu limbile sale au viclenit, Doamne.
Fă-le, dară, judeţ şi le dă canoane,
Ca din cugetul lor cel înalt să cază
Şi sumeţiia lor cea mare să scază.
Şi dupre multa lor rea păgânătate
Leapădă pre dinşii cu toate-a lor gloate, /14r
Că năcaz ţ-au făcut prea mult ţie, Doamne,
Nedându-ţ căzută cinste şi pocloane.
Iară toţi cei ce au nădeajde în tine
De ajuns s-or veseli pre pământ de bine,
În veac s-or bucura şi şi tu într-înşii
Te vei sălăşlui ş-ei trăi cu dinşii.
Şi cari numele-ţ iubesc, aceia cu slavă
În tine s-or hvăli fără de zăbavă,
Că blagoslovire dereptului, Doamne,
Tu vei da ş-ei sui în ceri a lui coarne.
Şi ca cu o armă de bunăvoire
Tu ne-ai încununat, Doamne, cu mărire.

PSALMUL 6

în sillave 13

Doamne, să nu mă mustri cu a ta mânie,
Nice să mă dojeneşti cu a ta urgie.
Doamne, miluiaşte-mă că sânt mult păcătos
Şi din fire sânt prostac şi prea neputincios; /14v
Doamne, tu mă vindecă, că a meale oase
Într-una cu sufletul de gâlcevi sânt roase,
Turburate-s foarte mult. iară tu, stăpâne,
Până când mă vei lipsi de folos şi bine?
O, Doamne, întoarce-te şi pentru-a ta milă
Mântuinţă să câştig în dar, nu în silă!
Că nu iaste în moarte cine pomenire
Pentru tine să facă. Şi-n iad spovedire
Cine ţ-oa face ţie, ceresc împărate,
Care pururea ne cerţi de-a noastre păcate?
Însă eu, întru al mieu suspin, osteninţă

Am câştigat şi nu poci[14] fără pocăință,
Spăla-m-voi în toate nopț cu lacrăm calz patu
Şi stratul mi l-oi uda gândindu-m păcatu.
De mânie ochiul mieu s-au turburat foarte
Şi-ntre vrăjmaşii miei vechi m-au făcut de moarte.
De la mine în laturi stați toț câț lucraț reale
Şi faceți fărădelegi cumplite şi greale,
Că Domnul au auzit glasul mieu de jale
Cu care eu mă tângui[15] zăcând jos în vale.
Domnul rugăciunea mea cu bunăvoință
Au priimit[16] şi-m va da mie folosință.
Iară toț vrăjmaşii miei să cază-n ruşine
Şi toți să să turbure cari gonesc pre mine;
Întoarcă-se înapoi şi prea cu degrabă
Ruşine şi ocări de la cer să aibă.

PSALMUL 7

în sillave 13

Doamne, Dumnezăul mieu, nădeajdea spre tine
Mi-am pus când am fost scârbit şi mi-ai fost cu bine;
Mântuiaşte-mă de toți şi mă izbăveaşte
De cari mă iau în goană să caz[17] vicleneaşte!
Ca nu cumva, nefiind cel ce izbăveaşte,
Nice care sufletul mieu îl mântuiaşte,
Ca leul cel prea cumplit să să repezască
Şi degrab sufletul mieu din trup să-m răpească. /14v
Doamne, Dumnezăul mieu, de am făcut aceasta
Sau în mâna mea de sânt nedereptăț gata
Şi celor ce-m fac ei rău de am făcut răsplată,
Cinstea mea de la vrăjmaşi să cază deşartă.
Şi adecă vrăjmaşul sufletu-m gonească,
Prinză-l şi viața mea în pământ stropşască
Şi slava mea cu degrab aşeaze-n țărână
Şi să nu-m dea ajiutor svânta a ta mână.
Scoală-te, oh, Doamne, într-a ta mânie
Şi peste a vrăjmaşilor hotară să vie,
Cu înălțare iuțimea-ț ca de sârg să cază
Şi că tu eşti singur Domn cu ochii să vază.
Şi te scoală, o, Doamne, cu acea poruncă,

---

[14] Scris: почю.
[15] Scris: тжнгꙋю.
[16] Citeşte: pri-imit.
[17] Scris: казꙋ.

Dumnezăul mieu, ce-ai dat din-ceput pre stâncă.
Şi mulţime de năroade pre tine, o, Doamne,
Jur împrejur or lua cu dar şi pocloane;
Pentr-aceasta, dară, întoarce-te-n-nălţime
Ş-ei face năroadelor jiudeţ cu iuţime. /16r
Fă-m, Doamne, mie jiudeţ dupre dereptate-m
Şi asupră-m dă plată în nerăutate-m.
Sfârşească-ş păcătoşii a sa răutate
Şi tu vei înderepta pre derept în toate,
Tu, cel care ispiteşti prea cu dereptate
Inimile, rărunchii, Dumnezău curate.
Ajiutoriul mieu iaste de la Domnu, care
Pre derepţi la inimă scoate din mustrare.
Dumnezău jiudecător e derept şi tare,
Mult răbdător; şi-n toate zilele certare
N-aduce cu mânie pre cei ce, cu cale,
Ar putea a-i răsturna din deal jos în vale.
De nu, dară, păcătoş, veţ vrea a vă-ntoarce,
Sabiia ş-au luciit[18], ş-au pus coarde-n arce
Şi într-înse au gătat ale morţei vase,
Săgeţile ş-au lucrat şi va să le lase
Celor ce sânt arzător şi cari de mânie
Nu pot în cunoştinţa cea bună să vie. /16v
Car nedereptate au chinuit, iată,
Dureare au zămislit ş-au născut spurcată
Fărădeleage, care pururea e gata,
Asupra grumazului a aduce spata.
Deşchis-au şi au săpat groapă păcătosu
Şi într-însă va cădea singur, ticălosu.
Durearea lui la capul lui să va întoarce
Ş-a lui nedereptate pre creaştet s-oa-ntoarce.
Iară eu Domnului mieu după dereptatea
Lui mă voi mărturisi şi zioa şi noaptea
Şi înaltul voi cânta al Domnului nume
Decât care n-am nimic alt mai scump pre lume.

PSALMUL 8

în sillave 6

Domnul nostru, Doamne,
Ce de minun seamne
Numele tău, svântu,

---

[18] Scris: лѫчиит. Citeşte: luci-it.

Poartă-n tot pământu!
Marea-ț cuviință,
Că prea cu credință /17r
Mai sus e luată
De ceriur înaltă.
Din gura a prunci mici
Și a sugar mitici
Laudă ț-ai întocmit,
Doamne, cu svârșit mărit,
Pentr-ai tăi vrăjmaș,
De suflet ucigaș,
Ca să strici pre vrăjmaș
Și întreg să nu laș
Pre răscumpărători
Sau pre iezbânditori[19].
Că la ceriuri voi căta[20],
Cari tu cu mâna ta
Din nimic ai urzit
Și frumos ai zidit;
La lună m-oi uita
Și la steale voi căta, /17v
Pre car prea luminat
Tu ai întemeiat.
Eu pentru om, însă,
Am această zisă:
Ce e că-l pomenești
Sau fiiul de-i cinstești?
Decât înger nu mult
L-ai făcut pre pământ
Mai mic și cu cinste
L-ai coronat, svinte.
Și cum preste fapte
De mâni-ț lucrate
L-ai pus ca să poarte
El toate de toarte;
Supt a lui picioare
Ai zis să coboare
Jiganiia toată
Or din care gloată:
Oile cu boii,
Matcele cu roii, /18r

---

[19] Scris: єзбиндитори.

[20] Scris peste tot: къѹта, къѹтаре къташдь etc. Citește: că-ta, că-tare, cătând etc. Pentru interpretare, vezi studiul introductiv, vocalismul.

Dobitocul, încă
De câmp şi de stâncă,
Pasările de ceri
Şi peştii cei din mări,
Cari cărările bat
A mărilor şi străbat.
Domnul nostru, Doamne,
Ce de minun seamne
Numele tău, svântu.
Poartă-n tot pământu.

КАѲНСМА ВТОРАѦ[21]

PSALMUL 9

în sillave 7

Mărturisi-m-oi[22] ție,
Doamne, în curăție
Cu inima cu toată
Şi minunile-ț în gloată
Le voi spune de față
La toț car te înalță. /18v
Veseli-m-oi în tine
Şi m-oi bucura bine
Şi numele-ț, înalte,
Voi glăsui din Carte.
Când vrăjmaşul mieu pre piept
Să va trage îndărăpt
Slăbi-vor de la a ta
Față şi n-or putea sta
Ş-or peri! Că tu mie
Ai făcut cu[23] tărie
Jiudeț şi-ndereptare
Ca să scap din mustrare.
Pre scaun svânt ai şezut,
Dereptatea din-ceput,
Cel ce jiudeci şi cu dor
O iubeşti ca pre o sor.
Făcut-ai cercetare
Limbilor din nălțare

---

[21] În slavonă: Catismaa doua.
[22] Scris: мъртѹрисидмою
[23] Scris: фъскѹ.

Şi el, necredinciosu,
Au perit, ticălosu, /19r
Numele în veac i-ai stâns
În veaci de veaci cu greu plâns.
Vrăjmaşului i-ai lipsit
Săbiile în svârşit
Şi ale lui tar cetăţ
Ai zdrobit ca cu un băţ;
Pomenirea i-au perit
Cu sunet rău, viforât.
Iară Domnul rămâne
În veac mie cu bine;
Scaunul ş-au râdicat
Şi la jiudeţ l-au gătat
Şi fără răutate
Lumea în dereptate
Va jiudeca şi, iară,
Nărodul în adevară
Şi svânt derptate
Va jiudeca de fapte. /19v
Şi Dumnezău loc scutit
Săracului s-au făcut,
Ajiutor şi scăpare
În timpi buni şi-ntristare.
Nădeajdea-n tine aibă,
Cari de nume-ţ întreabă
Şi-l cunosc cu credinţă,
În multă cucerinţă,
Că pre cei ce cată[24],
Doamne-n faţă curată,
N-ai părăsit de milă
Să aibă supt ceri silă!
Domnului cântec cântaţi,
Ce-i mai mare pre-împăraţi,
Şi trăiaşte în Sion
Ca un nemuritor domn.
Isprăvile lui vestiţ
Întru neamuri şi iviţ. /20r
Că aminte ş-au adus,
Cel ce priveaşte de sus
Şi cercare de al lor
Face sângiur şi omor.

---

[24] Scris peste tot кать, кащи, кать. Citeşte: cat, ca-tă, caţi. Pentru interpretare vezi studiul introductiv, vocalismul.

În uitare nu au dat
Pre sărac, când l-au strigat:
Milă, Doamne-m arată
Şi vezi a mea plecată
Smerenie, ce eu fac
Spre vrăjmaşi ca un sărac.
Tu, Doamne, care din porţi
A morţei pre mine scoţi,
Ca să vestesc[25] a tale
Laude şi pohvale
În porţile, ce fata
Sionului are gata!
Iară noi, veselie,
Vom avea şi bucurie /20v
De a ta mântuire
Ce ne-i da cu mărire!
Limbile s-au afundat
În stricăciunea ce-au fapt
Şi în cursa ce-au ascuns
Picioarele lor s-au prins.
Domnul, jiudecăţ făcând
Să cunoaşte dupre gând!
Păcătosul s-au legat
În faptele ce-au lucrat,
El însuş cu al său gând
Pagube şie aducând!
Iară ei, păcătoşii,
Să-ntoarcă, ticăloşii,
La iad cu toate alalte
Limbi ce zac în păcate
Şi uită pre Dumnezău,
Care ne-au scos de la rău! /21r
Că nu până în svârşit
Va fi săracul hulit
Sau în veaci va fi uitat
De are şi vrun păcat.
A săracilor mare
Nu va peri răbdare
Până în svârşit, cum unii
Rău socotesc, nebunii.
Doamne, ca să nu vie
Omul în prea-tărie,
Scoală, să faci tu jiudeţ

---

[25] Scris: вестескѫ.

Limbilor înainte-ţ!
Pune, Doamne, dătător
De leage şi păzitor
Preste limbi, ca să ştie
Că-s oameni de moşie!
Ce stai, Doamne, departe
Şi în vrem cuvinţate /21v
Şi-n năcazuri dai dosul
Şi petreci cu folosul?
Când supt cer să mândreaşte
Cel necurat drăceaşte
Săracul să aprinde,
Neştiind de ce s-oa prinde,
Iară ei singuri să prind
În sfatur de car au gând.
Laude păcătoşii
Îş fac, ticăloşii,
În pohte, cari gândeaşte
Sufletul lui şi pohteaşte.
Şi cel care lucrează
Strâmbătate în vază,
El să blagosloveaşte
Însuş arhiereaşte.
Pre Domnul au întărtat
Cel biruit de păcat, /22r
După multa sa mânie
La cătat n-a vrea să vie;
Înainte-i nu iaste
Dumnezău de poveaste.
În toată vreamea să spurcă
Căile-i şi să-ncurcă
Şi în faţă-i a tale
Jiudecăţ nu au cale;
Peste tot vrăjmaşul său
Va stăpâni cu băsău.
Că-n inima sa au zis:
„Nu m-oi clăti fără plâns,
Să nu dau din neam în neam
Răul ce la mine am”.
De blastăm, amărăciune,
Vicleşiug şi-mpuciuciune
Gura lui iaste plină;
Supt limbă-i zace tină, /22v
Dureare, ostenință,
Fără leac de credință.

Cu cei bogaţ pitulat
Şade cu cuget spurcat
Să ucigă într-ascuns
Pre cari n-au vină de plâns;
Ochii lor la cel sărac
Cată să-i dea în cap bac,
Ca leul întru al său
Culcuş şade cu băsău
Şi pândeaşte pre sărac
Să-l apuce ca un drac.
În laţul său el pre dâns
Va smeri cu băţ de plâns,
Pleca-s-oa şi va cădea
Când pre scaun va şedea,
A stăpâni pre săraci
Ş-a-i mânca ca neşte raci. /23r
Că-n inima sa au zis:
Dumnezău de al lui plâns
Nu cată, că l-au uitat
Şi faţa ş-au depărtat,
Pre dâns, pre un ticăit,
Să nu vază în svârşit.
Scoală, Doamne, Dumnezău,
Şi să-nalţe-al tău băsău
Pre săraci-ţ nu uita
În svârşit cu mila ta!
Pentru ce pre Dumnezău
Au mâniat cu băsău
Necredinciosul? Ş-au zis
În inima sa cu râs:
„Dumnezău nu va căta
Şi pre sărac va uita".
Dară vezi că durearea,
Mâniia şi scădearea /23v
Socoteşt ca să-i dai
În inima-ţ târât de cai.
Săracul ţie-i lăsat,
Tu fii-i[26] ajiutor înalt
Surumanului, Doamne,
Ca să scape din coarne.
A păcătosului braţ
Ş-a vicleanului laţ
Zdrobeaşte şi fărâmă

[26] Scris: фии.

Să nu să afle urmă;
Scârnavului lui păcat,
Tocma de-ar fi şi cătat.
Domnul iaste împărat
În veaci de veaci prea înalt!
De-aceasta, neamuri, lipsiţ
Din pământu-i şi periţ.
Tu pohta săracilor
Şi a surumanilor, /24r
Când în faţă-ţ s-au smerit,
Tu, Doamne, li-o-ai auzit.
Ureachia ta au luat
Aminte când s-au gătat
Inima lor spre tine
Să te roage de bine.
Pre sărac şi pre smerit
Jiudecă pân în svârşit,
Să nu adaog, însă,
A-i verzì ca o luncă
Omul şi a să mări
Pre pământ cât va trăi.

PSALMUL 10

în sillave 8

Spre Domnul am nădăjduit
Oricând am fost de greu scârbit.
Cum, dară, sufletului mieu
Veţ zice, având băsău: /24v
„Ca o pasăre[27] te mută
În munţi şi fugi de goană multă?"
Căce, păcătoşii, iată,
Asupră-ţ cu rău s-arată;
Toţ arcul său au încordat,
Săgeţ în tulbe au gătat
La-ntunearec să săgeate
Pre cei cu inim dereapte.
Că ceale ce tu ai svârşit
Ei au stricat ş-au izmenit?
Dară dereptul ce au făcut
La val cu răii de-au căzut?

[27] Corbea foloseşte sistematic *pasăre* pentru „vrabie". Aceeaşi sintagmă o găsim sistematic în *Psaltirea* de la Bălgrad şi în psaltirile latine, dar nu şi în *Biblia de la Bucureşti*.

În biseareca cea svântă
A sa, Domnu cu prea multă
Slavă lăudat petreace
Şi vrăjmaş la dins nu treace.
Domnu iaste în tot locu,
Jeţul lui nu arde focu, /25r
Că e în ceri totdeuna
Cu schiptru şi cu corona.
Ochiul lui spre sărac cată
Ca să-l vază cum să poartă,
Geanele lui fac ispită
Fiilor omeneşt multă.
Domnul pre derept de treabă
Şi pre necurat întreabă,
Iară cel ce strâmbătatea
Iubeaşte şi răutatea,
El sufletul său uraşte,
Neştiind unde puşaşte.
Lanţur, foc, pucioasă-iarbă,
Duh de vifor fără treabă
A păharului lor parte
Pre păcătoşi ploao în spate.
Căce Domnul derept iaste,
Dereptăţile iubeaşte /25v
Şi îndereptăr au văzut
Faţa lui şi au crezut.

PSALMUL 11

în sillave 10

Mântuiaşte-mă, Doamne, c-au lipsit
Cel cuvios şi mult s-au pedepsit,
Că adevărul s-au împuţinat
De la fiii omeneşt prin păcat.
Şi fieşte carele au grăit
Deşertări vecinului cu zâmbit:
Buze în inimă mult vicleane
Şi în inimă reale au grăit seamne.
Domnul toate buzele vicleane
Va piarde ca pârjolul pre leamne
Şi limba cea mare grăitoare
N-a fi înainte-i stătătoare.
Piarde-va pre toţ pre cei ce au zis:
„Limba noastră o vom mări cu râs

Şi că buzele noastre la noi sânt
Cine iaste noao împărat pre pământ?” /26r
Iară Domnul pentru cei năcăjiţ,
Săraci şi mişei de suspin munciţ:
„Iată, acum mă voi scula”, zice,
„Ş-oi vedea cine-m va sta-n price!
Pune-mă-voi în mântuire
Şi voi avea într-îns îndrăznire.[28]”
Căce cuvintele Domnului sânt
Cu foc lămurit argint,
Pământului de ajiuns ispitit,
De şapte ori în cămin curăţit.
Tu, Doamne, de-acest neam ne vei păzi
Şi în veac ne-i feri cu bună zi.
Împrejur necredincioşii umblă
Şi dupre a lor voie să primblă
Că tu, dupre a ta înălţime
Fiilor omeneşt ai dat mulţime.

PSALMUL 12

în sillave 5

Doamne, până când
Nu ţ-oi fi în gând
Şi până în svârşit
Voi fi răzluşit? /26v
Faţa-ţ până când
Îţ întorci nu blând
De către mine,
Cel ce n-am bine?
Până când sfaturi,
Zăcând pre paturi,
În sufletul mieu
Voi pune cu rău
Şi-n zi şi-n noapte
Duror de moarte
Inima-m multe
Va simţi crunte?
Şi vrăjmaşul mieu
Asupră-m cu rău
Până când, Doamne,
Va-nălţa coarne?

[28] Versul a fost adăugat marginal de copist, cu semn de identificare a locului său în text.

Dumnezăul mieu
Scoate-mă din rău,
Cată şi mă-auz,
Că te strig cu plâns.
Ochilor lină
Tu dă lumină,
Ca nu ca un om
În moarte s-adorm
Şi să nu-m zică
Fără de frică
Vrăjmaşul mie
C-au luat tărie
Asupră-m şi nu-i
Mai mult cui să spui.
Cari îm vrăjmăşesc
Şi mă năcăjăsc,
De mă voi mişca
Buza ş-or muşca
Cu bucurie
De-a mea peire. /27r
Iară oricând eu
Am avut vrun greu,
La milă-ţ smerit
Am nădăjduit.
De mântuire,
Care cu mărire
Tu îm vei face,
Inima-m s-oa-ntoarce
Cu mărturie
În bucurie.
Şi eu voi găta
Cântec ş-oi cânta
Domnului, care
Mi-au dat scăpare.
Veasel voi sălta
Şi îi voi cânta
Înaltului nume
Domnesc în lume.

PSALMUL 13

în sillave 13

Cel nebun întru a sa inimă deşartă
Au zis: „Nu e Dumnezău sau domn preste faptă!”

Stricatu-s-au şi urât cu prea vicleşuguri
S-au făcut într-a sale reale meşterşuguri.
Nu iaste cel ce face supt ceri bunătate;
Domnul din cereştile au cătat polate
Preste fiii omeneşt, preste toţ, să-i vază
Oare are cineva înţeles şi pază, /27v
De iaste la cineva să-l cate[29] pre dinsul
Cu credinţă-n adevăr şi cu tot deadinsul.
Toţ câţi lăcuiesc supt ceri din drum s-au abătut
Şi, rătăciţi fiind toţ, netreabnici s-au făcut;
Nu iaste cel ce face supt ceri bunătate,
Nu iaste până-ntr-unul având de ea parte!
Au nu vor cunoaşte toţi câţi fărădeleage
Lucrează şi cu derept n-au în calea-a mearge?
Cei ce pre nărodul mieu tirăneaşte-apucă
Şi în mâncare pre ei de pâine mănâncă,
Pre Domnul nu l-au chiemat. Şi colo de frică
Ei s-au spământat, unde n-au fost cât de mică,
Căce Domnul în neamul dereptţilor iaste,
Iară voi aţ ruşinat pre sărac de veaste
În svatul lui, măcară că a lui nădeajde
E în Domnul pururea şi nu să va piarde.
Cine din Sion va da, dară, mântuire
Lui Izrail ce de mult zace la robire? /28r
Când Domnul din robie nărodul ş-oa-ntorce,
Iacov să va bucura, Izrail oa face
De veselie pompe cu râsur şi focuri,
Ei cu tot nărodul său va sălta în jocuri.

PSALMUL 14

în sillave 7

Doamne, cine s-oa sui
În lăcaşu-ţ ş-oa trăi?
Sau cine de pre pământ
În muntele tău cel svânt
Cu-ndrăzneală s-oa sui
Şi-ntr-îns s-oa sălăşlui?
Cel ce fără prihană
Umblă într-a sa hrană
Şi face dereptate
Depărtat de păcate,

[29] Scris peste tot καϑτε. Pentru interpretare, vezi studiul introductiv.

Cel care nu bârfeaşte,
Ci adevăr grăiaşte;
În inimă şi limbă
De vicleşiuguri[30] strâmbă /28v
N-au avut, nici la al său
Vecin n-au făcut vrun rău.
Şi pre rude în amară
Ei n-au băgat ocară.
Defăimat iaste la dâns,
Nu fără de jalnic plâns,
Cel care vicleneaşte.
Iară el însuş slăveaşte
Pre cari au de dâns teamă
Şi-i ţin porunca în seamă.
Aseamine-i fericit
Şi de casă-i nu-i lipsit
Cel ce vecinului său
Să jiură de un băsău,
Iară nu desăvârsit,
Ca de dâns a fi lipsit,
Carele al său argint
În camătă pre pământ /29r
N-au dat, nice au luat
Dar despre nevinovat.
Cel ce face aceastea,
În veac ş-oa ţinea veastea.

PSALMUL 15

în sillave 12

Păzeaşte-mă, Doamne, că nădeajdea mie
Pururea spre tine mi-au fost din pruncie.
Zis-am către Domnul: „Tu Domnul mieu eşti,
Că bunătătile meale nu le pohteşti!"
Minunate Domnul a sale voi toate
Au făcut svinţilor dintr-a sale gloate
Cari din pământul lui sânt şi şed într-însu
Mai multe petrecându-ş viiaţa[31] cu plânsu.
Slăbiciunile lor s-au înmulţit foarte
Iară după aceastea s-au sârguit toate;
Adunările lor din sângiur n-oi strânge

[30] Scris: виклешюри.
[31] Citeşte: vi-iaţa.

Şi numele lor supt ceri nu va ajiunge, /29v
Prin buzele meale să să pomenească
Şi printr-înse în vrun chip să să povestească.
A moştenirei-m şi a păharului mieu
Parte iaste svântul şi Domnul Dumnezău.
Tu eşti care iarăş moştenirea mie
Aşez şi mă sloboz din val şi urgie.
Funi au căzut mie întru cei putearnici
Ai miei, că nici a mea nu e din nemearnici
Moştenirea, ce mie putearnică-m iaste
Şi peste tot locul are bună veaste.
Bine voi cuvânta pre cel ce pre mine
M-au făcut înţelept cu dar şi cu bine,
Că şi până în noapte rărunchii miei încă
M-au mustrat şi mi-au dat năcazur cu muncă.
Pururea am văzut eu mai dainte
Pre Domnul înainte luundu-mă-aminte,
Că de-a dereapta mea iaste şi să ţine
Ca să nu mă clătesc căzind în ruşine. /30r
Deci pentru aceasta au prins veselie
Inima-m şi limba-m cu prea bucurie
Şi trupul mieu încă cu sălăşluire
Va fi şi s-oa afla spre nădăjduire.
Că n-ei lăsa în iad sufletul să-m şază,
Nice svântului tău vei da ca să vază
Stricăciune; că tu ai făcut, o, svinte,
Căile vieţei de ajiuns cunocute.
Şi de veselie cu prea svânta-ţ faţă
Mă vei împlea să nu aib mai mult în trup greaţă;
Până în svârşit într-a ta dereaptă
Nespusă frâmseaţe pururea s-arată.

PSALMUL 16

în sillave 6

A mea dereptate
Auz, împărate,
Ruga-m ia aminte
O, Doamne prea svinte; /30v
Cearerea-m să aibă
În urechi-ţ treabă,
Că nu cu vicleane
Mă rog ţie seamne
Sau strig cătră tine

Cu buze nebune.
De la svânta-ț față
Cu a ta povață
Jiudecata-m iasă
Că țiu de-a ta casă;
Ochii miei dereptăț
Să vază prin cetăț.
Inimii mi-ai făcut
Ispită cu căzut,
Noaptea o-ai cercetat,
Ca cu foc m-ai cercat
Şi în mine cu păcat
Strâmbătate n-ai aflat /31r
Ca să nu grăiască
Şi să povestească
Gura mea omeneşti
Lucruri şi pemînteşti,
Eu pentru cuvântu
Buzeloru-ț, svântu,
Mult năsilnice căi
Am păzit ca pre văi.
Într-a tale cărăr
Să umblu ca pre măr
Paşi-m întomneaşte
Şi îm săvârşeaşte,
Ca nu în zminteală
Şi întru clăteală
Paşii miei să vie
Cu vreao[32] [sic!] urgie[33].
Eu, Doamne, te-am strigat
Că tu m-ai ascultat, /31v
Pleacă ureachea-ț mie
Că nu strig cu trufie
Şi-m auz, o, svinte.
Proastele cuvinte.
Şi fă minunate
Milele-ț, înalte,
Cel ce mântuire
Dai fără îndoire
Celor ce în tine
Nădăjduiesc bine.
De cei car să apucă
Şi îm stau cu râcă

---

[32] Scris:ɑpʰe.

[33] *B.B.*: Întăreaşte umbletele meale întru cărările tale pentru ca să nu se clinteaască paşii mici.

Spre a ta dereaptă
Mână prea curată
Cum iaste de tină
A ochiului lumină
Păzită, pre mine
Păzeaşte, stăpâne /32r
[.....][34]
Ca un burduf cu vin
Pântecele li-i plin.
De fiii s-au săturat
Şi la prunci ş-au lăsat
Rămăşiţe să n-aibă
Pre pământ altă treabă.
Iară eu m-oi arăta
Feaţei tale ş-oi cânta
Întru dereptate,
Veacinice-mpărate,
Şi când mărirea ta
Mi să va arăta
Eu mă voi sătura
Şi m-oi bucura.

КАӨНСМА ТЄТЪЛ[35]

PSALMUL 17

în sillave 7

Doamne, vârtutea mea eşti;
Iubi-ti-oi, că-m foloseşti!
Domnul mi-e întărirea,
Scăparea, izbăvirea, /32v
Ajiutor mi-e Dumnezău
Şi într-îns, când mi-a fi rău,
Voi nădăjdui, să aib
Folos de la el cu grab.

[34] O filă lipseşte. Custodele paginii 31[v] prezintă începutul „În copere". Textul lipsă are ca echivalent în *B.B.*: 10. Întru acoperirea arepilor tale mă vei acoperi de cătră faţa necredincioşilor, celor ce m-au necăjit pre mine. 11. Vrăjmaşii miei sufletul mieu au cuprins; seul lor au închis, gura lor au grăit mândrie. 12. Scoţânu-mă acum m-au încunjurat, ochii lor puseră ca să abată la pământ, 13. Luară-mă ca un leu gata la vânat şi ca un puiu de leu lăcuind întru ascunsuri. 14. Scoală-te, Doamne, apucă-i pre ei şi-i împiadecă pre dânşii. Izbăveaşte sufletul mieu de cătră cel necurat, sabia ta de la vrăjmaşii mânii tale 15. Doamne, den puţini de la pământ împarţi pre ei în viaţa lor şi de ceale ascunse ale tale să împlu pântecele lor.

[35] În slavonă: Catisma treia.

Domnul mi-e apărători
Şi-n năpăşti sprijinitori,
Corn mi-e de mântuire
Când mă plec pre peire
Lăudând eu pre Domnul
Voi chiema, uitând somnul
Şi mântuit de vrăjmaş
M-oi face, şi de pizmaş.
A morţei m-au prins durer
Ş-a fărălegei puter
Ca râul m-au turburat
Şi spre păcat m-au plecat.
Durori de iad m-au cuprins
Ş-a morţei laţur cu plâns. /33r
Oh, cum m-au întâmpinat
Şi prea m-au încungiurat,
Iară, eu când în năcaz
Cădeam sau măcară caz,
Pre Dumnezău am chiemat
Şi la Domnul am strigat.
Şi din altariul său svânt
Glasul mieu au auzit
Şi în urechi[36] va avea
La dâns loc strigarea mea.
Şi pământul s-au clătit
Şi cutremur au păţit
Şi temeiul s-au clătit
Munţilor cu răscolit,
Căce pre dânşi Dumnezău
Foarte s-au mâniat[37] rău.
În mânie-i s-au suit
Fum prea groaznic[38] şi cumplit /33v
Şi foc să va aprinde
De la faţă-i şi s-oa-ntinde
Şi de la dâns din cuptori
S-au aţâţat arzători
Cărbuni, şi el au plecat
Ceriurile ca un nalt.
Pre pământ s-au pogorât
Supt picioare-i s-au făcut
Nor, negură, ceaţă,
Ce mâhneaşte-orice faţă.

---

[36] Scris: Урек.
[37] Citeşte: măni-at.
[38] Scris: гроазнн.

Pre heruvim s-au suit
Ş-au zburat pre fulgi de vânt
Şi pre-întunearec au pus
Ca să-i fie lui ascuns;
Cortul lui iaste-mprejur
(Nu-l va fura nici un fur)
Apă întunecoasă
Din nor de văzduh groasă.
Şi dintru strălucire
Înainte-i cu ştire /34r
Nor, grindine de foc, cărbuni
Au trecut ca cu cununi[39]
Domnul din ceri au tunat
Cel înalt glasul ş-au dat.
Trimis-au pre ei săgeţ
Ş-au răsipit fără preţ,
Fulgere au înmulţit
Şi pre ei au ameţit
Izvorul s-au arătat
A apelor cu zvântat,
Temeaiele s-au ivit
A lumiei descoperit,
De-a ta, Doamne, certare,
Ce duhul tău cu suflare
A mâniei tale face
Nelăsând pre răi în pace.
Că din nălţime au trimis
Şi la dins m-au luat sus
Şi din multe de-necat
Ape el m-au râdicat /34v
De vrăjmaşii miei cei tari
Mă va mântui şi mari
Şi de cei ce mă[40] urăsc
Cu obiceai vrăjmăşesc,
Că mai mult decât mine
S-au întărit spre-al mieu bine.
În zioa de dosadă
M-au întâmpinat cu svadă
Şi mi-au pus Domnul tărime
De m-au scos întru lărgime.
Izbăvi-m-oa, că m-au vrut,
Şi de milă m-au umplut

[39] *B.B.*: 14. De lucirea înaintea lui norii au trecut, smidă şi cărbune de foc.
[40] Scris: м.

Şi Domnul răsplătire
Mi-a[41] face cu slăvire
Dup-a mea dereptate,
Ce-i fără răutate,
Şi mi-a[42] răsplăti mie
El după curăţie, /35r
Ce mânule-m lucrează
Într-ascuns şi în vază.
Că căile am ferit
A Domnului ş-am păzit
Şi n-am făcut nici un rău
Despre Dumnezău mieu,
Că toate a lui jiudecăţ
Înainte-m sânt şi-nvăţ[43]
Şi a[44] lui îndereptăr
De la mine cu părer
Nicicum s-au îndereptat,
De-am căzut şi-n vrun păcat.
Şi voi fi fără prihană
Cu dinsul ajiuns de hrană
Şi de-a mea fărăleage
Cât, mai chiar voi înţeleage,
Mă voi păzi tare foarte
Ştiind că aduce moarte. /35v
Şi după-m dereptate
Domnul îm[45] va da plate
Şi după curăţiia
Mâniloru-m, avuţiia
Înaintea feaţei sale
Nu mi-a lua fără cale.
Cu omul cel cuvios
Fi-vei prea bun şi voios
Şi cu cel nevinovat
Face-te-ai svânt şi curat.
Cu cel ales de-i umbla
Firea-ţ nu să va schimba,
Iară cu îndărătnic
Fi-vei apric [sic!] şi sâlnic.
Că tu nărodul smerit

---

[41] Scris: мїѧ.
[42] Idem.
[43] Scris: шиѧнвъц.
[44] Scris: ка.
[45] Scris: ѧн.

Vei mântui de perit
Şi mândrilor vor peri
Ochii, că tu-i vei smeri. /36r
Că luminătoriul mieu
Lumina-vei, Dumnezău,
Lumina-vei, Dumnezău,
Greu întunearecul mieu!
Că cu tine de ispită
M-oi izbăvi cât de multă
Şi cu tine, Dumnezău,
Treaci-oi zâdul cât de rău[46].
Că calea Domnului mieu
N-are prihană şi rău
Şi cuvintele lui sânt
Lămurite cu foc svânt;
Tuturor e scutitor
Ce-l roagă de ajiutor
Şi nădeajdea cu deadins
Au şi-ş aşază într-îns.
Că cine e Dumnezău
Afară de Domnul mieu? /36v
Sau cine e Dumnezău
De nu Dumnezău mieu?
Doamne, cel ce mă încingi
Cu puteare şi mă strângi
Şi calea mea spre hrană
Ai pus fără prihană
Cel ce mie, unui şerb,
Picioarele-m ca de cerb
Îm săvârşeşti şi mă sui
Peste-nalte şi mă pui,
Cel ce mânile-m învaţ
La război a fi hâreţ
Şi braţele meale ai pus
Arc[47] de-aramă nesupus[48],
De mântuire mi-ai dat
Scuteală ca cel înalt;
Dereapta-ţ m-au sprijinit
Şi pedeapsa-ţ în svârşit /37r

---

[46] *B.B.*: 31. Căci tu vei lumina luminătoriul mieu, Doamne Dumnezeul mieu, lumina-vei întunearecul mieu. 32. Căci întru tine mă voi izbăvi de bântuială şi cu Dumnezeul mieu voi sări zidul.

[47] Scris: аркъ.

[48] *B.B.*: 37. Învăţând mâinile meale la război şi ai pus arc de aramă braţele meale.

La greu m-au îndereptat
Ca să nu piei în păcat.
Şi a ta pedepsire
M-oa-nvăţa această fire.
Supt mine tu ai lăţit
Paşii miei şi ai lărgit
Şi urmele-m n-au slăbit
Fiind de vrăjmaşi gonit,
Pre cari eu îi voi goni,
Prinde-i-voi ş-oi izgoni
Şi până ce s-or săvârşi
Eu nu m-oi învârteji
Năcăji-i-vor şi a sta
N-or putea, nice sălta,
Supt a meale vor cădea
Picioare şi vor scădea.
Şi pre mine ai încins
Cu putearea ta de sus, /37v
Unde voi fi la război,
Eu să nu dau înapoi;
Pre toţ ai împiedecat,
Cât asupră-m s-au sculat
Şi pre toţi supt mine-ai dat,
Ca să piaie prin păcat.
Şi al vrăjmaşilor miei
Mi-ai dat dosul ca de miei
Şi pre cei ce mă urăsc
I-ai pierdut, căce greşesc.
Strigat-au şi nu era
Cine cu dinşi va-nsăra,
Nice care mântuiaşte
Şi de năpăşti scuteaşte[49];
Cătră Domnul au strigat
Şi lor glas n-au arătat.
Şi eu pre dinşi voi orbi
Şi ca praful voi zdrobi, /38r
Ce e de vânt aruncat
Şi-n mii de părţi spulbărat
Şi ca tina de pre drum
Ştearge-i-voi ş-oi face fum,
De-a nărodului price
M-ei scutit cu ferice

[49] *B.B.*: 67. Strigară şi nu era cel ce mântuiaşte

Şi peste limbi m-ei pune
Cap şi înalt m-ei spune.
Nărodul ce n-am ştiut
Prea cucerit mi-au slujit[50]
Într-a urechiei auz
El m-au auzit cu bâz.
Fiii streini mi-au minţit
Şi cu toţ s-au învechit
Şi din cărări au şchiopat,
Că prea greu au lunecat.
Viu e Domnul şi al mieu
Blagoslovit Dumnezău, /38v
Al mântuirei meale
Cu nădeajde scuteale;
Înalţe-se, Dumnezău,
Şi mă scoaţă de la rău.
Dumnezău iezbândire[51],
Cel ce-m dai cu mărire
Şi supt tine tu de sus
Năroadele ai supus,
Tu, izbăvitoriul mieu,
De vrăjmaşii cu băsău
Ai miei cei mult mânioş,
Ce să scoală însetoş
Asupră-m, m-ei înălţa
Şi de dinşii m-ei cruţa
Şi de omul nederept,
Ce-m vrăjmăşeaşte-n deşert,
Însuţ mă vei izbăvi,
Că năpastea mi-ei privi. /39r
Pentr-aceasta eu ţie
În limbi cu curăţie
M-oi mărturisi, Doamne,
Şi numele-ţ în coarne* *Adecă în bucine
Voi cânta, o, svinte,
Cerescule părinte,
Cel ce mântuirile
Măreşti şi scutirile
Împăratului şi faci
Milă lui David în veaci,
Unsului tău, şi cu dins,
Seminţiei lui nestâns.

---

[50] *B.B.*: Norod, carele n-am cunoscut, mi-au slujit mie.
[51] Scris: єзвъндире.

PSALMUL 18

în sillave 8

Măririle lui Dumnezău
Ceriurile vestesc[52], zău,
Şi a mânilor lui faptă
Tăriia spune ş-arată.
Zioa zilei cuvânt spune,
Noaptea nopţei minte pune /39v
Nu sânt graiur, nici cuvinte
Ascunse sau tăinuite
Glasul lor să nu să-auză
Şi tot locul să nu prinză.
În tot pământul au ieşit
Vestea lor cu glas slăvit,
Cuvintele lor s-au întins
Marginea lumiei de-au cuprins.
Lăcaşul ş-au pus în soare,
Cine-i care să-l coboare?
El ca un mire-i ce iase
Din cămara-ş de la mease.
Bucura-s-a să alearge,
Ca uriiaşul[53] ce mearge
Cu de sârg într-a sa cale
Necătând de deal sau vale.
Dintr-ale ceriului margini
Ieşirea-i e fără sarcini /40r
[.....][54]
Dară greşalele cine
Le va preceape, stăpâne?
De ale meale ascunse
Şi la ivală neajiunse,
Doamne, tu mă curăţeaşte
Şi pre robul tău scuteaşte
Şi mă iartă de streine
Ce s-ating cu rău de mine

---

[52] Scris: ɢɛcтɛcцѫ.

[53] Scris: ѫрїѧшоүл.

[54] Lipseşte o filă. În *B.B.* îi corespunde următorul text: 7. Şi istovul lui până în marginea ceriului, şi nu iaste cel ce să va ascunde de căldura lui. 7. Leagea Domnului fără prihană e, întorcând suflete; mărturiia Domnului credincioasă e, înţelepţind pruncii. 9. Direptăţile Domnului direpte-s, veselind inema; porunca Domnului lucie iaste, luminând ochii; 10. Frica Domnului curată e, rămânând în veacul veacului, judecăţile Domnului adevărate-s, îndireptate deodată. 11. Pohtite-s mai mult decât aurul şi piatra cinstită multă şi mai dulce decât miarea şi fagurul. 12. Pentru că şi robul tău păzeaşte aceastea, şi păzind aceastea, răsplătire multă.

Cari, de nu mă vor stăpâni,
Neîndoit voi izbucni
Şi atunci fără prihană
Voi fi umblând după hrană.
Şi de mare, atunci, păcat,
Eu mă voi face chiar, curat.[55]
Şi vor fi întru plăceare
Cuvintele gurei meale
Şi gândul inimiei meale
Înainte-ţ cu tocmeale /40v
Pururea va fi căzute,
Dorite şi prea plăcute.
Dumnezău, ajiutoriul mieu
Şi izbăvitoriul de rău.

PSALMUL 19

în sillave 13

În zioa năcazului, Domnul să te-auză[56]
Ş-al lui Iacov Dumnezău nume te cuprinză
Cu scuteală ş-ajiutor dintru cel svânt ţie
Trimiţă şi din Sion sprijineală-ţ vie.
Toate jârtvele tale însuş pomenească
Şi arderea-ţ cea de tot grasă să topească,
Domnul, după inimă-ţ dea ţie ce-i ceare
Şi-ţi plinească tot svatul cu a sa puteare.
Bucurie voi avea de-a ta mântuire
Şi-n numele Domnului Dumnezău mărire
Vom avea şi el toate cearerile tale
Plinească şi-ntocmească cu bun rând şi cale.
Eu acmu am cunoscut c-au mântuit Domnul
Pre unsul său de vrăjmaş şi i-au suit cornul[57]. /41r
Auzi-l-va pre dinsul din ceriul său cel svânt
Şi va-nălţa slava lui de mirat pre pământ.
Mântuirea dereapte-ţ întru puter iaste
Şi n-a lăsa pre vrăjmaş să scape de veaste[58].
Aceştia – în căruţe şi aceştia-s pre cai

---

[55] *B.B.*: 13. Greşalele cine le va priceape? Dtru cealc ascunse ale meale curăţeaşte-mă şi de cătră cei streini cruţă pre robul tău! 14. De nu mă vor stăpâni, atuncea fără prihană voi fi şi mă voi curăţi de păcat mare.

[56] Scris: тє аѵ҃зъ.

[57] *B.B.*: 6. Plinească Domnul toate cearerile tale. Acum cunoscuiu că au mântuit Domnul pre unsul lui.

[58] *B.B.*: 7. Asculta-l-va pre dânsul din ceriul cel sfânt al lui, în sile – mântuirea direaptei lui.

Noi numele Domnului îl vom chiema la vai.
Şi ei s-au împiedecat ş-au căzut degrabă,
Noi ne-am sculat ş-am umblat cu rând bun şi treabă
Pre împăratul Doamne, de răi mântuiaşte
Şi oricând te vom chiema, ne-auzi părinţeaşte.

PSALMUL 20

în sillave 6

Într-a ta puteare,
Doamne, şi aveare
Va sălta-împăratu
Şi ş-oa iuți svatu,
De-a ta mântuire
Ce-i faci cu mărire
În zi şi în noapte
S-oa dezmierda foarte. /41v
Inima lui te-au vrut
Şi cu dor au cerşut;
Lui, Doamne, i-ai dat
Cu braț îndurat,
Pre dinsul n-ai lipsit
Or de ce te-au pohtit
Ş-a buzele lui voie
Ai prisosit de voie.
Cu blagosovire
De bunătățire
L-ai întâmpinat
Şi l-ai îmbrăţoşat,
Pre al lui cap ai pus
Tu cunună de sus
De pietri prea scumpe,
Iară nu din râpe.
Viață de la tine
Au cerşut, stăpâne, /42r
Şi de zi lungime
I-ai dat cu lățime.
În mântuirea ta
El veasel ț-oa cânta,
Că-ntr-însă e mare
Slava lui cu zare.
Preste dâns vei pune
Mărire, stăpâne,

Mare cuviință
Dup-a lui credință.
Că-n veaci de vecie
Cu puternicie
Lui blagoslovire
Vei da cu mărire.
Svânta-ț a ta față
Lui i-oa fi povață
Întru bucurie
Prea cu veselie. /42v
Căce împăratul
Nădeajdea şi svatul
În Domnul o are
Fără de schimbare
Într-a celui înalt
Milă având el svat,
Nu să va ispiti
Din gând a să clăti.
La toț vrăjmaşii tăi
Cari îț sânt foarte răi
Mâna-ț să găsească
Şi să-i pedepsească.
Şi a ta dereaptă
Să afle cu plată
Pre toți, cari pre tine
Te urăsc, stăpâne.
Ca un cuptor de foc
Pune-i-vei la soroc /43r
În vreamea feației tale,
Arătând tu lor cale.
Cu a sa mânie,
Domnul, lor urgie
Le va da şi focul
Le-a mânca norocul.
Roada lor din pământ
Vei piarde tu, cel svânt,
Şi sămânța lor
Din fiii oamenilor.
Că asupră-ț reale
Au plecat şi greale
Au cugetat svatur
Ce n-or avea statur.
Că dos îi vei pune
Şi în rămaş de tine
Vei găti lor fața

Ca să-i bată ccaţa. /43v
Înalţă-te, Doamne,
Într-a tale coarne
Şi cu a ta puteare
Le adu lor fiiare[59].
Iară noi vom cânta
Şi cu slavă vom purta
Puterile tale
Prin munţi şi pre vale.

PSALMUL 21

în sillave 10

Dumnezăule, Dumnezău mieu,
Pentru ce m-ai lăsat la[60]-atât greu?
Spre mine tu din ceri ia aminte
Şi cu milă mă ajiută, svinte!
Departe sânt de-a mea mântuire
Cuvintele ceale de perire,
A căderei meale în păcate
Cari nu-m dau din binele tău parte. /44r
Dumnezăul mieu, zioa voi striga
Şi mă vei auzi, când ti-oi ruga
Şi noaptea; şi n-a fi spre nebunie
Sau spre nepreceapere aceaea mie.
Iară tu lăcuieşt întru cel svânt
Lauda lui Izrail pre pământ.
Părinţii noştri au nădăjduit
Spre tine şi pre dinşi ai izbăvit;
Cătră tine în nevoi au strigat
Şi s-au mântuit că i-ai ascultat,
Spre tine ei toţ au nădăjduit
Şi ruşine necăir n-au păţit.
Iară eu nu sânt om, ci sânt râmă,
Viiarme[61], gândac şi de ape spumă,
Tuturor oamenilor ocară,
Nărodului defăimare rară.
Toţ, car m-au văzut, m-au batjocurit,
Din buze au grăit, din cap au clătit, /44v
Zicând: „Şi pre Domnul au nădăjduit,

---

[59] Scris: ϕїѧρє. Citeşte: fi-iare.
[60] Scris: ли.
[61] Scris: вїѧрмє. Citeşte: vi-iarme.

El izbăvească-l de la pătimit,
Mântuiască-l, căce el pre dânsul
Îl voiaşte cu tot într-adinsul!"
Că tu eşti din pântece ce m-ai tras
Şi de la ţâţa maicei-m or în ce ceas.
Nădeajdea îm eşti că spre tine eu
M-am aruncat cugetând eu din zgău;
Din pântecele maicei-m îm eşti
Dumnezău şi să nu mă părăseşt.
Nice te depărta de la mine
Că-i aproape năcazul şi cine
Să-m ajiute şi să mă scoaţă nu-i,
Nici am cui obidele să-m spui.
Viţei foarte mulţi m-au încungiurat
Şi taur graş împrejur m-au luat.
Gura lor asupra mea au căscat
Ca leul răpind şi răcnind turbat. /45r
Ca apa m-am vărsat şi a meale
Oase s-au râsipit din tocmeale.
Şi în mijlocul pântecelui mieu
Inima-m au rămas fără său,
Ca ceara ce să topeaşte de foc
S-au făcut şi s-au zgârcit ca-n toc.
Şi ca vasul de lut ce e crăpat
Vârtutea mea în trup mi s-au uscat
Şi limba-m de grumazi-m s-au lipit
Şi-n ţărâna morţei m-am coborât.
Căce mulţi dulăi m-au încungiurat,
Săborul celor vicleni m-au călcat.
Mânule-m, picioarele-m au săpat
Şi toate oasele-m au numărat
Şi ei au socotit şi au privit,
Hainele meale şie au împărţit,
Sorţi pentru cămaşă-m au aruncat
Şi acel nevreadnic o au îmbrăcat[62]. /45v
Iară tu, nu depărta, stăpâne,
Ajiutoriul tău de cătră mine,
Spre sprijineala mea ia aminte.
Din armă sufletul mieu, svinte,
Scoate şi pre ceaună născută
A mea din mâna câinelului cruntă[63].
Din gura de leu mă mântuiaşte

---

[62] *B.B.*: 19. Şi ei socotiră şi mă văzură, împărţiră hainele meale şi pre îmbrăcămntea mea aruncară sorţi.

[63] *B.B.*: Izbăveaşte de la sabie sufletul mieu şi den mâna câinelui pre cel singur născut al meu.

Şi smereniia mea izbăveaşte
Dintr-a inorogilor coarne,
Ca să-ţ cânt laude în canoane.
Fraţilor miei numele-ţ voi spune
Şi în mijloc de săbor pre tine
În psalmi te voi cânta-mpărate,
Ca să ierţi robul tău de păcate.
Voi, cei ce aveţ teamă de Domnul,
În laudele lui unflaţ cornul,
A lui Iacov seminţie toată,
Măriţi-l cu cântece în gloată! /46r
De dâns toată seminţiia teamă,
A lui Izrail care să chiamă,
Că pre sărac într-a lui rugă
N-au defăimat cu ocăr de fugă,
Nici de la mine ş-au întors faţa,
Ca să mă-ajiungă gerul şi ghiaţa.
Şi el m-au auzit când eu din pat
Cu glas de umilinţă l-am strigat.
Lauda mea iaste de la tine
Şi eu în săbor mare, stăpâne,
Voi face mărturisire ţie
Şi a rugiloru-m avuţie
Voi da înaintea car au teamă
De tine şi te bagă în seamă.
Mâncând să vor sătura săracii
Şi pre Domnul vor slăvi mortacii;
Cei car cu dor pre dânsul îl cată
Şi-i slujesc cu faţa curată, /46v
A căror inima tot vie
Le va fi întru veaci de vecie;
Aduce-ş-vor de Domnul aminte
Şi s-or întoarce la dins cu cinste
A pământului margin toate
Cu alalte de supt ceriur gloate
Şi-nainte-i vor da-nchinăciune
Moştenirile cu plecăciune
A neamurilor de supt cer toate
Smerindu-să pân la pământ foarte.
Că a Domnului împărăţiia
Iáste şi însuşi stăpânăriia
Preste neamur supt cer ţine
Pre car în dar mângâie cu bine.
Toţ graşii pământului au mâncat
Şi înaintea lui s-au închinat

Şi toţ car să pogoară în pământ
Înainte-i vor cădea ca de vânt. /47r
Iară sufletul mieu lui viază
Şi seminţiia mea la dins pază
Şi slujbe credincioase va face,
Ca să aibă odihnă în pace[64].
Neamul cel viitor să va spune
Domnului cu semn de plecăciune
Şi vor vesti a lui dereptate
Svântă şi fără răutate
Nărodului care să va naşte,
Ce-au făcut Domnul şi el îl paşte.

PSALMUL 22

în sillavé 5

Domnul mă paşte
Şi mă grijaşte
Şi n-oi fi lipsit
Nimic pre pământ.
Într-al păşiunei
Şi al odihnei
Loc, lăcaş mie
Mi-au dat să-m fie,
La apă lină
El de odihnă.
Fără prihană
Mi-au făcut hrană
Şi sufletul mieu
Au întors din rău. /47v
Pre-a dereptăţei
Ş-a bunătăţei
Cărăr povaţă
Mi-au fost de faţă
Pemtr-al lui nume
Ce-i svânt în lume.
Că de voi umbla
Şi mă voi afla
În umbra morţei,
De-a răutăţei
Chip nu m-oi teame,
Nici voi geame

[64] *B.B.*: Şi sufletul mieu lui trăiaşte şi semenţiia mea va sluji lui.

Că tu cu mine
Eşti de-mi dai bine,
Că toiagul tău
Şi varga-ţ de rău
Ea m-au mângâiat
La greu tânguiat;
Mie mainte
Foarte cu cinste
În scumpă casă
Mi-au gătit masă,
In preajma căror
Pre mine cu dor
Ei mă năcăjesc
Şi mă izmenesc.
Capul mieu ai uns
Cu unt-de-lem scurs
Şi păharu tău
Pre mine prea greu,
Ca un putearnic
Îmbătând vreadnic,
Mila-ţ pre mine
Va goni bine.
Zilele toate
Până la moarte, /48r
Ca să lăcuiesc[65]
Eu şi să trăiesc[66]
Şezând la masă
La Domnu-n casă
În zile multe,
Lungi şi cărunte.

PSALMUL 23

în sillave 13

Al Domnului pământu şi plinirea-i iaste,
Lumea şi toţi car trăiesc într-însă cu veaste.
Aceasta pre mări i-au pus singur temeliia
Şi pre râur l-au gătat şi i-au dat tăriia.
Şi cine să va sui în domnescul munte
Sau cine în svântul lui loc va sta cu cinste?
Cel nevinovat la mâni cu inimă bună,

---

[65] Scris: лъкоүнескѵ.
[66] Scris: трънескѵ.

Carele sufletul său în deşert nu sună
Şi vecinului, viclean n-au făcut jurământ,
Cât au fost şi au trăit dupre legi pre pământ.
Acesta de la Domnul bună cuvântare
Va lua şi-oa câştiga milă cu-ndurare,
De la mântuitoriul[67] Domnul său Dumnezău
Pre carele el şie şi l-au ales din zgău. /48v
Acesta iaste neamul celor ce cată
Pre Domnul şi car cearcă faţa cea curată
A lui Iacov Dumnezeu care cu cuvântu
Din nimic au fapt toate, ceriu şi pământu.
Porţile voastre, prinţipi, râdicaţ cu grabă
Şi vă râdicaţ voi porţi veacinice la treabă,
Că împăratul slavei prin voi cu mar gloate
Va întra, adunate din părţile toate.
Cine acest împărat al mărirei iaste
Ce vine cu atâta hvală şi poveaste?
Domnul cel tare iaste şi prea mult putearnic!
Care-nalţă la război pre slab şi nemearnic.
Porţile voastre, prinţipi râdicaţi cu grabă
Şi vă râdicaţ voi porţi veacinice la treabă,
Că împăratul slavei prin voi cu mari gloate
Va întra, adunate din părţile toate.
Cine acest împărat al mărirei iaste
Ce vine cu atâta hvale şi poveaste? /49r
Domnul al puterilor, el acesta iaste,
Împăratul mărirei cu atâta veaste.

КАѲНСМА ЧЄТЂЛѢРТАЛ[68]

PSALMUL 24

în sillave 10

Cătră tine, Doamne, am râdicat
Sufletul mieu de vrăjmaş supărat
Dumnezăul mieu, eu a mea nădeajde
În tine am pus şi n-o voi piarde,
Ca în veac să nu paţ eu ruşine
Nici vrăjmaşii să râză de mine.
Că toţ cei ce te rabdă pre tine,

---

[67] Scris: мънтоуторюл.
[68] În slavonă: Catisma patra.

Nu s-or ruşina lipsiţ de bine;
Toţ, car fărăleage lucrează
În deşert să ruşineaze-n vază.
Căile tale, Doamne-m arată
Şi cărările tale cu luminată /49r
Învăţătura tu mă învaţă,
Să nu scapăt în băznă şi-n ceaţă.
Spre al tău adevăr mă-ndereaptă
Şi mă-nvaţă pre calea dereaptă,
Căce tu eşti mântuitoriul mieu,
Dumnezău ocrotitoriul de rău,
Şi pre tine eu zioa toată
Te-am aşteptat şezând în gloată.
Doamne, de îndurări-ţ ia aminte
Şi de zilele-ţ adu-ţ, prea svinte,
Căce din-ceput, din veac de veac sânt,
Cari tu le dai şerbilor pre pământ.
A tinereaţeloru-m păcate
Ş-a neştiinţei-m, în carte
Nu scrie, nici pomeni, Doamne,
Să nu caz, după jiudeţ, la coarne.
După milă-ţ tu mă pomeneaşte,
După bunătate-ţ mă socoteaşte. /50r
Bun şi derept iaste Domnul
Pentr-aceaste va zdrobi cornul
Celor ce greşesc şi le va pune
Leagea-n cale cu înţelepciune.
Şi pre cei blânzi el la jiudecată
Va-nderepta pre dereapta treaptă,
Pre cei blânzi va învăţa a sale
Căi în adevăr, fără taclale.
Toate căile Domnului mieu sânt
Milă şi adevăr celor cu gând svânt,
Car aşezământul lor îl cată
Şi pre mărturiile-i să ceartă.
Pentru numele tău, dară, Doamne,
Curăţeaşte-m păcatul de seamne,
Căce mult iaste şi mi-i prea teamă
Că n-oi putea să dau de dins seamă[69].
Cine iaste omul ce să teame
Şi sufletul de Domnul îi geame?
În calea ce-au ales leage va pune
Şi, cum s-oa chivernisi, n-oa spune, /50v
Sufletul lui în bunătăţ sălaş

---

[69] *B.B.*: 12. Pentru numele tău, Doamne, şi iartă păcatul mieu, că mult iaste.

Avea-va fără frică de pizmaş
Şi seminţiia lui în moştenire
Va fi pre pământ fără svârşire.
Celor ce de Domnul li-i teamă,
Întărire le iaste şi-i chiamă
Şi a sa el lor făgăduinţă
Va arăta cu bună credinţă.
Ochii miei pururea sânt spre Domnul
Şi nu s-oa lipi de dinşii somnul,
Că el picioarele meale din laţ
Va scoate să dau cu vrăjmaşii harţ.
Cată spre mine şi îm fă milă,
Că-s unul născut sărac cu chilă[70].
Năcazurile inimiei meale
S-au înmulţit cu nespuse greale;
Din nevoile meale mă socoate
Ca să nu paţ fără vreame moarte.
Vezi-m smerirea şi osteneala
Şi-m lasă în dar toată greşala. /51r
Vezi-m vrăjmaşii că s-au înmulţit
Şi cu rea urâciune[71] m-au urât.
Sufletul mieu tu, Doamne, păzeaşte
Şi de-ai miei vrăjmaşi mă izbăveaşte,
Ca să nu mă ruşinez, că-n tine
Am nădăjduit de prunc, stăpâne.
Cei derepţi şi fără răutate
S-au lipit de mine la parte,
Că eu te-am aşteptat, o, Doamne,
Să mă scap din năcazur şi coarne.
Dumnezăule, tu izbăveaşte
Pre Izrail care să căzneaşte,
De năcazurile lui toate,
Ca să te cânte până la moarte.

PSALMUL 25

în sillave 7

Doamne fă-m jiudecată,
Că în nerăutate
Eu, cu dereaptă faptă,
Am umblat după carte. /51v

---

[70] *B.B.*: 17. Priveaşte preste mine şi mă miluiaşte, căce sângur născut şi sărac sânt eu.
[71] Scris: Ѹрачиие.

În Domnul eu nădeajde
Având încredințată
Fi-voi ca un pom vearde
Neslăbind niciodată.
Fă-m ispită, o, Doamne
Și cum vei tu mă cată
Și eu ț-oi da pocloane
În viața[72]-m în toată.
Rărunchii miei aprinde
Și inima-m arde,
Că mila ta să-ntinde
Și pre ochii miei cade.
Și că bine am plăcut
Întru adevărul tău,
Cinste ție cu căzut
Înălțându-ț eu din zgău.
Cu adunarea deșartă
Eu n-am șezut la taine /52r
Sau m-am purtat vrodată
Întru ale ei haine.
Și eu cu cei ce calcă
Leagea într-a lor svatur
N-oi întra, ce-a lor falcă
Voi zdrobi de mascur.
Urât-am adunarea
A celor ce viclenesc,
Cari cu mândrie narea
Îș umflă și șalviresc.
Și cu cei necredincioș
N-oi ședea la vorbă
Și, de-or fi și putincioș,
Cu dâns n-oi mânca ciorbă[73].
Mânile meale curat
Întru cel nevinovat
Voi spăla fără păcat
Să nu caz cumva în laț. /52v
Și jirtăvnicul tău
Voi încungiura, Doamne,
Doamne, Dumnezăul mieu,
Cu smerite pocloane.
Cu al laudei tale
Eu glasul să auz[74]

---

[72] Citește: vi-iața.
[73] *B.B.*: 5. Urât-am adunarea celor ce să viclenesc și cu cei necredincioși n-am șezut.
[74] Scris: ꙗ꙱ꙗ꙱.

Şi să-ţ spui[75] minunile
Cu zăcere de căpuz.
Ai tale case, Doamne,
Eu bună cuviinţă
Am iubit cu pocloane
Să-m fii de folosinţă.
Aşijderea am iubit
Loculu-ţ cel de slavă
Sălaşului tău slăvit
Pre pace şi pre zarvă.
Ca cu cei necredincioş
Sufletul să nu-m pierz eu /53r
Sau cu sângiur sătoş
Viaţa să-m petrec rău,
Întru a cărora mân
Fărădelegile sânt
Şi ca neşte turbaţ câni
Latră pre bun pre pământ.
A lor mână dereaptă
S-au prea împlut de darur[76],
Numai le-a fi răsplată
Nu după multe ceasuri.
Eu, însă, ca un sărac
Întru nerăutate
Am umblat şi, prea prostac,
Păzindu-m a mea parte.
Izbăveaşte-mă, Doamne,
Şi tu mă miluiaşte,
Scoţindu-m din coarne,
Să nu pici tâlhăreaşte. /53v
Piciorul mieu au stătut
Întru-ndereptare
Fi-vei, Doamne, bine vrut
De mine în adunare.

PSALMUL 26

în sillave 13

Luminare îm iaste, mântuire, Domnul;
De cine mă voi teame, ce-o să-m facă omul?
Scutitoriul vieţei meale Domnul iaste;

---

[75] Scris: ensꙋ.

[76] *B.B.*:9. Să nu pierzi cu cei necredincioşi sufletul mieu şi cu oamenii sângiurilor viaţa mea. 10. Cărora sânt în mâni fărădelegile, direapta lor s-au implut de daruri.

De cine m-oi îngrozi lovit fără veaste?
Când aproape de mine ar veni car fac rău
Trupul să mi-l mănânce sau să-neace în tău,
Vrăjmaşii miei şi cei car îm sânt cu năcazuri
Au slăbit şi au căzut la greu şi marazuri[77].
Tabără asupra mea de-a fi rânduită,
Inima nu mi-a cădea de frică-n ispită.
Război[78] de s-ară scula asupră-m; într-însu
Tare am nădăjduit cu tot într-adinsu.
Una eu de la Domnul am cerşut şi, iată,
Aceaea[79] o voi cerca în viaţa[80]-n toată: /54r
Ca într-a Domnului eu prea curată casă
Zilele-m să-m chieltuiesc zvorindu-i la masă,
Ca frâmseaţea lui să văz şi a lui prea svântă
Biserecă eu să cerc[81] cu inimă-nfrântă
Că-ntr-a răutăţilor meale zi pre mine
În cortul său m-au ascuns, vrând să-m facă bine,
În ascunsul cortului său m-au acoperit,
Nevrând ca să mă vază de vrăjmaşii-m perit.
Pre piatră m-au înălţat preste vrăjmaş, iată,
Capul mieu au înălţat să nu caz în ceartă.
Împrejur eu am umblat şi-n cortul lui mare
De laudă i-am jirtvit jirtvă cu strigare.
Glăsui-voi Domnului şi-i voi cânta slavă,
Zicând: „Auz glasul mieu fără de zăbavă,
Glasul cu carele eu înainte-am strigat
Şi cu milă m-ascultă, bunul mieu împărat!
Ţie inima-m ţ-au zis: ‚Căta-voi pre Domnul
Şi ce-m va putea mie ca să-m strice omul?'
/54v
Faţa-m pre tine au cătat şi eu, Doamn-ţ, faţa
Voi căta şi voi ceare cât mi-a fi viaţa[82][83].
Faţa-ţ tu să nu-ţ întorci, Doamne, de la mine
Şi de cătră robul tău mânios, stăpâne,
Să nu te abaţ, ci-m fii tu ajiutori mie,
Ca să nu fiu lepădat de a ta mânie
Şi să nu fiu eu lăsat, Doamne, de la tine

---

[77] *B.B.*: 4. Cei ce mă necăjesc şi vrăjmaşii miei, ei au slăbit şi au căzut.
[78] Scris: ръзбою.
[79] Scris: ачѣ.
[80] Citeşte: vi-iaţa.
[81] Scris: черкꙋ.
[82] Citeşte: vi-iaţa.
[83] *B.B.*: 13. Ţie au zis inima mea: „Pre Domnul voi ceca!". Cercă-te faţa mea, faţa ta, Doamne, voi cerca.

Oh, mântuitoriul mieu, grăbeaşte-m cu bine,
Că de tată şi mumă de mic sânt părăsit!"
Iară Domnul m-au luat, m-au crescut şi m-au hrănit'.
Tu, Doamne, mie pune în calea ta leage
Şi-n cărarea dereaptă spune-m cum voi mearge,
Pentru vrăjmaşii miei[84], cari în zi şi în noapte
Îm întind curse să viu mai curând la moarte.
În sufletele celor ce-m fac supărare
Nu mă da, că s-au sculat asupră-m cu mare
Gâlceavă şi mărturii nedereapte multe
Au pus cu mincinoase asupră-m cuvinte. /55r
În pământul celor vii crez că bunătatea
Domnului o voi vedea, precum scrie Cartea"
Tu pre Domnul aşteaptă şi te-mbărbătează,
Inima-ţ să-ntărcască şi nimic nu scază
Şi pre Domnul nezmintit îl îngăduiaşte,
Că el pre cel obidit singur ocroteaşte.

PSALMUL 27

în sillave 10

Cătră tine eu, Doamne, voi striga,
Dumnezăul mieu, şi voi alerga,
Ca să nu taci tu de cătră mine
Văzându-m năcazurile pline!
Ca nu cumva despre mine să taci
Şi să nu fiu eu la boală-m făr' vraci
Şi mă voi asemăna celor ce cad
Şi să coboară în groapă la iad.
Glasul rugei meale auz, Doamne,
Când te rog cu smerite pocloane, /55v
Când cătră beseareca-ţ cea svântă
Mânile-m rădic în grijă multă.
Şi să nu mă tragi cu păcătoşii,
Nice să mă pierzi cu minciunoşii,
Cu cei ce lucrează strâmbătate,
Cu vecin grăind pace din Carte,
Iară în inima lor ţin nespuse
Reale şi vicleşuguri ascunse.
Doamne, după lucrul lor plată
Le dă şi le fă ne-ntârziiată,
După vicleşugul lor de izvod

---

[84] Scris: мнєѣ.

Prinde-i şi-i încurcă în năvod.
Şi după faptele mânilor lor
Dă-le şi-i cercetază cu omor
Şi dup-a lor chiară răsplătire
Le răsplăteaşte lor cu peire.
Că spre lucrurile Domnului ei
N-au înţeles, nici ş-au pus temei, /56r
Nici spre lucrurile mânilor lui
Cu deadins n-au vrut a nădăjdui;
Iară tu pre dinşii îi vei surpa
Şi nu-i vei zidi până ce-or crăpa.
Domnul bine-i cuvântat, că glasu
Rugăciunei meale în tot ceasu,
Când eu l-am strigat mi l-au auzit
Şi de toţ vrăjmaşii m-au mântuit.
Domnul mie îm iaste ajiutor
Şi-n toate năpăştile scutitori,
Spre dins inima-m au nădăjduit
Şi or în ce greu m-am ajiutorit.
Şi trupul mieu au înflorit foarte
Şi cu voia mea până la moarte,
Lui eu voi face mărturisire[85].
Căce Domnul iaste întărire
Nărodului său şi scutitor,
Mântuire-i unsului său cu dor. /56v
Pre nărodul tău, Doamne, mântuiaşte
Şi moştenirea-ţ blagosloveaşte
Şi pre ei îi râdică şi-i paşte
Şi pân în veac cu milă grijaşte.

PSALMUL 28

în sillave 7

Voi, fiii lui Dumnezău,
Printr-îns scăpaţ de la rău,
Domnului fără de preţ
Fii de bărbeci cu păr creţ,
Aduceţ cu mărie
Şi cinste peste fire.
Numelui lui mărire
Aduceţ cu slăvire
Şi Domnului vă-nchinaţ

[85] *B.B.*: 10. Şi odrăsli trupul mieu şi den voia mea mă voi mărturisi lui.

În curtea-i cea fără lanț.
Svântă şi neoprită
De tot faptul dorită. /57r
Glasul Domnului iaste
Peste ape cu veaste,
Dumnezăul mărirei,
Al slavei ş-al tăriei
Preste multe au tunat
Ape ca un împărat.
Glasul Domnul iaste
Întru tărie cu veaste[86],
Glasul Domnului are
Cuviință prea mare;
Glasul celui ce strâcă
Chiedrii loviț de stâncă
Şi că chiedrii din Livan
Va zdrobi fără divan
Domnul şi-i va zdrumica
Şi în praf îi va freca,
Ca viţelul de Livan
Nepurtând pre la divan /57v
Şi ca cel ce e iubit
Fii din inorogi născut[87].
Glasul Domnului care
Para de foc o sare
Şi ca pre neşte paie
Fără de greu o taie.
Glasul Domnului care
Pustiiul de mirare
Din temei îl clăteaşte
Şi cum va îl zdrobeaşte.
Şi Domnul clătinare
Va face cu mirare
Pustiului de Cadis
Cum însuş va vrea cu râs.
Glasul Domnului care
Cu mare desfătare
Cerbii îi săvârşaşte
Şi în livez dulci paşte. /58r
Şi el va descoperi
Dumbrăvile ş-oa sări
În biserecă-i, care
Grăiaşte: „Slavă mare!”.

---

[86] *B.B.*: 3. Glasul Domnului – spre ape, Dumnezăul mărirei au tunat, Domnul – preste ape multe.
[87] *B.B.*: 6. Şi va mărunți pre dânsul ca viţelul Livanului; şi cel iubit – ca fiiul inorogului.

Domnului potop pre pământ
Va lăcui ca un svânt
Şi va şedea împărat
În veaci Domnul ne-ncetat.
Domnul nărodului său
Tărie, fără băsău
Va da şi el pre al său
Nărod, ca un Dumnezău,
Cu pace va blagoslovi
În veaci de veaci pân-a fi.

PSALMUL 29

în sillave 13

Înălţa-te-voi, Doamne, că tu m-ai sprijinit
Şi asupră-m vrăjmaşii miei nu i-ai veselit. /58v
Doamne, Dumnezăul mieu, strigat-am pre tine
Şi de toate ranele m-ai vindecat bine.
Sufletul din iad mi-ai scos şi, de car cuboară
În groapă, m-ai mântuit să nu mă omoară
Domnului cântec cântaţ ai lui cei cuvioş
Şi a svinţeniei lui pomenire din moş
Dovediţ, că iuţime în mânie-i multă
Şi în voie-i viaţă[88] iaste, ca de nuntă.
Seara s-oa sălăşlui plâns şi demineaţa
Va prinde bucurie supt cer toată faţa.
Iară în prisosinţa mea eu cu dovadă
Am zis: „Nu mă voi clăti în veaci de vro svadă!”
Doamne, frâmseaţei meale cu voia-ţ puteare
Dă, că n-am de la altul aceaea a ceare!
Iară tu, Doamne, faţa ţ-ai întors şi greaţă
M-au cuprins şi m-am făcut turburat de ghiaţă.
Cătră tine eu, Doamne, voi striga şi rugă
Ţie, Dumnezăul mieu, voi da ca o slugă /59r
„În sângele mieu folos ce e ca pre fune,
Când eu de sârg mă cobor întru stricăciune?[89]
Au doară ţărâna s-oa mărturisi ţie?
Sau ea adevărul tău pre la-mpărăţie
Va vesti?” Domnul însuş a mea supărare
Au auzit şi mi-au dat milă cu-ndurare.
Domnul, ajiutoriul mieu or în care vreame

[88] Citeşte: vi-iaţă.
[89] *B.B.*: 11. Ce-i folos în sângele mieu, când mă pogor eu întru stricăciune?.

Mi-au fost; de nimic, dară, supt cer nu m-oi teame
Tu, Doamne, plângerea mea spre prea bucurie
Mi-ai întors, sacul mi-ai rupt şi cu veselie
M-ai încins, ca să-ț cânt mărirea mea ție
Şi eu nu mă voi mâhni nici de-o sumeție.
Doamne, Dumnezăul mieu, în veac de veac ție
Cu plecată[90] inimă ț-oi da mărturie.

PSALMUL 30

în sillave 11

Spre tine eu, Doamne, am nădăjduit
Să nu mă ruşinezi în veac obidit. /59v
În dereptatea ta mă izbăveaşte
Şi mă scoate de la vrăjmaş din cleaşte.
Cătră mine ureachiia-ț[91] pleacă
Şi degrab mă scoate din munca seacă.
Tu mie îm fii, Dumnezău, scutitor
Şi spre casa scăpărei apărător
Îm fii, ca tu pre mine să mântuieşti,
Că putearea mea şi scăparea îm eşti.
Şi pentru numele tău, tu povață
Mi-ei fi şi mă vei hrăni în viață.
Din cursa aceasta ce-au ascuns mie
Scoate-mă, că tu, Doamne, din pruncie
Scutitor îm eşti cu tare nădeajde
Carea eu în viața mea n-oi piarde[92]
În mânile tale duhul mieu voi da
Şi de la vrăjmaş năcazur n-oi răbda
Că tu, al adevărului Dumnezău
Pre mine, Doamne, ai mântuit de rău. /60r
Pre cei ce păzesc deşertăciunile
În zădar şi trăiesc cu minciunile
Ai urât, iară eu am nădăjduit
Spre Domnul şi de bine nu m-am lipsit.
De mila ta voi avea bucurie
Şi pururea voi fi cu veselie,
Căce spre smereniia mea ai cătat
Şi din nevoi sufletul mieu ai scăpat.
Şi în mânile vrăjmaşilor cu râs

---

[90] Scris: плъкатъ.
[91] Scris: ѵрмкїмц. Citeşte: ureachi-ia-ț.
[92] Scris: пїмрдє. Citeşte: pi-iarde.

Pre mine, pre robul tău, nu ai închis.
În loc desfătat picioarele mi-ai pus
Şi cu îndurare m-ai privit de sus.
Miluiaşte-mă; Doamne, că în năcaz
Greu şi neîncetat în tot ceasul caz.
Ochiul mieu s-au turburat de mânie,
Sufletul şi stomahul din temelie[93].
Că viaţa mea s-au strâns în dureare,
Anii-m în suspinăr fără puteare /60v
Şi vârtutea mea întru sărăcie
Au slăbit ş-au ajiuns la calicie[94]
Şi oasele meale s-au prea turburat,
Fiind de vrăjmaşii miei eu supărat.
La toţ vrăjmaşii miei, câţi am din-ceput,
Ocară şi batjiucură[95] m-am făcut
Şi tuturor vecinilor miei foarte
Şi frică cunoscuţilor de moarte.
Cei ce mă vedea pentr-aceasta, dară,
Toţ de la mine au fugit afară.
Ca un mort de la inimă eu uitat
Am fost şi ca un vas pierdut şi uscat
M-am făcut, că a multora ocara
Eu am auzit iarna şi vara,
Acelor ce[96] împrejiurul mieu lăcuiesc
Şi în tot ceasul mă latră şi mă cârtesc[97].
Când asupra mea ei toţ împreună,
Mulţi să adună ca la o fântână /61r
Ca să ia sufletul mieu s-au svătuit,
Iară eu spre tine am nădăjduit.
Zis-am: „Tu, Doamne, eşti al mieu Dumnezău
În carele am nădăjduit din zgău,
Întru mânile tale sorţii miei sânt;
Izbăveaşte-mă, tu, dară, pre pământ
Din mâna vrăjmaşilor şi de cei car
Mă gonesc şi mă scobesc ca pre neşte cari!"[98]
Faţa ta preste robul tău arată
Şi cu a ta, Doamne, milă înaltă

---

[93] *B.B.*: 11. Mântuiaşte-mă, Doamne, căci mă necăjesc; turburâ-se cu mânie ochiul mieu, sufletul mieu, pântecele mieu.

[94] *B.B.*: 12. Căci au lipsit cu dureare viaţa mea şi anii miei în suspinări.

[95] Scris: ватжюкѹръ.

[96] Scris: чеи.

[97] *B.B.*: 16. Făcuiu-mă ca un vas pierdut, căci am auzit ura a multora den cei ce nemernicesc împrejur.

[98] *B.B.*: 19. Izbăveaşte-mă den mâna vrăjmaşilor miei şi de cei ce mă gonesc pre mine.

Mă mântuiaşte să nu mă ruşinez
Că te-am chiemat pre tine şi-n tine crez!
Să să ruşineaze necredincioşii
Şi în iad să să pogoare, păcătoşii;
Facă-să mute buzele vicleane,
Car asupra dereptului cu seamne
Grăiesc fărdeleage cu mândrie
Şi cu defăimare în sumeţie! /61v
Cât e mulţimea bunătăţei tale,
Doamne, de multă pre munţi şi pre vale,
Carea căror tem de tine ai ascuns.
Şi căror nădăjduiesc spre tine ai pus
Înaintea a fiilor omeneşti,
Ca să cunoască[99] că tu îi ocroteşti.
Că tu întru ascunsu feaţei tale
Îi vei ascunde pre tainică cale.
De a oamenilor grea turburare.
Şi pre dinş fără nice o mustrare
Vei acoperi de graiul cel întort
A limbilor foarte cu tainã în cort![100]
Bine-i cuvântat Domnul că au minunat
Pre ai săi mila sa ca un împărat
În cetatea acea de îngrădire.
Iară eu am zis întru uimire:
„De cătră sfânta-ţ ochiloru-ţ faţă
Eu lăpădat sânt şi trist ca o ceaţă!” /62r
Pentr-aceasta glasul de rugăciune
Al mieu l-ai auzit când eu pre tine
Te-am strigat cu inimă prea fierbinte,
Cerescule şi veacinice părinte.
Pre Domnul toţi cuvioşii lui iubiţi
Şi înalt bunătăţile lui slăviţ
Căce Domnul adevărurile cată
Şi celor ce fac mândrie înaltă
Răsplătire le face şi îi ceartă
Din calea dereaptă să nu să abată.
Iară voi, cari nădăjduiţi în Domnul
Vă îmbărbătaţi şi vă piaie somnul
Şi inima voastră să să întărească
De slava Domnului să nu să lipsească.

---

[99] Scris: kѹнаскъ.

[100] *B.B.*: 27. Acoperi-vei pre dânşii în cort, de pricea limbilor.

PSALMUL 31

în sillave 13

Fericiți sânt cărora li s-au dat iertare
Fărădelegilor lor în dar, nu cu dare /62v
Și cărora păcatele nu s-au scos de față,
Ci li s-au acoperit într-a lor viață[101].
Fericit[102] e bărbatul căruia păcatul
Nu-i va socoti Domnul, nici i-a schimba statul,
Nici într-a lui gură vicleșuguri grăiaște
Sau pre deaproapele său îl pizmuiaște[103].
Pentru că eu am tăcut și a meale oase
S-au învechit ș-au rămas desăvârșit roase,
Toată zioa eu strigând; că în zi și-n noapte
Spre mine grea s-au făcut mâna ta mult foarte.
Întorsu-m-am eu spre chin când în mine ghimpul
S-au înfipt și mi-au făcut rană-n trup, pocimpul[104].
Fărădeleagea mea eu am cunoscut, iată,
Și nu mi-am acoperit păcatul vrodată
Zis-am: „Mărturisi-voi a mea fărăleage
Domnului asupra mea și-n cale-i voi mearge
Și a inimii meale, tu, păgânătate
Ai lăsat și nu o-ai scris în veacinica carte”. /63r
Pentru aceasta ție tot prea cuviosul
Cucerit ți s-oa ruga văzându-ș folosul
În vreame cu îndemână și bine-ntocmită,
Când pre lesne cel lipsit îș câștigă pită,
Săvai că în prea multe de potoape ape
Nu să vor apropia cătră dâns să scape[105].
Tu scăpare mie-m ești de cătră năcazu,
Ce mă cuprinde și des îm mișcă marazu,
Tu ești bucuriia mea, tu-m dă izbăvire
De cătră cei ce-mprejur m-au luat cu răpștire.
Eu te voi înțelepți și-ntr-această cale,
În care tu vei mearge, pre deal sau pre vale,
Eu te voi înderepta și ochii spre tine
Ai miei îț voi întări ca să-ț aduc bine.

---

[101] Citește: vi-iață.

[102] Scris: ѳъричит.

[103] *B.B.*: 1. Fericiți – cărora să iertară fărădelegile și cărora să acoperiră păcatele. 2. Fericit – bărbatul căruia nu va socoti Domnul păcatul, nice iaste în rostul lui vicleșug.

[104] *B.B.*: 4.Căce zioa și noaptea să îngreoie preste mine mâna ta, întorșu-mă spre chinuire, înfingându-se mie ghimpu.

[105] *B.B.*: 7. Pentru-aceaca ruga-se-va cătră tine tot curatul în vreamea bine tocmită. 6. Însă în potop de ape multe cătră el nu să vor apropia.

PSALMUL 31

în sillave 13

Fericiți sânt cărora li s-au dat iertare
Fărădelegilor lor în dar, nu cu dare /62v
Şi cărora păcatele nu s-au scos de față,
Ci li s-au acoperit într-a lor viață[101].
Fericit[102] e bărbatul căruia păcatul
Nu-i va socoti Domnul, nici i-a schimba statul,
Nici într-a lui gură vicleşuguri grăiaşte
Sau pre deaproapele său îl pizmuiaşte[103].
Pentru că eu am tăcut şi a meale oase
S-au învechit ş-au rămas desăvârşit roase,
Toată zioa eu strigând; că în zi şi-n noapte
Spre mine grea s-au făcut mâna ta mult foarte.
Întorsu-m-am eu spre chin când în mine ghimpul
S-au înfipt şi mi-au făcut rană-n trup, pocimpul[104].
Fărădeleagea mea eu am cunoscut, iată,
Şi nu mi-am acoperit păcatul vrodată
Zis-am: „Mărturisi-voi a mea fărăleage
Domnului asupra mea şi-n cale-i voi mearge
Şi a inimii meale, tu, păgânătate
Ai lăsat şi nu o-ai scris în veacinica carte". /63r
Pentru aceasta ție tot prea cuviosul
Cucerit ți s-oa ruga văzându-ş folosul
În vreame cu îndemână şi bine-ntocmită,
Când pre lesne cel lipsit îş câştigă pită,
Săvai că în prea multe de potoape ape
Nu să vor apropia cătră dâns să scape[105].
Tu scăpare mie-m eşti de cătră năcazu,
Ce mă cuprinde şi des îm mişcă marazu,
Tu eşti bucuriia mea, tu-m dă izbăvire
De cătră cei ce-mprejur m-au luat cu răpştire.
Eu te voi înțelepți şi-ntr-această cale,
În care tu vei mearge, pre deal sau pre vale,
Eu te voi înderepta şi ochii spre tine
Ai mici îț voi întări ca să-ț aduc bine.

---

[101] Citeşte: vi-iață.

[102] Scris: ֆъριчиτ.

[103] *B.B.*: 1. Fericiți – cărora să iertară fărădelegile şi cărora să acoperiră păcatele. 2. Fericit – bărbatul căruia nu va socoti Domnul păcatul, nice iaste în rostul lui vicleşug.

[104] *B.B.*: 4.Căce zioa şi noaptea să îngreoie preste mine mâna ta, întorşu-mă spre chinuire, înfingându-se mie ghimpu.

[105] *B.B.*: 7. Pentru-aceaea ruga-se-va cătră tine tot curatul în vreamea bine tocmită. 6. Însă în potop de ape multe cătră el nu să vor apropia.

Nu fireț voi ca calul și mâșcoiul, care
Minte și preceapere desăvârșit n-are;
Cu zăbală și cu frâu fălcile vei strânge,
Căror nu s-apropie de tine, ș-or plânge. /63v
A păcătosului sânt bătăile multe
Și pururea îi vor fi lui spatele crunte,
Iară pre cel ce-ș pune nădeajdea în Domnul
Mila îl va-ncungiura cât va sta Sionul.
De Domnul vă bucurați și cu veselie,
Dereptilor, vă-mbrăcați fără de mânie
Și toți cei la inimă derept, voi cu slavă
Vă hvăliț și vă-nălțați fără de zăbavă!

ΚΛΘΗϹΜΛ ΠΛΤΛΛ[106]

PSALMUL 32

în sillave 8

Întru Domnul vă bucurați
Voi, dereptilor, și săltați;
Celor derepți să cuvine
Laudă cu-nchinăciune.
Domnului vă mărturisiț
În alăută și-l slăviț, /64r
În psaltir cu zeace strune
Cântați-i cu-nțelepciune.
Cântare noao îi cântați
Și-n biseareci îl înălțați,
Bine-i cântați cu strigare
Și-l măriț în gura mare.
Că cuvântul Domnului svânt
Și derept iaste pre pământ
Și lucrurile lui toate
Întru credință sânt foarte.
Domnului iaste plăcută
Milosteniia tăcută
Și de jiudecată bună
Bucuriia i s-adună;
De mila Domnului plin
E pământul ca de vin.
Întru a Domnului cuvânt
Ceriurile s-au întărit /64v

---

[106] În slavonă: Catisma cincea.

Şi putearea lor e toată
Cu duhul gurii suflată.
Ca un foale el adunând
Apele mărei şi puind
Ca un bun chivernesitor
Adâncurile în comori[107].
Tot pământul să să teamă
De Domnul şi greu să geamă
Cu cutremur, car în lume
Lăcuiesc şi poartă nume,
Că el au zis şi s-au făcut,
Au poruncit şi s-au zidit.
Domnul svatul vitejeaşte
A limbilor răsipeaşte
Şi gândurile defaimă
Năroadelor fără teamă
Şi svaturile defaimă
Prinţipilor să să teamă. /65r
Iară Domnului rămâne
Svatul în veac tot cu bine
Şi a inimiei lui gândur
În neam şi în neam cu rândur.
Acel neam iaste fericit
Căruia din copilărit
Al lui e Domnul Dumnezău
Păzindu-l pururea de rău,
Nărodul pre care şie
Ş-au ales întru moşie.
Din cer au privit Dumnezău
Şi pre toţ omeneşti din zgău
Fiii, i-au văzut, cari cum sânt
Şi din lăcaşul său cel svânt
Şi gata spre toţ au privit
Câţ trăiesc pre pământ slăvit.
Cel ce usebi le zideşti
Inimile şi le grijeşti /65v
Cel ce spre toate alc lor
Lucrur te precep cu dor.
Prin puteare împăratul
Multă nu-ş spăscaşte statul,
Nici în multa sa tărie
Uriiaşul cu trufie
S-oa mântui ca să n-aibă
De vrăjmaşi piadeci la treabă.

---

[107] *B.B.*: 7. Adunâd ca un foale apele mării, puind în visterii beznele.

Spre mântuire minciunos
E calul şi neputincios,
Întru a puterei sale
Mulţime pre nici o cale
El or pre unde s-ar sui
N-a putea a să mântui.
Că ochii Domnului, iată,
Spre cei ce tem de dâns cată
Şi spre cei ce nădăjduiesc
Întru mila lui şi-ş doresc, /66r
Ca sufletele lor toate
Să le izbăvească din moarte
Şi-n foamete să-i hrănească
Cu pâine şi să-i grijească.
Şi sufletul nostru somnul
Va piarde, şi el pre Domnul
Va aştepta, că ajiutor
Iaste noao şi scutitori[108].
Că inima noastră într-îns,
Ea să va veseli cu râs
Şi întru numele său cel svânt
Al lui noi am nădăjduit.
Spre noi, Doamne, milă-ţ fie,
În ce chip noi din pruncie
Am nădăjduit spre tine
Să câştigăm al tău bine.

PSALMUL 33

în sillave 9 /66v

Pre Domnul bine voi cuvânta
În toată vreamea şi-l voi cânta,
Pururea lauda lui iaste
În gura mea cu bună veaste.
Întru Domnul să va lăuda
Sufletul mieu şi va trăpăda;
Cei blânzi auză şi veselie
Îi cuprinză şi bucurie.
Măriţ pre Domnul voi cu mine
Să fim părtaş pre al lui bine

[108] *B.B.*: 20. Şi sufletul nostru va îngădui Domnului, căci ajutoriu şi scutitoriu noao iaste.

Şi numele lui împreună
Să înălţăm cu slavă bună.
Pre Domnul am cătat şi bine
Din ceri m-au auzit pre mine
Şi din năcazurile toate
M-au izbăvit până la moarte.
Cătră dâns voi vă apropiiaţ, /67r
Vă luminaţ şi nu vă spăreaţ
Şi feaţele voastre ruşine
Nu vor trage or despre cine[109].
Acest sărac supt cer au strigat
Şi Domnul în seamă l-au băgat
Şi din toate a lui năcazur
L-au mântuit şi marazur.
Împrejurul căror au teamă
De Domnul şi-l bagă în seamă,
Îngerul lui va sta cu armă
Ş-a izbăvi or de ce teamă.
Gustaţ şi vedeţ că-i bun Domnul
Şi iaste prea fericit omul
Ce într-însul nădăjduiaşte
Şi înaintea-i să smereaşte.
Toţi svinţii lui, de Domnul teamă
Aveţ şi-l băgaţi în seamă,
Că cei ce de dins u au teamă
N-au lipsă nici cu o seamă. /67v
Flămânzit-au şi au sărăcit
Cei bogaţ şi s-au becisnicit,
Iară cei cari pre Domnul cată
Cu norocire supt ceri saltă
Şi de tot binele aveare
Vor avea fără scădeare.
Fiilor, veniţ şi pre mine
Ascultaţ cu plecăciune
Şi a Domnului pre voi fricâ
Vă voi învăţa fără râcă.
Însă cine acel om iaste,
Care va viaţă cu veaste,
Care iubeaşte să adune
Şi să vază zile bune?
Limba-ţ de la rău îţ opreaşte
Şi buzele-ţ ţi le păzeaşte

---

[109] *B.B.*: 5. Apropiaţi-vă cătră dânsul şi vă luminaţ; şi feaţele voastre nu să vor ruşina.

Ca nu vicleşug să grăiască
Şi amăgitur să bârfească. /68r
De la rău de sârg te abate,
Iară nu zăcea în păcate,
Ci fă bine şi pacea cată
Şi o urmează chiar în faptă.
Ochii Domnului din cer cată
Spre cei derepţi cum să poartă
Şi urechile-i cu mult bine
Sânt cătră a lor rugăciune.
Iară a lui domnească faţă
Foarte cu grea priveaşte ceaţă
Asupra celor ce fac reale
Şi trăiesc fără de tocmeale,
Ca de pre pământ să le piarză
Pomenirea lor să nu-i vază[110].
Cei derepţi pre Domnul au strigat
Şi pre dinşi i-au auzit curat
Şi dintr-a lor scârbe toate
I-au izbăvit până la moarte. /68v
Aproape-i Domnul de cei zdrobiţ
La inimă, şi pre cei smeriţ
Cu duhul el îi va mântui
Şi în cer la dins îi va sui.
Ale derepţilor scârbe sânt
Ca năsipul multe pre pământ
Şi dintr-acelea pre ei toate
Domnul i-oa izbăvi, că poate.
Toate oasele lor păzeaşte
Domnul însuş şi ocroteaşte
Şi dintr-însele nici unul
Să va zdrobi şi va şti chinul.
Moartea păcătoşilor iaste
Cumplită şi fără de veaste
Şi cari pre derept urăsc foarte
Şi greşesc rău păcat de moarte[111].
Domnul sufletul robilor săi
Îl va mântui or de ce rău /69r
Şi toţ cari nădăjduiesc într-îns
N-or greşi, nici vor avea plâns.

---

[110] *B.B.*: 18. Şi faţa Domnului – preste cei ce fac rău, că să piarză de tot den pământ pomenirea lor.
[111] *B.B.*: 21. Moartea păcătoşilor e rea şi cei ce urăsc pre cel direpţ vor greşi.

PSALMUL 34

în sillave 10

Doamne, pre cei ce-m fac strâmbătate
Jiudecă-i dupre a lor fapte;
Celor ce-m dau război, dă-le război
Şi slava lor întoarce în gunoi.
Armă cu pavăză şi măciucă
Într-ajiutoriul mieu apucă
Şi te scoală şi sabie zmulge
Şi pre cei ce mă gonesc învinge.
Şi cu milă zi sufletului mieu:
„Paza şi mântuirea ta sânt eu!"
Ruşine şi înfruntare pată
Cei ce-mi cată sufletul cu greată
Întoarcă-se înapoi şi car mie
Îm gândesc reale cu silnicie. /69v
Să să ruşineaze şi să fie
Ca praful fără de temelie,
Ce-i de fata vântului spulbărat
Şi în mii de mii de părți aruncat.
Şi îngerul Domnului lor scârbă
Să le facă şi să le stea în gârbă,
Calea lor întunearec să facă
Şi lunecare cu hopur seacă.
Şi îngerul Domnului cu urgie
Pre dinşii gonind, şi cu mânie.
Că în zădar au ascuns ei mie
Stricăciunea de lat cu trufie,
În deşert au făcut ei amară
Sufletului mieu cu râs ocară.
Acea cursă, ce el nu o ştie,
Asupra capului lui să-i vie
Şi acea prinzătoare, ce-au ascuns,
Pre el să-l prinză cu jale şi plâns[112]. /70r
Şi în lat şi în cursă să cază
Şi cine a-l scoate să nu vază.
Iară sufletul mieu bucurie
De la Domnul va avea cu tărie
Şi să va veseli peste fire
De putincioasa lui mântuire.
Toate oasele meale vor zice
„Doamne, Doamne, cine-i să-ți strice

[112] *B.B.*: 8. Căci în dar au ascuns mie stricăciunea laţului lor, în zadar au ponosluit sufletul mieu.

Şi cine e aseamine ţie
În puteare şi în avuţie?
Cel ce pre cel sărac de sârg îl grăbeşt,
Din mânile celor mai tar de-l izbăveşt,
Şi pre sărac şi mişel tu îl scoţ
De la cel răpitor, tâlhar şi hoţ?"
Când s-au râdicat asupră-m ceate
De mărturii multe nedereapte,
Ei ceale ce nu ştiam m-au întrebat
Şi în turburăr prea adânci m-au băgat. /70v
Pentru bune mi-au răsplătit reale
Şi nerodur sufletului-m greale
Mi-au dat; iară eu, când ei pre mine
Mă supăra şi-m arunca vine,
M-am îmbrăcat cu jale în sac prost
Şi sufletul mi l-am smerit cu post;
Rugăciunea mea, însă, la mine
Să va întoarce foarte cu bine.
Ca unui vecin şi al nostru frate
Aşa i-am priit cu bunătate,
Ca cum m-aş jăli ş-aş fi mâhnit,
Aşa m-am smerit şi-n plâns m-am pornit[113].
Şi asupra mea ei veselie
Au făcut şi mare bucurie
Şi asupră-m ca când ar fi tunat
Aşa din toate părţi s-au adunat.
Adunatu-s-au pre mine bătăi
Şi n-am ştiut pre cari mi-au venit căi; /71r
Despărţitu-s-au şi umilinţă
Nu li s-au făcut cu vro căinţă,
Ispititu-m-au şi cu supărăr
M-au batjocurit de greale ocăr,
Asupra mea dinţii săi au rânjit
Şi cu dinşi m-au lătrat şi mi-au scrâşnit[114].
Şi când aceastea vei vedea, Doamne,
Ca să le surpi sumeaţele coarne?
Sufletul mieu înapoi încoace
Dc la fapta lor cea rea întoarce,
De la lei a mea una născută
Scoaţă dereapta ta cea prea svântă![115]

---

[113] *B.B.*: 17. Ca la unul de aproape, ca la un frate al nostru, aşa bine-i plăceam, ca când aş jeli şi m-aş mâhni, aşa mă smeriiam.

[114] Scris: скършнит. Altă lectură posibilă: scârşnit.

[115] *B.B.*: 20. Doamne, când vei vedea? Depărtează sufletul mieu de faptul lor cel rău, de la lei, pre cel sângur născut al mieu!

Iară eu în multă adunare
Ţie şi pre uscat, şi pre mare
Mă voi mărturisi şi-ţ voi face
În nărod greu laudă de pace.
Să n-aibă pre pământ bucurie, /71v
Nici loc de şezut cu tărie
Cei care mie fără dereptate,
Îm vrăjmăşesc şi îm cearcă moarte,
Cari mă grăiesc în zădar pre mine
Şi-m fac sămn din ochi cu-şelăciune.
Că adecă ei graiur de pace
Cătră mine să vedea a face
Iară gândul lor cu viclenie,
De tot era pornit spre mânie.
Gura sa asupra mea ş-au lărgit
Ş-au zis: „Bine! Bine!", cu amăgit,
„Ochii noştri prea deplin au văzut,
Cât au tribuit şi s-au căzut!"
Şi tu, aceastea, Doamne, ai privit;
Să nu taci, dară, unde-i de plătit.
Doamne, nu te depărta de mine,
Ca să fiu lipsit de al tău bine.
Doamne, scoală-te şi ia, o, svinte,
Spre jiudecata mea aminte, /72r
Tu, Dumnezăul mieu şi Domnul mieu,
Spre îndereptarea mea de la rău.
Doamne, după a mea dereptate
Jiudecă-mă cu a meale fapte,
Doamne, Dumnezăul mieu, cu bine
Să nu să bucure ei de mine.
Întru inima lor fără frică
„Bine e! Bine e!" să nu zică
„Sufletului nostru", nici, iară
Să scoaţă cuvânt trufaş afară:
„Că cum am vrut pre dins l-am ameţit
De tot l-am mâncat şi l-am înghiţit".
Împreună să se ruşineaze
Şi într-un loc să înfrunteaze
Cel ce să bucură de-a meale
Nevoi, năcazur şi reale.
În ruşine şi în înfruntare
Să îmbrace cu grea mustrare /72v
Cei cari asupra mea cu năpaste
Grăiesc mari numai din răutate.
Bucure-se şi să veselească

Şi pururea în norociri crească
Cei ce vorbesc a mea dereptate
Şi proslăvesc a meale fapte.
Şi cari pohtesc şi voiesc să aibă
Robul Domnului pace degrabă,
Aceia pururea să zică
În gura mare fără de frică;
„Mărească-se Domnul şi să fie
Prea înălţat în veaci de vecie".
Şi limba mea a ta dereptate
O va învăţa, Doamne, din carte,
Toată zioa laudele tale
Cântând cu viers veasel şi de jale.

PSALMUL 35

în sillave 11

Călcătoriul cel de leage socoteaşte
Şi zice să greşască nebuneaşte /73r
Şi înaintea ochilor lui nu iaste
Frica lui Dumnezău cât de poveaste.
Că vicleşug înainte-i au făcut
Ca să-i afle fărădeleagea în scurt
Şi pre dâns cu dânsă ca să-l urască,
Cât în veac să nu să mai pomenească.[116]
Vorbele gurei lui cât să înţeleage
Sânt prea vicleşug şi fărădeleage;
Nu a vrut să preceapă să facă bine
Să fie scăpat de amărăciune.
În aşternutul său fărădeleage
Au gândit socotind că-i va mearge
Şi lângă toată calea cea nu bună
Au rămas să-ş câştige rea cunună,
Iară răutatea să părăsească
El n-au vrut, nici ca să o urască.
Mila ta, o, Doamne, în ceri trăiaşte
Şi adevărul tău de nor loveaşte, /73v
Dereptatea ta iaste minunată
Ca munţii lui Dumnezău de înaltă
Şi jiudecăţile tale sânt adânci
Cari pot covârşi orce munţi mar şi stânci[117].

---

[116] *B.B.*: 2. Căci au viclenit înaintea lui ca să afle fărădeleagea lui şi să urască.
[117] *B.B.*: 6, Direptatea ta – ca munţii lui Dumnezău, judecăţile tale -- beznă multă.

Doamne, pre oameni şi pre dobitoace
Vei mântui din nevoi ş-ei întoarce.
Că mila-ţ, Dumnezăule, ţ-ai adaos
Şi ai înmulţit spre toţ cu răpaos
Şi fiii omeneşti vor nădăjdui
Şi în umbra arepiloru-ţ s-or sui.
Din grăsimea casei-ţ s-or îmbăta
Şi cu izvorul dezmierdării-ţ vei sta,
De-i vei adăpa[118]; că la tine iaste
Izvorul vieţei scump şi de veaste.
Întru lumină-ţ vom vedea noi lină
A milostivirei tale lumină.
Mila ta, celor ce te cunosc, tinde
Şi cu ea pre derepţi la inimă prinde. /74r
Piciorul mândriei nu cumva mie,
Ticălosului, făr veaste să-m vie
Şi mâna păcătosului pre mine
Să nu mă clătească dintr-al tău bine.
Acolo au căzut toţ cari lucrează
Fărădeleage şi s-au scos cu pază
Afară şi să stea nu iaste putinţă,
Căce n-au avut în tine credinţă.

PSALMUL 36

în sillave 12

Nu râvni celor ce trăiesc cu vicleşiug
Şi la treaba lor au nederept meşterşug,
Nu pizmui celor ce fac fărăleage,
Că ca iarba curând s-or usca şi şteargе
Şi, ca legumile de buruieni, degrabă
Vor cădea şi n-or fi de nici o treabă[119].
Spre Domnul nădăjduiaşte şi fă bine
Şi lăcuiaşte pământul veacuri pline /74r
Şi întru bogăţiia lui te vei paşte
De unde tot nărocul ţi să va naşte.
În Domnul te desfătează şi el ţie
Ţ-a da cearerea inimii-ţ cu avuţie.
Descoapere-ţ spre Domnul tu a ta cale,
Cu nădeajde spre dins în zilele tale
Şi el va face şi a ta dereptate

---

[118] *B.B.*: 9. Îmbăta-se-vor de îngrăşarea casei tale şi pârâul desfătăciunii tale vei adăpa pe dânşii.
[119] *B.B.*: 2. Că ca o iarbă curând se vor usca şi ca legumile pajiştei curând vor cădea.

Ca lumina şi ca raza-ţ va scoate.
Şi jiudecata, ca amiazăz chiară,
O-a face ca în zi senină de vară[120].
Supune-te Domnului şi-l roagă pre dânsul
Şi de tine nu să va atinge plânsul.
Nu râvni celui ce în cale-i sporeaşte
Omului ce călcarea legei tocmeaşte.
De iuţime te opreaşte, n-ai mânie,
Nici râvni să vicleneşti cu trufie.
Că, cei ce viclenesc, de tot lor peire
Le va veni fără nădeajde şi ştire. /[75r]
Iară, cari pre Domnul cu dor îl aşteaptă,
Vor moşteni pământul din treaptă în treaptă.
Şi încă puţin şi n-a fi păcătosul,
Locul lui îl vei căta, nu vei găsi dosul.
Iară cei blânzi, ei vor moşteni pământul,
Că Domnul neschimbat îş ţine cuvântul.
Şi în mulţimea păcei întru dezmierdare
Vor fi în veaci de veaci fără întristare.
Pândi-va pre derept cu laţ păcătosul
Şi cu dinţii va scrâşni[121] să-i ia folosul.
Iară Domnul de dânsul joc îş va bate,
Că mai nainte veade că să abate
Din adevăr, şi că zioa lui va să vie
În care-i să se stângă de-a lui mânie.
Sabie au zmult din teacă păcătoşii,
Întinsu-ş-au arcul sumăţ ticăloşii,
Ca pre sărac şi mişel să-l răstoarne
Şi să-l poarte cum le-a fi voia în coarne, /[75v]
Ca pre cei derepţi la inimă să-i jiunghie[122]
Şi să nu le lase bine cât supt unghie[123];
Sabiia lor inimile lor să taie
Şi să le fărâme ca pre neşte paie
Şi arcele lor bucăţ să să zdrobească
Şi să n-aibă cine să-i izbăvească.
Mai bine e când puţin dereptul are
Decât păcătoşii avuţie mare,
Că braţele păcătoşilor s-or zdrobi
Şi ochii şi vedearea lor le va orbi.
Iară Domnul pre cei derepţi întăreaşte
Şi or de ce primejdii întregi fereaşte.

---

[120] *B.B.*: 6. Şi va scoate ca lumina direptatea ta şi judecata ta – ca amiaza.
[121] Scris: скършни. Altă lectură posibilă: scârşni.
[122] Citeşte: jiun-ghie.
[123] Citeşte: un-ghie.

Căile lor Domnul fără de prihană
Cunoaşte şi pre dinşii satură cu hrană.
Pentr-aceasta, dară, a lor moştenire
Va fi în veaci de veaci fără svârşire.
În vreamea cea rea ei n-or avea ruşine,
Nici pre foamete nesaţiu de pâne. /76r
Că de sârg păcătoşii ca când n-ar fi fost
Vor peri cu svârşit ocaianic şi prost.
Iară vrăjmaşii Domnului totodată
Ce s-au mărit şi s-au înălţat în faptă
Ca fumul stângându-se ei să vor stânge
Şi să mai învie ei n-au când a ajiunge.
Păcătosul ia împrumut fără plată,
Iară dereptul dă îndurat îndată[124],
Căce cari pre Domnul binecuvânteză
Pământul vor moşteni cu slavă şi ră,
Iară cei ce bleastemă svântul lui nume,
Aceia vor peri şi n-or fi în lume.
De la Domnul paşii să îndereptează
Omului şi-i vine tărie şi ră
Şi el a lui cale o va voi foarte
Şi l-a păzi pre dins până la moarte.
Dereptul când va cădea, el struncinare
N-a avea, că Domnul lui cu a sa tare. /76v
Dereaptă vârtos mâna îi întăreaşte
Şi de toate nevoile îl fereaşte.
Mai tânăr am fost şi am îmbătrânit
Şi eu n-am văzut pre dereptul părăsit,
Nici seminţiia lui să umble afară
Pre ulițe la oamen pâine să ceară.
Toată zioa miluiaşte şi împrumut
Dă mult dereptul numai dintr-un cuvânt
Şi sămânţa lui în binecuvântare
Va fi cu pomenire fără uitare.
Fereaşte-te de rău şi fă supt cer bine
Şi trăiaşte în veaci în dezmierdăciune,
Că Domnul va şi iubeaşte jiudecata
Şi ai săi cuvioş nu va da în cearta
Vrăjmaşilor, ci în veaci într-a sa pază
Va ţinea şi îi va mângâia cu ră.
Iară goniţ vor fi cei fără de leage,
Cum şi a necredincioşilor s-oa şterge /77r
Sămânţa de pre pământ, şi să va piarde[125]

---

[124] *B.B.*: 22. Împrumuteaze-se păcătosul şi nu va plăti, iară direptul îndură-se şi dă.
[125] Scris: пїѧрдє.

Şi cât va sta ceriul nu va mai fi vearde.
Iară derepţii pământul vor moşteni
Şi în veaci de veaci într-îns să vor odihni.
Gura dereptului preaînţelepciune
Va deprinde şi limba-i cu răbdăciune
Va grăi şi va cânta jiudecată
Nefăţarnică, dereaptă şi curată.
Leagea Dumnezăului la dins zace
În inimă învăluită în pace
Şi paşii lui nu vor avea poticneală
De pietri sau de grop cu vreo zminteală.
Păcătosul pre cel derept apric pândeaşte
Şi cată şi să-l omoară pre el gândeaşte,
Iară Domnul nu îl va lăsa pre dinsul
În mânile lui să-l podidească plânsul
Sau, când i să va jiudeca lui înainte,
Nu-l va osândi sau l-a lipsi de cinste. /77v
Pre Domnul îngăduiaşte şi cu hvale
Păzeaşte şi cinsteaşte a lui cale
Şi te va înălţa să moşteneşti
Pământul şi în veaci de veaci să-l stăpâneşti,
Când păcătoşilor le va fi peirea,
Tu vei vedea şi le-i auzi tânguirea[126].
Văzut-am pre necurat când s-au înălţat
Şi mai sus de chiedrii din Livan s-au urcat.
Şi peste puţină vreame am trecut,
Necăir nu era, nici l-am cunoscut
Şi pre dins eu cu deadinsul l-am cătat
Şi locul unde au fost nu i s-au aflat.
Păzeaşte nerăutatea, vez dereptatea,
Că iaste rămăşiţă, cum scrie cartea.
Omului ce iaste făcător de pace,
Dupre care mearge ca trasă din arce,
Iară cei fără leage totodată
Vor peri şi să vor stânge rău îndată. /78r
Rămăşiţele celor necuraţ şie
Nu vor stăpâni pre pământ nici o moşie,
Iară mântuirea derepţilor iaste
De la Domnul şi el cu bună veaste
În vreamea năcazului lor e scutitor
Şi în scârbe şi în năpăşt scăpător.
Şi lor Domnul le va ajiuta şi pre ei,

[126] *B.B.*: 36. Îngăduiaşte pre Domnul şi păzeaşte calea lui; şi te va înălţa, ca să moşteneşti de tot pământull; când pieru de tot păcătoşii, vedea-vei.

Va izbăvi ca de lup răpitori pre miei,
Şi de la cei păcătoş pre dinş va scoate
Şi va mântui or de car reale gloate.
Pentru că ei ş-au puş cu tot într-adinsul
Nădeajdea, folosul şi scăparea într-însul.

КΛΘΗСМΛ ШЄСТЬ[127]

PSALMUL 37

în sillave 13

Doamne, cu mâniia ta să nu-m faci mustrare,
Nici cu iuţimea ta să-m trimiţ certare, /78v
Că săgeţile tale s-au înfipt în mine
Şi mâna ţ-ai întărit peste al mieu bine.
În trupul mieu nu iaste nici o vindecare
De la faţa mâniei tale de sculare,
Nu iaste nici o pace într-a meale oase
De la a păcatelor meale faţă roase.
Că fărădelegile meale capul mie
Au covârşit ş-au zidit dins din temelie
Şi, ca o grea sarcină, eale preste mine
S-au îngreuiat foarte cu prea slăbiciune[128].
Împuţitu-s-au prea rău ale meale rane
Şi scârnav au putrezit ca neşte barhane.
De ce? De către faţa nebuniei meale,
Că n-are nice un semn de bune tocmeale.
Chinuitu-m-am prea rău şi spatele meale
S-au făcut pân în svârşit gârbove de reale.
Mâhnindu-mă, eu umblam gemând toată zioa
Şi gândeam cum cu bătăi dârsteaşte zechi pioa. /79r
Că de ocări s-au plinit ale meale şale
Şi trupul mieu spre vindec n-are nici o cale.
Năcăjitu-m-am prea mult şi m-am smerit foarte,
Răcnit-am din suspinul inimiei de moarte.
Înaintea ta, Doamne, durearea mea toată
Iaste şi suspinul mieu de la a ta poartă
Nu s-au ascuns, şi a mea inimă în mine
S-au turburat ş-am rămas slab ca fără spline.
Vârtutea m-au părăsit, ochii miei lumină

---

[127] În slavonă: Catisma şasea.

[128] *B.B.*: 4. Căce fărădelegile meale covârşiră capul mieu; ca o sarcină grea să îngreoiară preste mine.

N-au, ca mai dinainte în vedeare plină.
Priiatinii[129], vecinii, în preajmă-m aproape
Au venit şi au stătut cătându-m[130] la groape.
Şi cei mai de aproape ai miei de departe
Au stătut şi au privit greul mieu din spate,
Şi cei ce sufletul mieu cată să-l apuce`
Ei să siliia[131] cu chip şi amar şi dulce.
Şi cei ce reale mie căta zioa toată
Ei grăia deşertăciuni, şi des ca o roată /79v
Să-ntorcea, vicleşiugur cugetând cu mintea
Cum ar şti şi ar putea să-m omoară cinstea[132].
Iară şi eu ca un surd, ale lor cuvinte
Nu auziiam[133], nice le luam aminte
Şi, ca un mort ce gura la grai nu-ş desface
Aşa eu tăceam mâlcom amorţit în pace.
Făcutu-m-am ca omul care nu aude
Şi n-are în gura lui mustrări seci şi crude.
Că eu în tine, Doamne, am avut nădeajde,
Doamne, tu vei auzi şi nu mă vei piarde.
Că am zis ca nu cumva vrăjmaşii miei mie
Să să bucure cândva de a sa tărie.
Aşa şi când s-au clătit picioarele meale,
Asupră-m mar au grăit cu reale tocmeale.
Că eu spre bătăi gata sânt ş-a mea dureare
Pururea înainte-m iaste în vedeare.
Că de-a mea fărăleage eu voi face veaste
Şi pentru păcatul mieu voi gândi cât iaste, /80r
Iară vrăjmaşii miei au trai şi decât mine
Mai cu mult s-au întărit ori în care bine
Şi toţi cei ce mă urăsc fără dereptate
S-au înmulţit cu mult spor de bani şi bucate.
Cei ce-m răsplătesc mie reale pentru bune,
Mă clevetea şi-m grăia cuvinte nebune,
Pentru că eu pururea urmam bunătatea
Şi mă sileam să nu-m pierz[134] de la dânsă partea.
Doamne, Dumnezăul mieu, tu ca să nu mă laş,
Nice să te depărtez de la al mieu lăcaş
Şi spre ajiutoriul mieu, ia, svinte, aminte,
Doamne, al mântuirei meale ce-i cu cinste.

---

[129] Scris: прїатинїи. Citeşte: pri-iatinii.

[130] Scris къѵтѧндѵм. Citeşte: cătând. Pentru interpretare, vezi studiul introductiv.

[131] Citeşte: sili-ia.

[132] *B.B.*: 11. Prietenii miei, 12. Şi cei de aproape ai miei den preajma mea să apropiiară şi stătură şi cei mai de aproape de mine, de departe stătură şi mă siliia cei ce cerea vsufletul mieu.

[133] Scris: ѧѵзїѧм. Citeşte: auzi-iam.

[134] Scris: пиерзѵ.

PSALMUL 38

în sillave 5

„Căile meale”
Eu cu tocmeale
Am zis: „În pază
Voi ţinea trează,
Ca cu limba-m greu
Să nu greşesc[135] eu;
Gurei-m pază
Am pus în vază
Când păcătosul
Îm va sta cu dosul,
Greu am amuţit
Şi m-am prea smerit. /80v
Şi de bunătăţ
Am tăcut să-nvăţ
Ş-a mea dureare
Au prins puteare.
Înlăuntru mieu
Inima-m de greu
S-au înfierbântat
Şi s-au turburat
Şi în gândul mieu
De nespus băsău
Foc să va-ncinde
Şi s-oa aprinde,
Cu limba-m am zis
Obidit de plâns:
„Doamne, doritu,
Spune-m sfârşitu
Şi care iaste
Fă-m mie veaste
Suma a meale
Zile prea greale!
Să ştiu de ce rău
Am lipsă şi greu![136]„
Viaţa[137]-m toată
Cu palma-ţi, iată,
E măsurată

---

[135] Scris: грешескѫ.

[136] *B.B.*: 5. Grăiiu-voi cu limba mea: „Arată-mi, Doamne, săvârşitul trupului mieu. 6. Şi numărul zileleor meale pentru ca să cunosc ce lipsesc eu”.

[137] Citeşte: vi-iaţa.

Cât e de lată!
Aşa ş-al mieu stat
E nimic, nu alt,
Înaintea ta
Când cutez a sta!"
Toate, însă, sânt
Nimic pre pământ
Deşertăciune
Şi uscăciune
Tot omul, care,
Viață[138] are
Ş-acela iaste
Praf fără veaste
Săvai că omul
În chip cu Domnul /81r
Iaste, şi-n lume
Treace cu nume!
În zădar, însă,
Şi el într-însă
Turburăr pate,
Deaca e moarte.
Comor trudeaşte
De grămădeaşte
Şi cui le strânge
Mintea-i n-ajiunge.
A mea răbdare
Cine-i supt soare?
Au nu e Domnul,
Ce-au făcut omul?
Precum şi statul
Mieu şi tot svatul
Am de la tine,
Bune stăpâne!
Pre mine, dară,
Scoate afară
Dintru a meale
Toate prea reale.
Celui ce n-are
Minte, mustrare
M-ai dat şi rară
Să-i fiu ocară!
Eu am amuțit
Şi, de rău pățit,
N-am deşchis gura

[138] Citeşte: vi-iață.

Să-i auz ura,
Că tu ai făcut
De eu am tăcut.
A tale bătăi
Dintr-a meale căi
Le depărtează
Să nu să vază,
Că de-a mâniei
Şi a urgiei /[81v]
Tale tărie
N-am bucurie,
Ci desăvârşit
Eu m-am istovit
Zăcând în ocăr,
În dease mustrăr.
Că ai pedepsit
Pre om ş-ai lipsit
Pricina au fost
Svatul lui cel prost,
Fărădeleagea
Ce calcă leagea
Şi cu accaea,
I-au luat cheaia[139]
De la cămara
Unde-i comoara
Şi cum voi să spui
Că sufletul lui
Ca pre o pânză,
Sau doară rânză[140]
Ce-i de painjin
L-ai uscat cu chin[141].
În deşert, dară,
Tot omul ară
Şi turburare
Pre pământ are.
Ruga mea, Doamne,
Să-ţ dau pocloane,
Tu o ascultă.
Şi a mea cruntă
Ia rugăciune
În urechi bine.

---

[139] Scris: кїа, Citeşte: chea-ia.

[140] Confuzie între rânză „stomac şi râză „cârpă".

[141] *B.B.*: 14. Pentru că de la vârtutea mânii tale eu m-am lipsit. Întru mustrări, pentru nelegiuiri ai certat pre om. 15. Şi potopiş ca un paianjin sufletul lui.

Lacrăm eu ţie
Dau avuţie,
Nu da-n uitare
A lor vărsare[142].
Că eu nemearnic
Sânt şi netreabnic
Şi fără bine
Strein la tine; /82r
Ca şi ai miei toţi
Părinţi-m, moş şi soţi.
Până m-oi duce
Cu-această[143] cruce
Şi mai mult nume
N-oi avea-n lume,
Fă-m tu slăbire
De la peire
Ca cu răsuflu
În drum să umblu[144].

PSALMUL 39

în sillave 6

Pre Domnul aşteptând
Am aşteptat, că-i blând,
Şi pre mine din nalt
Aminte m-au luat.
Şi ruga-m cu plăcut
Degrab mi-au auzit
Şi din groapa m-au scos
Ticăloşiei frumos
Şi din cea pucioasă
Tină noroioasă.
Şi pre piatră el sus
Picioarele mi-au pus /82v
Şi paşii mie curat
Mi-au îndereptat.
În gură mi-au băgat
Cântec nou de cântat,
Cântec de ferice
Domnului nostru dulce[145].

---

[142] *B.B.*: 16. Ascultă ruga mea, Doamne, şi umilinţa mea; bagă în urechi lacrămile meale!.
[143] Scris: коачастъ.
[144] *B.B.*: 18. Slobozi-mi, pentru ca să răsuflu mai nainte de a mă duce şi nu, încă, voi mai fi!

Vedea-vor şi din munţi
Să vor teame de el mulţi
Şi nădeajdea într-îns
Ş-or pune fără plâns.
Fericit bărbatul,
Căruia e svatul
Şi nădeajdea-n lume
A Domnului nume
Şi la minciunoase
Nebunii greţoase
Sau la deşertăciuni
N-au privit ca minuni. /83r
Domnul mieu, Dumnezău,
Ce-m eşti patron la greu,
Multe tu ai făcut
A tale pre pământ
Minuni, şi nu-i ţie,
Cine-în curăţie
Să fie de seamă
În gând fără teamă.
Vestit-am ş-am grăit
Şi ei s-au înmulţit
Peste număr mai mult
Cât n-au cap pre pământ[146].
Prinosur n-ai voit
Şi jirtve n-ai dorit,
Iară mie trupul
Ai săvârşit şi chipul.
Arderile-de-tot,
Cari a folosi pot, /83v
Tu şi pentru păcat
N-ai cătat sau cercat.
Atuncea eu am zis
„Iată, viu! Cum e scris
De mine, de toate,
În capul din carte!
Că, Dumnezăul mieu,
Voia ta am vrut, zău,
Şi leagea ta să fac
În inimă-m cu drag!"[147]

---

[145] *B.B.*: 3. Şi puse preste piatră picioarele meale şi îndireptă paşii miei, 4. Şi puse în gura mea cântec nou, laudă Dumnezăului nostru.

[146] *B.B.*: 7. Multe ai făcut tu, Doamne, Dumnezeul mieu, minunile Tale şi gândurile Tale nu iaste cine să se aseamene ţie. 8. Vestiiu şi grăiiu; înmulţiră-se preste număr.

[147] *B.B.*: 11. Întru căpeţeale de carte scrisu-s-au pentru mine – ca să fac voia ta, Dumnezăul mieu, vrut-am şi leagea ta – în mijlocul pântecelui mieu.

Întru adunare
De obşte şi mare,
Dereptatea bine
Am vestit, stăpâne;
Buzele-m, tu, iată,
Nu opri vrodată
Cum singur, stăpâne,
Ai cunoscut bine. /84r
A ta dereptate
Cu vro răutate,
N-am ascuns la mine
În rărunchi de tine.
Şi adevărul tău
Şi mântuirea, eu,
Am zis şi am cântat
La toţ şi am strigat.
Mila ta n-am ascuns
Nici cu un prepus
Şi adevărul tău,
Pentru vrun băsău
Despre adunare,
Multă sau şi mare.
Şi tu de la mine
Nu depărta, bune,
Îndurarea-ţ, svinte,
Şi haru-ţ, părinte, /84v
Pururea pre mine
Mila ta cu bine
Şi adevărul tău,
Or de cătră ce rău,
Să mă sprijinească
Şi să mă-ntărească.
Că m-au cuprins reale
Atâta de greale,
Cât număr nu iaste
Într-a lor poveaste.
Aşa şi a meale
Fărădelegi reale
Cu-a[148] lor apucare
Mi-au dat leşinare
Şi n-am avut voie

[148] Scris: коа.

Să-m văz de nevoie[149].
Mai multe s-au făcut
Şi mai multe au crescut /85r
Decât sânt la mine
Per în cap, stăpâne;
Inima în mine
N-au rămas, nici spline.
Fă bine tu, dară,
De mă scapă afară;
Ia, Doamne, aminte
Ca să-m ajiuţ, svinte,
Să să ruşineaze
Şi să să-nfrunteaze.
Toţ, ei împreună
Cei cari să adună
Şi sufletu-m cată
Ca să-l ia la vartă
Întoarcă-se-napoi
Şi să facă gunoi
Cei ce mie reale
Îm voiesc şi greale /85v
Ruşinea-ş îndată
Să ş-o poarte, iată,
Cei ce îm zic mie
„Bine, bine-i fie!"
Aibă bucurie
Toţ şi veselie,
Car pre tine, Doamne,
Cată cu pocloane
Şi pururea zică
Cu glas fără frică
Car mântuirea ta
Iubesc a o căta:
„Fie Domnul mărit
În veaci şi proslăvit!"
Iară eu sărac sânt
Şi mişel pre pământ
Şi Domnul îm poartă
A mea grijă toată. /86r
Tu, al mieu ajiutor
Eşti şi ocrotitor
Şi Dumnezăul mieu
Nu-m zăbovi la greu.

---

[149] *B.B.*: 16. Căci mă cuprinseră reale, cărora nu iaste număr, apucară-mă fărădelegile meale şi nu putuia a vedea.

PSALMUL 40

în sillave 7

Cel care dupre leage
Pre sărac înţeleage
Şi spre mişel gândeaşte
Să-l cate creştineaşte,
Fericit e în lume
Şi nemort are nume[150].
În zioa cea rea de plâns,
Îl va izbăvi pre dâns
Domnul de-ale lui toate
Nevoi săvai de moarte.
Domnul pre dâns păzească,
Înviiaze-l şi-l crească, /86v
Şi fericit pre pământ
Îl facă cu nume svânt
Şi-ntr-a vrăjmaşilor lui
Mâni să nu-l dea nimurui.
Domnul i-o da ajiutor
Pre patul lui de duror,
Lui tot stratul i-au întors
În boală cu greu miros.
Iară eu, Doamne, am zis
„Miluiaşte-mă de plâns,
Vindecă sufletul mieu
Că ţ-am greşit foarte rău!”
Vrăjmaşii miei mi-au zis
Cuvinte reale de râs:
„Oare când el va muri
Şi numele i-oa peri?”
Şi, de întra să vază,
Inima lui făr pază /87r
Grăia deşertăciune
Fără de sfiiciune
Şi cum să înţeleage
Lui, şi fărădeleage
S-au strâns şi s-au adunat
Prin păcatul ce-au lucrat[151].
El afară ieşiia[152]
Şi împreun grăiia[153].

---

[150] *B.B.*: 1. Fericit cel ce înţeleage pre sărac şi measer! În ziua rea izbăvi-va pre dânsul Domnul.
[151] *B.B.*: 6. Şi de vrea întra a vedea, în deşprt grăiia; inima lui îş adună fărădeleage lui.
[152] Scris: єшїѧ. Citeşte: ieşi-ia.
[153] Scris: грѣиѧ. Citeşte: grăi-ia.

Iară toţ vrăjmaşii miei,
Ce-m vor răul din temei,
Asupra mea şoptiia[154]
Şi mie reale gândiia[155].
Asupra mea ei[156] au pus
Cuvânt spurcat şi de râs
„Au cel ce doarme, iată,
Nu va adaoge îndată
Dupre somn să să scoale
Ca bolnavul de boale?”[157]. /87v
Că omul păcei meale,
Spre care cu tocmeale
Bune am nădăjduit
Şi pâinile-m din-ceput
Mănâncă[158], el vicleşug
Asupră-m cu meşterşug
Au mărit, însă, Doamne,
Scoală a meale coarne,
Tu şi mă miluiaşte
Şi li-oi plăti domneaşte.
Într-aceasta negreşit
Am cunoscut că n-au voit,
Pentru că vrăjmaşul mieu
Bucurie de-al mieu rău
Nu va avea, nici va sta
Pentru mine a sălta.
Pentru nerăutate,
Tu, însă, a mea parte /88r
Ai sprijinit şi mie
Mi-ai făcut temelie
În veac înaintea ta[159],
Pentru care ti-oi cânta.
Bine iaste cuvântat
Al ceriului împărat,
Ce m-au scos de la rău,
Stăpânul şi Dumnezău
Al lui Izrail; din veac
Până în veac fără leac
De zăbavă să fie
A lui împărăţie.

---

[154] Scris: шоптїѧ. Citeşte: şopti-ia.
[155] Scris: гъндїѧ. Citeşte: gândi-ia.
[156] Scris: є.
[157] *B.B.*: 9. Cuvânt fără de leage puseră asupra mea: „Au cela ce doarme nu va adaoge a să scula?”.
[158] Scris: мънънк.
[159] *B.B.*: 13. Şi mie pentru nerăutate-mi ai ajutorit şi mă adeveriş înaintea ta în veac.

PSALMUL 41

în sillave 8

În ce chip cerbul doreaşte
Şi să ajiungă sileaşte
La a apelor izvoară,
Aşa sufletul mieu zboară /[88v]
Şi la tine cu dor dulce
Cură, Doamne, să apuce
Sufletul mieu însetoşat
Spre Dumnezăul cel curat
Tare şi fără de moarte,
Care stăpâneaşte toate.
Când voi veni eu degrabă
Şi m-oi arăta cu treabă
Înaintea svintei feaţe
Lui Dumnezău să mă-nveaţe?[160]
Lacrămile meale mie
Mi s-au făcut de moşie
Pâine; şi ziua şi noaptea
Gândind năcazul şi moartea
În toate zilele mie,
Când să zicea cu trufie:
„Unde e Dumnezăul tău
Să te scoaţă de la rău?” /[89r]
Adusu-mi-am eu aminte
Aceastea şi prea fierbinte
Sufletul mieu eu spre mine
Mi l-am vărsat de minune,
Căce voi treace în locul
Cortului ce e ca focul
Minunat, pân la aleasă
Svânt-a lui Dumnezău casă[161].
Întru glasu bucuriei
Şi al mărturisirei,
Sunetului ce cinsteaşte
Şi cu slavă prăznuiaşte.
Derept ce eşti sufletul mieu
Mâhnit şi ce mă turbur rău?
Spre Domnul nădeajdea-ţ pune

---

[160] *B.B.*: 2. Însetoşă sufletul mieu cătră Dumnezăul cel vârtos, cel viu; când voi veni şi mă voi ivi feaţei lui Dumnezău?.

[161] *B.B.*: 4. Aceasta mi-am adus aminte şi am revărsat preste mine sufletul mieu, căci voi treace în loc de cort minunat, până la casa lui Dumnezău.

Şi mărturisir i-oi spune
Ai feaţei-mi mântuitor,
Dumnezăul mieu scutitor. /89v
Spre mine sufletul mieu
Însum s-au turburat prea greu,
Pentru aceasta aminte
De tine eu prea cu cinste
Mi-oi aduce cu mult dor svânt
Într-a Iordanului pământ
Şi a Ermonului munte
Mic, dară de mare cinste[162].
Adâncul pre adânc chiamă
Sau băzna băznei ia seamă
Într-a jghiaburilor tale
Glas şi sunet ca de vale.
Toate a tale înalte
Preste-a meale au trecut spate,
Cum şi valurile tale
Au zdrobit a meale şale[163].
Zioa Domnul a sa milă
Va porunci fără silă /90r
Şi noaptea a lui cântare
Va da lumină şi zare,
Rugăciunea de la mine
Să face cu plecăciune
Dumnezăului vieţei
Meale şi a bunătăţei;
Lui Dumnezău eu voi zice
Fără de nice o price:
„Tu sprijinitoriul mieu eşti,
De ce nu mă ocroteşti?
Şi pentru ce m-ai uitat
Şi umblu eu întristat,
Când vrăjmaşul ca de lance
Năcaz şi chinur îm face?"
Când oasele-m să sfăramă,
Vrăjmaşii pre mine-n seamă
Nu băga, ci cu ocară
Mă scotea din casă-afară, /90v
Când or în care zi mie
Ei îm zicea cu mânie:
„Unde e Dumnezăul tău

---

[162] *B.B.*: 8. Cătră mine sufletul mieu să turbură; pentru aceaea pomenitu-te-voi den pământul Iordanului şi Ermonii, de la munte mic.

[163] *B.B.*: 10. Toate râdicările tale şi valurile tale preste mine veniră.

Să te apere de rău?”
Ce eşti sufletul mieu mâhnit
Şi ce mă turbur cumplit?
Spre Dumnezău aibi nădeajde
Că într-însul eu voi creade
Şi lui eu cu credinţă
Oi face mărturisinţă,
Ai feaţei-m Mântuitor
Şi Domn mie scutitor.

PSALMUL 42

în sillave 9

Doamne, fă-m mie jiudecată
Şi a mea pricină dereaptă
De la neamul spurcat ştearge,
Izbăveaşte şi o aleage /91r
De omul nederept pre mine
Şi viclean cu-nşelăciune;
Tu, Dumnezău, mă izbăveaşte,
Mă apără şi mă păzeaşte.
Că tu, Doamne, tăriia mea eşti,
Ce m-ai lepădat şi mă goneşti?
Pentru ce umblu eu mâhnit,
Când vrăjmaşul mieu cel cumplit
Cu năcazur mă năcăjeaşte
Şi cu scârbe mă oţăraşte?
Lumina-ţ şi adevărul tău
Trimite-m mie, o, Dumnezău,
Că aceastea m-au povăţuit
Şi în muntele-ţ svânt m-au suit
Şi la lăcaşurile tale,
Ceale vesele, fără jale.
Iară eu la al lui Dumnezău
Jârtăvnic voi întra fără greu, /91v
La Dumnezău ce părinţeaşte
Tinereaţele-m veseleaşte.
Mărturisi-mă-voi eu ţie
Dumnezăule, cu curăţie,
Dumnezăul mieu în prea svântă,
Cu iscusit viers alăută.
De ce, sufletul mieu, eşti mâhnit
Şi pentru ce mă turburi cumplit?
Nădăjduiaşte spre Dumnezău

Că el te va scoate de la rău.
Şi eu lui mă voi mărturisi
Şi de mila lui mă voi lipsi,
Că mântuirea feaţei meale
Şi Dumnezău, el mi-e la greale.

PSALMUL 43

în sillave 10

Dumnezăule, noi am auzit
Cu urechile-ne desăvârşit, /92r
Car părinţii noştri ne-au spus noao
Lucrur de mirat ce-ai lucrat noao,
În zilele lor ceale de demult
Când au fost ei trăitor pre pământ.
Mâna ta au pierdut neamuri multe,
Şi i-ai sădit pre dinşii ca-n munte;
Năroade ai năcăjit şi afară
Le-ai scos din locul lor cu ocară.
Că nu cu sabiia au stăpânit
A lor pământ şi l-au moştenit
Şi braţul lor pre ei n-au mântuit
Ci dreapta-ţ şi braţulu-ţ slăvit,
Şi că luminarea feaţei tale
I-au scos pre ei la cinste şi cale.
Că bine întru dinşii ai voit
Şi cu acel dar scump i-ai dăruit[164].
Tu mie însuţ îm eşti împărat,
Dumnezău putearnic şi îndurat, /92v
Ce lui Iacov porunceşti cu slavă
Mântuire fără zăbavă.
Pre vrăjmaşii noştri noi în tine
Cu cornul vom împunge din bine
Şi-n numele tău, pre cari mă scoală
Cu rău asupră-m ca o boală,
De nimica i-om face şi-i vom stânge
Cât cap să fie n-or mai ajiunge.
Că nu spre arcul mieu eu nădeajde
Voi avea sau într-îns m-oi creade,

---

[164] *B.B.*: 4. Pentru că nu cu sabia lor au moştenit pământul şi braţul lor n-au mântuit pre dânşii. 5. Ce direapta ta şi braţul tău şi lumina feaţei tale, că bine ai vrut întru dânşii.

Nici sabiia mea mie mântuire
Îm va da ca să scap de peire.
Pentru că tu pre noi ne-ai mântuit
De cei ce ne năcăjesc prea cumplit
Şi pre cari ne urăsc i-ai ruşinat,
Ca să fie mustraţ de-al lor păcat.
Toată ziua noi întru Dumnezău
Ne vom lăuda la bine şi greu /93r
Şi în veac noi ne vom mărturisi
Întru numele tău şi-l vom găsi.
Şi acum tu pre noi te-ai mâniat,
Ne-ai gonit şi de tot ne-ai ruşinat
Şi, Dumnezăule, nu vei ieşi
Într-a noastre puteri, nici vei puşi
Înaintea vrăjmaşilor pre noi
Ne-ai întors şi ne-ai împins înapoi
Şi, cari ne urâia, aceia pre noi
Lor în jaf ne-au luat ca pre boi,
Ca oile de mâncare ne-au dat
Şi în neamuri ne-au râsipit turburat.
Fără de preţ tu pre nărodul tău
De năcaz l-ai vândut şi băsău
Şi în schimbările lor mulţime
Nu era cu vro nescai greime.[165]
Vecinilor noştri ocară ne-ai pus,
Mascara, batjocură şi râs /93v
Celor ce împrejuru-ne trăiesc
Şi pururea ne cârtesc şi ocărăsc.
Întru neamuri pre noi pilde ne-ai pus
Şi în limbi clătinare de cap cu râs.
Toată zioa înainte mie
Înfruntarea-mie mărturie,
Cum şi ruşinea obrazului mieu
M-au acoperit cu sfială şi greu,
De la glasul celui ce câineaşte
Mă ocăreaşte şi mă cleveteaşte,
De la a vrăjmaşului mieu faţă
Ş-a celui ce mă goneaşte greaţă.
Şi aceastea peste noi toate
Au venit iară până la moarte,
Nu te-am uitat, nici nedereptate

[165] *B.B.*: 13. Dat-ai pre noi ca oile mâncării şi în limbi ne-ai risipit pre noi. 14. Vândut-ai pre nărodul tău fără de preţ şi nu era mulţime întru clinciurile lor.

N-am făcut în leagea ta din Carte.
Cum şi inima noastră de la noi
Nu s-au tras de cătră tine-napoi, /94r
Abătut-ai ale noastre cărări
De la calea ta cu greale mustrări,
Pentru că, în locul dosădirei,
Tu ne-ai smerit şi al obidirei,
Şi umbra morţei ne-au acoperit
Cât nădeajdea de trăit ne-au perit.
A Dumnezăului nostru nume
De l-am uitat trăind pre lume
Şi mânile noastre de am întins
Cătră dumnezău strein cu plâns,
Şi, au doară, aceastea Dumnezău
N-a căta şi n-a răsplăti cu rău?
Că el ascunsul de inim ştie,
Cine ce au lucrat din pruncie.
Că pentru tine noi zioa toată
Ne omorâm cu chin ca de roată,
Ca neşte oi ce sânt de jiunghiare
Ne-am socotit neavând puteare. /94v
Deşteaptă-te, pentru ce dormi, Doamne?
Scoală-te şi ale noastre coarne
Să nu le leapez până în svârşit!
Şi pentru ce faţa îţ întorci scârbit
Şi a noastră tu uiţ sărăcie
Şi năcazul nostru din pruncie?
Căce sufletul nostru s-au plecat
În ţărână şi în praf s-au călcat
Şi pântecele nostru de pământ
Prea s-au apropiiat şi s-au lipit.
Scoală, Doamne, şi tu ne ajiută
Şi, pentru svânt numele tău mută
Năcazul nostru şi-l izbăveaşte
Şi noi te vom proslăvi fiiaşte.

PSALMUL 44

în sillave 11

Izbucnit-au inima mea cuvânt bun
Şi lucrurile meale eu le adun
Şi împăratului le grăiesc[166]

---

[166] Scris: грѣескѫ.

Şi mai bine să cază le socotesc[167]. /95r

Limba-m e trestie ce degrab scrie
A scriitoriului bun pre hârtie.
Ce cu frâmseaţea iaste împodobit
Decât fiii omeneşti mai iscusit,
Vărsatu-s-au dar în buzele tale!
Pentru-aceasta Dumnezău a ta cale
Şi pre tine au blagoslovit în veac,
Ca să n-aib de nimic lipsă cât de leac.[168]
Sabiia ta, putearnice, încinge,
Preste coapsele tale şi o strânge,
Cu a ta podoabă şi cu frâmseaţe
Întinde arcul ca-n tinereaţe,
Bine sporeaşte şi cu norocire
Împărăţeaşte fără de sfârşire,
Pentru adevăr şi pentru blândeaţe
Pentru dereptate cu svinte feaţe
Şi minunat ţie ţ-oa fi povaţă
Dereapta ta fără leac de ceaţă. /95v
Putearnice săgeţile tale
Sânt ascuţite ca de mers în cale
Şi năroadele vor cădea supt tine
Într-a vrăjmaşilor împărăteşti spline.
Scaunul tău, Dumnezăule, iaste
În veacul veacului cu bună veaste
Varga-ţi dereptăţei tale pre pământ,
Varga-ţ împărătească cu nume svânt. [169]
Tu, Doamne, dereptatea ai prea iubit
Şi fărădeleagea de tot ai urât,
Pentr-aceasta, Dumnezăule de sus,
Dumnezăul tău, cu unt-de-lemn te-au uns,
Al bucuriei prea cu mult mai vârtos
Decât pre vrăjmaşii tăi şi mai frumos.
Smirna, stacti, casiia, dintr-a tale
Haine şi case de piil cu pactale,
Dintru cari a împăraţilor feate

---

[167] Scris: сокотесскꙋ.

[168] *B.B.*: 2. Limba mea – trestiia scriitoriului, curând scriitoare. 3. Frumosc cu frumuseaţea, decât fii oamenilor, răvărsă-se den buzele tale! Pentru aceaea au blagoslovit pre tine Dumnezeu în veac.

[169] *B.B.*: 7. Săgeţile tale ascuţite-s, putearnice, noroadele supt tine vor cădea, în inema vrăjmaşilor împăratului. – 8. – Scaonul tău, Dumnezeule în veacul veacului, toiagul direptăţii, toiagul împărăţiei tale!.

Întru cinstea ta, pre tine, cu ceate /96r
De mari pompe şi hore te-au bucurat,
Te-au întâmpinat şi te-au încungiurat.[170]
De-a dereapta ţie înainte
Au stătut împărăteasa cu cinste
În haină aurită îmbrăcată
Cu de feali de feali de flori încărcată.
Tu, dară, auz şi vez, coconiţă,
Şi-ţ pleacă ureachea făr de sfiinţă,
Uită nărodul tău, şi scumpa casă
A tatălui tău în tăceare lasă;
Şi împăratul a ta frâmseaţe
Scumpă va pohti de tinereaţe,
Că acesta iaste Domnul tău şi cu cinste
Te-i închina lui luundu-l aminte.
Şi fata Tirului ţie cu darur
Ţi s-oa închina şi-ţ va da harur.
Şi bogaţii nărodului vor face
Feaţei tale rugăciune de pace. /96v
Toată mărirea dinlăuntru iaste
A featei împăratului de veaste,
Cu lanţuri de aur înfăşurată,
În podoabe feali de feali purtată.
În urma ei podoabe să vor aduce
Împăratului cu vestire dulce,
Aduce-să-vor în veselie
Şi să vor închina cu bucurie,
Întru biseareca să vor aduce
Împăratului cu cântec dulce.
În locul părinţilor tăi s-au născut
Fiii tăi, şi moşneani s-au făcut,
Pune-i-vei pre dinşii prinţip să fie
Peste tot pământul cu vecinicie.[171]
Iară eu voi pomeni numele tău
În tot neamul şi neamul, o, Dumnezău;
Pentr-aceasta năroadele toate
Ţi s-or mărturisi până la moarte, /97r
În veac şi în veacul veacului ţie
În cucerinţă şi în curăţie.

---

[170] *B.B.*: 10. Zmirnă şi stacti şi casie de la hainele tale; den turnuri de pil, dentru carele te-au bucurat featele împăraţilor întru cinstea ta.mişu

[171] *B.B.*: 18. Pentru părinţii tăi s-au născut fii tăi; pune-vei pre dânşii boiari preste tot pământul.

PSALMUL 45

în sillave 12

Scăparea şi putearea ni e Dumnezău,
Ajiutor degrabă în năcaz şi la greu,
Cari pre noi ne-au aflat şi tocma de moarte
Ne-au împresurat cu chin cumplit foarte.
Pentr-aceasta nimic noi nu ne vom teame,
Nici ne vom spământa, nici vom geame
Când pământul s-oa turbura şi mutare
Vor face munţii în inima de mare;
Apele lor au sunat şi s-au turburat
Şi în tăriia lor munţii s-au struncinat.
Pornirile râului fac veselie
Cetăţei lui Dumnezău şi bucurie;
Cel înalt lăcaşul său şi l-au sfinţit.
Dumnezău, în mijlocul ei pân în svârşit, /97r
Nu să va clăti şi Domnul, demineaţa
Îi va ajuta de demineaţă faţa.[172]
Neamurile s-au turburat, şi s-au plecat
Împărăţiile dintr-al lor mândru stat;
Cel înalt glasul său cu slăvit şi l-au dat
Şi pământul din temei s-au clătinat
Domnul puterilor e pururea cu noi.
Sprijinitoriul nostru de lupii de oi,
Al svântului patriarh Iacov Dumnezău,
Care au scos ai săi credincioşi de la rău.
Veniţi şi vedeţi lucrul lui Dumnezău
Minunile cari el au pus fără de greu.
Pre pământ până la a lumiei hotară,
Stricând războaiele cu râs şi ocară,
Arcul va sfărâma şi arma va frâmge
Şi pavezele cu foc le va stinge.[173]
Îndeletniciţi-vă voi şi cunoaşteţi
Şi că eu sânt singur Dumnezău priceapeţi, /98r
Înălţa-m-oi întru neamuri cu slavă,
Înălţa-m-oi pre pământ fără zăbavă.
Domnul puterilor singur cu noi iaste,
Sprijinitoriul nostru cu bună veaste,
Al patriarhului Iacov Domn Dumnezău,
Care ai săi credincioşi scoate de la rău.

---

[172] *B.B.*: 5. Dumnezeu e în mijlocul ei; şi nu să va clăti, ajuta-i-va Dumnezeu de cătră demineaţă, demincaţă.

[173] *B.B.*: 9. Arc va sfărma şi va frânge arma şi scuturile va arde cu foc.

КАӨНСМА СЄМНАѢ[174]

PSALMUL 46

în sillave 13

Voi, toate neamurile, cu mânile plesniţi
Şi-n glas de bucurie lui Dumnezău veniţi
De strigaţi, că Domnul e straşnic şi înalt
Singur în tot pământul prea mare împărat,
El pre năroade în slugi noao ni le-au supus
Şi supt picioare în robi neamurile au pus,
Ales-au pre noi şie în moştenire,
Pre frâmseaţea lui Iacov ce-au iubit din fire. /98v
Dumnezău în strigare cu glasul s-au suit
De trâmbiţă şi surle cu mare chiuit.[175]
Dumnezăului nostru voi, dară, cântaţi,
Împăratului nostru îi cântaţi şi săltaţi.
Că Dumnezău împărat e a tot pământul,
Cântaţi-i prea chibzuit şi-i cinstiţi cuvântul.
Că preste neamuri Dumnezău au împărăţit
Şi pre al său scaun svânt şade nedespărţit.
Prinţipii năroadelor de obşte, minunat,
Cu Dumnezăul lui Avraam[176] s-au adunat,
Pentru că cei putearnici, ce-s ai lui Dumnezău
Şi ai pământului, sus s-au înălţat făr greu.

PSALMUL 47

în sillave 12

Într-a Dumnezăului nostru cetate,
În muntele lui svânt fără răutate
Mare iaste Domnul şi-i lăudat foarte
Şi nimic pre dinsul a nu-l slăvi poate. /99r
Că cu bucuriia a tot pământul
Să întemeiază muntele lui, svântul
Sionul, a crivăţului mari coaste,
Cetatea cea cu băşti şi şanţuri nu proaste,
A împăratului decât toţi mai mare

---

[174] În slavonă: Catisma şaptea.

[175] *B.B.*: 4. Ales-au noao moştenirea lui, frumseaţea lui Iacov, carea au iubit. 5. (Strigare:) Să sui Dumnezău cu clic, Domnul cu glas de trâmbiţă.

[176] Citeşte: Avra-am.

Care stăpâneaşte pre ceri şi pre mare.[177]
Dumnezău în casele ei să va cunoaşte,
Când pre ea o propteaşte şi sprijineaşte.
Că împărații ai pământului, iată,
S-au adunat şi s-au strâns toţ într-o ceată.
Şi ei, văzind aşa de multă mirare,
S-au turburat, s-au clătit cu cutremur mare;
Acolo sânt dureri ca a cei ce naşte
Sau ca a celui bătut cu bici tătăraşte.[178]
Corăbiile[179] Tharsisului fărâme
Cu duh sâlnic va face fără de urme.
Precum am auzit, aşa cu vedearea
Au adeverit ş-au pierdut părearea /99v
Într-a puterilor Domnului cetate,
A Dumnezăului nostru svântă parte.
Dumnezău pre ea au întărit cu temei
În veac fără grijă de vrăjmaş cât de grei.
Mila ta, Dumnezăule, am luat
În mijlocul nărodului tău cu-ndurat
Dupre al tău, Dumnezăule, svânt nume,
Aşa şi lauda ta e preste lume,
Dereapta ta de dereptate e plină
Ca soarele de raze şi de lumină.
Muntele Sionului să veselească
Şi featele Iudei voioase [să][180] crească
Pentru jiudecăţile tale, o, Doamne,
Cari sânt întărite cu svinte canoane.[181]
Pre Sion încunjiuraţi şi îl cuprindeţ
Şi-n turnurile lui veşti vestiţi de mult preţ.
Inimile voastre puneţ în putearea
Lui şi-i împărţiţi casele şi avearea, /100r
Ca la un alt neam strein ale lui înalte
Cu slavă să povestiţi[182] lucruri şi fapte.
Că acesta Dumnezăul nostru iaste
În veacul veacului cu milă şi veaste
Şi acesta pre noi la păşune dulce
Ne va paşte în veaci de veaci cu ferice.

[177] *B.B.*: Cu bună rădăcină, bucurie a tot pământul, măgurile Sionului, coastele crivăţului, cetatea împăratului celui mare.

[178] *B.B.*: Acolo – chinuri ca ceii ce naşte.

[179] Scris: корѣвїиле. Citeşte: corăbi-ile.

[180] Cuvânt lipsă în text.

[181] *B.B.*: 10. Veselească-se muntele Sionului şi să [se] bucure fea[te]le Iudeii pentru judecăţile tale, Doamne!

[182] Scris: повѣстици.

PSALMUL 48

în sillave 11

Toate limbile auziți aceastea
Şi toți lăcuitorii lumiei veastea
În urechi luaț cu ascultare
Ori la uscat de trăiți, ori la mare;
Fiii oamenilor şi cei din pământ
Născuți, de obşte, să aveți un cuvânt;
Bogatul cu săracul împreună,
Țiindu-vă toți de brâu şi de mână.[183]
Gura mea va grăi prea de minune
Înaintea voastră înțelepciune, /[100v]
Cum şi cugetul inimiei meale –
Precepere cu alease tocmeale.
Pleca-voi eu ureachea mea în pilde
Şi-n psaltire gândul îm voi deşchide.
Derept ce în zioa cea rea m-oi teame
Şi derept m-oi spământa ş-oi geame?
A călcâiului mieu fărădeleage
Mă va încungiura şi nu-m va mearge![184]
Cei ce în putearea sa au nădeajde
Şi-n bogățiia lor să vor încreade,
Aceia sumeți, fără de sfială
Să lăuda cu slavă şi cu hvală.
Fratele, săvai bun, nu izbăveaşte,
Ci, au omul, va izbăvi din cleaşte?
Lui Dumnezău plăcută îmblânzire
Nu va da pentru sine cu mărire,
Cum şi prețul cel de răscumpărare
A sufletului său de la pierzare. /[101r]
Şi în veac s-au ostenit şi s-au trudit
Şi va fi viu sporind până în svârşit.
Când va vedea pre cei înțelepți murind,
Stricăciune nu va vedea tânguind.
Şi cel nebun va peri împreună
Cu nechibzuitul, ținut de mână,
Şi celor streini a sale bogății
Le vor lăsa în neam şi în seminții.
Şi mormânturile lor în veac de veac,
Cu casele nestricate cât de leac,

---

[183] *B.B.*: 1. Auziți aceasta, toate limbile, băgați în urechi, toți ceia ce lăcuiesc lumea; 2. Şi cei născuți den pământ, şifiii oamenilor, dempreună bogat şi sărac!

[184] *B.B.*: 4. Pleca-voi la pildă ureachea mea, deşchide-voi în psaltirea gâcitoarea mea. 5. Pentru ce mă tem în ziua rea? – Fărădeleagea călcâiului mieu mă va încugiura.

Lăcaşurile lor în rod şi în rod
Vor fi fără de roadă şi fără plod
Pre pământuri numele ş-au numit
Şi cum au vrut s-au dezmierdat ş-au glumit.
Şi omul, fiind pre pământ în cinste,
N-au preceput, ci ş-au ieşit din minte
Şi cu dobitoacele ceale proaste
El s-au alăturat şi au dat oaste. /101v
Şi lor s-au asemănat întru toate,
Neprecepând că păgubesc de moarte.
Această cale a lor de greşală
Lor adevărat le iaste sminteală
Şi, dup-aceastea, în gurile sale
Să vor îmbuna ş-or veni la cale.
Ca neşte oi în iad s-au pus să piară
Şi moartea pre dinşi va paşte amară.
Şi cei derepţi pre dinşii demineaţa
Îl va stăpâni şi li-or smeri faţa,
În iad ajiutoriul lor învechire
Va lua în veaci fără înnoire,
Că dintr-a lor slavă sânt scoşi afară.
Cine pre dinşii va ajiuta, dară?
Însă Dumnezău singur pre mine
Mă va apuca şi m-oa lua la sine,
Din mâna iadului el îm va scoate
Sufletul şi-l va izbăvi din moarte. /102r
Când s-oa îmbogăţi omul, n-aib teamă
Nici să bagi mărirea lui în seamă
Când s-oa-nmulţi, că când va muri, toate,
El cu sine ca să le ia nu poate,
Nice cu dinsul acea a lui slavă
Să va coborî fără de zăbavă.
Că sufletul lui într-a lui viaţă
Să va blagoslovi cu bun dar şi faţă
Şi, când lui însuţi îi vei face bine,
Mărturisi-ţi-s-oa cu plecăciune.
Şi până la neamul părinţilor săi
Va întra şi va umbla pre a lor căi
Şi până în veac nu va vedea lină
Nici senină rază sau lumină.
Şi omul, fiind pre pământ în cinste,
N-au preceput, nici au luat aminte
Ci, cu dobitoacele ceale proaste
El s-au alăturat şi au dat coaste /102v
Şi lor s-au asămănat întru toate,
Neprecepând că-l păgubesc de moarte.

PSALMUL 49

în sillave 13

Al dumnezăilor Domn Dumnezău au strigat
Şi de la răsăritul soarelui au chiemat
Până la apus degrab lumea şi pământu
Ca să le descoapere voia-şi şi cuvântu.
A frâmseaței lui iaste bunăcuviință
Din Sion în adevăr cu bună credință. [185]
Dumnezău la aiave va veni arătat
Cu seamne ca un mare şi un straşnic împărat,
Cu măriri şi cu slave Dumnezăul nostru
Va veni şi n-a tăcea, nici ş-a-nchide rostu.
Înaintea feței lui foc să va aprinde
Şi flacără va arde şi să va întinde
Şi vifor împrejuru-i va fi silnic foarte;
Cât cine a-l sprijini şi a-l răbda poate? /[103r]
Ceriul de sus va chiema şi pământul, iată
Să aleagă nărodul său dintr-altă gloată.
Adunați-i lui pre svinți, pre cei ce aşază
Testamentul legei lui peste jârtve-n vază. [186]
Şi ceriurile a lui svântă dereptate
Vor vesti ş-or proslăvi cu cântări din carte,
Că jiudecători iaste Dumnezău pre toate
Câte cu mintea putem să socotim gloate.
„Ascultă, nărodul mieu, şi-ți voi grăi ție,
Izraile, alesul mieu cel din pruncie
Şi eu adevărință [sic!] îț voi face ție,
Să păzeşti porunca mea întru curăție!
Domnul Dumnezăul tău eu singur ție sânt,
Carele din nimica te-am făcut pre pământ.
Nu pentru ale tale jirtve eu pre tine
Ti-oi mustra şi ti-oi certa cu împutăciune
Şi ale tale arderi-de-tot înaintea
Mea stau şi sânt pururea de fac ție cinstea. /[103v]
Nu voi priimi[187] viței eu dintr-a ta casă,
Nici din turmele tale țapi la a mea masă,
Că fiarăle câmpului ale meale-s toate,
Dobitoacele în munți şi boii la gloate.
Pasările ceriului am cunoscut toate

---

[185] *B.B.*: 1. Dumnezăul dumnezăilor, Domnul au grăit şi au chiemat pământul. 2. De la răsăriturile soarelui până la apusuri,den Sion e bunăcuviința frumseații lui.

[186] *B.B.*: 6. Adunați lui pre curații lui, pre cei ce pun făgăduința lui pre jârtve.

[187] Scris: прїимн. Citeşte: pri-imi.

Şi frâmseaţea ţarinei într-a mea e soarte[188].
Şi eu, de voi flămânzi, nu-ţ voi spune ţie
Nice voi nădăjdui pre-a ta avuţie,
Că a mea iaste lumea şi a ei plinire,
Pre cari cu chibzuială le-am făcut supţire[189].
Şi, au doară, voi mânca eu carne de taur
Sau voi bea sânge de ţap ca un crunt bălaur?
Lui Dumnezău de slavă tu jârtvă jârtveaşte
Şi lui rugile tale le dă cucereaşte.
Şi-n zioa năcazului pre mine mă cheamă
Şi strigările tale le voi prinde-n seamă
Şi din toate scârbele ti-oi scoate pre tine
Şi tu mă vei proslăvi cu cântări pre mine." /[104r]
Iară celui păcătos Dumnezău au grăit:
„Ce povesteşti a meale dereptăţ pre pământ
Şi testamântul legei meale iai prin gură?
Şi tu de tot ai urât a mea-nvăţătură
Şi cuvintele meale n-ai luat aminte,
Ci înapoi le-ai zvârlit de tot fără cinste[190].
Tu, pre furul de vedeai, alergai cu dinsul
Şi cu dânsul îţ făceai[191] voroava şi râsul
Şi cu cei curvari tocmeai[192] şi-ţ puneai tu partea,
Întru nimic socotind ce învaţă cartea.
Gura ta au prisosit multă răutate
Şi limba-ţ au împletit vicleşug de moarte.
Şezând, pre frate-tău cleveteai cu hule
Şi cu ocări împungeai ca cu neşte sule
Şi-mpotriva fiiului ai a tale maice
Stricăcioasă sminteală ai pus ca de lance.
Aceastea tu ai făcut şi eu cu tăcearea
Am trecut şi ţ-am ascuns veninul şi fiarea; /[104v]
Şi tu fărădeleage ai socotit, iată,
Că-ţ voi fi aseamine în spurcata-ţi faptă
Mustra-te-voi ş-oi pune a tale păcate
Înaintea feaţei-ţi scrise ca pre carte.
Voi dară, pre Dumnezău cari uitaţ, aceastea,
Înţeleageţi şi-i luaţi în cap bine veastea,
Ca nu cândva mânios degrab să răpească
Şi n-a fi cine pre voi ca să izbăvească!

---

[188] *B.B.*: 11. Căci ale meale sânt toate hiarăle dumbrăvii, dobitoace în boi şi boii. 12. Cunoscut-am toate pasările ceriului şi frumseaţea ţarenii cu mine iaste.

[189] *B.B.*: 13. De voi flămânzi, nu voi zice ţie, pentru că a mea iaste lumea şi împlearea ei.

[190] *B.B.*: 17. Şi păcătosului zice Dumnezău. „Pentru căci tu povesteşti direptăţile meale şi iai făgăduinţa ta pre gura ta? 18. Şi tu urâş învăţătura şi scoseş cuvintele meale îndărăt!".

[191] Scris: фъчеи.

[192] Scris: токмѣаи.

Jârtva laudei mie îm va face slavă
Şi acolo e calea când fără zăbavă
Şi eu lui voi arăta a mea mântuire
Cu slavă şi laudă de multă mărire!".

PSALMUL 50

în sillave 10

Dumnezăule[193], dup-a ta mare
Milă cruţă-mă cu iertare
Şi după mulţimea alor tale
Îndurăr mă scoate la drum şi calea. /105r
Şi tu a mea fărădeleage
Uită, nu socoti, ci o şterge,
Mai vârtos fărădeleagea-m spală
Să rămâie de scârnăvii goală.
Că fărădeleagea-m eu o cunosc[194]
Şi păcatul înainte-m privesc[195]
Eu ţie unuia am greşit
Şi rău înaintea ta am făcut;
Să te îndereptezi întru a tale
Cuvinte şi să învingi cu cale,
Când nefăţarnică jiudecată
Vei face tu la oricare faptă.
Că, iată, întru fărădelegi eu
N-am zămislit într-al maicei-m zgău
Şi maica mea în păcat pre mine
M-au născut nu fără de ruşine[196].
Că adevărul ai iubit, iată,
Şi mie tu, cu faţă curată, /105v
Mi-ai arătat ceale ascunse
Şi de-nţelepciune-ţ adânc puse.
Cu isop m-ei stropit, şi curat
M-oi face ca când n-aş avea păcat;
Spăla-mă-vei şi decât omătu
Mai alb mi s-oa face portu.
Auzului mieu tu bucurie
Vei da cu dor şi cu veselie

---

[193] Scris: домнєзъѹлє.
[194] Scris: кѹноскѹ.
[195] Scris: привескѹ.
[196] *B.B.*: 4. Căci fărădeleagea mea eu cunosc şi păcatul mieu înainte mea iaste pururea, 5. Ţie unuia greşiiu şi răul înainte ta am făcut, pentru ca să te îndireptezi întru cuvintele tale şi ca să biruieşti când vei judeca tu. Pentru că, iată, întru fărădelegi mă zămisliiu şi întru păcate mă născu maica mea.

Şi oasele ceale mult smerite
S-or bucura şi vor sălta iute.
Şi faţa ta de cătră a meale
Păcate întoarce, ce-s mult reale,
Şi fărădeleagile tu toate
Ale meale le şterge de moarte.
Tu, Dumnezău, inimă curată
Zideaşte întru a mea polată /106r
Şi în zgăul mieu tu înnoiaşte
Şi într-îns duh derept întăreaşte[197],
Nu mă lăpăda mânios cu greaţă
Pre mine de cătră a ta faţă
Şi duhul tău cel svânt de la mine
Nu-l lua cu greu şi cu ruşine.
Bucuriia mântuirei tale
Dă-mi mie ca să-ţ umblu în cale
Şi cu duh stăpânitori pre mine
Mă întăreaşte, dulce stăpâne,
Pre cei fără de leage a tale
Eu voi învăţa cărări şi cale
Şi cei ce-s necredincioşi la tine
S-or întoarce ca să paţă bine
Dumnezău de sângiuri părinţeaşte
Mă ocroteaşte şi mă izbăveaşte
Dumnezăul mântuirei meale
Ori întru cari ale meale greale /106v
Limba mea va avea bucurie
De dereptatea ta cu tărie
Buzele-m voi deşchide, o, Doamne,
Şi gura mea va vesti în coarne
Lauda ta, că tu de ai fi vrut
Jârtvă ţ-aş fi[198] dat cu râs şi plăcut
În arderi-de-tot bunăvoinţă
N-ei avea cu dor şi pocăinţă
Jârtva, duhul cel umilit iaste
Lui Dumnezău cu plăcută veaste
Dumnezău inima cea înfrâmtă
N-oa urgisi, nici cea smerită
Sionului să faci, Doamne, bine
În buna-ţ vreare cu mile-ţ pline
Şi a Ierusalimului ziduri
Zidească-se cu cule şi turnuri

---

[197] *B.B.*: 11. Inimă curată zideaşte întru mine, Doamne, şi duh direpţ înnoiaşte întru ceale denlăuntru ale meale.

[198] Scris: фицаш фи.

Atuncea tu jârtva dereptăţei
Bine vei vrea şi a bunătăţei /[107r]
Atuncea pre oltariul tău viţei
Vor pune cu nădeajde şi temei.

PSALMUL 51

în sillave 9

Ce te făleşti în răutate,
Mult putearnice în păcate?
Fărădeleage zioa toată
Limba ta au gândit în gloată,
Ca un brici ascuţit vicleşug
Au făcut cu tălpiz meşterşug.
Mai mult ai iubit răutatea
Decât ai urmat bunătatea
Şi mai vârtos — strâmbătatea
Decât a grăi dereptatea
Şi a cufundărei cuvinte
Toate ai iubit cu prea cinste
Pre limba cea nespus vicleană,
Pângărită şi avană[199]! /[107r]
Pentru aceasta până în svârşit
Te-au zdrobit Dumnezău năcăjit,
Zmulge-te-a şi-ţ va da mutare
Din lăcaşul tău cu mustrare,
Precum şi a ta rădăcină
Va muta nu fără pricină
Din locul celor vii afară
Să să usuce şi să piară[200].
Cei derepţi vor vedea şi teamă
I-oa cuprinde fără de seamă
Şi cu râs de dinsul vor zice:
„Iată omul ce sta în price,
Pre Dumnezău ajiutori şie
Nu ş-au pus pre a lui moşie,
Ci spre mulţimea avuţiei
S-au bizuit şi a bogăţiei
Şi într-a sa de prea ruşine

---

[199] *B.B.*: 3. Iubit-ai răutatea mai mult decât bunătatea, strâmbătatea – mai mult decât a grăi direptatea. 4 (Strigare:) Iubit-ai toate cuvintele prăpădirii, limba vicleană!.

[200] *B.B.*: „5. Pentru aceaea Dumnezău te va surpa desăvârşit, să te zmulgă şi să te râdice de la lăcaşul tău şi înrădăcinarea ta de la pământul celor vii".

S-au întărit deşertăciune!"[201]. /108r
Iară eu sânt ca un roditori
Maslin cu măsline şi flori
În casa Domnului Dumnezău,
Nebăgând seama de nici un greu;
Spre mila lui am nădăjduit
În veacul veacului nezmintit.
În veac m-oi mărturisi ţie,
C-ai făcut mie bogăţie
Şi voi aştepta al tău nume
Că iaste foarte bun pre lume
Înaintea ai tăi cuvioşi
Svinţi şi de minune frumoşi.

PSALMUL 52

în sillave 8

Întru inima sa au zis
Cel nebun cuvinte de râs
Cum că nu iaste Dumnezău
Să ştie de bine sau rău . /108v
Stricatu-s-au şi s-au făcut
Urâţi şi scârnavi pre pământ,
Într-a sale fărădelegi
Cu toate realele întregi
A face bine nu iaste
Supt cei minun de poveaste.
Dumnezău din ceri din înalt
La fiii omeneşti s-au uitat
De iaste cel ce înţeleage
Să vază şi cel ce mearge
Şi pre Dumnezău îl cată
Cu dor şi cu faţă curată.
Toţi s-au abătut din cale
Ş-au căzut ca într-o vale
Şi netreabnici împreună
S-au făcut ca de furtună.
Nu iaste până la unul
Ca să facă bine vreunul[202] /199r
„Şi cu toţi cei ce lucrează
Fărădeleage în vază,

---

[201] *B.B.*: „6. (Strigare:) Vedea-vor direpţii şi să vor spământa şi spre el vor râde şi vor zice: „Iată om carele n-au pus pre Dumnezău ajutoriul lui, 7. Ce nedejdui pre mulţimea avuţiei lui şi să întări spre deşărtăciunea lui".

[202] *B.B.*: 4. Toţi s-au abătut, împreună să netrebniciră; nu iaste făcând binele, nu iaste până într-unul!

De-aceasta ei cunoştinţă
Nu vor avea şi ştiinţă,
Cari în mâncare de pâine
Nărodul mieu, ca un câine,
Fără milă îl mănâncă,
Îl fărâmă şi îl strică?"
Ei pre Domnul nu l-au chiemat,
Nu l-au strigat, nici l-au rugat
Şi acolo ei de frică
Unde n-au fost cât de mică
S-au îngrozit cumplit foarte
Cu răcori reci ca de moarte[203].
Că Dumnezău au răsipit
Oasele foarte cumplit
Celor ce oamenilor plac
Şi pre dins urăsc şi tac, /109v
Ei, dară, toţi s-au ruşinat
Prin nebunie şi păcat,
Că Dumnezeu i-au urgisit
Ca să piaie desăvârşit.
Lui Izrail mântuire
Cine-i va da cu mărire?
Din Sion, când Dumnezău
Va întoarce de la rău
Robiia rodului său
Fără mânie şi băsău,
Iacov atuncea va sălta
Iară Izrail va cânta,
Amândoi de bucurie
Danţuri trăgând cu tărie.

PSALMUL 53

în sillave 7

Doamne, într-al tău nume
Mântuiaşte-mă-n lume /110r
Şi într-a ta puteare
Fă-m jiudeţ ca de miare!
Dumnezău, tu ascultă
Ruga mea cea înfrântă
Şi cuvintele ai meale
Guri în urechi ia-le!

---

[203] *B.B.*: 6. Acolo s-au temut teamere, unde nu era teamere.

Că cei streini s-au sculat
Asupra mea turburat
Şi sufletul micu cei tari
L-au căutat şi prin celari
Şi pre Dumnezău n-au pus
Înaintea lor mai sus!
Căce Dumnezău, iată,
Îm ajiută îndată
Şi e sufletului micu
Sprijinitori Dumnezău!
Vrăjmaşilor mici reale
Va întoarce prea greale /110v
Întru adevărul tău
Piarde-i pre dinşi, Dumnezău!
Şi eu cu bună vreare
Mila ta o voi ceare
Şi îţi voi jirtvi ţie
Postit în curăţie,
Mărturisi-mă-voi, Doamne,
Numelui tău în coarne*. *Adecă în bucine
Că-i bun şi că m-au scos
Din tot greul sănătos
Şi spre ai mici mi-au privit
Vrăjmaşi ochiul neclintit.

PSALMUL 54

în sillave 6

A mea rugăciune,
Cu prea plecăciune,
Auzi o, Doamne,
Că-ţi strig cu pocloane,
Şi nu-m treace ruga
Cu dosul sau fuga.
Ia spre mine aminte
Şi mă ascultă, svinte;
Într-a mea-ngrijare
Am prins întristare /111r
Şi în turburare
Am căzut de mare,
Când spre mine glasul
Ş-au suflat vrăjmaşul
Şi când păcătosul
S-au întors cu dosul.

Şi năcazuri mie
Mi-au făcut o mie[204].
Că fărădeleage,
Care nu să ştearge,
Au plecat spre mine
Fără de ruşine
Şi întru mânie
Mi-au vrăjmăşit mie,.
Inima-m în mine
Turbure cu bine
S-au făcut; şi teamă,
Cum am băgat seamă,
Asupră-mi grea foarte
Au căzut de moarte
Asupra mea frică
Au venit nu mică
Şi cutremur, care
Nu e de răbdare
Şi băzna vedearea
Mi-au stâns şi putearea[205].
Şi atunci eu am plâns
De obidă am zis:
„Cine-m va da mie
Arepi cu trufie,
Ca de porumb, şi eu
Voi zbura de la greu
Şi mă voi odihni
Unde îm voi ticni?
Iată, m-am depărtat
Fugind înstreinat /111v
Şi m-am sălăşluit
În pustie mâhnit!"
Aşteptam pre Dumnezău,
Ce mântuiaşte de rău,
Şi din sufletul puţin
Şi den viforul cu chin[206].
Doamne, potopeaşte
Ş-a lor împăreţeaşte

---

[204] *B.B.*: 2. Mântuiu-mă întru voroava mea şi mă turburaiu de către glasul vrăjmaşului şi de necazul păcătosului.

[205] *B.B.*: 3. Căci abătură spre mine fărădeleagea şi cu urgie pismuia mie. 4. Inima mea să turbură în mine şi înfricoşare de moarte căzu preste mine. 5. Frică şi cutremur veni asupra mea şi mă acoperi întunearec.

[206] *B.B.*: 8. (Strigare:) Nedejduiam pre Dumnezău, pre cel ce mă mântuiaşte de împuţinarea sufletului şi den vifor.

Limbi, că în cetate
Eu prea răutate
Am văzut şi price
Iute ca de brice[207].
În zi şi în noapte
Preste a ei poarte
Şi zidur pre dinsă
O va ţinea prinsă;
Prea fărădeleagea,
Ce nu ştie leagea,
In mijlocu-i iaste
Fără bună veaste.
Surdă osteneală,
Strâmbătate goală,
Din uliţele ei
Camăta al său clei
Şi cu vicleşugul
Nu ş-au lipsit jugul[208].
De m-ar fi ocărât
Vrăjmaşul cât cumplit,
Eu lui i-aş fi răbdat
Fără de împutat
Şi de ar fi grăit
Asuprea mea cumplit
Cel ce mă urăşte
Şi nu mă iubeşte,
M-aş fi ascuns de dâns
Eu[209] ca să-i scap de plâns. /112r
Iară tu, o, oame,
Cu mine la poame,
Şi la suflet unul,
Ce-mi adaogi chinul,
Deregătoriul mieu
Şi cunoscute la greu,
Care împreună,
Ca supt o cunună,
Cu mine bucate
Dulci ai mâncat foarte
Într-a lui Dumnezău
Casă, cu un gând rău,

---

[207] *B.B.*: 9. Prăpădeaşte, Doamne, şi împarte limbile lor, căce văzuiu fărădeleage şi price în cetate.
[208] *B.B.*: 10. Ziua şi noaptea încungiura-va pre ea preste zidurile ei şi fărădeleage şi osteneală în mijlocul ei şi trâmbătate; 11. Şi nu lipsi den uliţile i camătă şi vicleşug.
[209] Adăugat ulterior.

Nicecum n-am umblat
Sau cândva ne-am certat![210]
Moarte vie, dară,
Preste ei afară
Şi la iad pogoare
De vii pre picioare,
Că vicleşug iaste
Într-ale lor ţeaste,
Într-a lor lăcaşă
Legat cu o faşă.
Eu, cătră Dumnezău,
Am strigat de la greu
Şi Domnul pre mine
M-au auzit bine.
Seara, demineaţa
Îm voi ivi faţa
Şi amiazăzi bune
Lui veşti îi voi spune,
Şi el, în tot ceasul,
Mi-a auzi glasul.
Scoate-va cu pace
Sufletu-mi din lance
De la cei aproape
Ce îm sapă groape, /11r
Că cu mine era
În mulţi, de mă amăra.
Domnul va auzi
Şi va smeri la zi,
De veaci mai nainte
Cel ce iaste în cinste.
Căce loc schimbare
Nu e din-tristare,
Că ei nu s-au temut
De Dumnezău cu căzut.
Domnul mâna-i au întins
Să plătească lor plâns.
Al lui aşezământ
Au spurcat pre pământ,
De la a lui feaţe
Mânie şi beaţe
Degrab s-au împărţit
Ei şi s-au despărţit
Şi inimele lor,

---

[210] *B.B.*: 14. Iară tu, oame, întocma la suflet, povaţa mea şi cunoscutul mieu; 15. Care împreună îndulcişi-mi mâncări în casa lui Dumnezău mearsem cu un gân!.

De năcaz la omor,
Aproape au venit
De s-au învecinit[211].
Vorbele lor cu semn
De scump unt-de-lemn
Mai cu mult s-au muiat
Lesne spre dezlegat,
Şi acealea le sânt
Săgetături în vânt.
Spre Domnul aruncă
Grija-ți ca-ntr-o stâncă,
Căce el pre tine
Te-a hrănit cu pâine.
Dereptului în veac
Clătire cât de leac
N-a da; şi Dumnezău
Le vei face cu rău /[113r]
În puți de peire
Tu lor coborâre[212].
Bărbații sângerați,
Vicleani şi încruntați
N-or înjumătăța
Nici îş vor cruța
Ei zilele sale
În prea lungă cale,
Iară eu spre tine
O, Doamne, cu bine
Voi avea nădeajde
Şi-n veaci n-o voi piarde.

ΚΑΘΗϹΜΑ ΟϹΜΑΛ.[213]

PSALMUL 55

în sillave 5

Dumnezăul mieu,
Întru al mieu greu
Mă miluiaşte
Şi mă propteaşte.

---

[211] *B.B.*: 22. Pentru că nu iaste lor schimbare, căce nu s-au temut de dumnezău. Întinse mâna lui când răsplătiia; 23. Spurcară făgăduința lui, împărțiră-să de urgiia feaței lui şi să apropiiară inimile lor.

[212] *B.B.*: 26. Şi tu, Dumnezăule, pogorî-vei pre dânşii la puțul stricăciunii.

[213] În slavonă: Catisma opta.

Căce m-au călcat
Omul cel spurcat.
Dând război toată
Zioa în gloată.
Cu năcaz cumplit
El m-au izmenit;
Şi vrăjmaşii miei,
Cei ca neşte lei,
Zioa m-au călcat
Toată strâncinat.
Căce că sânt mulţi,
Ca pietrile-n munţi, /[113v]
Car cu mine fac
Luptă ca de drac.
De înălţimea
Şi de iuţimea
Zilei, nimică
N-oi avea frică
Şi eu spre tine
Nădeajdea-m bine
Mi o voi pune,
Dulce stăpâne.
Întru Dumnezău.
Fără de băsău,
Vorbele meale
Voi hvăli, greale,
Am nădăjduit
În Domnul smerit
Şi nu m-oi teame
De acel viarme.
Ce îm va face
Trupul din arce?[214]
Vorbele meale,
Ce-s cu tocmeale,
Ei zioa toată
Le-au tras pre roată;
Gândurile lor,
Tocma de omor
Toate sânt cu greu
Asupră-m şi rău[215].
Lăcui-vor ei
Şi ca neşte zmei,

---

[214] *B.B.*: 4. Întru Dumnezău lăuda-voi cuvintele meale; pre Dumnezău nedejduiu; nu mă voi teame ce-m va face mie carnea.

[215] *B.B.*: 5. Toată zioa cuvintele meale urâiia, asupra mea – toate gândurile lor spre rău.

Răi vor ascunde
Ce-or putea prinde
Şi călcâiul mieu
Aceia cu greu
În noapte şi-n zi
Foarte vor păzi[216]. /114r
Cum ei au răbdat
Fără despoiat
Pre sufletul mieu,
Aşa fără greu
Pentru nimica
L-ei piarde[217] frica
Şi-i vei mântui,
Cum tu vei voi
Şi, în mânie
Cu prea urgie,
Tu pre năroade
Jos ca pre coarde
Le vei coborâ
Şi le-i omorî[218].
Dumnezăule[219],
Al mieu bunule,
Eu ţie ţ-am spus
Viaţa[220]-m cu plâns,
Lacrămile meale
Fierbinţi şi greale
Înaintea ta
Mi le-ai pus a sta,
Ca şi într-a ta
Să fie gata
Făgăduinţă
De prea credinţă.
Şi vrăjmaşii miei,
Ca zmeii de răi
Înapoi mâna
Îş vor înturna.
Ori în care zi
Eu m-oi repezi
Şi voi alerga,

---

[216] *B.B.*: 6. Nemrnici-vor şi vor ascunde ei; călcâiul mieu vor păzi.

[217] Scris: пїѫрдє.

[218] *B.B.*: 7. În ce chip au răbdat sufletul mieu; pentru n emica voi împinge pre dânşii, cu urgie noroade vei pogorî.

[219] Scris: домнезъѹлє.

[220] Citeşte: vi-iaţa.

De te voi striga,
Căce, eu, iată,
Curând, îndată /114r
N-am şi preceput
Şi am cunoscut
Că eşti Dumnezău
La bine şi rău.
În Dumnezău eu,
Fără nici un greu
Voi slăvi graiu
Ş-oi hvăli traiu
Şi în Domnul eu
Cuvântul, zău, zău,
Nu-i voi lăpăda,
Ci-i voi lăuda.
Am nădăjduit
Spre Domnul smerit,
Nu mă voi teame
De acel viarme
Ce îm va face
Omul din arce?
Întru mine sânt,
Domnul mieu cel svânt,
Ale meale rugi
Cari ca neşte slugi
Laudei tale
Voi plăti-n cale,
Că sufletul mieu
Tu, o, Dumnezău
Din moarte l-ai scos
Întreg şi frumos;
Ochii miei mi-ai strâns
Din lacrăm şi plâns
Şi din lunecare
A meale picioare,
Ca-naintea ta,
Când eu îț voi sta
Foarte cu prea drag[221]
Bine ca să-ț fac /115r
În luminarea
Şi întru zarea
Celor pre pământ
Vii fără svârşit.

---

[221] Scris: Aar.

PSALMUL 56

în sillave 13

Miluiaşte-mă, Doamne, miluiaşte-m, bune,
Că spre tine sufletul mieu la slăbiciune
Au nădăjduit. Şi eu în umbra a tale
Arep voi nădăjdui unde-aş fi în cale,
Până ce fărăleagea va treace den lume
Şi nu să va pomeni mai mult al ei nume.
Eu cătră prea înaltul Dumnezău voi striga
Şi pre Domnul, ce bine mi-au făcut, voi ruga.
Căce din cer au trimis şi de sârg pre mine
El m-au mântuit deplin din amărăciune.
Şi pre cei ce mă calcă i-au dat spre ocară
Şi Dumnezău mila sa o-au trimis afară,
Cum şi adevărul său; iară al mieu suflet
Dintr-a puilor de leu rugete şi răcnet /115v
Au izbăvit, şi l-au scos fără vătămare,
Pentr-aceaea i-oi mări slava cu cântare.
Turburat, însă, fiind, de griji am adurmit
Şi cu vederi feali de feali în somn m-am zăbovit[222].
Fiii ai oamenilor, dinţii lor le sânt
Arme, darde şi săgeţi cumplite pre pământ
Şi limba lor le iaste sabie tăioasă,
Dintru care coboară rană ticăloasă.
Tu preste ceriuri, Doamne Dumnezău, te-nalţă
Şi preste tot pământul slava-ţi a sa faţă
Îş arate! Că cursă picioarelor meale
Au gătit să mă prinză într-ascuns cu greale,
Sufletul mi-au împilat şi înaintea ai meale
Feaţe au săpat groapă cu reale tocmeale,
Şi acei ce-o au săpat prea cu vicleşuguri,
Ei într-însă au căzut cu-a lor meşterşuguri.
Dumnezăule, a mea inemă e gata,
Gata e inema mea şi, iată, voi cânta /116r
Şi psalom eu Domnului cu slavă voi zice
Proslăvind svântul nume al lui cu ferice!
Slava mea, deşteaptă-te şi scoală, psaltire,
Şi tu alăută zi şi sună supţire!
Demineaţa m-oi scula, şi-n năroade, Doamne,
M-oi mărturisi ţie bucinând în coarne,
Căce până la ceriuri a ta milă mare

---

[222] Scris: зъбавит.

S-au mărit cu feal de feal de glas şi cântare
Şi al tău până la nori adevăr cu slavă
S-au întins şi au cuprins toate fără zarvă[223].
Preste ceriuri te-nalţă, o, Dumnezău svinte,
Şi peste tot pământul mărirea-ţi cu cinste!

PSALMUL 57

în sillave 12

Fiii oamenilor, voi de dereptate
Grăiţi în adevăr fără răutate?
Voi, dară, jiudecaţi ceale ce-s dereapte,
Ca să fiţi lăudaţi ori de care ceate! /116v
Căce-n inimă voi fărădeleage
Grea lucraţi pre pământ şi nu vă va mearge
Şi mânile voastre rea nedereptate
Împletesc ce n-are nice de-un[224] bine parte.
Înstreinatu-s-au păcătoşii din zgău
Şi ei din pântece au rătăcit prea rău
Şi minciuni pururea au grăit în hvală,
Nesocotind c-aduc osândă şi boală.
După asămănarea şarpelui iaste
Mâniia lor cu rea, otrăvită veaste,
Ca a unii surde aspide, ce-a sale
Urechi îş astupă în a sa cale,
Carea n-a auzi a celor ce strigă
Glasul, ori de rugă, ori de-a fi de fugă
Şi ea, otrăvindu-să meşterşugeaşte,
De la cel înţelept să otrăveaşte[225].
Dumnezău va zdrobi dinţii lor în gură,
Căce e vicleană, tălpiză şi fură, /117r
Domnul a leilor măseale fărâme
Au stricat şi pre dinş au întors în râme.
Ca ape ce cură de nimic s-or face
Şi Domnul a sale va întinde arce
Peste dinş până când ei în slăbiciune
Vor veni şi vor fi la toţi de ruşine[226].
Ca ceara, ce de foc aci[227] să topeaşte,

---

[223] *B.B.*: 13. Căci să mări până la ceriuri mila ta şi până la nori – adevărul tău.

[224] Scris: деон.

[225] *B.B.*: 4. Mânia lor e după asămănarea şarpelui, ca unii aspide surde, şi-ş astupă urechile ei. 5. Carea nu va auzi glasul celor ce cântă, otrăveaşte-se otrăvindu-se de înţelept.

[226] *B.B.*: 6. Dumnezeu zdrobi-va dinţii lor în gura lor, măsealele leilor sfarăm Domnul. 7. Defăima-se-vor ca nişte ape curgătoare; întide-va arcul lui până unde vor slăbi2.

[227] Scris: ачии.

Aşa ei vor lipsi prea becisniceaşte;
Au căzut peste dinş foc şi ei pre soare
N-au văzut să ştie unde or să coboare,
Mai nainte, până vor avea să ştie
Spinii voştri ramnul [sic!][228] dins din temelie,
Şi ca pre neşte vii ca întru mânie
Va înghiţi pre ei foarte cu urgie[229].
Dereptul, iezbândă[230], când va vedea, iată,
El să va veseli ş-a sălta îndată
Şi într-a păcătosului sânge el a sale
Mâni şi le va spăla acasă şi-n cale. /117v
Şi omul va zice: „De vreame ce iaste
Dereptului roadă cu bună veaste
Iaste şi Dumnezău, care lor le face
Pre pământ jiudeaţe la a lor nepace!"

PSALMUL 58

în sillave 11

Dumnezăule, de la ai miei vrăjmaşi
Scoate-mă cum să n-aibu la dinş lăcaş
Şi de cei cari asupra mea să scoală
Tu mă mântuiaşte ca de o boală[231].
De cei ce fărădeleage lucrează
Izbăveaşte-mă cu degrab în vază
Şi de bărbaţii sângiurilor, Doamne,
Mă mântuiaşte ca să-ţ cânt în coarne*! *Adecă: în bucine
Că, iată, ei sufletul mieu au vânat
Şi cei tari asupra mea au descălecat
Nici fărădeleagea-mi, nici păcatul mieu
Mi-au pricinit aceastea, o, Dumnezău, /118r
Fărădelegiuire eu prea curat
Am alergat şi am şi îndereptat
Scoală-te, într-a mea întâmpinare
Şi vezi a mea obidă şi certare

---

[228] *B.B.*.: 9. Mai nainte de ce ar priceape spinii voştri păducelul, ca pre nişte vii, ca într-o urgie va înghiţi de tot pre dânşii. 10. Veseli-se-va direptul când va vedea izbândă; mânile lui va spăla în sângele păcătosului.

[229] *B.B.*: 9. Mai înainte de ce ar priceape spinii voştri păducelul ca pre nişte vii, ca într-o urgie va înghiţi de tot pre dânşii.

[230] Scris: ѥзбѧндъ.

[231] *B.B.*: 1. Scoate-mă dentru vrăjmaşii miei, Dumnezeule, şi dentru cei ce să scoală asupra mea mântuieaşte-mă.

Şi tu, al puterilor, Domn Dumnezău,
Dumnezăul lui Izrail ce n-ai rău,
Tu ia aminte a cerceta toate
Neamurile cu milă despre moarte;
Spre toţi car fărădeleage lucrează
Să nu te milostiveşti să te vază! [232]
Întoarce-să-vor degrab cătră seară
Şi, neavând unde de mâncat să ceară,
Vor flămânzi ca un leşinat câine
Ş-or ocoli cetatea fără pâine.
Iară aceia, ei cu a sa fură
Şi prea vicleană vor răspunde gură
Şi sabie în buzele lor iaste,
Că cine au auzit de dinş vro veaste? [233] /118v
Şi tu, Doamne, de dinş râs îţi vei face
Şi toate neamurile vei întoarce
În urgie, iară eu putearea
Mi-oi păzi spre tine să-m scap avearea.
Că tu, o, Dumnezăule, al mieu eşti
Sprijinitori, în greale de mă scuteşti.
Dumnezăul mieu mila lui pre mine
Mă va-ntâmpina pururea cu bine.
Dumnezăul mieu peste vrăjmaşii miei
Îm va arăta mie cât sânt de grei.
Tu pre dinş să nu-i omori, stăpâne
Ca să uite ei leagea şi pre tine,
În putearea ta pre dinş răsipeaşte
Şi-i pogoară unde li să găteaşte,
Scutitoriul mieu, cel milostiv, Doamne,
Care păzeşti întregi a meale coarne.
Păcatul gurei lor pururea iaste
Cuvântul buzelor lor de poveaste, /119r
Într-a lor mândrie ei să să prinză
Şi să nu ajiungă să ne mai vânză
Şi de blestem şi minciună în svârşit
Ei să vor vesti ca când n-ar fi greşit.
Şi întru mâniia svârşitului ei
Nu vor fi, ci vor peri ca neşte zmei
Şi vor cunoaşte că Dumnezău svântu

---

[232] *B.B.*: 4.Nici fărădeleagea mea, nici păcatul mieu, Doamne! Fără de nelegiuire am alergat şi am îndireptat; 5. scoală-te spre tâmpinarea mea şi vezi! Şi tu, Doamne, Dumnezeul puterilor, Dumnezeul lui Israil, 6. Ia aminte a socoti toate limbile, să nu te milostiveşti spre toţi ceia ce fac fărădeleagea!

[233] *B.B.*: 7. (Strigare:) întoace-să-vor cătră sară şi vor muri de foame ca un câine şi vor încungiura cetatea. 8. Iată, ei vor răspunde cu gura lor şi sabie – în buzele lor; căci cine au auzit?

Stăpâneaşte pre Iacov cu cuvântu.
Şi marginile pământului toate,
Oriunde supt ceri a să gândi poate,
Întoarce-să-vor degrab cătră seară
Şi, neavând unde de mâncat să ceară,
Vor flămânzi ca un leşinat câine
Ş-or ocoli cetatea fără pâine.
Aceia s-or râsipi să mănânce
Şi, de nu să vor sătura, price
Vor face şi vor rădica cu gâlceavă
Şi calabalâc, răpştire cu zarvă. /119v
Iară eu voi cânta putearei tale
Şi m-oi bucura în psalmi şi în hvale
Demineaţa de mila ta, o, Doamne,
Care în dar înalţi a meale coarne;
Căce sprijinitori al mieu te-ai făcut
Şi în zioa de năcaz bine ai vrut
Mie, robului tău, a fi scăpare
Cu veselie şi cu înălţare.
Tu de sârg în nevoi îm eşti ajiutori,
Ţie îţi voi cânta ca unui scutitori
Că tu, Dumnezău, sprijinitori îm eşti
Dumnezăul mieu, mila mea ce mă creşti.

PSALMUL 59

în sillave 10

Dumnezău, lepădatu-ne-ai pre noi
Şi ne-ai surpat în prea greale nevoi,
Spre noi te-ai mâniat şi ţ-ai făcut
Milă spre noi cu drag şi cu plăcut. /120r
Pământul, însă, cu mânie
L-ai cutremurat din temelie
Şi l-ai turburat pre dinsul foarte
Cu vifore şi furtuni de moart.
Tu, însă, sfărâmăturile lui
Vindecă, că n-au clătit din călcâi.
Ceale năsilnece rodului tău
Ai arătat, o, al mieu Dumnezău,
Şi cu vinul umilinţei pre noi
Ai adăpat ca neşte proaste oi[234].

[234] *B.B.*: 3. Arătat-ai nărodului tău năsâlnicie şi ne adăpaş pre noi cu vinul umilinţii.

Semn celor ce tem de tine ai dat,
Ca de faţa arcului încordat
Să fugă ca să să izbăvească
Iubiţii tăi şi să te mărească.
Cu dereapta ta mă mântuiaşte
Şi mă auz milos, părinţeaşte!
Dumnezău au grăit într-al său svânt:
„Eu mă voi bucura şi pre pământ /120v
Voi împărţi Schima ş-oi măsura
Valea Lăcaşurilor ş-oi ura[235],
Galaad şi Manasii ai miei sânt,
Pre cari eu i-am făcut tari pre pământ.
Şi Efrem tăriia capului mieu,
În carele mă încrez ori în care greu,
Precum şi Iuda al mieu împărat,
Pre care însum l-am încoronat,
Şi Moav — căldarea mea de nădeajde,
(La care slava mea stă tot vearde).
Spre Idumeiia[236] îmi voi întinde
Încălţămintea mea s-o voi prinde;
Mie cei de alt neam cu smerire
S-au supus şi mi-au dat mărire.
Şi cine mă va duce pre mine
La cetatea cea îngrădită bine?
Sau carele îm va fi povaţă
Până la Idumeiia de faţă?[237] /121r
Au nu tu, Doamne, carele pre noi
Ne-ai lepădat de la tine-n nevoi?
Şi tu, Dumnezăule, n-ei ieşi,
Într-a noastre puteri, nici vei puşi?
Ajiutori noao dă-ne din năcaz
Şi n-avea asupra noastră maraz;
A omului e de tot deşartă
Mântuirea or la care ceartă.
Noi întru Dumnezău puteare
Vom[238] face şi vom strânge aveare
Şi el, pre cari ne năcăjesc pre noi,
Va urgisi cu năcaz şi nevoi.

---

[235] *B.B.*: 6. Dumnezeu au grăit în sfântul lui: „Bucura-mă-voi şi voi împărţi Sichima şi Valea Corturilor!".

[236] Scris: юдѵиеѧ.

[237] *B.B.*: 10. Cine mă va aduce la cetatea îngrădirii? Sau cine mă va povăţui până la cetatea Idumeii?

[238] Scris: вам.

PSALMUL 60

în sillave 9

Dumnezăule, a mea rugă
Auzi-o de la a ta slugă,
A mea rugăciune aminte
Ia-o şi primeaşte, svinte! /[121v]
De la a pământului margini,
Împresurat de greale sarcini,[239]
Cătră tine degrab am strigat
Şi pentru ajiutori te-am rugat;
Şi când inima mea s-au mâhnit
Şi în mine nu s-au odihnit,
Atunci pe piatră m-ai înălţat
Şi cu pază bună m-ai cruţat.
Povăţuitu-m-ai pre mine
Cu prea mare-nţelepciune,
Că nădeajde te-ai făcut mie
Şi turn minunat de tărie
De cătră a vrăjmaşului mieu
Faţă, de unde îm vine greu[240].
În veaci eu întru ale tale
Lăcaşe voi trăi cu hvale
Şi întru acoperemântu
Arepiloru-ţi, svântu, /[122r]
M-oi acoperi, că tu, Doamne,
Rugile meale cu pocloane
Ai auzit şi moştenire
Ai dat pre pământ cu mărire.
Celor ce tem de al tău nume
Şi-l cinstesc până sânt în lume.
Zile preste zile vei face
Adaos cu prea lină pace
Împăratului şi lui anii
Îi vor prea prisosi cu banii,
Până la zioa din rod în rod
Dezmierdat cu feal de feal de plod,
Înaintea Domnului în veac
Va rămânea nezmintit nici leac[241].
Mila şi adevărul lui,

---

[239] *B.B.*: 2 De la margenile pământului cătră tine am strigat; când să mâhni inima mea, în piatră înălţaşi-mă.

[240] *B.B.*: 3. Povăţuitu-m-ai, căci te-ai făcut nedeajdea mea, turn de vârtute de cătră faţa vrăjmaşului.

[241] *B.B.*: 6. Zile preste zile împăratului vei adaoge, anii lui până în zi de rudă şi de rudă.

Cui pociu desăvârşit să-l spui,
Că cine pre eale va căta
Sau pre dins ele să va certa? /122v
Aşa eu în veac numelui tău
Voi cânta psalm, bune Dumnezău,
Ca rugile meale să-ţ dau eu
Din zi în zi leasne, fără greu.

PSALMUL 61

în sillave 8

Au doară nu lui Dumnezău
S-oa supune sufletul mieu?
Că de la dinsul îm iaste
Mântuirea de poveaste;
Pentru că el e al mieu
Mântuitori şi Dumnezău,
Al mieu tare sprijinitori
Şi mai mult eu cu răcori
Nu mă voi clăti cu frică
Despre vrăjmaş cât de mică[242]. /123r
Până când voi cu năvală
Vă porniţi ca de grea boală
Asupra omului. Şi toţi
Ucideţi ca neşte răi hoţi,
Ca spre un păreate plecat
Şi gard fără propteale surpat[243].
Însă aşa s-au svătuit
Ei să leapede negreşit
Preţul mieu şi când cu seate
Au alergat printre ceate;
Cu gura binecuvântare
Făcea cu pohvală mare,
Iară cu inima reale,
Blesteme gândea şi greale[244]
Tu, însă, o, sufletul mieu,
Te supune lui Dumnezău,
Căce răbdarea mea toată

---

[242] *B.B.*: 2. Pentru că el e Dumnezăul mieu şi mântuitoriul mieu, sprijenitoriul mieu, nu mă voi clăti mai mult.

[243] *B.B.*: 3. Până când vă puneţi preste om? Ucideţi toţi voi ca la un păreate povârnit şi ca la un gard împins.

[244] *B.B.*: 4. Însă cinstea mea au sfătuit să o izgonească, alergară cu seate, cu gura lor binecuvânta şi cu inima lor blestema.

De la dins e şi să poartă,
Că el e Dumnezăul mieu
Şi mântuitoriul din rău, /123v
Sprijinitoriul mieu cel svânt;
Nu m-oi muta eu pre pământ.
În Dumnezău mântuirea
Mea îm iaste şi mărirea,
El al ajiutoriului mieu
Iaste stăpân şi Dumnezău
Şi nădeajdea mea într-însul
Îm iaste cu tot deadinsul.
Voi, a năroadelor glaoate,
Nădăjduiţi într-îns toate.
A voastre inimi cu cinste
Lui îi vărsaţi înainte,
Că e al nostru ajiutori,
Dumnezău cel mai sus de nori.
Însă să zic cu un cuvânt:
Fiii omeneşti deşerţi sânt,
Mincinoşi, fiii omeneşti
În cumpene a face şalvireşti /124r
Fapte din deşertăciune
Carea ei, nu fără ruşine,
Asupră-ş ei împreună
Să-ş facă şi-n cap să-ş pună.
Şi nu spre nedereptate
Nădăjduiţi cu păcate,
Nici voi la jăfuire
Să nu pohtiţi cu răpştire.
Bogăţiia de ar curge
Ca o gârlă şi s-ar strânge,
Inimile voi de dinsă
Să nu vi le lipiţi, însă[245].
Domnul au grăit o dată
Şi eu am auzit, iată,
Aceaste doao cinstite
Prea dumnezăieşti cuvinte:
Că a Domnului putearea
Iaste şi toată avearea /124v
Şi a ta e mila, Doamne,
Care cearem cu pocloane,

---

[245] *B.B.*: 10. Nu nădejduiţi pre strâmbătate şi spre jah nu pohtiţi; avuţiia de va cură, nu vă puneţi aproape inimile.

Că tu la fieştecare
Vei da plată şi certare
Dupre ale sale fapte,
Neveghind nimurui parte[246].

PSALMUL 62

în sillave 7

Dumnezăule, al mieu
Domn, la tine mânec eu.
Sufletul mieu de tine
Au însetat din spline
De câte ori trupul mieu
Ţie, în pământ mult rău
Pustii, sec, neumblat,
Fără apă, prea uscat!
Aşa eu întru cel sfânt
M-am arătat pre pământ /125r
Ţie să-ţi văz[247] putearea,
Mărirea cu avearea,
Căce mila ta iaste
Mai bună în poveaste,
Decât viețile lungi
Şi decât sute de pungi.
Buzele meale pre tine
Ti-or lăuda, stăpâne[248].
Aşa bine pre tine
În viaţă[249]-m, stăpâne,
Ti-oi cuvânta. Ş-a meale
Mâni cu bune tocmeale
Voi râdica pre lume
Întru svântul tău nume,
Ca din său şi grăsime
Sufletului mieu mărime
Să ia şi să să umple
Cu mari şi late tâmple /125v
Şi gura mea pre tine
Te-a lăuda prea bine
Cu buze mângâioase,

---

[246] *B.B.*: 11. O dată au grăit Dumnezău doao, aceastea am auzit, căci: „Tăriia e a lui Dumnezău". Şi a ta e, Doamne, mila, căci tu vei răsplăti fieştecăruia după faptele lui.

[247] Scris: ѵ҃ꙗ҃ѕ҃.

[248] *B.B.*: 4. Că mai bună e mila ta decât viețile; buzele meale lăuda-te-vor.

[249] Citeşte: vi-iaţă.

Rumene şi frumoase[250].
De mi-am adus aminte
De tine, o, prea svinte,
Întru aşternutul mieu
În demineţi, degrab eu
Spre tine am cugetat
Şi umilit te-am rugat,
Că tu ajiutoriul mieu
Mi-ai fost ori în care greu[251].
Şi cu acoperemântul
Arepiloru-ţi, svântul,
Deplin mă voi bucura
Şi de joc m-oi sătura.
Sufletul mieu s-au lipit
După tine cu iubit, /[126r]
Că tu, al mieu ajiutori
Mi-ai fost şi apărători;
Pre mine m-au sprijinit
Dereapta ta din perit.
Iară ei, sufletul mieu
L-au cătat în dar cu rău,
Întra-vor fără folos
Întru ceale mai de jos
Ale pământului părţi
Prin car ei vor putea porţi.
Şi-ntr-a săbiei ei mâni
S-or da ca neşte păgâni
Şi părţi vulpilor vor fi
Pentru că ştiu a bârfi[252].
Avea-va veselie
Împăratul cu tărie
De Dumnezău şi care
Nădeajdea-ntr-însul are /[126v]
Şi-n el face jiurământ,
Să laudă pre pământ,
Căce el au astupat[253]
Gura celor cu păcat
Ce grăiesc nedereptăţi
Prin oraşe şi cetăţi.

---

[250] *B.B.*: 6. Ca den seu şi grăsime să să sature sufletul mieu, şi cu buze de bucurie lăuda-va gura mea.

[251] *B.B.*: De-m aduceam aminte de tine preste aşternutul mieu, demineţile cgetam cătră tine, căci te făcuşi ajutoriul mieu.

[252] *B.B.*: 9. Şi ei în deşert cercetară sufletul mieu, întra-vor în ceale mai de jos ale pământului; da-se-vor în mânile sabiei, părţi vulpilor vor fi.

[253] Scris: аѹцтѹнат..

PSALMUL 63

în sillave 5

O, cerescule,
Dumnezăule,
Auz glasul mieu
Când te strig din greu:
Sufletu-m scoate
Ca de la moarte
Tu de la frica,
Cea ca urzica,
A celor ce-m sânt
Vrăjmaş pre pământ[254].
De adunarea
Vicleanilor rea
Să mă acoperi
Şi să mă aperi,
De la mulţimea
Sau de iuţimea
Celor ce-n vază
Reale lucrează.
Cari a sale limbi,
Fiind de tot strâmbi,
Ca sabiia mult
Din teacă au zmult /[127r]
Şi le-au ascuţit
Mischiu spre perit;
Arcul ş-au întins
(Oh, lucru de plâns)
Ca să săgeate
Fără de veaste
Pre nevinovat
Într-ascuns uitat[255].
Pre dins îndată
Cu degrab, iată,
Îl vor săgeta
Şi nu vor purta
Grijă sau frică
De dins nimică;
Şi ei lor cuvânt

---

[254] *B.B.*: 1. Ascultă, Dumnezău, glasul mieu, când mă voi ruga cătră tine: De cătră frica vrăjmaşului scoate sufletul mieu!.

[255] *B.B.*: 2. Acopere-mă de cătră învăluirea celor ce viclenesc, de mulţimea celor ce fac strâmbătatea; 3 Carii au ascuţit ca sabiia limbile lor, întinseră arcul lor, lucru amar, ca să săgeate de tot între ceale ascunse pre cel curat.

Rău ş-au întărit,
Vorbe au făcut
Ce nu s-au căzut,
Cursă să întinză
Să cază într-însă.
Zis-au ei, iară,
„Cine-i afară
Pre dinş să-i vază
Ce ei lucrează".
Fărădeleage,
Ce nu să ştearge,
Ei au iscodit
Şi au ispitit
Şi ei toţi s-au stâns
Cu amar şi plâns.
Iscodind adânci
Iscodiri de munci.
Omul aproape
Au mers la groape,
Inimă adâncă
Ca într-o stâncă, /[127v]
Dumnezău înalt
S-oa face cu stat
A pruncilor mici
Săgeţile bici
Şi rane în scurt
Lor li s-au făcut
Şi asupra lor,
Ca de un omor,
Limba le-au slăbit
Şi s-au făicăvit[256].
Şi cari i-au văzut,
Toţi s-au îngrozit,
Şi s-au turburat
Tot omul spăriat.
Şi au povestit
Faptele ivit
A lui Dumnezău
Fără nici un greu.
Şi a lui fapte
Anume toate
Ei le-au înţeles

[256] *B.B.*: 5. Povestiră a ascunde laţu; ziseră: „Cine va vedea pre dânşii? Cercetară fărădeleagea, părăsiră cercetând cercetări, 6. Apropiia-se-va omul şi inima adâncă. Şi se va înălţa Dumnezeu. 7. Săgeata pruncilor să făcură ranele lor şi slăbiră preste dânşii limbile lor

Ce feal au de viers[257].
În Domnul voios,
Dereptul greţos
Sa va veseli
Şi să va hvăli
Şi nădeajdea-ntrâns
Va avea cu râs
Şi cci înţelepţi,
La suflet derepţi,
S-or lăuda toţi
Strânşi într-un loc boţi[258]. /283

КΛӨНСМΛ ДЄВЪТΛЪ[259]

PSALMUL 64

în sillave 13

Dumnezăule, ţie în Sion cântare
Să cuvine cu slavă şi laudă mare
Şi ţie rugăciune ţi s-oa da plecată
În Ierusalim[260] svânta-ţi crăiască polată.
Ruga mea auz, că tot trupul către tine
Va veni prea cucerit să ţi să închine.
Acolo fărăleage, scârnave cuvinte
Cum pre noi ne-au biruit şi ne-au scos din cinste
Şi păgânătăţile noastre, tu, curate
Le vei face cu milă mare, împărate[261].
Fericit e acela pre care în lume
L-ai ales ş-ai priimit[262] şi i-ai dat tu nume,
Acela va lăcui în curţile tale
Şi s-oa dezmierda în veaci la trebile sale. /138v
Întru bunătăţile svintei tale case
Ne vom umplea, ş-om şedea la nestrânse mease,
Biseareca ta svântă e şi minunată
În mare dereptate svântă şi curată.
Dumnezăule, pre noi auzi-ne, svinte,

---

[257] *B.B.*: 8. Turburară-să toţi carii văd pre dânşii şi să temu tot omul. 9. Şi povestiră lucrurile lui Dumnezău şi faptele lui au priceput.

[258] *B.B.*: 10. Veselise-va cel drept întru Domnul şi va nădăjdui spre el şi se vor lăuda toţi dreptii la inimă.

[259] În slavonă: Catisma noua.

[260] Scris: єрѵ҃цалим.

[261] *B.B.*: 3, Cuvintele ceale fără de leage întăriră preste noi şi necurăţiile noastre tu vei ierta.

[262] Scris: прїимит. Citeşte: pri-imit.

Mântuitoriul nostru, tu, dulce părinte,
Cel care eşti nădeajde tuturor supt soare,
A peminteştilor margini scumpă ca o floare
Şi a celor din mare ce vânslesc departe
Şi să lovesc de valuri gata sănătate[263].
Cela ce munţii găteşti într-a ta tărie,
Tu, încins cu puteare fără de mânie,
Cel ce adâncul mărei îl turburi cu groază,
(Sunetul valurilor ei cine o să vază
Şi va putea suferi?) Neamurile toate
S-or turbura şi teamă va prinde de moarte,
Pre cari trăiesc spre margini, de seamnele tale,
Groaznice, ori la mare, ori uscat şi vale. /139r
A demineţei ieşiri şi a sărei, iată,
Le vei veseli voios cu faţa curată,
Pământul l-ai cercetat, şi cu cuvinţare
L-ai îmbătat stropindu-l cu apă de mare,
A-l îmbogăţi pre el ai înmulţit trudă
Tu, dară, pricina eşti inima de-i zburdă[264].
Râul al lui Dumnezău s-au umplut de ape,
De unde credincioşii pot să să adape
Şi singur, o, stăpâne, lor le-ai gătat hrană,
Că aşa e gătirea a-i hrăni cu mană.
Brazdele lui îmbată, roada-i înmulţeaşte,
În picăturile lui s-oa prinde ş-oa creaşte,
Veseli-s-oa răsărind cu odrasle multe
Şi s-oa dezmierda crescând ca bradul în munte.
A anului tău cel bun, tu, svântă cunună
Vei blagoslovi din ceri cu rodire bună
Şi câmpii tăi s-or umplea de multă grăsime,
Peste tot locul zăcând znopii cu greime[265]; /129v
Ceale ce sânt frumoase a pustiei, eale
Să vor îngrăşa, cât n-or încăpea în piale,
Şi prea cu bucurie munţii s-or încinge
Cât loc de săltare nu le va ajiunge.
Şi areţii oilor în îmbrăcăminte
S-au îmbrăcat şi le-au fost de jucat aminte,
Văile vor înmulţi grâu şi altă pâine,
Pretutindin cu mult spor şi astăzi şi mâine
Striga-vor ş-or chiui, pentru că cântare
Vor cânta ş-or glăsui fără încetare.

---

[263] *B.B.*: 6. Ascultă pre noi, Dumnezău, mântuitoriul nostru, nădeajdea tuturor marginilor pământului şi a celor den mare departe.

[264] *B.B.*: 9. Socotiş pământul şi-l îmbătaş pre dânsul, înmulţiş a-l îmbogăţi pre el.

[265] *B.B.*: 10. Râul lui Dumnezău să împlu de ape; gătiş hrana lor căci aşa e gătirea. 11. Brazzdele lui îmbătă-le, îmnulţeaşte naşterile lui, cu picăturile lui veseli-seva răsărind.

PSALMUL 65

în sillave 7

Domnului cu cuvântu
Strigaţi-i tot pământu,
Numelui lui îi cântaţi,
Slavă laudei lui daţi.
Ziceţi voi lui Dumnezău:
„Mântuitoare, din rău, /130r
Câtu-s de minunate
Şi de înfricoşate,
Oh, lucrurile tale
Şi pre deal şi pre vale!
În mulţimea ai tale
Puteri foarte de jale
Minciuni vrăjmaşii ţie
Ţ-or spune cu beţie,
Închine-ţi-se ţie
Şi-ţ cânte-n curăţie
Tot pământul cu slavă
Svântă, fără zăbavă,
Numele-ţi, preaînalte,
Să-ţi cânte, împărate!"
A lui Dumnezău veniţi
Lucrurile de priviţi,
Cât e de înfricoşat
În svaturi şi nemutat, /130v
Decât fiii omeneşti
Mai pre sus cât nu gândeşti.
Cel ce marea în uscat
O întoarce cu zvântat,
Cu piciorul neudat
În râu vor treace uscat.
Şi acolo noi de dâns
Ni-om veseli fără plâns[266],
Cel într-a sa puteare,
Ce fără de scădeare
Veacul înstăpâneaşte
Şi cum va întocmeaşte,
Pre neamuri îi privesc
Ochii lui şi pândesc,
Nu să-nalţe în sine

---

[266] *B.B.*: 5. Cel ce întoarce marea spre uscat; în rău vor treace cu piciorul. Acolo ne vom veseli spre el.

Prea cu dezmierdăciune
Cei ce amărăciune
Fac şi oţărâciune. /131r
Neamuri, cuvântaţi bine
Cu prea înţelepciune
Pre al nostru Dumnezău,
Care ne-au scos de la rău
Şi al laudei lui glas
Auzit faceţi pre ceas,
Cel ce-au pus sufletul mieu
Întru viaţă[267] din greu
Şi piciorul nu mi-au dat
Spre clătire vătămat[268].
Că tu pre noi, Dumnezău,
Ne-ai cercat cu rău şi greu
Şi cu foc ne-ai lămurit,
Cum argintul iscusit
Să lămureaşte-n cămin,
Aşa am tras şi noi chin.
Tu în cursă ne-ai băgat
Şi scârbe ai adunat, /131v
Pre-al nostru umăr multe
Înghimpoase şi crunte,
Pre oamnei ai râdicat
Pre capete-ne turbat,
Prin apă noi şi prin foc
Am trecut din loc în loc
Şi la răpaos ne-ai scos
Cu răsuflare frumos[269].
Întra-voi în casa ta
Cu arder-de-tot gata,
Rugile meale ţie
Voi da cu curăţie,
Cari buzele-m au cules
Pentru tine ş-au ales
Şi cari gura mi-au grăit
În năcazul mieu cumplit.
Jârtve cu măduhă, eu
Ţ-oi aduce, Dumnezău, /132r
Cu tămâie şi berbeci

---

[267] Citeşte: vi-iaţă.

[268] *B.B.*: 7. (Strigare:) Binecuvântaţi, limbilor, pre Dumnezăul nostru şi ascultaţi glasul laudei lui,. 8. celui ce au pus sufletul mieu în viaţă şi n-au dat spre clătire piciarele meale!

[269] *B.B.*: 10. Băgaşi-ne pre noi în laţu, pus-ai năcazuri pre umărul nostru, încălecat-ai oameni preste capetele noastre; 11. Trecum pren foc şi apă şi ne-ai scos pre noi la răpaos.

Cei cu coadele mari berci,
Aduce-ţi-voi ţap cu boi
Ca să ne scoţi din nevoi.
Oh, veniţi de auziţi,
Câţi de Dumnezău grijiţi,
Şi voi povesti voao
Toate minunile noao,
Câte sufletului mieu
Au făcut el, Dumnezău,
Cu gura mea cătră dins
Am strigat tare cu plâns
Şi supt limba mea pre dâns
L-am înălţat cu deadins.[270]
În inimă-m, de-am văzut
Nedereptate, pierdut
Fiu, şi Domnul pre mine
Să n-auză cu bine. /[133v]
Pentr-aceasta Dumnezău
M-au auzit în mult greu,
Rugăciunea mi-au luat
Aminte cu îndurat.
Blagolovit Dumnezău
Care m-au cătat la greu
Şi ruga nu mi-au trecut,
Ci pururea m-au crescut
Cu milă şi-ndurare,
Fie-i în veac cântare.

PSALMUL 66

în sillave 8

Dumnezăule, în nevoi
Miluiaşte-te spre noi
Şi tu ne blagosloveaşte
Cu norociri părinţeaşte;
Preste noi faţa cu rază
Oh, Doamne, îţi luminează /[133r]
Şi pre noi ne miluiaşte
Ca să te slăvim fiaşte!
Ca pre pământ a ta cale
Să cunoaştem fără jale
Mântuirea ta în toate;

---

[270] *B.B.*: 16. Cătră Dânsul cu gura mea am strigat şi am înălţat sub limba mea.

Limbile până în moarte[271].
Mărturisească-se[272] ţie
Oh, Doamne, în curăţie!
Supt ceri năroadele toate,
Cari să să numere poate,
Neamurile veselie
Să aibă şi bucurie,
Că năroadele, tu, toate
Vei jiudeca-n dereptate
Şi neamurile pre pământ
Vei povăţui ca un svânt;
Ţie să mărturisească
Năroadele cu fiască /133v
Cucernicie şi ţie
Îţi fac în curăţie
Toate cu prea bucurie
Năroadele mărturie.
Pământul la vreame arat
Cu bun spor roada ş-au dat.
Dumnezăule, tu pre noi
Ne blagosloveaşte-n nevoi.
Şi a pământului toate
Marginile frică foarte
De dins să aibă şi teamă
Şi sub biciul lui să geamă[273].

PSALMUL 67

în sillave 13

Să să scoale Dumnezău şi vrăjmaşii mare
Confuzie să paţă la uscat şi mare
Şi, cei ce-l urăsc pre dâns de la a lui faţă,
Să fugă cu ruşine şi cu multă greaţă[274]. /134r
Precum să stinge fumul, aşa să să stângă
Şi să n-aibă mai mult loc unde să să strângă;
Cum de faţa focului ceara să topeaşte,
De faţa lui Dumnezău, prea ticăloşeaşte

[271] *B.B.*: 1. Dumnezău să ne cruţe pre noi şi să ne blagoslovească pre noi, să lumineaze faţa lui spre noi şi să ne miluască pre noi! 2. Ca să cunoaştem pre pământ calea ta, în toate limbile mântuirea ta.

[272] Scris: мънтѹрисѣскъсе.

[273] *B.B.*: 6. Blagoslovească pre noi Dumnezău şi să să spăminteaze de el toate marginile pământului.

[274] *B.B.*: 1. Scoală-se Dumnezeu şi răsipească-se vrăjmaşii lui şi fugă de cătră faţa lui ce-l ce urăscu pre Domnul.

Aşa toţi păcătoşii să piară degrabă
Şi odihnă pre pământ necăiri să n-aibă.
Pre derepţi veselie şi cu bucurie
Înaintea Domnului prinză cu tărie
Ca întru veselie să să desfeteaze
Şi cândva mângâiare să nu le-nceteaze.
Cântaţi voi lui Dumnezău numele lui svântu
Cântaţi şi prea fericiţi peste tot pământu
Celui, preste apusuri ce s-au suit, cale,
Îi faceţi şi-l proslăviţi şi-n deal şi în vale;
Domnul e numele lui şi voi prea cu cinste
Vă bucuraţi şi săltaţi toţi lui înainte!
Turbure-se de faţă-i, de cel ce părinte
Iaste al săracilor luându-i aminte, /[134v]
Şi văduvelor jiudeţ face-n dereptate
Dupre cum e poruncit de la dâns în carte.
Dumnezău în locul svânt al său lăcuiaşte,
Dumnezău pre cei de-un[275] feal în casă-ntocmeaşte
Şi-i face a lăcui, scoţind[276] vitejaşte
Din obez pre ferecaţi şi ţinuţi hoţeaşte,
Aşijderea şi pre cei ce amărăsc scoate
Şi pre cei ce lăcuiesc în mormânt de moarte.[277]
Dumnezăule, când tu ieşeai înaintea
Nărodului tău, cum ştim că-ţi pohteaşte cinstea,
Şi când tu cu mari pompe treceai în pustie
Pământul s-au tremurat dins din temelie;
Căce de cătră faţa lui Dumnezău care
În mână pre Izrail şi Sinaiia are,
Ceriurile au picat ş-au râurat roao,
Prea mult folositoare spre rodire noao.
Dumnezăule, ploaie tu de bună voie
Vei usebi ai tale ocini în nevoie, /[135r]
Carea, săvai c-au slăbit, iară tu pre dinsă
O ai săvârşit şi ai pus mărire într-însă[278].
Dobitoacele tale lăcuiesc într-însa
Şi din pădurile ei să hrănesc cu rânsa;
Întru bunătatea ta, tu, Dumnezău svinte,

---

[275] Scris: дюн.

[276] Scris: сходнана.

[277] *B.B.*: 6. Dumnezău — în locul cel sfânt al lui; Dumnezău lăcuieaşte pre cei ce sânt într-un chip în casă, 7. Scoţând pre cei den obezi cu vitejie, aşijdirea pre cei ce amărăscu, pre cei ce lăcuiescu în mormânturi.

[278] *B.B.*: 9 (Strigare) Pământul să cutremură pentru că şi ceriurile picară de cătră faţa Dumnezăului Sinaii, de cătră faţa Dumnezăului lui Israil. 10. Ploaie de bunăvoie vei osebi, Dumnezăule, moştenirii tale; şi au slăbit şi tu vei întări pre dânsa.

Săracului o-ai gătat şi ai dat, părinte.
Celor ce bine vestesc cu multă puteare,
Domnul le va da cuvânt dulce ca de miare.
Craiul al puterilor al celui prea iubit
Şi cu frâmseaţea casei să-mparţe prăzi grăbit.
Într-a hotarălor voi mijloc somn de-aţ face
Şi cum v-aţi chivernisi a durmi în pace,
A porumbiţei arep sânt prea argintite
Între umerele ei poleite ţinte,
Cu străluciri de aur luminează foarte
Cât preţul a socoti lesne nu să poate[279].
Când cel ceresc preste ea împărat împarte,
În Selmon să vor albi, ca zăpada foarte /[135v]
Muntele lui Dumnezău. E munte gras foarte
Închiegat şi munte gras şi-n ce chip să poate.
Voi, munţii cei închiegaţi de-i socotiţi, iată,
Muntele ce Dumnezău, ca într-o polată
Svântă, bine au voit într-îns să trăiască
Şi într-îns mărirea lui în lume să-i crească?
Pentru că Domnul într-îns până în svârşire
Va lăcui neschimbat prea cu fericire.
Carul lui Dumnezău cu mile înmulţit
Mii de cei ce procopsesc Domnul în ei slăvit
În Sinai, în muntele cel svânt, şi cu nume
Mărit la toţi cari petrec cu noroc în lume.
Suitu-te-ai la înalt, robit-ai robime,
Între oameni ai luat de daruri mulţime,
Ca-ntre cei necrezători şi cari nu te-ascultă,
Tu să te sălăşluieşti într-îns fără luptă.
Blagoslovit e Domnul în zi şi în noapte,
Blagoslovit Dumnezău în zilele toate; /[136r]
A a noastre mântuiri Dumnezău sporească
Noao, şi calea noastră cu noroc o crească.
El, Dumnezăul nostru, Dumnezăul care
A mântui poate pre pământ şi mare
Şi ale Domnului sânt ieşirile morţei,
Ale Domnului, ca şi ieşirile porţei.
Domnul însă va zdobi şi, fără de urme,
Capul vrăjmaşilor săi va face fărâme
Şi creaştetul părului celor ce-ntr-a sale
Totodeuna să primblă şi umblă greşale[280].

---

[279] *B.B.*: 13. Împăratul puterilor al celui iubit; cu înfrumsiţarea casii să împăarţă prăzi. 14. De veţi dormi în mijlocul sorţilor, arepi de porum, ferecate cu argint, şi spatele lui cu verdeaţă de aur.

[280] *B.B.*: 23. Însă Dumnezeu va sfărâma capetele vrăjmaşilor lui, creaştetele părului celor ce umblă întru grcşealele lor.

Zis-au Domnul: „Din Vasan eu mă voi întoarce
Întru adâncul mării şi-ncolo şi-ncoace
Pentru ca piciorul[281] tău în sânge să calce
Şi limba câinilor tăi aceaeaş a face,
Să aibă din vrăjmaşii cari sânt de la dânsu,
Ca aşa lor nicicum[282] să nu le stea plânsu"[283].
Văzutu-s-au a tale umblete, o, Doamne,
A Dumnezăului mieu umblete şi coarne, /[136v]
Ale împăratului celui ce trăiaşte
În cel svânt, şi el pre toţi supt ceri stăpâneaşte.
Prinţipii au apucat la danţ mai-nainte,
Înjungaţi cu cari cânta la această cinste,
În mijlocul pruncilor ce bătea în tobe
Şi prăznuia acest joc cu prea multe vorbe[284]:
„În beseareci pre Domnul cuvântaţi-l bine,
Dintr-ale lui Izrail, şi astăzi şi mâine,
Izvoară pre Dumnezău, voi toţi cu mărire
Întâmpinaţi şi duceţi cântându-i slăvire!"
Acolo Veniamin întru uimire[285],
Prunculeţ tânăr fiind, îi cânta mărire
Şi prinţipii Iudeii ale lor poveaţe
A-l slăvi şi a-l cânta s-apuca să-nveaţe;
Prinţipii lui Zavulon cântări în canoane,
Cu prinţipii lui Neftal îi da cu pocloane:
Dumnezău, porunceaşte tu putearei tale
Şi-ntăreaşte aceasta cu dorită cale, /[137r]
Carea în noi ai făcut cu prea bunătate
Din mila ta cea svântă făcându-ne parte
De la biseareca ta, împăraţii daruri
Ţie în Ierusalim îţ vor da cu haruri
Fiarăle tu trestiei, o, Doamne, le ceartă,
Cari slava-ţi[286] a micşura cu condeaiul cată
Adunarea de taur cumpliţi în eresuri
În juncele omeneşti-i[287] zbiară mult viersuri[288]
Să zăticnească celea ce credinţă

---

[281] Scris: пичорръл.

[282] Citeşte: ni-cicum.

[283] *B.B.*: 24. Zice Domnul: „Den Vasam întoace-m-voi, întoarce-mă-voi în fundurile mării," 25. Pentru ca doară s-ară văpsi piciorul tău cu sânge, limba câinilor tăi den vrăjmaş de la dânsul.

[284] *B.B.*: 27. Apucară boiarii ţinându-se de cei ce cânta, în mijlocul fetişoarelor tâmpănăreaţe.

[285] Citeşte: u-imire.

[286] Scris: славици.

[287] Scris: оменещи извїаръ

[288] *B.B.*: 37. Iată, va da glasul lui glas de puteare. Daţi mărire lui Dumnezeu! Pre Israil – mare cuviinţa lui şi putearea lui în nori. 38. Minunat e Dumnezeu întru sfinţii lui Dumnezeul lui Israil. Acesta va da puteare şi întărire norodului lui. Blagoslovit – Dumnezeu.

Ca argintul lămurit au Svântii Troiță[289].
Neamurile ce voiesc oştiri râsipeaşte;
Din Eghipet vor veni sol prieteneaşte.
Mâna Ethiopiei pre Domnul cu cinste
Ea îl va întâmpina cu mult mai-nainte:
Crăiile pemintești, Domnului cântare
Cântați şi îl lăudați toate-n gura mare
Lui Dumnezău voi cântați, ce spre răsărituri
Peste ceriul ceriului s-au tras cu triumfuri[290] /137v
El glasul său va da, auziți, voi, iată,
Glas de puteare singur cum va vrea îndată!
Lui Dumnezău mărire dați şi faceți, dară,
Ori în ce vreame, noaptea, în zi şi în sară!
Peste Izrail mare cuviință iaste
Şi putearea lui în nori cu slăvită veaste!
Dumnezău în svinții săi mult minunat iaste,
Domnul al lui Izrail cel cu svântă veaste,
Însuş nărodului său îi va da puteare
Şi întărire în veaci fără de scădeare!
Bine-i cuvântat Domnul Dumnezău prea svântu,
Cel ce din nimic toate au fapt cu cuvântu.

PSALMUL 68

în sillave 10

Dumnezăule, mă mântuiaşte
Căce apele, ticăloşeaşte,
Până la sufletul mieu au întrat
Şi-n adâncul tinos m-am afundat /138r
Şi starea ai horei meale nu e
Unde între valuri să să spuie.
În adâncur de mare am venit
Şi viforul de tot m-au potopit[291].
Strigând eu în nevoi am ostenit,
Şi grumazul mieu de tot au amuțit,
Nădăjduind spre Dumnezăul mieu,
Ochii mi-au slăbit de mult val şi greu[292].

---

[289] *B.B.*: 33. Ceartă hiarăle trestiei, adunarca taurilor în juncele năroadelor, ca să să închiză cei ispitiți cu argintul!.

[290] *B.B.*: 35. Împărățiile pământului, cântați lui Dumnezeu, pevețuiți Domnului. 36. (Strigare) Celuia ce s-au suit preste ceriul ceriului despre răsărituri!.

[291] *B.B.*: 1. Mântuiaşte-mă, Doamne, căci întrară apele până în sufletul mieu. 2. Înfipsu-mă în noroiul adâncului şi nu iaste stare. 3. Veniiu în adâncurile mării şi vihor mă prăpădi.

[292] Scris: трьѕ.

Cei ce mă urăsc pre mine-n zădar
S-au înmulţit asupră-m cu amar
Mai mult decât perii capului mieu
Din toate părţi pornind asupră-m greu.
Vrăjmaşii cari cu nedereptate
Mă goniia[293] şi-m făcea strâmbătate,
S-au întărit[294] ş-au înălţat cornu
Şi pre dinş va smeri numai Domnu.
Şi ceale ce eu n-am fost jefuit,
Atunci şi fără de voie am plătit. /[138v]
Dumnezău, tu a mea nebunie
O-ai cunoscut din porobocie
Şi a meale greşeale şi vine
Nu s-au ascuns cândva de la tine[295].
Cari te aşteaptă, Doamne, pre tine.
Să nu să ruşineaze în mine,
Al puterilor cereşti, o, Doamne,
Ce înalţi a smeriţilor coarne,
Nici să să înfrunteaze în mine
Cei ce te cată cu dor pre tine
Al lui Izrail Dumnezău, svinte,
Ce în nevoi iai de noi aminte[296].
Căce noi pentru tine ocară
Am suferit în iarnă şi vară;
Obrazul mieu, dară, cu ruşine
Ş-au acoperit şi uruciune[297].
Strein eu fraţilor miei m-am făcut
Şi fiilor maicei meale urât. /[139r]
Şi nemearnic cu râvna ai tale
Case au mâncat a meale şale
Şi ocărâle, celor pre tine
Ce te ocărăsc şi-ţ dau bine,
Acealea asupră-m cu trufie
Au căzut şi cu obrăznicie[298].
Şi sufletul eu mi-am acoperit
Cu post, cu răbdare şi pătimit
Şi aceaea mie spre ocară
Mi s-au făcut iute şi amară

---

[293] Scris: гонїѧ.

[294] Scris: ѧнтъри.

[295] *B.B.*: 7. Dumnezăule, tu ai cunoscut necunoştinţa mea şi grşealele meale de la tine nu s-au ascuns.

[296] *B.B.*: 8. Să nu se ruşineaze spre mine cei ce te îngăduiesc, Doamne, Doamne al putrilor. 9. Nidi să să ruşineaze pre mne cei ce te cercetează pre tine, Dumnezăul lui Israil!.

[297] Scris: ѹрѹчюне.

[298] *B.B.*: 12. Căci râvnirea casii tale m-au mâncat pre mine şi ocările celor ce te ocărăsc pre tine căzură preste mine. Şi acoperiiu cu post sufletul mieu şi fu întru ocări mie.

Şi am pus îmbrăcămintea-m bobou
Şi m-am făcut lor pildă ca un bou.
Asupra mea, cei ce şedea în porţi,
Limbuţea şi vorbea vorbe de hoţi
Şi asupra mea, cei cari bea mult vin,
Cânta şi pornea năcazuri şi chin.
Iară eu, cu a mea rugăciune.
Cătră tine cu plecăciune, /139v
În vreamea bine plăcută, Doamne,
Am năzuit şi ţ-au dat pocloane.
Dumnezăule, întru mulţimea
Milei tale auzi-mi greimea
Şi, întru adevărul ai tale
Mântuiri, tu mă scoate la cale.
De tine, Doamne, mă mântuiaşte
Să nu mă afund ticălosaşte;
De cari mă urăsc mă izbăveaşte
Şi din ape adânci mă răpeaşte,
Ca nu viforul apei pre mine
Să mă îneace, fără de tine[299],
Nici adâncul să mă înghiţă,
Având eu întru tine credinţă,
Nici puţul peste mine cu ură
Să-şi închiză de tot a sa gură.
Auzi-mă, Doamne, că a ta milă.
E bună şi de folos la sâlă /140r
După a îndurărilor tale
Mulţime cată spre mine-m cale.
Faţa ta tu de la a ta slugă
Să nu-ntorci, ce te strâg cu rugă,
Că năcazuri şi scârbe pre mine
Strâng şi nu-i a mă mântui cine.
Degrab mă auzi şi ia tu, svinte,
Spre sufletul mieu din ceri aminte
Şi pre el în dar îl mântuiaşte,
Că în trup cu greu chin să căzneaşte.
Pentru vrăjmaşii miei, tu, pre mine
Mă izbăveaşte şi îm fă bine!
Că tu a mea îm cunoşti ocară,
Ruşine şi înfruntare amară;
Înaintea ta – toţi, cari pre mine
Mă năcăjesc şi îm fac ruşine,
Sufletul mieu au aşteptat, dară,

---

[299] *B.B.*: 18. Mântuieşte-mă den tină, pentru ca să nu mă înfig; mânui-m-aş de cei ce mă urăsc şi de adâncurile apelor.

Grea ticăloşie şi ocară. /140v
Aşteptat-am pre cel ce cu mine
S-ar mâhni când n-am avut eu bine
Şi pre cei cari mie mângâiare
Mi-ar face întru a mea dureare.
Şi n-au fost, nici am aflat eu vrunul
Să-m mângâie cât de puţin chinul.
Şi în loc de mâncare ei mie
Mi-au dat fiare cu râs şi mânie
Şi întru seatea mea adăpare
Mi-au fapt cu oţăt iute şi tare[300].
Facă-să lor masa înainte,
În loc de ospăţ cu mare cinste,
Cursă, răsplătire şi sminteală
Cu năcaz, scârbă şi dodeială.
Ochii lor pre a soarelui rază
Să se întunece, să nu vază
Şi tu spinarea lor te sileaşte
Pururea de li-o gârboveaşte
[.....][301] /141r

[CATISMA 10

PSALMUL 71

în sillave 9][302]

[...] Şi ca picătura ce cade
Pre pământ şi-ntr-însul şade

---

[300] *B.B.*: 26. Şi deaderă la mâncarea mea fiare şi la seatea mea adăpară-mă cu oţăt.

[301] Lipsesc şase file care cuprind sfârşitul *Psalmul 68*, *Psalmii 69* şi *70* în întregime şi începutul *Psalmului 71*. Conform *B.B.* textul corespunzător al *Psalmului 68* este: „29. Varsă spre ei urgia ta şi mânia urgiei tale să-i cuprinză pre ei; 30. Facă-se curtea lor pustie şi în lăcaşurile lor nu fie cel ce lăcuieaşte. 31. Căci pre carele tu ai bătut, ei l-au gonit şi pre durearea ranelor meale l-au pus; 32. Adaoge fărdeleage preste fărdeleagea lor şi să nu între întru direptatea ta. 33. Ştearge-să den cartea celor vii şi cu cei drepţi să nu să scrie. 34. Sărac şi duios sânt eu; mântuirea ta, Dumnezăule, să mă sprejenească. 35. Lăuda-voi numele Dumnezăului mieu, cu cântare, mări-l-voi pre el cu laudă; 36. Şi va plăcea lui Dumnezău mai mult decât vâţel tânăr ce-ş răsare coarne şi unghi. 37. Vază săracii şi să să veselească; cercetaţi pre Dumnezău şi va trăi sufletul vostru! 38. Căci au ascultat pre cei săraci Domnul şi pre cei legaţi ai lui nu i-au defăimat. 39. Laude-l pre dânsul ceriurile şi pământul, marea şi câte să târăsc întru dânsa. 40. Că Dumnezău va mântui Sionul şi se vor zidi cetăţile Iudei. 41. Şi vor lăcui acolò şi vor moşteni pre dânsa. 42. Şi seminţia robilor tăi vor ţinea pre ea şi cei ce iubesc numele tău vor lăcui într-însa.

[302] Numărul catismei, indicaţia psalmului şi metrului lipsesc, odată cu începutul textului, din manuscris. Începutul psalmului în *B.B.*: este: „1. Dumnezău, judecata ta împăratului dă şi direptatea ta, fiiului împăratului, 2. Să judece pre norodul tău cu direptate şi pre săracii tăi, cu judecată. 3. Să ia munţii pace norodului şi dealurile, direptate. 4. Judeca-va pre săracii norodului şi va mântui pre fiii săracilor şi va smeri pre cel năpăstuitoriu. 5. Şi va rămânea împreună cu soarele şi mai nainte de lună, în neamuri de neamuri. 6. Pogorî-se-va ca ploaia pre lână şi ca o picătură ce pică pre pământ.

Dereptatea într-a lui zile
Va răsări fără de sâle,
Precum şi prisosul de pace
Nu va avea grijă de lance,
Până ce să va lua luna
Îi va străluci lui lumina[303].
Şi de la mare până-n mare
Va domni cu tărie tare
Şi de la râur şi izvoară
Până la a lumii zăvoară.
Ethiopii lui înainte
Vor cădea cu daruri şi cinste
Şi vrăjmaşii lui ţărână
Vor linge derept zmântână;
Împăraţii dân Tharsis daruri
Îi vor aduce lui cu haruri /[141v]
Cu ostroavele împreună
Lui închinind a sa corună;
Craii aravilor şi Sava
Îşi vor lăţi pre pământ slava
Şi lui daruri îi vor aduce,
Cu prea închinăciune dulce.
Şi toate crăiile-n lume
S-or închina lui cu svânt nume,
Toate neamurile îi vor sluji
Şi cu pohtă de dâns vor griji.
Că pre săracul au izbăvit
De la cel putearnic din perit
Şi pre mişel, ce nu-i era
Ajiutori cine a-l apăra.
Şi nu să va-ndura de sărac el,
Nici va lăsa la greu pre mişel
Şi sufletele celor săraci
Va mântui de vrăjmaş şi draci. /[142r]
Din camătă şi strâmbătate
Sufletelor lor le va scoate
Şi-naintea lor a lui nume
E cinstit şi slăvit în lume.
Viiu[304] va fi şi i să va da lui
Din aurul Araviei tui
Şi împrejuru-i totdeuna
S-or ruga sărutântdu-i mâna;
Toată zioa pre dins cu mare

---

[303] *B.B.*: 7. Răsări-va în zilele lui direptate şi mulţime de pace, până unde să va rădica luna.
[304] Scris: ѵііѹ. Citeşte: vi-iu.

Bine vor cuvânta cântare.
Pre pământ va fi întărire,
Peste vârful de munț cu ştire;
Roada lui s-oa-nălța pre pământ
Decât Livanul mai pre sus mult.
Şi vor înflori din cetate,
Ca iarba pământului toate.
Numele lui bine cuvântat
Va fi în veaci şi şi prea mult cântat. /142v
Şi numele lui mai-nainte
De soare rămâne în cinste[305]
Şi a pământului toate
În el s-or blagoslovi gloate,
Toate neamurile pre dinsul
Îl vor ferici cu deadinsul.
Al lui Izrail Domn Dumnezău,
Care ne-au scos pre noi de la rău,
Bine-i cuvântat, însuş, care
Face minun cu mână tare.
Şi numele a a [sic!] lui mărit
E blagoslovit cu cădit
În veac şi-n veaci de vecie
În cântece de veselie.
Şi de a lui multă mărire,
Tot pământul, peste fire,
Să va umplea şi „Fie, Fie!"
Va striga cu prea bucurie. /143r

PSALMUL 72

în sillave 8

Al lui Izrail Dumnezău
Oh, cât iaste de bun la greu
Celor cu inimi dereapte,
Ce cred într-însu cu seate!
Iară picioarele mie,
Puțin nu din temelie
S-au mişcat şi au lunecat,
Fiind eu de păcat cercat
Şi puțin de nu ai miei paşi
S-au vărsat ca într-un văgaş.
Că, asupra celor ce fac

[305] *B.B.*: 17. Fi-va numele lui binecuvântat întru veaci, mai nainte de soare rămâne numele lui.

Fărădeleage ca de drac,
Am râvnit, pacea văzind eu
Păcătoşilor fără greu,
Că spre a lor moarte nu e
Privire cu vro mânie /143v
Şi întru a lor bătaie
Nu-i întărire să-i spaie.
Într-a oamenilor nu sânt
Osteneli greale pre pământ
Şi cu oamenii ei bătăi
N-or trage într-a lor căi.
Pentru aceasta i-au cuprins
În svârşit mândriia de râs
Şi cu a lor nedereptăți
Şi păgânătate sumeți
S-au îmbrăcat. Şi, ca din său,
Nedereptatea lor cu rău
Au ieşit şi întru a lor
Pohtă a inimiei cu dor
Au trecut, şi au pus nu blând
La socoteala sa ei gând[306].
Şi vicleşug meşterşuguit
Fără sfială au grăit; /144r
Spre înălțime au grăit
Nedereptate de perit
Asupra ceriului au pus
Gura lor cu ură şi râs
Şi limbile lor pre pământ
Au trecut cu spulbăr de vânt.
Pentru aceasta nărodul mieu
Aici s-oa-ntoarce nu cu greu
Şi între dinş să vor găsi
Zile pline ori în ce zi.
Şi ei întru sine au zis
Cuvinte deşarte cu râs:
„Cum au cunoscut Dumnezău
Să scoată de la greu şi rău?"
Şi „De iaste în cel înalt
Cunoştință adevărat?[307]".
Aceştia păcătoşi, iată,
Cari în veac în prisos saltă. /144v

---

[306] *B.B.*: 6. Pentru aceaea i-au prinsu pre ei mândriia lor desăvârşit, îmbrăcară-să cu strâmbătatea şi cu necurățiia lor. 7. Ieşi-va c a den rostu strâmbătatea lor, trecură la plăcearea inimii.

[307] *B.B.*: 11. Şi ziseră: „Cum au cunoscut Dumnezeu şi de iaste conoştință întru Cel înalt".

Ei pre pământ avuție
Au cuprins cu sumeție.
Şi am zis: „Dară în zădar
Inima-m eu cu plâns amar
Mi-am îndereptat ş-a meale
Mâni mi-am spălat eu de reale,
Ah, între cei nevinovați,
Ca supt ceri greu să nu mai pați,
Şi bătut eu zioa toată
Am fost cu ocări în gloată
Şi mustrarea-m în demineți
Mi-au fost cu dojeni şi certi".
De ziceam aşa, voi spune:
Iată, fără-nşelăciune
Neamului feciorilor tăi
Am făgăduit bun temei.
Ş-am socotit c-oa cunoaşte
Ş-oa-nțeleage vredniceaşte!" /145r
Înainte-m osteneală
Îm iaste cu oboseală.
Până ce la svințitoriul,
Lui Dumnezău ziditoriul
Voi întra ş-oi înțeleage
Socoteála lor cum mearge,
Întru ceale de pre urmă
Pre ce drum şi în ce furmă[308].
Lor pentru vicleşug, însă,
Tu le-ai pus reale şi cursă.
Şi pre ei, când s-au înălțat,
I-ai coborât şi i-ai surpat,
Cum ei întru pustiire
S-au făcut fără mărire
Şi s-au stins degrab îndată
Cât urma nu li să-arată!
Şi pentr-a lor fărăleage
Au perit şi nu le-a mearge, /145v
Ca visul celui din noapte
Ce să scoală mihnit foarte.
Doamne, într-a ta cetate,
Chipul lor prin răutate
De nimica îl vei face
Şi pre zarvă şi pre pace,

[308] *B.B.*: 17. Până uinde voi întra la sfințirea lui Dumnezău şi voi înțeleage la ceale de-apoi ale lor.

Că inima mea s-au aprins
Şi rărunchii mi s-au cuprins
De rău şi mi s-au schimbat.
Şi desăvârşit defăimat
M-am făcut, şi n-am cunoscut
A mă-nderepta, să fi vrut[309].
Că dobitoc eu la tine
M-am făcut în grea ruşine
Şi pururea eu cu tine
Am fost la rău şi la bine.
Şi pre mine cu mărire
M-au priimit[310] şi slăvire. /146r
Că în ceri ce-m iaste mie
Şi ce am voit să-mi vie
Pre pământ, oh, de la tine,
Prea dulce al mieu stăpâne?
Inima mea şi trupul mieu
S-au stins de nevoi şi de greu,
Tu, Domnul inimiei meale.
Şi partea mea întru greale,
Dumnezăule, tu mie
În veac îmi eşti cu tărie.
Că iată, cari de la tine
Să depărtează pre sine,
Aceia toţi cu degrabă
Vor peri fără de treabă;
Pierdut-ai tu de la tine
Şi ai lipsit de-al tău bine
Pre tot carele curveaşte
Şi trăiaşte pângăreaşte. /146v
Iară mie, de Dumnezău
A mă lipi într-al mieu greu
Şi întru Domnul a-m pune
Nădeajdea fără ruşine;
Bine iaste ca să vestesc[311]
Şi laudele-ţi să povestesc[312],
Toate în porţile svinte
Featei din Sion cu cinste.

---

[309] *B.B.*: 20. Ca un vis celui ce să scoală, Doamne, în cetatea ta, chipul lor vei defăima. 21. Căce să aţâţă inima mea şi rănichii miei să premeniră şi eu, ocărât, şi n-am pârât.

[310] Scris: прїимит. Citeşte: pri-imit.

[311] Scris: вестескѹ.

[312] Scris: повестескѹ.

PSALMUL 73

în sillave 12

Pentru ce, Dumnezăule, ne-ai lăpădat
Până în svârşit pentru al nostru păcat?
Cumplit peste oile păşunei tale
S-au iuţit mâniia ta într-a lor cale!
De adunarea ta adu-ţi tu aminte,
Carea ai câştigat din început, svinte,
Toiagul moştenirei ai mântuit,
Muntele Sionului iaste adevărit, /147r
Întru care tu într-îns ai lăcuit
Întru mărire şi cinste desăvârşit.
Întru sfârşit, mânile tale rădică
Preste mândriile lor fără de frică,
Câte vrăjmaşul rău întru al tău cel svânt
Au viclenit nespuse reale pre pământ.
Şi cei ce te urăsc pre tine s-au făcut
În mijlocul praznicului tău de perit,
Pus-au seamnele sale seamne; şi ei
N-au cunoscut fiind, ameţit de hămei,
Ca întru ieşirea ce iaste mai pre sus
Spre răsăritul soarelui şi spre apus[313].
Ca într-o dumbravă de leamne deodată
Au tăiat cu topoară uşile lui; iată,
Cu săcure şi bardă l-au surpat pre el
Şi l-au jiunghiiat[314] ca pre un nevinovat miel.
Ars-au cu foc svinţitoriul tău pre pământ
Şi au spurcat lăcaşul numelui tău svânt. /147v
Zis-au întru inima lor dempreună[315]
Rudeniile lor: „Toţ supt o cunună
Veniţi să stingem de pre pământ noi toate
Prăznuirile lui Dumnezău din gloate!
Seamnele şi minunile lor n-am văzut,
Adevărul să fim [sic!] cunoscut şi crezut;
Acum proroc nu iaste şi mai mult pre noi
Nu ne va cunoaşte să ne spuie nevoi!
Până când vrăjmaşul, va face ocară,
Dumnezăule, şi în zi şi în seară?
Şi cel împrotivnic svânt numele tău
Până în svârşit va întărta spre băsău?
De ce mâna-ţ întorci şi a ta curată

---

[313] *B.B.*: 5. Şi s-au făluit cei ce te urăsc pre tine în mijlocul praznicului tău; 6. Puseră seamnele lor seamne şi n-au ştiut ca la ieşiri mai pre sus.

[314] Scris: жюнгїнат. Citeşte: Jiunghi-iat.

[315] Scris: депрєѵнъ.

Din mijlocul sânului tău tragi dereaptă
Până în svârşit? iară Dumnezău iaste
Împăratul nostru cu mare veaste,
Ce mai întâi de veac au fapt mântuire
În mijlocul pământului cu mărire. /148r
Tu în putearea ta ai întărit marea,
Capetele bălaurilor ca sarea
Ai zdrobit în apă ş-ai fărâmat, svinte;
Luund în tot ceasul spre robii-ţi aminte,
Tu capul bălaurului ai sfărâmat;
Năroadelor arăpeşti le-ai dat de mâncat,
Tu izvoarăle şi pâraiele ai rupt,
Şi a Ethamului râuri ai uscat în lut[316].
Zioa şi noaptea, ale tale eale sânt;
Tu zorile şi cu soarele pre pământ
Ai săvârşit şi ceale frumoase foarte
Ale pământului le-ai făcut toate;
Pre vară şi primăvară tu le-ai zidit
Adu-ţ aminte de aceasta cu umilit:
Vrăjmaşul pre svântul mieu Domn l-au ocărât
Şi nărodul cel fără de aminte urât
Numele tău cel svânt au întărtat, svinte,
Cu prea scârnave şi grozave cuvinte. /148v
Sufletul ce să mărturiseaşte ţie,
Să nu-l dai hiarălor celor din pustie,
Să nu uiţ sufletele săracilor tăi
Până în sfârşit în lipsitele lor căi.
Spre aşezământul tău umilit cată,
Că ai pământului întunecaţi, iată,
Ei de ale fărădelegilor case
S-au umplut şi s-au spurcat dintr-a lor vase.
Să nu să întoarcă cel smerit înfruntat
Năcăjit, obidit, dojenit şi mustrat.
Săracul şi mişelul svânt numele tău
Vor lăuda şi-l vor slăvi, oh, Dumnezău,
Dumnezăule, scoală şi a ta treabă
Aleage şi o jiudecă cu degrabă.
De ocara ce toată zioa îţi face
Cel nepreceput cu jiunghiuri ca de lance,
Adu-ţi aminte şi nu uita tu glasul
Slugilor tale pre pământ în tot ceasul; /149r
Mândriia celor ce te urăsc pre tine
S-au înălţat pururea într-a lor spline.

---

[316] *B.B.*: 15. Tu ai zdrobit capul zmeului, datu-l-ai pre el mâncare noroadelor arapilor. 16. Tu ai rupt izvoară şi pâraie. Tu uscaş râurile ceale de-nceput [N.N.: ale Edenului].

PSALMUL 74

în sillave 7

Ţie, bune Dumnezău,
Ni-om mărturisi în greu,
Ţie ni-om mărturisi
Şi nicecând n-om lipsi
A chiema numele tău
În nevoi fiind şi-n greu
A tale minuni toate
Voi povesti-n gloate:
„Când voi lua eu vreame
Şi nimic nu m-oi teame,
Căce dereptatea, eu
Voi jiudeca – Dumnezău –
Tot pământul s-au topit
Şi cari într-însul dorit /149v
Lăcuiesc s-au istovit
S-au svârşit şi au perit;
Eu stâlpii i-am întărit
Şi temeiul i-am gătit".
Celor fără credinţă
Le-am zis cu socotinţă:
„Fărăleage nu lucraţ,
Ca să nu cădeţi în laţ!"
Şi celor ce greşesc eu
Le-am zis s-am poruncit, zeu:
„Nu vă înălţaţi cornul,
Că vă va piarde Domnul!
Cornul nu vă râdicaţ
La înălţime spre laţ
Şi nedereptate voi
Nu grăireţi în nevoi
Asupra lui Dumnezău,
De vă v-ar fi cât de greu". /150r
Că nici de la ieşitur,
Nice de la apusur,
Nici de la pustii munţ
Mântuirea vine-n curţ,
Căce Dumnezău iaste
Jiudecători cu veaste.
Pre acesta smereaşte,
Pleacă şi pedepseaşte,
Şi pre acesta-i-nalţă
Cu norocită faţă.

Căce iaste păharul
În mâna lui cu harul
Cu neamestecat vin
De amestecătur plin,
Şi din cesta în cesta
Au abătut şi va sta
Însă drojdiile lui,
Nu s-au deşertat; să-ţ spui: /150v
Păcătoşii vor bea toţi
Ai pământului strânş boţi[317].
Iară eu m-oi bucura
În veaci şi m-oi sătura.
Pre-al lui Iacov Dumnezău
Voi cânta într-al mieu greu
Şi păcătoşilor eu
Coarnele voi zdrobi rău
Şi a dereptului corn,
Tocma ca fumul pre horn,
Să va-nălţa degrabă
Cu norociri la treabă.

PSALMUL 75
în sillave 7

În Iudea Dumnezău
Iaste cunoscut la greu,
În Izrail al lui nume
Foarte mare iaste-n lume.
Şi locul lui s-au făcut
Întru pace învăscut /151r
Şi lăcaşul – în Sion
Al lui ca a unui Domn.
Acolo el au zdrobit
Tăriile năcăjit:
Arcul, sabiia, lancea,
Războiul ce strică pacea[318].
De la munţii cei veacinici,
De tot prisosul vreadnici,
Luminat tu luminezi

---

[317] *B.B.*: 8. Şi plecă den cesta în cesta, însă drojdiile lui nu s-au deşărtat, bea-vor toţi păcătoşii pământului.

[318] *B.B.*: 1. Cunoscut e în Iudea Dumnezău, în Israil mare e numele lui. 2. Şi să făcu în pace locul lui şi lăcaşul lui în Sion. 3. Acolo zdrobi tăriile arcelor, arma şi sabiia şi războil.

Şi pretutindin te vezi.
La inimă cei ce sânt
Neprecepuţi pre pământ,
Aceia s-au turburat
Toţi şi greu s-au spământat;
Somnul său ei ş-au durmit
Şi nimic nu au găsit
În mânile sale toţi,
Bărbaţii averei boţi[319]. /151v
Al lui Iacov Dumnezău,
Ce ne eşti razmu [sic!] la greu,
Toţi, de a ta certare,
Cei ce umblă călare
Ş-au încălecat pre cai.
Au adurmit fără vai.[320]
Tu prea eşti înfricoşat;
Şi care împlătoşat
Împotriva ta-ţ va sta
Şi dârz te va aştepta?
De atunci a ta mânie.
Iaste cu grea urgie?
Tu, auzită jiudecată,
Din ceri ai făcut curată,
Pământul s-au tremurat
Şi apoi s-au aşezat,
Când Dumnezău la jiudeţ
Să va scula pentru certţ, /152r
Pre ai pământului toţ
Blânz, să mântuiască boţ.
Că cugetul omenesc
Ţie cu poclon fiesc
Ţi să va mărturisi
În fieştecare zi
Şi a cugetului lui
Rămăşiţă nu e cui
Fără cât ţ-oa prăznui
Ţie şi ţ-oa dănţui.
Rugaţi-vă şi-napoi
Domnului răsplătiţi voi,
A lui nostru Dumnezău
Ce ne iaste bun la greu.
Toţi, cari împrejuru-i sânt,

---

[319] *B.B*: 5. Adormiră somnul lor, şi nu aflară nemică toţi oamenii avuţiei cu mâinile lor.
[320] *B.B*: 6. De certarea ta, Dumnezăul lui Iacov, adormit-au cei călări pre cai.

Î[i][321] vor aduce dar svânt
Celui ce-i înfricoşat
Şi prinţipilor spăriat[322] /152v
Duhurile la sine
Le ia pentru pricine,
Celui groaznic prea cu mult
De toţi craii pre pământ[323].

PSALMUL 76

în sillave 13

Cu glasul mieu la Domnul eu în gura mare,
Cu glasul la Dumnezău am strigat prea tare
Şi au cătat spre mine cu milostivire,
Oprind m-am apropiat ş-am fost în peire[324].
În zioa năcazului pre Domnul am cătat
Şi la dinsul când am fost spăriat[325] am alergat,
Înaintea lui noaptea cu a meale mâni eu
Stam şi nu m-am amăgit, împresurat de greu;
Sufletul mieu a să mângâia s-au lepădat,
Aducându-ş aminte de al său greu păcat.
Adusu-mi-am aminte la greu de Dumnezău
Şi m-am veselit de sârg, oricât mi-au fost de rău; /153r
Chitit-am şi duhul mieu de mari griji au slăbit
Şi vârtutea în mine ca ceara s-au topit.
Ochii miei înainte au apucat mari străj
Şi i-au ţinut în cursa-ţi ca întru neşte mreji,
Turburatu-m-am şi eu ca un mut n-am grăit
La zilele de demult cu mult dor am gândit[326].
Şi de anii cei veacinici ce vin înainte
Cu multă osârdie mi-am adus aminte
Şi cu inima-m noaptea făceam cugetare
Chiteam şi să mâniia duhul mieu prea tare:
Au doară, Domnul, în veaci va lepăda, iată

---

[321] Scris: ↑.

[322] Scris: спъраѧт. Citeşte: spă-riat.

[323] *B.B*: 11. Rugaţi-vă şi răsplătiţi Domnului, Dumnezăului nostru! Toţi cei prenprejurul lui aduce-vor daruri! 12. Celui înfricoşat şi iubitoriul duhurilor boiarilor, – groaznic lângă împăraţii pământului.

[324] *B.B*: 1. ci glasul mieu către Domnul am strigat, cu glasul mieu către Dumnezău, şi-m luo aminte.

[325] Scris: спъраѧт. Citeşte: spă-riat.

[326] *B.B*: 3. Să părăsi a să mângâia sufletul mieu. Aduşu-mi aminte de dumnezău şi mă veseliiu; mă uitaiu întru mine şi leşină duhul mieu. 4. (Strigare:) Apucară înainte străjii ochii miei, turburaiu-mă şi n-au grăit.

Şi nu va adaoge încă ş-altă dată
A fi mai bine plăcut? Sau el a sa milă
Va tăia pân în svârşit cu foarte grea silă?
Din neam în neam necătând mai mult cu priinţă
Cătră cei ce pot a fi can slabi în credinţă?
Şi au doară Dumnezău va face uitare
A să milostivi el cu mână prea mare? /153v
Şi întru mâna sa el va ţinea a sale
Îndurări celor ce merg în svânta lui cale? [327]
Eu, însă, aşa am zis: Acumu eu, iată,
Am început să cunosc cum Domnul să poartă;
Aceasta e schimbarea prea svintei dereapte
A celui preaînalt peste cereşti ceate!".
De a Domnului lucruri mi-am adus aminte,
Că din-ceput aminte de minuni-ţi, svinte,
Cu drag îm voi aduce, ceresc împărate,
Ca întru al tău lăcaş să-m faci mie parte.
Şi în a tale toate voi cugeta lucruri
Ca tu întru a meale nevoi să mă bucuri,
Şi în izvodirile tale m-oi deprinde,
Când gândul zidirilor tale m-oa cuprinde.
Dumnezăule, calea ta în cel svânt iaste
Şi cine e Dumnezău aşa mare-n veaste,
Ca Dumnezăul nostru care din nimică
Pre cei proşti şi săraci la domnii-i râdică? /194r
Tu acel Dumnezău eşti care peste fire
Întru nărod faci minuni cu slăvi şi mărire[328].
În năroade putearea ta tu cunoscută
Ai făcut ş-ai mântuit nu fără de luptă
Cu braţul tău pre al tău nărod, fii din vița
Lui Iacov[329] şi Iosif cari ştiu ce-i credinţa.
Dumnezăule, iată apele pre tine
Te-au văzut şi s-au spăriat ş-au slăbit din vine,
Adâncurile mărei s-au turburat foarte;
(Şi cine fără tine a potoli poate?)
Mulţimea sunetului apelor, oh, Doamne,
Să loveaşte prea iute ca berbeci-n coarne.
Norii au dat glas că trec săgeţile tale,

---

[327] *B.B*: 7. Au doară în veaci va lepăda Domnul şi nu va adaoge a binevoi încă? 8. Au desăvârşit mila lui o va tăia? Conceni cuvântul din rudă în rudă? 9. Au uita-va a să milostivi Dumnezău? Au opri-va întru urgia lui îndurările lui?.

[328] *B.B*: 13. Dumnezeule, întru cel sfânt e calea ta! Cine e Dumnezău mare ca Dumnezăul nostru?. Tu eşti Dumnezău, cel ce faci minuni!.

[329] Scris: їаковъ. Citeşte: i-acov.

Pretutindin deşchizând pre supt ceriuri cale[330].
Glasul tunetului tău iaste ca în roată
Straşnic: (şi cine pre el răbda va să poată?)
A tale fulgere lumiei au dat strălucire
(Şi cine va cunoaşte a ta preamărire?); /154v
Pământul s-au clătinat şi din temelie
S-au cutremurat de sârg de a ta mânie.
Căile tale îţ sânt în mare, prea svinte,
Şi cărările tale sânt în ape multe
Şi ale tale urme nu iaste putinţă
Să să cunoască supt ceri ori de ce fiinţă.
Ca pre vitele de oi, nărodul tău, Doamne,
Din mâna lui Faraon tu l-ai scos din coarne
Cu mâna lui Moisi, ş-a lui Aron, svinte,
L-ai povăţuit ş-ai scos la liman cu cinste.

ΚΛΘΗϹΜΑ ΪΑ[331]

PSALMUL 77

în sillave 10

Nărodul mieu, luaţ voi aminte
Leagea mea ca de la un părinte
Şi spre graiurile gurei meale
Ureachea vă plecaţi la tocmeale! /155r
În pilde gura îm voi deşchide,
Cari lesne le veţi putea cuprinde,
Întrebările din-ceput voao
Eu vă voi spune cu tâlcuri noao,
Câte am auzit şi am cunoscut
Şi părinţii noştri ne-au povestit,
Că de la fiii lor nu s-au ascuns
Întru alt neam pentru vreun prepus,
Laudele Domnului ei, pre rând,
Puterile-i şi mânile-i spuind,
Cari au făcut cu a sa tărie
Lăsându-le lor de mărturie.
Şi întru Iacov el au râdicat
Mărturisire ca un împărat
Şi întru Israil au pus leage
Carea cei derepţi vor înţeleage.

---

[330] *B.B*: 15. (Strigare:) Văzură-te apele, Doamne, văzură-te apele şi să spământară, turburară-se beznele. 16. Mulţimea sunetului apelor. Glas deaderă norii.
[331] În slavonă: Catisma 11.

Câte părinților noştri el
Au poruncit cu blândeaţe de miel, /155v
Ca pre acealea el fiilor săi
Să arate şi să-i puie la căi;
Ca acealea alt neam să cunoască
Şi cu dins e să să întărească;
Feciorii lor, cei cari să vor naşte,
Şi supt ceri s-or scula vitejaşte,
Şi le vom spune ei fiilor săi
Să ştie cum să vor purta în căi[332].
Ca în Dumnezău a sa nădeajde
Să-ş puie şi să-ş păzească vearde
Şi a lui Dumnezău să nu uite
Lucruri şi să le scape de minte
Şi poruncile lui să le cate
Cu dreapte şi curate fapte.
Ca părinții lor ei să nu fie
Rudă rea fără de omenie
Întoartă, crudă, amărâtoare
Oţărâcioasă ca o putoare, /156r
Rudă, carea nu ş-au îndereptat
Inima sa petrecând în păcat
Şi cu Dumnezău n-au încredințat,
Duhul său fiind de greşel surpat[333]!
Fiii lui Efrem încordând arcul
Şi la săgetat trecându-ş veacul,
În zioa când au fost să dea război,
S-au întors cu ruşine înapoi.
Ei aşezământul lui Dumnezău
Nu au păzit ca să-i scoaţă din greu
Şi în leagea lui a umbla n-au vrut
A scăpa de rău să fie putut.
Facerile a lui de bine
Şi seamnele ceale de minune
Cari le-au arătat lor ei le-au uitat
Şi în seamă şi-n cinste n-au băgat;
El înaintea părinților lor
Au fapt minuni cu sânge şi omor /156v
Întru al Eghipetului pământ

---

[332] *B.B*: 6. Şi ridică mărturie întru Iacov şi leage puse în Israil. 7. Câte au poruncit părinților noştri, ca să arate pre eale fiilor lor, pentru ca să conoască altă rudă, 8. Fiii cei ce se vor naşte şi se vor scula şi vor vesti pre eale fiilor lor.

[333] *B.B*: 10. Pentru ca să nu să facă ca părinții lor, rudă întoartă şi amărâtoare, 11. Rudă carea n-au îndireptat inima ei şi nu se încredinţă cu Dumnezeu duhul ei!

Şi-n câmpul Tanisului ca un svânt[334].
Marea au desfăcut şi pre uscat
I-au trecut pre ei fără de udat
Şi apele ca un foale le-au pus
Făcându-le părеţi, de nu au curs;
Şi zioa în nori i-au povăţuit
Şi toată noaptea i-au ocârmuit,
În lumină de foc înainte
Lor răzând şi făcându-le cinste[335].
Stânci de piatră în pustie au rupt
Şi i-au adăpat ca în adânc mult.
Şi el din piatră lor apă le-au scos
Şi ca neşte gârle din loc pietros
Le-au scos şi le-au coborât ape,
De ajiuns cu toţi să să adape,
Iară ei rău a greşi lui încă,
Au adaos puidnu-să-n râcă /[157r]
Pre cel preaînalt în loc neapos
L-au amărât şi l-au fapt mânios.
Şi pre Dumnezău ei au ispitit
În inimile lor cu obidit
A ceare sufletelor lor[336] hrană,
Neavând ei nădeajde de mană[337].
Şi împrotiva ei lui Dumnezău
Au grăit şi au zis cuvânt[338] prea rău:
„Au doară Dumnezău în pustie
Va putea găta la atâta mie
De năroade masă ş-o să poată
A sătura pre atita gloată —
Pentru că, piatra el de au lovit,
Şi au curs ape mari de prisosit
Şi păraiele de apă pline
S-au făcut cât putea bea oricine —.
Au doară poate să dea şi pâine
Sau să gătească astăz şi mâine /[157v]
Masă şi ospăţ nărodului său,

---

[334] *B.B*: 14. Şi au uitat facerile ceale de binc alc lui şi minunile lui, carelc au arătat lor, 15. Înaintea părinţilor lor, carelc au făcut minuni în pământul Eghipetului şi în câmpul din Tancos.

[335] *B.B*: 16. Rupse marea şi trecu pre ei, opri apele ca un foale. 17. Şi povăţui pre dânşii cu nor zioa şi toată noaptea cu lumină de foc.

[336] Adăugat ulterior.

[337] *B.B*: 20. Şi adaoseră încă a greşi lui, amărâră pre Cel Nalt la loc fără de apă. 21. Şi ispitiră pre Dumnezău întru inimile lor a ceare mâncări sufletelor lor.

[338] Scris: ккѹбии.

Pre care a-l hrăni îl iaste prea greu?”.
Pentru-aceasta Domnul au auzit
Şi oareşce atuncea au apeştit
Şi în Iacov mare foc s-au aprins
Şi în Israil mânie cu plâns
S-au suit, pentru că în Dumnezău
N-au crezut când le-au fost de bucate greu,
Nice spre a lui ei mântuire
N-au nădăjduit având lipsire[339].
Şi norilor au poruncit de sus
Şi uşile ceriului au deşchis
Şi mană să mănânce le-au ploat
Şi pâine cerească, hrană le-au dat;
Pită îngerească au mâncat omul,
Bucate le-au trimis de-ajiuns Domnul.
Din ceri, pre austru, au râdicat
Şi în putearea sa vânt spulbărat /158r
Al Liviei au adus ş-au ploat
Peste dinş cărnuri de i-au săturat,
Ca praful şi ca al mărei năsip
Pasăr ce zboară, dulci la gust şi chip,
Cari în mijlocul taberei lor
Au căzut la dinş ca într-un obor.
Şi împrejurul a lor lăcaşe
Zăcea pre drumuri şi prin văgaşe
Şi au mâncat dintr-acealea toate
Şi s-au săturat de ajiuns foarte.
Şi ce pohtiia ei, el le-au adus,
Şi în pohta sa n-au căzut la râs.
Încă din gură având mâncare;
Şi mâniia lui Dumnezău mare
Peste dinş s-au suit cu iuţime
Şi au ucis din graşii lor mulţime
Şi pre al lui Israil cei mai aleşi
I-au împiedecat ca în neşte mreji[340]. /158v
In toate aceastea au mai greşit
Şi în minunile lui n-au crezut
Şi zilele lor în deşertare[341]

---

[339] *B.B*: 25. Pentru aceaea auzi Domnul şi să mânie şi foc să aţâţă întru Iacov şi urgie să supi preste Israil, 26. Căci n-au crezut întru Dumnezău, nici au nedejduit pre Mântuitoriul lui.

[340] *B.B*: 34. Încă mâncare fiind în gura lor şi urgiia lui Dumnezău să sui preste dânşii. 35. Şi ucise întru cei mai mulţi ai lor şi pre cei aleş ai lui Israil îi împedecă.

[341] Scris: деwартаре.

S-au stâns cu hulă şi cu defăimare
Şi anii lor au perit degrabă,
Cât n-au ajiuns să fie de treabă.
Iară când pre dinş îi omorâia,[342]
Atunci pre el a-l căta sârguia
Şi să întorcea şi la Dumnezău
Mâneca ca să-i apere de rău[343].
Şi atunci ei aminte ş-au adus
Că Dumnezău li-e[344] ajitori de sus
Şi Dumnezău iaste cel preaînalt
Izbăvitori lor cu îndurat.
Şi în gura lor pre dins au iubit,
Şi cu limba lor lui ei au mințit.
Şi inima lor nu era cu dâns
Dereaptă cum pohteaşte cel de sus, /159r
Nici în al legei lui aşezământ
S-au încredințat cu derept cuvânt.
Iară el e milos şi îndurat
Şi păcatele lor neînfruntat
Le curățeaşte, şi nu-i va strica,
Nici să-i piarză îi va apuca.
Şi va înmulți a sa mânie
A întoarce de cătră urgie
Şi el toată a sa iuțime
Nu va aprinde cu usturime.
Şi ş-au adus aminte că trup sânt,
Duh ce treace şi nu s-întoarce mai mult.
De câte ori pre dâns în pustie
L-au amărât fără omenie,
Mâniatu-l-au pre dâns în pământ
Fără apă în fapt şi cuvânt!
Şi ş-au întors şi pre Dumnezău ei
L-au ispitit fără nici un temei /159v
Şi pre al lui Israil Domn cel svânt
L-au oțărât cu viclean jiurământ.
Şi de a lui mână ei aminte
Nu ş-au adus să-i fie dat cinste,
În zilele în care i-au izbăvit
De la cei ce-l năcăjiia cumplit.

---

[342] Scris: омора.

[343] *B.B*: 30. Cându-i omorâia pre dânşii, atuncea cerca pre el şi să întorcea şi mâneca cătră Dumnezău.

[344] Scris: ле.

În ce chip în Eghipet a sale
Seamne au pus foarte cu pohvale
Şi în câmpul Tanaisului minuni
Mari au arătat lor, unor nebuni
Şi în sânge râurile lor
Şi stârnele le-au întors cu omor
Ca să nu bea. Şi muşte au trimis
Pre ei cânceşt de i-au mâncat cu plâns
Şi broaşte, cari pre dinş i-au stricat
Şi viaţa în moarte le-au schimbat,
Păliciune-n poamele lor le-au dat
Şi lăcuste lor de-au ros ş-au mâncat, /160r
Ostenealele, lor şi a lor vii
Le-au ucis cu piatră la deal şi câmpii.
Şi duzii lor au bătut cu brumă,
Nelăsând într-înş nimic în urmă,
Şi dobitoacele lor le-au dat
La grindină de li le-au fărâmat
Şi avearea lor li-o au închinat,
Focul de-au ars şi-o au spulbărat[345].
Asupra lor el degrabă au trimis
Iuţimea mâniei sale de sus,
Mânie şi iuţime şi năcaz
Trimitere prin îngeri răi cu ars,
Cărărei mâniei sale cale
Au făcut şi pre deal şi pre vale
Şi sufletele lor nu le-au cruţat,
Moartea să nu le fie apucat
Şi dobitoacele lor în moarte
Le-au închis ca şi alte gloate[346]. /160v
Ş-au bătut pre tot cel întâi-născut
În Ţara Eghipetului, ca gnut,
Pârga a toată osteneala lor
În corturile lui Ham cu omor.[347]
Şi ca pre neşte oi nărodul său
Au râdicat din nesuferit rău,
Şi ca pre o turmă în pustie
I-au dus pre ei cu veselie.
Şi i-au povăţuit spre nădeajde,

---

[345] *B.B*: 53. Şi deade la grindină dobitoacele lor şi avearea lor – focului.

[346] *B.B*: 55. Făcu cale cărărei urgiei lui şi nu cruţă de moarte sufletele lor şi dobitoacele lor la moarte le închise.

[347] *B.B*: 56. Şi lovi pre tot cel dentâi născut în pământul Eghipetului, începătura la toată truda lor, în lăcaşurile lui Ham.

Neîndoindu-să că n-or creade,
Şi acolo nu s-au înfricoşat,
Iară vrăjmaşii le-au împresurat
Şi le-au acoperit ai lor marea,
Cât s-au topit cu tot ca sarea[348].
Şi întru-al svinţirei sale munte
I-au dus înlăuntru prea cu cinste,
Muntele care a lui curată
L-au câştigat domnească dereaptă. /161r
Şi neamuri el de la a lor faţă
Au gonit cu mână sumaţă
Şi cu sorţ le-au dat lor, el, prea svântul,
Cu fune de împărţit pământul.
Şi ale lui Israil seminţii
El întru ale lor împărăţii
Şi lăcaşuri la trai au aşezat
Ca un atotputearnic împărat.
Şi ei pre Domnul cel preaînalt,
Au ispitit ş-au amărât ciudat,
Şi mărturiile lui în pază
Ei nu le-au ţinut ca să le crează.
Ci, ca şi părinţii lor, ei de dâns
S-au lepădat cu batjocuri şi râs
Şi s-au întors în arc strâmb înapoi,
Ca şi cel ce dă dosul din război,
Şi în dealurile lor ei pre dâns
L-au mâniat spre mânie de plâns /161v
Şi în ceale cioplite ale lor
L-au întărtat[349] pre el cu păcat de topor[350].
Domnul au auzit şi i-au trecut
Cu vedearea, ca când n-au cunoscut,
Şi pre Israil cu bătăi foarte
L-au pedepsit tocma ca de moarte.
Şi al lui Silom cort l-au lepădat,
Lăcaşul său cel mult înfrâmşeţat,
În care întru oameni cu cinste
Au trăit veacuri şi zile multe.
Şi au dat degrab a lor tărie,
Ca când n-ar fi mai fost, în robie
Şi într-a vrăjmaşilor lor mână
Frâmseaţea le-au întors în ţărână.

---

[348] *B.B*: 58. Şi-i povăţui pre dinşii pre nădeajde şi nu s-au înfricoşat; şi pre vrăjmaşii lor acoperitu-i-au marea.

[349] Scris: ѧнтъртат. Citeşte: în-tăr-tat.

[350] *B.B*: 64. Şi-l urgisiră pre dânsul [N.N.: Dumnezeu] în dealurile lor şi cu ceale cioplite ale lor mâniiară pre el.

Şi în sabie pre nărodul său
L-au închis însuş Domnul Dumnezău
Şi a sa moştenire au urât
Şi cu vedeare de tot au trecut. /162r
Pre tinerii lor foarte i-au mâncat,
Fecioarele lor nu s-au tânguiat,
Popii lor în sabie au căzut
Şi văduvele lor cu păru zmult
Nu au plâns. Şi Domnul s-au deşteptat
Ca cel care doarme culcat în pat,
Ca un tare şi ameţit de vin
Dulce sau amar, făcut cu pelin
Şi pre vrăjmaşii săi el dinapoi
I-au lovit cu iute harţ şi război
Şi ocară veacinică lor le-au dat
Ca cel ce e tuturor împărat[351].
Şi dinaintea sa au lepădat
Cortul lui Iosif[352] cu înfruntat
Şi pre a lui Efrem seminţie
N-au ales întru împărăţie,
Ci pre al Iudei el seminţie
Au ales în crai cu bogăţie. /162v
Şi a sa svinţenie, el, un svânt,
Ca a inorogului pre pământ
Ş-au zidit, pre care în veac şie
L-au întemeiat întru moşie.
Şi pre David cioban, a sa slugă,
Au ales în sucman prost cu glugă
Şi de la turmele pre dâns de oi
L-au tras să dea cu Goliath[353] război
Şi de după ceale ce sânt să feate
L-au luat şi l-au pus cap pre ceate,
Ca pre Iacov, sluga sa, să pască
Şi pre Israil să ocrotească,
A sa lăudată moştenire,
Totdeuna cu glas de mărire[354].
Şi într-a inimiei sale pre ei
Nerăutate i-au păscut temei
Şi într-a mânilor lui înţeles
I-au povăţuit cu norocit mers. /163r

---

[351] *B.B*: 71. Şi să sculă ca cel adormit, Domnul, ca un tare şi ameţit de vin, 72. Şi lovi pre vrăjmaşii lui dendărăt; ocară veacinică deade lor.

[352] Scris: їосифъ. Citeşte: i-osif.

[353] Scris: толїаѳ. Citeşte. Goli-at.

[354] *B.B*: 76. Şi alease pre David, robul lui, şi-l luo pre el den turmele oilor, de după ceale fătătoare l-au luat pre dânsul, 77. Să pască pre Iacov, robul lui, şi pre Israil, moştenirea sa.

PSALMUL 78

în sillave 11

Dumnezăule, limbile au venit
În moştenirea ta ş-au năvălit;
Bisearecа ta au spurcat cea svântă,
În care cei aleşi cu drag te cântă,
Pre Ierusalim ca o păzitoare
De poame l-au pus întru râs supt soare,
Pus-au stârvurile a robilor tăi
Fiarălor pământului prin munţi şi văi.
Împrejurul Ierusalimului ei,
Ca neşte cumpliţi şi nemilostivi[355] lei.
Sângele lor ca apa li l-au vărsat
Şi de pierzările lor s-au bucurat
Şi pre dinş nu era cine să-ngroape,
Nici din streini, nici din cei de aproape.
Şi noi vecinilor noştri ocară
Ne-am făcut cu defăimare amară /163v
Şi celor di-mprejurul nostru cu râs
Batjocură ne-am fapt vreadnică de plâns.
Până când, Doamne, tu până în svârşit
Greu te vei mânia pre noi cu năcăjit?
Ca focul râvna ta să va aprinde
Şi ca pârjolul loc mult va cuprinde.
Preste neamurile a ta mânie,
Cari nu te cunosc varsă cu urgie.
Şi peste împărăţiile care
N-au chemat numele-ţi cel svânt şi tare,
Căce de tot ei pre Iacov l-au mâncat
Şi locul lui l-au pustiit şi surpat.
Să nu pomeneşti a noastre de demult
Fărădelegei ce-am făcut noi pre pământ;
Degrab îndurările tale pre noi
Să ne întâmpine în griji şi-n nevoi,
Că lipsiţi şi săraci ne-am făcut foarte,
De unde mult greu a ne urma poate. /164r
Tu, dară[356], Dumnezăule, ajiutori
Ne dă, al nostru de sârg mântuitori
Pentru mărirea prea svânt numelui[357] tău,
Doamne, izbăveaşte-ne pre noi din rău

---

[355] Scris: немилсоти.
[356] Scris: дари.
[357] Scris: и҃мелѹ.

Şi păcatele noastre curăţeaşte
Pentru numele tău, dumnezăiaşte,
Ca nu cumva neamurile cu râcă
„Unde e Dumnezăul lor?" să zică.
Şi iezbânda[358] sângelui robilor tăi,
Ce iaste vărsat pre dealuri şi pre văi,
Într-a ochilor noştri înainte
Să să vază şi să ia aminte,
Suspinul, să între a ai noştri fraţi
Înaintea ta, care sânt ferecaţi.
Dupre mărirea a svânt braţului tău,
Pre fiii celor omorâţi, Dumnezău.
Păzeaşte. Şi la ai noştri tu vecini
De şapte ori în sânul lor cu minuni /[164v]
Ocara lor, cu carea te-au ocărât[359]
Răsplăteaşte-le foarte de prisosit[360].
Iară noi, al tău nărod şi ai tale
Păşuni oi sântem ori pre care cale,
Mărturisi-ne-vom ţie, Dumnezău,
În veac şi te vom striga când ne-a fi greu;
În neam şi în neam a ta laudă noi
Vom vesti întru ale noastre nevoi.

PSALMUL 79

în sillave 8

Cela ce paşti pre Izrail
Printr-ai tăi voivozi, Mihail,
Prin Mihail şi Gavriil[361],
Prin Rafail şi Uriil[362]
Din ceri, Dumnezău, aminte
Ia, bunule nostru părinte!
Cela ce ca pre-o oiţă
Povăţuieşti la credinţă /[165r]
Pre Iosif[363], mult frumosul,
Şi nu-ţi întorci de dâns dosul[364],

[358] Scris: ѥзвѫнда.
[359] Scris: ѡкѡржт.
[360] *B.B*: 11. Izbânda sângelui robilor tăi, celui vărsat între înaintea ta suspinul celor legaţi. 12. După mărimea braţului tău, ocroteaşte pre fiii celor omorâţi.
[361] Scris: гаврі҃ил. Citeşte: Gavri-il.
[362] Scris: ѹрі҃ил. Citeşte: Uri-il.
[363] Scris: і҃осиф. Citeşte: i-osif.
[364] *B.B*: 1. Cela ce paşti pre Israil, ia aminte, Cela ce povăţuişti ca pre o oaie pre Iosif!.

Cela ce pre heruvimi şez
Şi în flacări de foc purcez,
Lui Efrem şi Veniamin[365]
Şi Manasi te-arată plin
A ta puteare deşteaptă
Şi cu a ta mână dereaptă
Vino[366] ca să ne mântuieşti
De năpăştile vrăjmăşeşti!
Dumnezăule, tu pre noi
Ne întoarce din mari nevoi
Şi tu faţa îţi arată
Şi ni-om mântui îndată!
Al putearilor Dumnezău
Domnul cel milostiv la greu,
A ta mânie până când
Tu vei ţinea într-al tău gând /[165v]
Spre rugile robilor tăi,
Căce derept nu-ţi umblă-n căi?
Hrăni-vei pre noi cu pâine
De lacrămi astăzi şi mâine
Şi cu lacrăm în măsură
Ne-i adăpa pre făptură?
Vecinilor noştri ne-ai pus
Prigonire să fim cu râs
Şi vrăjmaşii noştri pre noi
Ne-au batjocurit în nevoi.
A puterilor Dumnezău,
Domnul cel milostiv la greu,
Întoarce-ne tu pre noi,
Neşte ticăloşi, din nevoi
Şi obrazul îţi arată
Şi ni-om mântui îndată.
Via din Misir* ai mutat,
Pre limbi ca un împărat, /[166r]
Ai gonit şi-o-ai răsărit
Şi va trăi fără sfârşit[367];
Tu înaintea ei cale
Ai făcut pre deal şi vale
Şi tu rădăcinile ei

---

* Adecă din Eghipet

[365] Scris: вениамин. Citeşte: Ve-ni-a-min.

[366] Scris: вниѕ'.

[367] *B.B*: 8. Doamne, Dumnezeul puterilor, întoarce pre noi şi iveaşte faţa Ta şi ne vom mântui!
9. Vie de la Eghipet ai rădicat, scoseşi limbile şi răsădişi pre ea.

Ai sădit cu veacinic temei.
Şi ea pământul peste tot
L-au împlut ca cu un lung cort,
Umbra ei au acoperit
Pre munţii mari grei la privit
Şi pre chiedrii lui Dumnezău,
Mlădiţele ei fără greu
Viţele sale ş-au întins
Până la mare de-au ajuns
Şi pân la râuri a sale
Odrasle au făcut cale.
Pentru ce gardul i-ai surpat
Şi o culeg neapărat /166v
Toţi cari merg şi trec pre cale,
Ori pre dealuri, ori pre vale?
Vierul[368] pre ea din pădure
Au stricat fără săcure
Şi porcul sălbatec de tot
O au păscut cu-a său strâmb bot.
Al puterilor Dumnezău
Întoarce-te spre-a nostu greu
Şi cată din ceriuri şi vezi
Pre cei întru cari te încrezi.
Şi această a ta vie
Cercetează cu tărie!
Şi pre ea o săvârşeaşte
Cu slavă împărăteaşte,
Pre carea a ta dereaptă
O-au sădit în loc cu piatră
Şi spre fiiul tău omenesc
Priveaşte cu ochi părinţesc, /167r
Pre carea-i întărit ţie
Să-i laşi a ta avuţie!
Ceale ce sânt arse cu foc
Şi afară săpate cu joc
De a feaţei tale ceartă
Vor peri totdeodată[369].
Peste bărbatul ai tale
Dereapte oriunde-n cale
Lasă a ta mână să fie

[368] Citeşte: vie-rul.

[369] *B.B*: 15. 15. Dumnezeul puterilor, întoarce-te, dară, şi caută den ceriu şi vezi şi socoteaşte via aceasta! 16. Şi o săvârşeaşte pre ea, pre care au răsădit direapta ta şi preste fiiul omului, pre carele ai întărit ţie! 17. Arsă cu foc şi săpată! De cătră certarea feaţei tale peri-vor.

Lui să facă veselie
Şi preste fiiul omenesc,
Pre care cu dor părinţesc
Tu ţi l-ai întărit ţie,
Să-i laşi a ta avuţie[370].
Şi nicecum[371] de la tine
Nu ni-om depărta, stăpâne;
Înviia-ne-vei tu pre noi
Şi numele tău în nevoi /[167v]
Îl vom chiema cu credinţă,
Ca să ne dai mântuinţă.
Al puterilor Dumnezău,
Doamne cel milostiv, din zgău
Tu ne întoarce, ah, pre noi
Neşte ticăloşi din nevoi,
Faţa-ţi cea svântă-ţi arată
Şi ni-om mântui îndată.

PSALMUL 80

în sillave 9

Bucuraţi-vă lui Dumnezău,
Ajiutoriului nostru în greu!
Dumnezăului lui Iacov voi
Strigaţi şi-l chiemaţi în nevoi!
Psalm luaţi şi în tâmpâne-i daţi,
Trăgându-i înainte frumos danţ,
Psaltire lui înfrâmseţată
Cu alăută daţi în gloată[372]!
În lună noao îi trâmbiţaţi
În trâmbiţă slava-i la împăraţi, /[168r]
În zioa cea bine vestită
A sărăbătoarei voastre dorită!
Că în Israil e poruncă
Trimisă de la ceri pre stâncă
Şi jiudecata iaste la greu
A a lui Iacov svânt Dumnezău.
În Iosif[373] lui mărturie
Au pus cu temei şi tărie,

---

[370] *B.B*: 18. Facă-să mâna ta preste omul direaptei tale şi preste fiiul omului, pre carele ai întărit ţie!
[371] Citeşte: ni-ci-cum.
[372] *B.B*: 2. Luaţi psalm şi daţi tâmpână, canon înfrumseţat cu alăută!.
[373] Scris: ïесифѣ. Ceiteşte: i-osif.

Când din Eghipteneasca Ţară
Au ieşit el de tot afară.
Limba carea el nu o au ştiut
Pre aceaea el o au auzit.
Şi de sarcini a lui spinare
Au depărtat ca să nu care
Şi în coşniţe ale lui mâni
Au slujit fără de ghimpi, de spini:
„Tu în năcaz m-ai chiemat, şi eu
Te-am izbăvit îndată de greu. /168v
În de vifor ascunzătoare
Te-am auzit ca din vâltoare
Şi la a Prigonirei Apă
Te-am ispitit fără sapă[374].
Ascultă, dară, nărodul mieu
Şi voi mărturisi ţie eu,
Israile; de m-ei asculta,
La alt dumnezău nu vei căta
Şi întru tine dumnezău nou
Nu va fi, cal, viţel sau bou,
Nici la dumnezău tu strein
Te vei închina să cazi la chin,
Că eu sânt Domnul Dumnezăul tău,
Ce te-am scos din nesuferit greu
Din Ţara cea Eghiptenească
Unde munceai muncă robească.
Gura ta tu îţi lărgeaşte
Ş-o voi umplea dumnezăiaşte. /169r
Şi nărodul mieu nu au ascultat
Al mieu glas când i l-am arătat
Şi Israil n-au băgat seamă
Să aibă de mine grijă sau teamă.
Şi după a inimilor lor
Meşterşuguri, eu, fără de dor,
I-am slobozit şi ei vor mearge
În aflările lor de leage.
De m-ar fi ascultat pre mine
Nărodul mieu la rău şi bine
Şi Israil de ar fi umblat
Întru căile meale curat,
Vrăjmaşii lor i-aş fi smerit
Întru nimica prea lămurit

[374] *B.B*: 6. Întru necaz m-ai chemat şi te-am izbăvit pre tine, ascultatu-te-am întru ascundere de vifor, ispititu-te-am la Apa Pricei.

Şi, asupra celor ce pre ei
Îi năcăjiia ca neşte zmei,
Mâna mea eu pre dânş aş fi pus
Ş-aş fi pedepsit cu greu de sus”. /169v
Vrăjmaşii Domnului, lui minciuni
I-au spus cu ghimp ca de mărăcini
Şi întru veaci va fi vreamea lor
În[375] năcaz, în greu şi omor.
Şi din grăsimea grâului pre ei
I-au hrănit graşi ca pre neşte lei
Şi din piatră pre dinş cu miare
I-au săturat fără dureare[376].

PSALMUL 81

în sillave 6

Dumnezău au stătut
Cum el bine au vrut
Întru adunare
De dumnezăi mare,
Însă pre dumnezăi
El în mijloc pre ei
Cu-a[377] sa jiudecată
Va trage la plată[378].
Până când jiudecaţi
Pre ai voştri voi fraţi
Cu nedcreptate
În sat şi-n cetate
Şi faţa-nainte
Voi luaţi cu cinste
A celor păcătoşi
Şi mult răutăcioşi?
Pre sărac şi lipsit
Jiudecaţi nemişit, /170r
Pre smerit şi mişel
Îndereptaţi pre el,
Pre săraci şi pre mişăi
Scoateţi-i de la răi
Şi-i izbăviţi din câlci
De-a greşiţilor brânci.

---

[375] Scris: .ѧн.
[376] *B.B*: 14. Şi hrăni pre ei den grăsimea grâului şi den piatră cu miare au săturat pre dânşii.
[377] Scris: коа.
[378] *B.B*: 1. Dumnezău au stătut în adunare de dumnezei şi în mijloc pre dumnezeu va osebi.

Însă n-au cunoscut,
Nici au preceput,
În întunearec ei
Umblă fără temei.
Clăti-să-vor toate
A pământului toarte
Şi temeaiele lui
Să vor rumpe din cui.
Eu am zis: „Dumnezăi,
Voi sânteţi buni, nu răi,
Şi celui preaînalt
Fii, toţi, adevărat!"
Iară ca neşte moi
Oameni, muriţi toţi voi,
Şi ca unul din domn
Cădeţ în toate tomn.
Scoală-te, Dumnezău,
Jiudecă fără greu
Pământul că-n toate
Vei fi moşnea-n glatae[379].

PSALMUL 82

în sillave 7

Dumnezăule, cine
Aseamine cu tine
Va putea ca să fie
În vro împărăţie?
O, Dumnezău, să nu taci,
Nici blând să nu te faci
Că vrăjmaşii tăi, iată,
Au sunat pentru ceartă. /170v
Şi capul au râdicat
Cari te urăsc cu păcat.
Asupra al tău nărod
Au gândit gând de năvod,
Şi împrotiva ai tăi
Svinţ au svătuit bătăi.
Zis-au: „Veniţi şi din neam
Să-i piardem ca un haram
Ş-al lui Israil nume
Mai mult de-acum pre lume

[379] *B.B*: 8. Scoală, Dumnezăule, judecă pământul, căci tu vei moşteni de tot, întru toate limbile!

Să nu să pomenească,
Nici să să vestească!”
Că întru unire ei
Au svătuit un temei
Şi aşezământ au pus
Împotriva ta de râs.
Ale idumeilor
Şi israilteanilor, /171r
A lui Moav cu Gheval
Lăcaşe la acest val,
Agareanii şi Amon,
Amalic şi cei ce domn
Au strein şi svânt de alt
Neam cu al său împărat
Şi cu cei ce lăcuiesc
În Tir şi împărăţesc,
Toţi aceştia s-au legat
Asupră-ţi cu gând turbat[380].
Că şi Asur au venit
Cu dinşii şi s-au făcut
Fiilor lui Lot, ei toţi
Spre ajiutor a fi soţi.
Fă-le ca lui Madiam[381]
Şi Sisarei, puind ham,
Ca lui Iavim la Chisson,
Să te ştie că eşti Domn. /171v
Perit-au în Aendor[382]
Fără de milă şi dor;
Ca gunoiul s-au făcut
Pământului mult urât.
Pune pre prinţipii lor
Cari cinstea ta nu o vor
Ca pre Oriv şi Zevei
Şi Salmana supt tari chiei
Pre prinţipii lor pre toţi
Cari au zis, fiind ei soţi:
„Noao! Noi să moştenim
Şi cu uric să-ntărim
Al Domnului svinţitori
Plin de jârtve ca de flori!”.

---

[380] *B.B*: 5. Că să sfătuiră întru unire dempreună, asupra ta făgăduinţă puseră lăcaşurile idumeilor şi ismailteanii, Moav şi agareanii, Gheval şi Ammon şi Amalic cei streini de fealiu, cu cei ce lăcuiesc Tirul.

[381] Scris: мадїам. Citeşte: Madi-am.

[382] Scris: аендоръ. Citeşte: A-endor. Grafia ne indică o psoibilă consultare a *Psaltirii* în limba latină.

Dumnezăul mieu pre ei
Pune-i cum tu singur vei
Ca pre o roată de car
Să trăiască cu amar. /172r
Şi ca trestia la vânt
Să să bată pre pământ,
Cu focul, ce cu pârjol
Arde pădurea ocol,
Şi ca flacăra pre munţi
Ce-i arde ca neşte câlţi,
Aşa în viforul tău
Îi vei goni, Dumnezău,
Şi întru mâniia ta
Lor nu le vei da a sta.
Umple tu a lor feaţe
Cu ocară de beaţe
Şi al tău nume, Doamne,
Vor căta cu pocloane.
În veaci de veaci ruşine
Prinză cu mâhniciune,
Turbure-să şi piară
Cu ocară amară /172v
Şi să cunoască că-ţ iaste
Numele: „Domn de veaste"
Tu însuţ, cel preaînalt,
Peste tot pământul salt'![383].

PSALMUL 83

în sillave 13

Doamne al puterilor, câtu-s de iubite
Lăcaşurile tale şi de îndrăgite!
Spre curţile Domnului sufletul în mine
Doreaşte şi să stinge gândind al lor bine;
Inima şi trupul mieu de Dumnezău cel viu
S-au bucurat ca şi cel ce-i veasel de rachiu[384].
Că pasărea ş-au aflat supt ceri şie casă
Cum şi turtureaoa cuib în care să şază
Şi pui să-ş aşeaze-n a tale altare
Oh, Domnul puterilor, cel straşnic şi tare,
Împăratul mieu cel svânt şi Dumnezăul mieu,

[383] Cuvânt folosit doar din raţiuni de rimă pentru imperativul: „saltă!".
[384] *B.B*: 2. Inima mea şi trupul mieu bucurară-se pre Dumnezăul cel viu.

Cel ce nădeajdea îm eşti or în ce cumplit greu! /173r
Fericiţi sânt cari trăiesc întru a ta casă,
În veaci de veaci laudă ţ-or face la masă,
Întru veacii veacilor laudă ei ţie
Ţ-or face cu mărire, cinste şi tărie.
Fericit iaste omul căruia ajiutoriul
Îi iaste de la tine, norocul şi sporiul;
Pus-au în inima sa suişuri în Valea
Plângerei, într-acel loc, ce au pus el calea.
Că blagoslovenie va da din nălţime
Cela ce pune leagea în veaci cu tărime.
Mearge-vor din puteare săltând în puteare
Cu nespusă strângere de multă aveare;
Al dumnezăilor Domn el la arătare
În Sion va coborî cu mărime mare[385].
Al puterilor, tu, Domn, rugăciunea-m, Doamne,
Auzi ce eu îţi aduc smerit cu pocloane!
Al lui Iacov Dumnezău, în urechi o prinde
Că cu prea osârdie la tine să-ntinde! /173v
Al nostru, oh, scutitori, tu, Dumnezău, cată
Şi vezi faţa unsului tău cea prea curată!
Că mai bună e o zi în curţile tale
Decât mii într-alte părţi, săvai fără jale;
Ales-am ş-am hotărât: În svânta eu casă
Dumnezăului mieu să zvoresc la masă,
Decât în lăcaşele celor greşiţi graiul
Să-m fac, aşteptând cu dinş ori în ce zi maiul[386].
Că Domnul adevărul şi mila iubeaşte,
Dumnezău, dar şi slavă va da părinţeaşte.
Dumnezău nu va lipsi de bune supt soare
Pre cari în nerăutăţi umblă cu sudoare.
Tu, Domnul puterilor, Dumnezău, stăpâne,
Fericit[387] iaste omul ce-i nădeajdea-n tine!

PSALMUL 84

în sillave 12

Pământului tău, Doamne, bine ai vestit,
Şi din ceri tu cu milă l-ai blagoslovit; /174r

---

[385] *B.B*: 6. (Strigare:) Fericit omul care iaste ajutoriul lui de la tine; suiri în inima lui ai pus în Valea Plângerii, la locul carele au pus.7. Ptru că blagoslovenii va da cel ce pune leage, mearge-vor din puteare în puteare; ivi-se-va Dumnezăul dumnezăilor în Sion.

[386] *B.B*: Ales-am a mă lepăda în casa Dumnezăului mieu mai vârtos decât a lăcui la sălaşele păcătoşilor.

[387] Scris: ферчит.

Robimea lui Iacov înapoi ai întors
Ca să cânte al tău nume prea cuvios.
A nărodului tău fărădelegi, Doamne,
Ai lăsat ş-ai iertat pentr-a lor pocloane,
Toate păcatele lor le-ai acoperit[388],
Toată mâniia despre ei ț-ai potolit.
Şi de către iuțimea mâniei tale
Te-ai întors cu milă întru a ta cale.
Al mântuirilor nostre, tu, Dumnezău,
Întoarce-ne pre noi ori din ce cumplit greu
Şi a ta mânie tu de către noi
Îț întoarce întru ale noastre nevoi!
Au doară în veaci te vei mâniia spre noi
Sau vei tinde mâniia-ț pre neam cu nevoi?
Dumnezăule, întorcându-te, pre noi
Vei învia şi ne vei păzi de nevoi
Şi nărodul să va vesli de tine
Şi va mulțimi cu multă plecăciune. /174v
A ta milă, noao, Doamne, ne arată
Şi mântuirea ta ni o dă îndată.
Auzi-voi ce va grăi întru mine
Domnul, Dumnezăul mieu, astăzi şi mâine,
Că pace preste nărodul său va grăi
Şi preste cei svinți ai săi va dărui
Şi preste cei [sic!][389] inima către dânsul
Ce-ş întorc cu tot dinadinsul[390].
Însă aproape e a lui mântuire
De cei ce să tem de dâns cu cucerire,
Ca să sălăşluiască el ca un prea svânt
Mărire şi slavă într-al nostru pământ.
Mila şi adevărul s-au întâmpinat,
Dereptatea cu pacea svânt s-au sărutat
Şi adevărul din pământ au răsărit,
Iară dereptatea din ceri jos au privit.
Căce Domnul va da milă şi bunătate
Şi pământul nostru a sale bucate. /175r
Şi roadă cu alte ce cresc într-îns poame
Va da cu bun spori în cuvioasă vreame.
Dereptatea va mearge lui înainte
Ş-a pune în cale paşii săi cu cinste.

---

[388] Scris: аникоерит. Corectat prin raderea literei suplimentare.
[389] Cuvânt omis. Probabil ce.
[390] *B.B*: 8. Auzi-voi ce va grăi întru mine Domnul Dumnezău, căci va grăi pace preste norodul lui 9. Şi preste cei curați ai lui şi preste cei8 ce întorc inima către el.

КАӨНСМА ІВ'[391]

PSALMUL 85

în sillave 5

Inima-m cearcă
Şi mie-ţ pleacă
Ureachia, Doamne,
Să-ţ dau pocloane
Şi m-auz, svinte,
Ceresc părinte
Că sărac sânt eu
Şi ticălos, zeu.
Tu, sufletul mieu,
Al mieu Dumnezău,
Păzeaşte, că sânt
Eu svânt pre pământ
Şi pre robul tău
Scuteaşte de rău,
Pre cel ce-n tine
Nădeajdea-ş pune.
Doamne, spre mine
Cată cu bine
Că cătră tine
Cu plecăciune, /[175v]
Voi striga toată
Zioa în gloată.
Al robului tău
Suflet, Dumnezău,
Îl veseleaşte
Şi-l ocroteaşte,
Că cătră tine
Cu rugăciune
Sufletul mieu
Am râdicat eu.
Că tu Doamne eşt
Bun de mă scuteşt,
Blând şi milos mult
La toţi pre pământ,
Cei ce te chiamă
Şi-ţ au de seamă.
Tu a mea rugă,
De la o slugă,

---

[391] În slavonă: Catisma 12.

În urechi pune,
O. Doamne bune,
Şi ia aminte,
Dulce părinte,
A rugei meale
Glas şi tocmeale.
În zi cu năcaz
Când am mult maraz
La tine am strigat,
Că m-ai ascultat.
Întru dumnezăi
Mari, buni şi nu răi
Nu-i nimene ţie
În curăţie
De vârstă, bune,
Al meiu stăpâne,
Şi, dupre ai tale
Fapte şi cale, /176r
Nimic nu-ţ iaste
Tocma în veaste[392].
Câte ai făcut
Tu. Limbi pre pământ
Vor veni, Doamne,
Ş-or da pocloane,
Ţie-nainte
Foarte cu cinste
Şi numele tău
Îl vor mări, zeu.
Că tu eşti mare
Şi minuni, care
Faci, singur Domn eşti
Din polăţi cereşti.
Doamne, povaţă
Fii-m[393] de faţă
Într-a ta cale
Ca să-ţi dau hvale
Şi întru al tău
Adevăr, eu, zău,
Voi mearge degrab
Pururea cu drag.
Inima-n mine
De al tău bine
Să veselească

[392] *B.B*: 7. Nu iaste aseamenea ţie între dumnezăi, Doamne, şi nu iaste după fatele tale.
[393] Scris: ѳїим. citeşte: fi-im.

Şi înalt crească
Ca de-al tău nume
Să teamă-n lume.
Al mieu Dumnezău,
Doamne,-ntr-al mieu greu
Cu inima-m toată
Eu ţie-n gloată
M-oi mărturisi,
Nu ti-oi părăsi
Şi în veac al tău,
Dumnezăul mieu, /176v
Voi mări nume
Trăind pe lume.
Căce mila ta
Pururea va sta
Mare spre mine
Cu de-ajiuns bine.
Şi sufletul mieu
Tu l-ai scos din rău,
Din cel mai din jos
Groaznic[394] iad pucios,
Al mieu, bunule,
Dumnezăule,.
Cari leagea-ţ calcă
Şi iau în falcă,
Asupră-mi turburat
Ei s-au râdicat
Şi sufletul mieu
L-au cârtit prea rău,
A a celor cari
Săbor de tâlhari
Şi ei pre tine,
Dulce stăpâne,
Lor înainte
N-au pus cu cinste[395].
Şi tu, oh, al mieu,
Doamne Dumnezău,
Ca un împărat
Ce eşti îndurat,
Milostiv, şi mult
Ce rabz pre pământ,
Şi milostiv mult,

---

[394] Scris iniţial ꙋрѣѕѣ, completat ulterior deasupra rândului cu altă cerneală.

[395] *B B*: 13. Dumnezăule, cei fără de leage s-au rădicat asupra mea şi adunarea celor tari au cercat sufletul mieu şi n-au pus înainte pre tine înaintea lor.

Derept şi prea svânt
Cată spre mine
Şi îmi dă bine
A ta tărie
Dă mi o mie /177r
Care-ţ sânt slugă
Şi-ţi caz cu rugă,
Şi mântuiaşte
Dumnezăiaşte,
Ai tale slujnici,
Fiiul de silnici[396].
Fă, ah, cu mine
Tu semn spre bine,
Ca, cari mă urăsc
Şi mă clevetesc
Să vază şi grea
Ruşine să-i ia.
Tu mi-ai dat mie,
Doamne, tărie
Şi mi-ai ajiutat
Şi m-ai mângâiat.

PSALMUL 86

în sillave 6

Temeliile lui
E cu voi să le pui,
Că în munţi sfinţ sânt
Zidite pre pământ;
A Sionului porţ
Domnul, fără de sorţ,
Cu cuget prea duios,
Iubeaşte mai vârtos
Decât toate alate
Sălaşe înalte
A lui Iacov cu mari
Stâlpi făcute şi tari[397].
De tine slăvite
Lucruri sânt grăite;

---

[396] *B.B*: 15. Priveaşte preste mine şi mă mântuiaşte, dă tăria ta slugii tale şi mântuiaşte pre fiiul slujnicii tale.

[397] *B.B*: 1. Temeiurile lui – în munţii cei sfinţi. Iubeaşte Domnul porţile Sionului, mai vârtos decât toate sălaşele lui Iacov.

Tu a lui Dumnezău
Cetate fără rău.
Aducе-m-voi, ah, eu
Aminte cu dor, zeu, /177v
De Raav ş-oi avea
De Vavilon prea grea
Seate, care mie
Tocma din pruncie
Mi-au fost cunoscute
Cetăţi şi ştiute[398].
Iată, cei de alt plod
Şi din strein nărod,
Tirul şi cu alalţ.
Din Araviia fraţ,
Aceştia din-ceput
Acolo s-au născut.
Sionului „Mumă!",
Omul, fără glumă,
Va zice „Şi-ntr-îns
Om s-au născut cu plâns"
Şi „Cel ce-i preaînalt,
El l-au întemeiat"[399].
Domnul n-oa apesti,
Ci el va povesti
In a acestor mari
Năroade şi domni tari
Scripturi, ce s-au născut
Într-însul din-ceput[400].
Precum e tuturor,
Întru tine cu dor
A căror să veselesc,
Lăcaşul părinţesc.

PSALMUL 87

în sillave 7

A mântuirei meale,
Domn Dumnezău, în greale,
În zi şi în noapte,

---

[398] *B.B*: 3 (Strigare) Aduce-m-voi aminte de Raav şi de Vavilon celor ce mă cunosc pre mine!

[399] *B.B*: 5. „Maica Sion!" grăi-va omul şi om s-au născut întru ea şi sângur cel Preaînalt au întemeiat pre dânsa.

[400] *B.B*: 6. Domnul va povesti întru scrisoarea năroadelor şi boiarilor acestora, celor ce s-au născut întru ea.